

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SRI LANKA'DA İSLÂMİYETİN YAYILIŞI

Abdurrahim AKMAZ

2501171887

TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi Yavuz YILDIRIM

İSTANBUL - 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : ABDURRAHİM AKMAZ Numarası : 2501171887
Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : İSLAM TARİHİ VE SANATLARI Danışmanı : DR. ÖĞR. ÜYESİ YAVUZ YILDIRIM
Tez Savunma Tarihi : 18.11.2019 Saati : 10:30
Tez Başlığı : "SRİ LANKA'DA İSLÂMİYETİN YAYILIŞI"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. NURETTİN GEMİCİ		KABUL
2- DR. ÖĞR. ÜYESİ YAVUZ YILDIRIM		KABUL
3- DR. ÖĞR. ÜYESİ MUHAMMED TANDOĞAN		- KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. MEHMET MERT SUNAR		
2- DR. ÖĞR. ÜYESİ BÜNYAMİN AYÇİÇEĞİ		

ÖZ

SRI LANKA'DA İSLÂMİYETİN YAYILIŞI

Abdurrahim AKMAZ

“Sri Lanka’da İslamiyet’in Yayılışı” adlı bu çalışmada, Emeviler döneminden başlayarak Abbasiler döneminde ve Osmanlı Devleti döneminde Sri Lanka’ya İslamiyet’in Müslüman Arap tüccarlar tarafından ulaştırıldığı ele alınmıştır. İlk dönemlerden itibaren yerel krallar ile iyi ilişkiler kuran Müslümanlar, adada ibadet yerleri inşa etmişler, adanın yerli halkı ile ailevi bağlar kurmuşlardır. Bundan dolayı yüzyıllar boyunca Müslümanlar ile yerli halk arasında gen karışımı meydana gelmiştir. Kültürel farklılıklara maruz kalan Müslümanların dilleri de yavaş yavaş değişmeye başlamış ve “Arwi” diye adlandırılan yeni bir dil inşa edilmiştir. Hem Müslümanlar hem de yerli halk adayı Sömürgecilere karşı korumaya çalışmışlardır. Adaya gelen Portekizliler ve Hollandalılar döneminde artan misyonerlik faaliyetleri sebebiyle Müslümanlar, çocuklarını sömürgecilerin etkisinde olan devlet okullarına göndermemiştir. Bundan dolayı Müslümanlar Küttab denen okullar inşa etmiş, dinsel ve ırksal kimliklerini muhafaza etmeye çalışmışlardır. İslam devletleri ile irtibatları koparmayan Sri Lanka Müslümanları, Osmanlı döneminde de Sultan Abdulhamid Han ile yakın temaslar kurmuşlardır. 1900’lerden sonra artan iç ayaklanmalar sebebiyle Müslümanların da dahil olduğu birçok masum insan hayatını kaybetmiştir. Günümüzde ise Müslümanlar, devlet kadrolarında hizmet vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Sri Lanka, Seylan, İslam, Tamil ve Sinhala Dili, Güneydoğu Asya

ABSTRACT

SPREAD OF ISLAM IN SRI LANKA

Abdurrahim AKMAZ

In the work of "Spread of Islam in Sri Lanka", starting from the Umayyad period, it was handled that Islam was delivered to Sri Lanka by Arab Merchants in the period of Abbasid and Ottoman state. From the first years, the Muslims who had good relationships with local kings, constructed mosques and had family based relations with the local people . Therefore, there occurred gen pool mixture with the Muslims and the local people over years. Because of acculturation of Muslims, their language started to change and a new language occurred named as "Arwi". Both Muslims and local people tried to protect the country against the Colonists. The Muslims didn't send their children to the state schools which were under influence of Colonists, because of the increasing missionary activities during Portuguese and Dutch period who came to the land. That's why, the Muslims constructed new schools named Küttab and so they tried to protect their religious and ethnic identities. The Muslims of Sri Lanka who never lost their connection to Islamic states, contacted to the Sultan Abdulhamid during Ottoman state. Because of riots in the country increasing after 1990s, lots of innocent people died including Muslims. Today, Muslims serve in state staffs.

Key Words: Sri Lanka, Ceylon, Islam, Tamil and Sinhala Language, South East Asia,.

ÖNSÖZ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

Müslümanların Sri Lanka'ya geliş tarihi, yaklaşık bin üç yüz yıl öncesine dayanmaktadır. Ayrıca İslâm öncesi dönemde Arapların Sri Lanka'da tanınması da Emevi yönetiminden kaçan Müslümanlar sayesinde İslâm'ın ilk dönemlerinde adaya ulaşmasına imkân sağlamıştır. Adaya yerleşen bir avuç Müslüman Arap, Kolombo'nun güneyindeki Beruwala'da ilk mescitlerini inşa etmiştir. Orada bulunan kitabeler ve mezarlar da bunun delilleri arasında kabul edilmektedir. Bu anlamda Sri Lanka'da İslamiyet'in serüveni hakkında çalışılmış Türkçe kaynak ya da eserin olmaması ve Selim Argun hocamın bu konu üzerinde çalışma yapmaya beni cesaretlendirmesi sebebiyle, bu konuya yöneldim.

Çalışmamız; giriş, üç bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır. Girişte; konunun amacı, kapsamı ve önemi, yöntemi ve kaynakları hakkında bilgi verdik.

Birinci Bölümde; "Sri Lanka Adasına Genel Bir Bakış" Bölüm başlığı altında Sri Lanka hakkında genel bilgiler verdik. Bu bölümde, Müslümanların nasıl bir coğrafya ve kültür ile karşılaştıklarını anlamamızı kolaylaştırması için Müslümanların adaya gelmesinden evvel mevcut olan tarihi ve sosyal dokuyu özetledik. Müslümanlar gelmeden önce de var olan tarihi yapıdaki insanların ilk iskân faaliyetlerini, sebep ve sonuçları ile kendi aralarındaki çatışmaları ele aldık.

Etnik gruplar içerisinde Sinhala halkının kökenini ve Budizm'in Sinhala kültürüne etkisini, Tamil halkının kökenini ve Hinduizm'in Tamil kültürüne etkisini aktarmaya çalıştık. Adanın çoğunluğunu oluşturan bu iki millet içerisinde de Müslümanların sayılarını, buldukları illeri, birkaç cümle ile yaşam faaliyetlerini bilmek inanılan dinlere göre nüfus dağılımı oluşturmamızı kolaylaştırmıştır. Ayrıca adada ne tür malların ticaretinin yapıldığını, sömürge sürecinde Batılı devletlerin ticari imkânlar karşısında takındıkları tavrı birinci

bölümde ele aldık. Bağımsızlığa dair bilgileri ve sonraki süreçte de Sri Lanka ile Türkiye arasındaki dostane ilişkileri kısa cümlelerle aktarmaya gayret ettik.

Çalışmanın İkinci Bölümünü üç ayrı başlıkta inceledik. İslâmiyet'in adadaki ilk izlerini araştırdığımız birinci başlıkta, Müslümanları kendi içinde değerlendirip kökenlerinin ne olduğu, hangi tarihlerde neden geldiklerini; Müslümanların kökenlerine dair ihtilafları ve bu ihtilafların siyasi sebeplerini aktardık. İkinci bölümün “Müslümanların Gayrimüslim Halk ile İlişkileri” kısmında ise Avrupalıların adaya gelmesinden önceki süreçte Müslümanların Sinhala ve Tamil halkı ile olan uyumlu barışçıl süreçlerini; 1505 yılından başlayıp 1948 yılında bağımsızlığı kazanıncaya kadar Müslümanların Sömürgeci devletlere karşı yerli halk ile aynı safta olduklarını, ancak bağımsızlık sonrası süreçte yaşanan iç savaşta Müslümanların tarafsız olmaya çalıştığını ifade ettik. Yaşanan üzücü hadiseler ve yaklaşık 5 asır boyunca sömürgecilerin yönetiminde sindirilmelerine karşın Osmanlı Devleti ile irtibatlarını devam ettirdiklerine dair rivayetleri de “Sri Lanka-Osmanlı İlişkileri” başlığı altında ele aldık.

Sri Lanka'da İslâmiyet'in varlığının bin yıldan fazla bir geçmişe sahip olduğu bilinen bir gerçektir.

Üçüncü Bölümde; bu gerçekliğin neticesinde Müslüman halkın gayrimüslim halk ile kültürel etkileşimlerini, yüzyıllarca devam eden toplumsal entegrasyonu, Müslümanların mesleki anlamda topluma katkılarını, Müslüman liderlerin Krallara hizmetlerini, İslâmi ritüelleri ve ırksal kimliği muhafaza etmek için Müslümanların kurdukları eğitim kurumlarını ve faaliyetlerini, İslâm hukukuna verdikleri önemi kaleme aldık.

Sonuç kısmında ise çalışmanın genel bir değerlendirmesini yapıp konumuzu özetledik.

Çalışmanın tamamlanmasını nasip eden âlemlerin Rabbi Allah'a (c.c.) sonsuz hamd-ü senâlar olsun. O'nun (c.c.) Sevgili Habibi Hz. Muhammed'e de (s.a.v.) sonsuz salât-ü selam olsun. Konunun belirlenmesinde bana yol gösteren Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Sayın Dr. Selim Argun Hocama ve araştırmamın şekillenmesine destek veren Dr. Öğr. Üyesi Yavuz Yıldırım ve Prof. Dr. Nurettin Gemici Hocalarıma, tezimin tashihini yapan, bu aşamada kıymetli tavsiyelerde bulunan Mehmet Deri Hocama teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca dualarını esirgemeyen ve her daim beni ilme yönlendiren anneme, babama, abime ve kardeşime teşekkür ederim. Mesaimin çoğunu evin dışında geçirmemden dolayı bana sabreden ve nice fedakârlıklarda bulunan çok değerli eşime de teşekkür ederim.

Çalışmamın hayırlara vesile olmasını Yüce Allah'tan niyaz ederim...

Abdurrahim AKMAZ

İstanbul - 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SRİ LANKA ADASINA GENEL BİR BAKIŞ

A. Adanın Tarihi.....	4
1. İlk İskân İzleri	4
2. Coğrafi Konumu ve Önemi.....	7
3 Etnik Gruplar	9
a. Sinhalalar	9
b. Tamiller	13
c. Müslümanlar	15
d. Burgherler	16
e. Vedalar.....	17
4. Dinlere Göre Nüfus Dağılımı	18
5. Kast Sistemi	19
a. Müslümanlar Arasındaki Sosyal Sınıflar	20
b. Sinhala Kast Sistemi	21
c. Tamil Kast Sistemi	23
6. Ekonomik Faaliyetler	25
7. Adada Avrupalı Güçlerin Sömürgecilik Faaliyetleri	26
8. Sri Lanka'nın Bağımsızlığına Kavuşması	28
9. Günümüzde Sri Lanka ve Türkiye	30

İKİNCİ BÖLÜM

İSLÂMLAŞMA SÜRECİNDE SRİ LANKA

A. İslâmiyet'in Sri Lanka'ya Girişi	33
1. Müslüman Gruplar	41
a. Moor Halkı	42
1. Moorların Arap Kökenli Oldukları İddiası	47
2. Moorların Hint Kökenli Oldukları İddiası	51
b. Malay Halkı	52
c. Diğer Müslüman Halk	53
B. Müslüman ve Gayrimüslim Halk Arasındaki Tarihsel İlişki	54
1. Sömürge Öncesi Dönem (1505 öncesi)	56
2. Sömürge Dönemi (1505-1915)	59
a. Portekiz 1505-1656	60
b. Hollanda 1656-1802	72
c. İngiltere 1802-1915	80
3. Bağımsızlık Sonrası Dönem (1915 ve Sonrası)	97
C. Sri Lanka - Osmanlı İlişkileri	106

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL VE KÜLTÜREL HAYAT

A. Müslümanlar ile Gayrimüslim Halkın Etkileşimi ve İslâm Hukukunun Etkisi	112
1. Müslümanların topluma katkıları	115
a. Müslüman Dokumacılar ve Terziler	117
b. Müslüman Mücevher Ustaları	118
c. Müslüman Tüccarlar	119
d. Müslüman Tabipler	121
e. Müslüman Elçiler	125
e. Müslüman Askerler ve Komutanlar	127
f. Müslümanların Kraliyet Mutfağında Görevlendirilmesi	127
B. Eğitim	128
1. Eğitim Kurumları	128

2. İslâmi Eğitim.....	130
a. Müfredat	132
b. Eğitim Dili - Arapçanın Yeri ve Önemi	134
3. Seküler Eğitime Geçiş	136
a. Müslümanların Eğitim Reformu	137
b. Gelenekselci Tepkiler	139
SONUÇ	142
KAYNAKÇA	145

KISATMALAR LİSTESİ

a.e	: Aynı eser
a.g.e	: Adı geçen eser
a.g.m	: Adı geçen makale
BBS	: Bodu Bela Sena (Budist Milis Kuvvetleri)
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
Ed.	:Editör
Haz.	: Hazırlayan
H.	: Hicri
IPKF	: Indian Peace Keeping Force
LTTE	: Tamil Kurtuluş Kaplanları
M.Ö	: Milattan önce
M.S	: Milattan Sonra
Nşr.	: Neşreden
S.	: Sayı
s.	: Sayfa numarası
(s.a.v)	: Sallallahü Aleyhi Vesellem
V.d.	: Ve diğerleri
BBS	: Bodu Bela Sena (Budist Milis Kuvvetleri)

GİRİŞ

Çalışmamızda, Sri Lanka'daki Müslümanların adaya geliş sebeplerine, İslâm'ın adaya ilk olarak kimler tarafından ne zaman ve nasıl getirildiğine, yerli halk ve yöneticiler ile Müslümanlar arasındaki münasebetlerin ne şekilde geliştiğine dair bilgileri aktarmak amaçlanmıştır.

Asya'nın bir parçası olan Sri Lanka'da genel nüfus 2019 sayımlarına göre 21 milyon 347 bin 717'dir. Bunun %9.7'si de Müslümandır. Bu Müslümanların kökeni genel olarak, İslâm öncesi dönemde, ticaretle uğraşan Arapların Seylan'a gelişine dayanmaktadır. Bu tüccarların yerel kadınlarla evlenmesi ve neticesinde kıyıda ilk Moor topluluklarını kurması ile genel olarak adada İslâm tarihinin seyri başlamıştır. Hindular ve Budistler ile birarada yaşamak zorunda kalan Sri Lanka Müslümanlarının kimliklerini ve İslâmi ritüellerini sürekli olarak muhafaza etmeye çalışmışlardır.

Konu ile ilgili literatür taraması yapıldıktan sonra çalışmamız, çoğunlukla Sri Lanka Tarihi ile ilgilenen araştırmacılar tarafından kaleme alınan araştırmaların incelenmesiyle oluşturulmuştur. Sri Lanka'nın Türkiye'de çok az çalışılmış olması ve hazırlanmış olan birkaç Türkçe çalışmada da İslâmiyet'in Sri Lanka'da yayılışını ve Müslümanların dini, siyasi, ticari faaliyetlerini anlatan bilgilerin yok denecek kadar az olması sebebiyle çoğunlukla Türkçe olmayan çalışmalardan yararlanılmıştır.

Araştırmamızın birinci bölümünde Adanın Genel tarihini aktarırken ilk etapta Müslümanların adaya ayak basmadığı yerli halkın eski tarihinden bahsettik. Bu bilgileri derlerken Kingsley Muthumuni de Silva tarafından kaleme alınan *Encyclopedia of Asian History*'daki Sri Lanka maddesinden; Russell R. Ross ve Andrea Matles Savada tarafından editörlüğü yapılan *Sri Lanka: A Country Stud*; Vernon Loraine Benjamin Mendis'in yazdığı *Foreign Relations of Sri Lanka From Earliest times till 1965* isimli eserleri temele aldık.

Birinci bölümünde ayrıca, kast sistemini ve Kültürel farklılıklara dair detaylı bilgi edinebileceğimiz Mohideen Bawa Riswan'ın "*A Historical Survey of Social Class and Caste System in Sri Lanka*" isimli eserinden istifade ettik. Bununla birlikte yüzlerce yıl Müslümanlar kast sistemine sahip

halklarla birlikte yaşasa da kendi aralarında özel bir kast sisteminin olmadığına dair bilgileri de Llyn F. Smith'in *Islamic Ideology and Religious Practice Among Muslims in a Southern Sri Lankan Town*” adlı eserinden elde ettik.

Araştırmamızın ikinci bölümünde de, Meer Mohideen Mohamed Mahroof gibi Sri Lanka Müslümanlarına dair birçok seminer ve konferans veren İslâm âlimlerinin kaleme aldığı makalelerden yararlandık. Ayrıca Lorna Dewaraja'nın *The Muslims of Sri Lanka One Thousand Years of Ethnic Harmony 900-1915*” adlı kitabı hem sömürge öncesi dönemde hem de sömürge sürecinde Müslümanların konumunu betimleyen temel kitaplar arasında sayabiliriz.

Aynı şekilde Müslümanları bir arada tutan ve onların sömürgecilere olan muhalefetlerini içeren, dini ve siyasi birliklerini ele alan Llyn F. Smith'in *Islamic Ideology and Religious Practice Among Muslims in a Southern Sri Lankan Town* adlı eseri ve Mohammad Ibraheem Mohammad Jazeel ile A. G. Zulkiple yazdığı “*History, Distribution and Affiliation of Mosque in Muslim Minority of Sri Lanka*” isimli eser ikinci bölümün inşasında müracaat ettiğimiz eserler arasındadır. Özellikle Sömürgeciler döneminde yaşanan hadiseleri anlatması açısından Ahamed Sarjoon Razick, Ahmad Sunawari Long ve Kamarudin Salleh tarafından kaleme alınan “*Historical Relationship between the Buddhists and the Muslims in Sri Lanka*” adlı çalışma vazgeçilmez bir eser olarak karşımıza çıkmıştır.

Araştırmanın son bölümünü oluşturan Müslüman eğitim sistemi, eğitim kurumları ve Arapçanın Sri Lanka'daki konumu hakkında Nagoor Gafoordeen, Zamri Arifin ve Kasheh Abu Bakar tarafından kaleme alınan “*Brief study on Practices of Arabic Language in Sri Lanka*” isimli makaleden, Meer Mohideen Mohamed Mahroof'un bu konularda yazdığı eserlerden; V. Mohan'ın “*Education and Employment Among the Sri Lanka Muslim Youth*” adlı eserinden istifade ettik. Ayrıca Müslümanların topluma katkıları konusunda da Lorna Dewaraja'nın *The Muslims of Sri Lanka One Thousand Years of Ethnic Harmony 900-1915*” adlı kitabından bolca istifade ettik.

Yine ayrıca Meral Avcı ve İsmail Hakkı Göksoy'un *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*'ndeki “Sri Lanka” maddesinden istifade ettik.

BİRİNCİ BÖLÜM

SRI LANKA ADASINA GENEL BİR BAKIŞ

A. Adanın Tarihi

1. İlk İskân İzleri

Günümüzde Sri Lanka Demokratik Sosyalist Cumhuriyeti olarak bilinen,¹ gözyaşı şeklindeki adaya ilk yerleşimler M.Ö. 500'lü yıllarda Sinhala Kralı Tisso'nun² Budizm inancını yaymasıyla gerçekleşmiştir. İlk iskân faaliyetlerini gerçekleştiren Sinhala halkı Kuzey Hindistan'dan gelmiştir. Sinhala halkı köken itibariyle Hint Âri topluluklarından gelmiştir.³ İlk Tamil yerleşimleri de MÖ. 3.yüzyılda gerçekleşmiştir. Tamiller Güney Hindistan'dan ticaret amacıyla gelmiş olsalar da işgalci oldukları da rivayetlerde geçmektedir. Bu anlamıyla Ada iki bin yılı aşkın tarihi bir geçmişe sahiptir.⁴

Sinhala halkının adaya yerleştiği bölgeler ilk olarak adanın kuzeyinde bulunan kurak bölgelerdeki nehir kenarları olmuştur. Çünkü ilk dönem tarım faaliyetleri esas olarak güvenilir muson yağmurlarına bağlıydı.⁵ Bu bölgelerdeki ovalar iklim sebebiyle kuraktı.⁶ İnsanların geçim kaynağını genel olarak pirinç yetiştiriciliği oluşturmaktaydı.⁷ Bundan dolayı Sinhala toplumu su kanalları, su depoları ve küçük çaplı barajlar yaparak kuraklık ve kıtlığa karşı önlemler almışlardır.⁸ Bu gibi ilk dönem mühendislik harikası girişimler milattan sonraki ilk yüzyıllarda bile en donanımlı sulama sistemleri olmuştur. Hidrolik mühendisliği ve sulu tarımüstalığı, kuzeydeki kurak bölgelere çok sayıda insanın yerleşmesini kolaylaştırdı.⁹

---

¹ Abdurrauf Ruhban, "Sri Lanka", *Mevsuat'ül Arabiyye*, C. X, Şam, 2004, s.839.

² İsmail Hakkı Göksoy, "Sri Lanka", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. XXXVII, TDV. Yayınları, İstanbul, 2009, s. 425.

³ AnaBritannica Genel Kültür Ansiklopedisi, "Sri Lanka", Ana Yayıncılık, İstanbul 2004, C.XX, s.39.

⁴ Kingsley Muthumuni De Silva, "Sri Lanka", *Encyclopedia of Asian History*, C. IV, New York, 1988, s.1.

⁵ Robert Bradnock, *The Cambridge Encyclopedia of India, Pakistan, Bangladesh, Sri Lanka, Nepal, Bhutan and the Maldives*, (ed. Francis Robinson), Cambridge University, Cambridge, 1989,s.19.

⁶Bertram Hughes Farmer, "Ceylon", *Asian Affairs*, C. XLVI, sayı: 3-4, London,1959, s. 271-272.

⁷ W. B. Cornish, "Asia", *Modern Geography Series (Book V-ChapterX: Ceylon)*, London, University Tutorial Press, 1960, s.133.

⁸ Peter R. Blood, *Sri Lanka: A Country Study*, Chaper 1: Historical Setting, Russell R. Ross and Andrea Matles Savada (editors), Washington: GPO for the Library of Congress, 1988, s.8-10.

⁹ Silva, "Sri Lanka", s.1.

Sri Lanka, Sinhala halkı, Tamil halkı, Vedalar, Malaylar, Hindistanlılar, Araplar gibi birçok millete ve İslâm, Budizm, Hinduizm ve Hıristiyanlık gibi birçok inanca ev sahipliği yapmış; Portekizler, Hollandalılar, İngilizler gibi Batılı sömürgeci güçlerin işgaline de maruz kalmıştır.¹⁰ Bu durum adanın gerek ilk dönemlerde gerekse Ortaçağda yazılmış birçok tarihi ve coğrafi kaynaktan farklı milletlerce farklı isimlerle anılmasını da beraberinde getirmiştir.¹¹

2.000 yıldan fazla bir süre boyunca birçok milletin gözdesi olan ada Eski Hint destanı Ramayana'da "görmekli toprak" olarak adlandırılmaktadır.¹² Müslümanlar tarafından, Hz Âdem (a.s.) cennetten indirildiğinde dünyaya ilk ayak bastığı yer olarak inanılan Sri Lanka, Müslüman coğrafyacılar tarafından "Serendib" olarak isimlendirilmektedir.¹³ Ayrıca İslâm öncesi dönemlerde ticaret amacıyla adaya giden Araplar da buraya "Serendib" demektedir. Sankritçe "Simhaladvipa" kelimesinden türetildiği söylenen Serendib, "Aslan Yatağı" anlamındadır.¹⁴ Portekizliler tarafından "Ceylan" ve İngilizler tarafından "Ceylon"¹⁵ olarak adlandırılan Sri Lanka'da, Sinhalece konuşan Theravada Budistler çoğunluktadır.¹⁶

Sri Lanka, İbn Hurdazbih tarafından kaleme alınan Arapça coğrafya kitaplarının en eskilerinden olan ve kendisine Müslüman coğrafyacıların önderi ünvanını kazandıran "kitab'ül-Masalik ve'l-Memalik" adlı kitapta "Serendib" kelimesiyle birkaç kez anılmıştır.¹⁷ Serendib bazen dar anlamda, "Âdem Tepesi"nin bulunduğu bölgeyi göstermek için kullanılıyordu. Adaya "*Siyalan*" ve bazen de "*Sahilan*" denildiği de olmuştur.¹⁸ Ayrıca yerli halk adayı isimlendirirken "Bâ" şeklinde seslendikleri de Arapça kaynaklarda

---

¹⁰ Yusuf Çınar, "Tamil Sorunu: Tarihsel Gelişim, Çatışma Süreci ve Çözüm", (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi SBE.,Konya 2012, s.1.

¹¹Clifford Edmund Bosworth, "Saradib", **The Encyclopedia of Islam (New Edition)**, Volume: IX, Leiden, 1995, s.39.

¹²Peter R. Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, s.3.

¹³Bîrûnî, **Kitâbu's-Saydana fi't-Tıb**, (çev. Esin Kâhya), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 2011, s. 374.

¹⁴ Ahmed bin Ali el-Gâlgâsendî, "Sri Lanka", **Subh'ul 'Aşa fi Sinaati'l İnşa'**, 5.cüz, Şerh: Nebi Halid Hatib, Darul Mektebetil İlmîyye, Beyrut 1418, s.74-75.

¹⁵ Abdulvurud Şelbi, "Sri Lanka-Ceylon", **Mecelletü'l-Ezher**, C.L, S.6, Kahire, 1978, s.1345

¹⁶Dennis B. McGilvray, "Sri Lanka", **The Encyclopedia of Islam Three**, C.I, Leiden, 2015, s.148.

¹⁷ İbn Hurdazbih, **Kitâbü'l-Mesâlik ve'l-Memâlik / Yollar ve Ülkeler Kitabı**,(çev. Murat Ağar), Kitabevi Yay., İstanbul 2008, s.35.

¹⁸Lorna Dewaraja, **The Muslims of Sri Lanka One Thousand Years of Ethnic Harmony 900-1915**, Colombo-Sri Lanka, The Lanka Islamic Foundation, Colombo-Sri Lanka 2006, s.24.

geçmektedir.¹⁹ Serendib'in yanı sıra, Yunanca ismi “*Tabrubani*”²⁰ de Arap yazarlar tarafından kullanılmıştır. Bu referanslar, Sri Lanka ve Arabistan arasındaki temasın sadece ticari değil, aynı zamanda kültürel açıdan da önemli olduğunu göstermektedir.

Romalılar tarafından “Taprobane”, Araplar tarafından Serendib²¹, Seylon ya da Ceziret’ül-Yâkut²² olarak bilinen Ada, sahip olduğu değerli taşlarıyla Hint Okyanusu’nda ticari bir öneme sahiptir. Hem Romalılar hem de Araplar birinci yüzyılda adadaki kaynakları keşfettiler. Ada genellikle, Yunanlılar, Persler, Yemenliler ve Çinliler tarafından yapılan deniz aşırı ticari faaliyetlerin merkezinde olsa da sadece Araplar oraya yerleşmiş ve adayı kalıcı yurt edinmişlerdir.²³ Çoğunluğu oluşturan Sinahala ve Tamil halkının köken olarak Hindistan taraflarından gelmiş olması, Adanın coğrafi konumu sebebiyle Hindistan’a çok yakın olması ve Hindistan ile siyasi, ticari ve kültürel birçok bağın halen devam ettirilmesi sebebiyle Hint etkisi birçok yerde hissedilmektedir. Fakat birçok dine ve millete kapısını açan Sri Lanka zaman içerisinde farklı bir kimliğe bürünmüştür.²⁴

Sri Lanka'daki birçok dini kurum, Portekiz, Hollanda ve İngiliz sömürge dönemlerinde saldırıya uğramıştır. Bu dönemler boyunca sömürgeci devletler ilk Roma Katolikliği, sonra da Protestanlık olmak üzere Hıristiyanlığı teşvik etti ve ekonomik açıdan da destekledi. İngiliz yönetimi, Hollanda ve Portekizlilerle karşılaştırıldığında birçok tarihçi İngilizlerin nispeten iyi ve ilerici olduğunu kabul etmiştir. İngilizler kademeli olarak hükümet sürecine yerel halkın katılımı sağlamıştır. İngilizlerin, 1931 Donoughmore Anayasası, 1946 Soulbury Anayasası ve iki yıl sonra da ülkenin bağımsızlığı ile büyük ölçüde imtiyazları genişlettiği aktarılmaktadır.²⁵

---

¹⁹ Süleyman et-Tâcir, *Ahbârü’s-Sîn ve’l-Hind / Doğu’nun Kalbine Seyahat*, (çev. Ramazan Şeşen), Yeditepe Yay., İstanbul 2012, s. 17.

²⁰ Abdolvurud Şelbi, “Sri Lanka-Ceylon”, s.1345.

²¹ İbn Havkal, *Kitabü Sûretü’l-Arz*, 10. Asırda İslam Coğrafyası, (çev. Ramazan Şeşen), Yeditepe Yayınları, İstanbul 2014, s. 53.

²² Khalideen, K. M. H. “Islamic Civilization in South Asia: Islam in Sri Lanka”, *Proceedings of the International Symposium on Islamic Civilisation in South Asia Dhaka, 16-18 November 2008*, IRCICA Yay., İstanbul 2013, s.90; Sadık Yeli, “Sri Lanka: Ceziret’üş-Şây ve’z-Zıra’ah”, *el-Arabi*, sayı: 444, November 1995, s.139.

²³ Lyn F. Smith, *Islamic Ideology and Religious Practice Among Muslims in a Southern Sri Lankan Town*, Department of Anthropology University College, London 1997, s.29-30.

²⁴ Göksoy, “Sri Lanka”, s. 425.

²⁵ Blood, *Sri Lanka: A Country Study*, s.4.

2. Coğrafi Konumu ve Önemi

Birçok isimle anılan ülkenin resmi ismi Sri Lanka Demokratik Sosyalist Cumhuriyeti²⁶ olup Hindistan'ın güney kıyısına yakın mesafede bulunan bir ada ülkesidir. Başkenti “Colombo”dur.²⁷ Sri Lanka, Palk Boğazı'yla Hindistan'dan ayrılır.²⁸ Ada, Kuzeyden güneye 435 km, doğudan batıya 241 km mesafe büyüklüğündedir.²⁹ Asyalı birçok şair adanın coğrafi konumu belirtmek için “Hindistan'ın Kenarındaki İnci” betimlemesiyle eserlerinde bu adadan bahsetmiştir. Avrupalıların sömürgecilik faaliyetleri ve yaşanan iç savaşlar nedeniyle “Düşmüş Gözyaşı” şeklinde de vasıflandırılmaktadır.³⁰ Bu isimle anılmasına adanın su damlasına benziyor olması da etkili olmuştur. Ayrıca Bîrûnî, Âsâru'l-Bâkiye adlı eserinde Aden ile Serenbid arasındaki yerlerin “Firdevs” ismiyle betimlendiğini aktarmaktadır.³¹

Basra Körfezi ve Kızıl Deniz'in arasında yer alan Arab yarımadası, Doğu ve Batı'nın büyük uygarlıkları arasındaki antik ticarete önemli bir konumdaydı. MÖ 6. yüzyıldan itibaren deniz aşırı ticari faaliyetlere katılan Araplar, Yakın Doğu ve Seylan ile MÖ 4. yüzyılın başlarında ticari temaslar kurmuşlardır. MS 5. yüzyıla kadar, Seylan'ın Doğu Sahili'nde bulunan ve günümüzde de kullanılan Trincomalee limanı ile Çin'in Ticari bağlantıları vardı. MS 9. yüzyılda Araplar Trincomalee limanını Çin ticareti için bir üs olarak kullanıyorlardı.³²

Dört tarafının sularla çevrili olması sebebiyle Seylan gelişmiş deniz ulaşımına sahiptir.³³ Özellikle Güney Hindistan'la köklü ticari ilişkilere sahipti. Güney Hindistan ile kurulmuş olan bu bağlantılar, Seylan ile Roma İmparatorluğu'nun ticari ilişkilerinin temelini oluşturdu. Bu dönemde Arap gemicilerinin de Güney Hindistan ve Seylan'daki Malabar Sahillerine yelken açtığı bilinmektedir. Ancak Roma ticareti, Roma İmparatorluğu'nun

---

²⁶ Meral Avcı, “Sri Lanka”, **Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi**, Ankara, 2009, c.37, s. 424.

²⁷ Abu Bakr T. Morimoto, “Islam in Sri Lanka”, **Islamic Culture Forum**1, September 1974, s.15.

²⁸ Abdurrauf Ruhban, “Sri Lanka”, s.839.

²⁹ M.A.M Hussain, “Muslims in Sri Lankan Polity”, **The MWL Journal**, Volume: 9, No: 11, 1982, s.46.

³⁰ Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, s.3.

³¹ Bîrûnî, **Âsâru'l-Bâkiye / Maziden Kalanlar**, (çev. Ahsen Batur), Selenge Yay., İstanbul, 2011, s.155.

³² Smith, **a.g.e.**, s.30.

³³ Avcı, “Sri Lanka”, s. 425.

gerilemesiyle MS 2. yüzyılın sonlarına doğru sona erdi. MS 3. yüzyılda yükselen, daha sonra Hint Okyanusu'nda ve Basra Körfezi'nde deniz ticaretine hâkim olan devlet, Sasani Pers İmparatorluğu idi. Etiyopyalılar da Kızıldeniz yolunu kontrol etmekteydi. Bu ticari platformda Araplar da deniz aşırı ticari faaliyetlerini artırdılar. Neticesinde de 5. yüzyılda Seylan, Araplar için Hint Okyanusu'da bir antrepot limanı oldu. 7. yüzyılda İslâm'ın yükselişinden ve hızla yayılmasından sonra Arapların yaptığı deniz ticaretine yeni bir dinamizm geldi.³⁴ Bu ticari ilişkiler İslâm'ın adaya gelişinin temellerini atmıştır. Özellikle adanın Mahatitta limanı İslâmiyet'in adaya geldiği ilk günlerden itibaren Arapların uğrak yeri olmuştur.³⁵

Kralların izniyle kıyı kasabalarına yerleşen Müslümanların ülkenin iç kısımlarına nüfuzları zaman almıştır. Bu süreçte Sabaragamuwa eyaleti İslâmiyet'in adaya geldiği ilk dönemde Müslümanlar için cazibe merkeziydi. Buraya yerleşen Müslümanlar, “Binbir Gece Masalları”³⁶ ile “Serendib'in mücevherleri” fabıllarını birbirine katarak yeni bir kültür inşa etmiştir. Ayrıca bu eyalet dünya çapında değerli taşlara sahip olmasıyla bilinirdi. Burada mükemmel ve gerçek yakutlar üretilmiştir. Ayrıca Adada safir, topaz (sarı yakut), ametist, garnet taşı ve diğer birçok değerli taş üretilmiştir. Bundan dolayı ada bazı kaynaklarda Ceziretü'l-Yâkut³⁷ şeklinde de adlandırılmıştır. Marco Polo bu eyaletin kralının, dünyada var olan en iyi yakuta sahip olduğunu söylemiştir. Kral, yeryüzünün ve denizin efendisi olarak kabul edildiğinden, değerli taşlar, fil ve dişleri de dâhil olmak üzere tüm orman ürünleri kraliyete aittir.³⁸

Araplar da doğal olarak bütün bu zenginliklerin kaynağı Sabaragamuwa'ya gitmek istediler. Ticari öneminin yanında dini öneme de sahip olan Sabaragamuwa'da Budistlerin Buda'ya ait, Hindu'ların ise Tanrı Şiva'ya ait olduğuna inandıkları Kutsal Ayak izinin bulunduğu dağ bulunmaktadır. Bu tepe ayrıca Müslümanlarca da kutsal kabul edilmekte ve

---

³⁴ Smith; **a.g.e.**, s.31.

³⁵ Göksoy, “Sri Lanka”,s. 426.

³⁶ Asiff Hussein, **Sarandib: An Ethnological Study of the Muslims of Sri Lanka**, Sri Lanka Neptune Publications, 3rd Edition, 2011, s.29.

³⁷ Sadık Yeli, “Sri Lanka: Ceziretü'ş-Şây ve'z-Zıra'ah”, **el-Arabî**, No: 444, November 1995, s.139.

³⁸ Dewaraja, **a.g.e.**, s.30-31.

buraya “Âdem Tepesi” denmektedir.³⁹ Ayrıca bazı kaynaklara Hz Âdem’in ayak izinin bulunduğu düşünölen bu dağ, Cebelu’l Berk (Yıldırım Dağı)⁴⁰ ya da Rahun⁴¹ ismiyle kaydedilmiştir. Bu ayak izi Kadem-i Âdem şeklinde Ibn Batutanın eserinde geçmektedir.⁴²

3. Etnik Gruplar

a) Sinhalalar

İslâm dininde olduğu gibi Sri Lanka’da yaşıyan diğer dinlerinde sosyal hayatı düzene koyan kuralları olduğu bilinmektedir. Bu açıdan Sinhala halkının sosyal yaşantısı değerlendirildiğinde Mahavamsa, ülkenin etnik çoğunluğa sahip bu halkın toplumsal kimliğinin temelini oluşturur. Budizm’in bir yorumu olan Mahavamsa, Sinahala halkının hayatının birçok alanında hissedilmektedir.⁴³ Budizm adaya MÖ. 3. yüzyılda Kral Devenampiya Tessa ile girmiştir.⁴⁴ Zamanla da devlet dini olmuş ve Sinhala kültürünün ve uygarlığının temel taşı olmuştur.⁴⁵

Nyogen Senzaki ve Ruth Strout McCandless, Budizm’in büyük bir erdeme sahip olduğunu ve diğer dinlere hoşgörölü olduğunu iddia etmektedir.⁴⁶ Senzaki ve McCandless’in yorumdan yola çıkarak şunlar söylenebilir. Hoşgörölü, ilim ve irfana değer verdiği, diğer dini inançları küçümsemediği iddia edilen Budizm’in sömürge öncesi dönemde İslâm ile dini açıdan savaş içerisinde olması düşünölemez. Fakat bu sözler Budizm’i iyi gösterme çabalarıdır. Ayrıca sömürge döneminde Avrupalı güçlerin ticari menfaatleri sebebiyle Sri Lanka’da toplumun dengesi bozulmuştur.

Sinhala halkı, öncelikle kendi dilleri Hint-Avrupa dil grubunun bir üyesi olan Sinhala dili ile ayırt edilir. Sri Lanka’daki Budistlerin büyük

---

³⁹Bosworth, “Saradib”, **The Encyclopedia of Islam**, s.39.

⁴⁰Bîrûnî, **Kitâbu’s-Saydana fi’t-Tıb**, s. 374.

⁴¹ Ahmed bin Ali el-Gâlgâsendî, “Sri Lanka”, s.74.

⁴² İbn Battuta, çeviren: A. Sait Aykut, **Seyahatname I-II**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2004, C.II, s. 853; İbn Battuta, **Tuhfetü’n-Nuzzâr**, mütercim: Damat Hazreti şehriyâri Muhammed Şerif, **Seyahatname-i İbn Battuta Cilt II**, Amire Matbaası, İstanbul, 1333-1335, s.259-260.

⁴³ Çınar, a.g. YL Tezi, s.26.

⁴⁴ Kingsley Muthumuni De Silva, **The Cambridge Encyclopedia of India, Pakistan, Bangladesh, Sri Lanka**, editor: Francis Robinson, Cambridge University, Cambridge, 1989, s. 148-149.

⁴⁵ Silva, “Sri Lanka”, s.3.

⁴⁶ Nyogen Senzaki, Ruth S. McCandless, **Budizm ve Zen**, (çev. Nur Yener), Okyanus Yay., İstanbul, 2001, s.30.

çoğunluğu Sinhala dilini konuşmaktır. Budizm, Sinhalalar için toplumsal dayanışmayı güçlendiren bir etki olmuştur. Budist rahipler Sinhala halkının hayatında dini liderler olarak öncülük etmiştir. Budist keşiş olmak, Sinhala gençleri için çok değerli bir kariyerdir. Bundan dolayı toplumsal ahlaka ve mistik hayata önem veren birçok Sinhala köyünde Budist tapınakları kültürel yaşamının da temelini oluşturmaktadır.⁴⁷

Sinhala toplumunun kökeni, Budizm'in Sri Lanka'ya gelişi hakkında Yusuf Çınar şu bilgileri vermektedir:

(.....) Sri Lanka Adası'nda gelişen Budizm'de diğer bölgelerde yayılan Budizm gibi, mucizelere sıkça yer vermiştir. Sinhaeselerin sembolü olan aslan da böyle bir mucizenin sonucunda ortaya ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda Vanga Hindistan içerisinde bir şehirdir. Vanga Kralının kızı çok güzeldir. Prenses Vanga'dan Magaha'ya giderken yolda bir arslan tarafından kaçırılmıştır. Bir süre sonra, prenses hamile kalır ve çocukları ikiz dünyaya gelmiştir. Prenses oğlunun adını Sinhabahu, kızının adını da Sinhasivali koymuştur. Sinha aslan⁴⁸ anlamına gelmektedir. Prensesin oğlu, biraz büyüdükten sonra kız kardeşini ve annesini de alarak yaşadıkları mağaradan kaçmışlardır. Arslan prensesin peşine düşmüş fakat Sinhabahu arslanı öldürmüştür. Böylece Sinhabahu bu cesurluğu karşısında Lala şehri kralı olmuş ve ülkeye Sinhapura ismini vermiştir. Sinhabahu'nun oğlu Vijaya dünyaya gelmiştir. Vijaya büyüdüğünde çok yaramaz bir çocuk olmuştur. Halk babasına Vijaya'yı şikâyet eder ve Sinhabahu oğlunu cezalandırmak amacıyla hizmetine bir gemi vererek denize açılmasına izin vermiştir. Vijaya, Lanka Adası'na vardığı an ilk ayak bastığı yer Thamibapanni'dir. Vijaya sahile ayak bastığı an bronzlaşmıştır. Böylece adada yaşayacak olan insanların ten renkleri bir nevi belli olmuştur. Prens Vijaya'nın Kuvani'ye (şeytan) âşık olması ve onun ile evlenmesi sonucunda Sri Lanka'nın ilk kralı olmuştur. Thambapanni Lanka'nın ilk başkenti olmuştur. (.....) Kral Tessa, Mahinda'nın Budha'nın temsilcisi olduğuna inanması ile Budizm Lanka Adası'nda etkili olmaya başlamıştır. Kral halkına Mahina'nın vaazını dinlemesini istemiş ve bu süreç sonunda, Lanka Adası'nda Budizm'in çiçekleri olarak literatüre geçecek 40 bin gönüllü misyoner ortaya çıkmıştır.⁴⁹

13. yüzyılda, Polonnaruva'daki Sinhala kralları istilacılarla karşı karşıya gelmiştir. Bu istilacılardan biri de Kalinga Kralı Magaha'dır. Magaha Sinhala

⁴⁷ Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, s.73.

⁴⁸ Marshall Cavendish "Ceylonese", **The Illustrated Encyclopedia of Mankind**, Volume 3, Chokwe-Brazilian, 1978, s.339.

⁴⁹ Çınar, a.g. YL. Tezi, s.27. *Budizm'in Sri Lanka'daki tarihi ile ilgili ayıntılı bilgi almak isteyen Ruwan Rajapakse'nin kaleme aldığı "*Concise Mahavamsa, History of Buddhism in Sri Lanka*" isimli esere bakabilir.

devletini yok edemese de yıpratmak için askeri, dini ve ekonomik her türlü fırsatı kullanmıştır. Krallıklar arasındaki mücadeleler sadece Kalinga Krallığı ile sınırlı değildir. Kral Magaha ile adaya yerleşen ve adanın bütün imkânlarını elinde bulundurmaya isteyen bir krallık da Pandya Krallığıdır. Sinhala halkı için dini öneme sahip olan Buda'nın Diş Kalıntısı'nı ve Sadaka Kasesi'ni Pandya Krallığının komutanı Ariya Cakravarti 1248'de başkent Panya'ya götürmüştür. Ariya Cakravarti'nin istilası Sinhala halkını yıpratmış olsa da Budistler için kutsal kabul edilen bu eserler sonraki süreçte kurtarılmıştır.⁵⁰

Ariya Chakravarti'nin yükselişi, ülke ekonomisini etkileyen inci ve tarçın ticaretini kontrol etme konusunda kralların ticari rekabetine sebebiyet vermiştir.⁵¹ Ariya Chakravarti, deniz donanmasına ve Yemen'e kadar uzanan bir deniz yolu ticaretine hakimdi. Denizlerdeki askeri gücünü günden güne artıran Ariya, inci avcılığının kontrolünü ele geçirmiştir. Marco Polo'ya göre (1292) Mannar Körfezi'nden çıkarılan bu inciler, parlaklığı ve ekonomik değeri sebebiyle dünyanın her yerinden aranmaktaydı. Bu incilerden sadece tüccarlar değil krallar da ekonomik gelir elde etmekteydi. Bu gibi değerli taşların ticaretiyle uğraşan tüccarlar krallara, çıkarılan her bir incinin vergisini vermek zorundaydı. Ülkede bulunan bütün kralların inci ticaretine dayanan vergi sistemleri mevcuttu. Bu ticari imkânları kendi lehine kullanan ve Sinhala hükümdarlarının diğer krallıklar ile yaşadığı muhalefetten yararlanan Jaffna Krallığı da yükselişe geçmiştir.⁵²

Adada yaşayan herkesin bildiği ve krallık hazinesine katkı sağlayan diğer bir vergi sistemi de “Rajakariya”dır. Sinhalce olan bu kelime “zorunlu iş gücü” şeklinde çevrilebilir. Bu sisteme göre krallar yönetimi altında bulunan topraklardan elde edilen mahsülün altında birini alma hakkına sahipti. Dahası, “zorunlu iş gücü” sisteminde halk krala hizmet etmek zorundaydı. Rajakariya'ya dâhil olan hizmet alanları sadece tarım ile sınırlı değildir. Yol çalışmaları, sulama sistemlerinin geliştirilmesi ve inşası, devlet kurumlarının inşası gibi geliri ve sistemi doğrudan kralı etkileyen unsurlar “zorunlu iş

---

⁵⁰Dewaraja, **a.g.e.**, s.33-34.

⁵¹Mendis, **Foreign Relations of Sri Lanka, From Earliest Times Till 1965**,s.184.

⁵²Dewaraja, **a.g.e.**, s.40.

gücü”ne dâhil edilmiştir. Avrupalılar adayı istila ettiğinde bu gelir sistemini kendi sömürgeleri doğrultusunda kullanmışlardır.⁵³

Sinhala idarecilerinin yaşadığı sıkıntılar Kalinga, Pandya ve Jaffna krallıkları ile yaşanan sıkıntılardan ibaret değildir. Bunlarla birlikte Sinhala halkı Chola imparatorluğu ile yüzleşmek zorunda kalmıştır. Fakat Chola krallığı ile yapılan siyasi ve askeri mücadelelerde Sinhala yönetimi yenilgiye uğramıştır. Aslen Tamil olan bu yeni düşman Sinhala halkını vergiye bağlamış ve Budizmin yok edilmesi uğrunda halkın dini değerlerini tahrif etmiş, tapınakları yıkmıştır. Uzun yıllar Chola yönetiminde kalan Budizm, Sinhala Budist din adamlarının inançlarına dair bütün dini vecibeleri kaydetmesi sayesinde yok olmaktan kurtulmuştur. Uzun yıllar boyunca yaşanan bu sıkıntılar Sinhala toplumu ile Tamil krallıkları arasında vuku bulmuş gibi düşünülmektedir. Ancak yaşanan olumsuz sonuçlardan sadece Sinhala halkı ve Tamiller değil aynı şekilde Müslümanlar ve diğer azınlık gruplar da olumsuz etkilenmiştir. Çünkü Müslümanlar adada ticari faaliyetler yapmakla yetinmemiş İslâm’ı yaymak için yerli kadınlarla da evlenmişlerdir. Ayrıca Müslümanlar adaya ilk geldikleri günlerde de sıkıntılar yaşamışlardır. Ancak Müslümanların ilk iskan günlerinde yaşadığı zorlukların sebebi Mahavamsa’dır. Çünkü Sinhala halkının dini inançların ve sosyal kimliklerinin belkemiğini oluşturan Mahavamsa ilkeleri, dini anlamda Budist ve ırksal anlamda Sinhala olmayan herkesi düşman olarak görmektedir.⁵⁴ Bu anlamda adaya yerleşmeye çalışan Hindistan kökenli Tamiller, Araplar ve Avrupalı güçler işgalci olarak görülmüştür. Tamil toplumu ile Sinhala toplumu arasındaki çatışmaların temelinde bulunan bu türden bir mitoloji, ilk adımda Müslümanların Sinhala toplumu tarafından kabul edilmemesinin de bir sebebidir.

13.yüzyılda yapılan savaşlar kralların otoriteleri ve askeri güçlerini sarsmıştır. Ülke içerisinde prenslikler oluşmaya ve halk farklı idari sistemler aramaya başlamıştı. Krallar yüzleştiği iç ve dış kargaşalardan dolayı Yapahuwa, Dambadeniya, Kurunegala ve Gampola gibi doğal kale aramışlardır. Bu güvensizlik atmosferi kendisini 1505’te Portekizlilerin adaya

---

⁵³Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, s.10-11.

⁵⁴Çınar,a.g. YL. Tezi, s.28.

gelişine kadar hissettirmiştir. Kendilerini güvene almak isteyen halk da ovaları terk etmeye başlamıştır. Bu durum neticesinde tarıma dayanan krallık vergileri büyük bir darbe almıştır. Yeni gelir yolları arayan krallar, okyanustaki navigasyonel bilgileri sebebiyle denizaşırı ticareti ellerinde bulunduran ve kıyı şeridinde yaşayan Müslümanlarla daha barışçıl ve daha müsahamakar ilişkiler kurmuşlardır.⁵⁵

Ticari rekabetin yanı sıra, yarımada'daki Hindu-Müslüman çatışması göz önüne alındığında, Sri Lanka'daki Müslümanlar, Güney Hindistan'ın Hindu güçleri ile bağlantılı olan Jaffna'nın Hindu yöneticilerine karşı doğal olarak Sinhala toplumundan yana olmuşlardır. Bu nedenle politik ve ekonomik menfaatler Sinhala toplumu ve Müslümanları bir araya getirdi. Sri Lanka'nın başkenti Kolombo, İbn Batuta'nın ifadesine göre, Müslümanların ticari faaliyetlerini genişleten sahneydi. Araplar yerleşim yerlerini savunmada ve müttefikleri Sinhalalara gerekli deniz desteği sağlamada söz vermiş ve böylece ülke içerisindeki nüfuzlarını artırma konusunda da Sinhala yöneticilerinden siyasi destek görmüşlerdir. Sinhala ordusunda paralı Müslüman askerler de bulunmuştur. Müslümanların Sinhala halkının yanında olmasını sağlayan sebeplerden bir diğeri de Hinduların kast sistemiydi. Bu sisteme göre yüksek kasta sahip Hindular dış seyahatlerden ve diğer milletlerle birlik olmaktan uzak durmuşlardır. Aksi takdirde üst kasta bulunan bir Hindu, kendi toplumundaki sosyal statüsünü yeniden kazanmak için ayrıntılı arındırma törenine girmek zorundaydı. Müslümanlarla ve daha sonraki dönemde Avrupalılar ile sosyal ilişki bile yüksek kasta sahip Hindu'yu kirletir inancı mevcuttu. Bu inancın karşısında İslâm'ın eşitlikçiliği, özellikle kast yükü altında ezilen Hindu toplumunun alt basamaklarındaki kişilerin İslâm'a girişini hızlandırdı. Arap iskânını ve toplumunu güçlendirdi.⁵⁶

b) Tamiller

Her kültürün ve dinin kendi dinamiklerini oluşturan gerçek ya da hikaye olarak anlatılagelen mitolojileri gibi milattan önce adaya ayak basmış ve Hinduizme inanan Tamil halkının da mitolojisi vardır. Çok eski

---

⁵⁵Dewaraja, **a.g.e.**, s.35.

⁵⁶Dewaraja, **a.g.e.**, s.40-41.

zamanlardan beri Tamiller tarım ve hayvancılığın yanı sıra deniz yolu nakliyesiyle de uğraşmaktaydılar. Bundan dolayı nehir ve göl kenarlarında yaşamaya önem veren Tamiller, su kaynaklarını korurken zamanla onlara kutsallık atfedenler de olmuştur. Su kenarları ticari öneme sahipken Tamiler açısından dini öneme de sahip olmaya başlamıştır. Madurantakkam Gölü de Tamil mitolojilerinden nasibini almıştır. Bu mitolojiye göre Madurantakkam Gölünde olağanüstü bir olay yaşanır. Yetkililer halkın tahliyesinde yetersiz kalır ve Tanrı Rama görünür. Rama'nın insanları koruması ve suyu tutması sebebiyle halk her daim Tanrı'yla beraber olduklarına ve kutsandıklarına inanır.⁵⁷

Tamil halkının sosyal kimliklerinin oluşmasında dini inançları da etkili olmuştur. Sinhala halkında olduğu gibi Tamiller de kendi içerisinde farklı sosyal gruplara ve bu sosyal grupların dayattığı kast geleneğine tabidir. Hinduizm'e inan Tamil âlimleri, dinî ritüellerin yaşanması ve dini emirlerin anlaşılması için Sanskritçe yazılmış birçok Hindu kaynağını Tamilceye çevirmiştir. Yapılan bu dini çalışmalar halkın geleneklere uzun yıllar bağlı kalmasına katkı sağlamıştır.⁵⁸

Sri Lanka'nın en kalabalık ikinci etnik grubu olan Tamiller⁵⁹ ile Sinhala halkı arasındaki siyasi ve askeri mücadeleler, sonuçları itibariyle gerek yerli halkı ve gerekse adaya uzun yıllar önce ticari sebeplerle gelip buraya yerleşmiş olan farklı etnik gruplardaki insanları olumsuz etkilemiştir. Halkına müreffeh bir hayat sunmak isteyen Kral Viyabahu (1521-1551), Tamil olan Chola İmparatorluğunu yenmiştir. Bu zaferi Sinhala kaklı özgürlüklerini geri aldıkları gün olarak kutlamaktadır. Çünkü Tamiller, Sinhala halkını ağır vergilere zorlamış ve onların dini özgürlüklerini ellerinden alıp ibadet yerlerini yıkmışlardır.⁶⁰ Bu anlamda yıllarca süren Sinhala (Budizm) -Tamil (Hinduizm) çatışmaları sonraki nesillere de yansımış ve hatta Sri Lanka'ya gelen yeni dini ya da etnik gruplara yaklaşımları da etkilemiştir.

---

⁵⁷AmirthalingamMurugesan, "Rivulet in Myths and Folklore of Tamil Nadu", **Eco News Quartely Magazine of CPR Environmental Education Centre**, Volume: 20, No.3, India, 2014, s.12.

⁵⁸Çınar, a.g. YL. Tezi, s.29.

⁵⁹M.A.M Hussain, "Muslims in Sri Lankan Polity-II", **The MWL Journal**, Volume: 9, no.12, October 1982, s.55.

⁶⁰Çınar, a.g. YL. Tezi, s.30.

Tamil halkı, Tamilce dilini konuşmaktadır. Tamil dili, Hindistanda bulunan Dravidian dillerinden biridir. Bu dil yapısı, Kuzey Hint dillerinden birçok kelimeyi içermektedir. Sri Lankadaki Tamil halkı iki ana bölüme ayrılmıştır: Yüzyıllar önce adaya gelen “Yerli Tamiller” ve plantasyonlarda çalıştırılmaları için Sri Lanka'ya İngiliz sponsorluğuyla getirilen göçmenlerin torunları olan “Hint Tamilleri.” Yerli Tamiller ile Hint Tamilleri arasında dil ve din bakımından çok büyük farklılıklar yoktur. Sri Lanka Yerli Tamillerinin yüzde 80'i ve Hint Tamillerinin yüzde 90'ı Hinduizm'e inanmaktadır. Sri Lanka Yerli Tamilleri üst kastlarda, Hint Tamilleri ise alt kastlarda bulunmaktadır.⁶¹ Ancak sonraki süreçte azımsanmayacak derecede birçok Tamil İslâm'ı seçmiştir.

c) Müslümanlar

Nüfusun yaklaşık yüzde 10'unu oluşturan Müslümanlar, azınlık bir gruptur. Diğer etnik gruplarda olduğu gibi, Müslümanların da ayrı ibadet yerleri, dini ve kültürel kahramanları, sosyal çevreleri ve hatta kendi kökenlerine ait dilleri vardır. Müslümanlar, her biri kendi tarihi ve gelenekleri ile yoğrulmuş üç ana bölüme ayrılmıştır: Sri Lanka Moor topluluğu, Hint Moor topluluğu ve Malaylar.⁶²

Sri Lanka Moor Müslümanları, yüzde 93 gibi oranla ismi geçen bu 3 Müslüman grubun en kalabalık olanıdır. Sri Lanka Moor Müslümanları toplam ada nüfusunun ise yüzde yedisini oluşturmaktadır.⁶³ Sri Lanka Moorlarının Ataları sekizinci yüzyılda adaya gelen Arap tüccarlardır. Hint Okyanusu ticaretinin ortak dili olan Tamil dilini kabul etmişler ve Sri Lanka'ya kalıcı olarak yerleşmişlerdir. Sri Lanka Moor Müslüman toplumunun dili Tamil kelimeleri ve Arapça kelimeleri içeren bir tür "Arapça Tamil" dilidir. İslâm hukukuna göre yönetirler.⁶⁴

---

⁶¹ James Heitzman, **Sri Lanka: A Country Study**, Chapter 2: The Society and Its Environment, editors: Russell R. Ross and Andrea Matles Savada, Washington: GPO for the Library of Congress, October 1988, s.75-76.

⁶²Heitzman, **Sri Lanka: A Country Study**, s.76.

⁶³ R. Boundes, “Ceylon”, **New Catholic Encyclopedia**, Volume: III, Washington, 1967, s.418-419.

⁶⁴ Abbas Karaağaçlı, “Sri Lanka ve Tamil Kaplanları”, **Bilge İnsanlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM)**, 15 Aralık 2009, s.1, Erişim Tarihi: 23.12.2018.

Hint Moor Müslüman topluluğu ise kolonyal dönemde adaya getirilmeden önce Hindistanda yaşarken Müslüman olmuş Hint Tamil insanları ile kolonyal dönemde Sri Lankaya getirildikten sonra Müslüman olmuş Hint Tamil ailelerinin torunlarıdır. Bu grup Memonlar, Bohralar ve Hocalar olarak üç kısma ayrılır. Hint Moor Müslüman topluluğu toplam ada nüfusunun çok azını oluşturmaktadır.⁶⁵

Malezyalılar Güneydoğu Asya'da doğmuşlardır. Ataları, Sri Lanka ve Endonezya Hollandalıların kolonisi olduğu süreçte ülkeye gelmişlerdi. İlk Malay göçmenlerin çoğu Sri Lanka'ya Hollanda sömürge yönetimi tarafından gönderilen⁶⁶ ve sonraki süreçte adaya yerleşmeye karar veren askerlerden oluşmaktadır. Diğer Malay göçmenler, Sri Lanka'ya sürgün edilen hükümlülerdir. Malay Müslüman topluluğu Tamil dilinin ve Sinhala dilinin kelimeleri ile karışmış bir Malayca konuşmaktadır.⁶⁷ Giyim, kuşam ve konuşma şekilleriyle diğer Müslüman gruplardan biraz farklılık gösteren Malezyalılar Sri Lanka'daki Müslüman nüfusun yaklaşık yüzde 5'ini oluşturmaktadır.⁶⁸

d) Burgherler/Bergerler

Burgher terimi, Hollanda yönetimi döneminde Sri Lanka'da yaşayan Avrupalı vatandaşlar için kullanılmaktaydı.⁶⁹ Bunlar ülkelerine dönmeyip adada yaşamaya karar veren Avrupalıların torunlarıdır. Hollandalı Burgherler ve Portekiz Burgherler ırksal kökenlerinden gurur duymuşlar ve kendilerini Avrupa kültürüne kaptırıp mevcut Avrupa sömürge hükümetinin dilini konuşmuşlardır. Sömürge dönemlerinde eğitim ve yönetim kadrolarının en üst mevkilerinde olmaya çalışmışlardır. Genelde Hıristiyan olarak kalmışlar ve kentsel alanda yaşamışlardır. Bağımsızlıktan sonra göç etselerde çok küçük bir azınlık Burgher Sri Lanka'da yaşamaya devam etmiştir.⁷⁰ Genel nüfusun yüzde birinden daha az olmalarına rağmen gerek Avrupalı sömürgeci güçlerin yaptığı

---

⁶⁵Heitzman, **Sri Lanka: A Country Study**, s.77.

⁶⁶ Meer Mohideen Mohamed Mahroof, "The Community of Sri Lankan Malays", **Journal Institute of Muslim Minority Affairs**, Volume: XIV, Number: I-II, 1993, s.143-144.

⁶⁷Heitzmen, **Sri Lanka: A Country Study**, s.77.

⁶⁸Karaağaçlı, "Sri Lanka ve Tamil Kaplanları", s.1.

⁶⁹ Jonathan Spencer, **Sri Lanka: History and the Roots of Conflicts**, New York - London, Taylor & Francis e-Library, 2004, s.27.

⁷⁰Heitzman, **Sri Lanka: A Country Study**, s.77.

destekler gerekse Burgherlerin eğitim öğretime önem vermesi onların ülkedeki yüksek makamlarda görev almasına sebep olmuştur. ⁷¹

e) Vedalar/Vadahalar

Sinhala ve Tamil halkı M.Ö adaya geldiklerinde bile adada var olan ve adanın bilinen en eski sahipleri olan grup Vedalardır. Sinhala ve Tamillerin binlerce kişiden oluşan göç dalgaları, sonrasında Arapların iskan ve Avrupalı güçlerin sömürgeci politikaları sebebiyle yok olmaya mahkum olan Vedaların sayısı toplam ada nüfusu içinde 10 bini geçmemektedir.⁷² Her ne kadar kendi dillerinde Orman Sakinleri anlamıyla “Vanniyakaetto”□ diye adlandırsalar da ülkenin nüfus çoğunluğunu oluşturan Sinhala halkı tarafından Vedaha olarak adlandırılmışlardır. Ayrıca Vedalar içinde yaşadıkları bu adayı Yılanlar Adası şeklinde de tarif etmektedir.⁷³

Vedaha, ilkel aletlerle avlanan, avcılık ve toplayıcılık yapan gibi anlamlara gelmektedir. Uluvamperaha’da yaşayan Vedaların Sinhala ve Tamil halkının M.Ö adaya ilk geldiği yıllarda doğal yaşama kendilerini adapte ettikleri bundan dolayı vahşi bir yaşam tarzı benimsedikleri iddia edilmektedir. Günümüze kadar binlerce yıllık yaşam tarzlarını genel anlamda korumuşlar ve ormanların derinliklerinde yaşamaya devam etmişlerdir.⁷⁴ Bütün bunların yanında nadir de olsa kendilerinden olmayan insanlarla iletişim kurmuşlardır. Bunun en bariz örneği de iç ya da dış savaşlarda Sinhala ya da Tamil krallarının kendileriyle irtibata geçip ormanda orduya rehberlik yapmalarınıdır. Geçimlerini orman ürünleriyle sağlayan Vedalar genelde animistic inanca sahiptir. ⁷⁵

---

⁷¹Karaağaçlı, “Sri Lanka ve Tamil Kaplanları”,s.1.

⁷²Heitzman, **Sri Lanka: A Country Study**, s.77-78.

⁷³ Muhammed Edhem Seyyid, “Sri Lanka ev Seylan: Cezirat’üş-Şay”, **Faysal**, C.LXXVII, Riyad, 1983, s.22.

⁷⁴ Ahmet N. Özdal, “Müslüman Seyyah ve Coğrafyacıların Gözünden Seylan Adası’nda Doğal Hayat ve Kültürel Yaşam (8.- 14. Yüzyıllar)”, **History Studies: International Journal of History**, Volume: 10, Issue 2, 2018, p.134; Muhammed Edhem Seyyid, “Sri Lanka ev Seylan: Cezirat’üş-Şay”, s.24.

⁷⁵Karaağaçlı, “Sri Lanka ve Tamil Kaplanları”, s.1.

4. Dinlere Göre Nüfus Dağılımı

1963 nüfus sayımına göre, Sri Lanka'nın toplam nüfusu 10 milyon 582 bindi. Onların arasından 724 bini Müslüman'dı. 1971 nüfus sayımları, toplam nüfusun 12 milyona, Müslüman nüfusunun da bir milyona yaklaştığını göstermektedir.⁷⁶ Genel nüfus 2001 sayımında 18 milyona, Müslümanların sayısı da 1 milyon 500 bine yaklaşmıştır.⁷⁷ Bütün bu sayımlara rağmen çok uluslu olan Sri Lanka'da Müslümanlar her zaman azınlık konumunda kalmıştır.⁷⁸

2019 nüfus sayımlarına göre Sri Lanka'nın genel nüfusu 21 milyon 347 bin 717'dir.⁷⁹ Müslümanlar (%9.7 oranla), Sinhala Budistleri (%70.2) ve Tamil Hindularından (%12.6) sonra adadaki dinî grupların en geniş üçüncü topluluğudur. Tüm Hıristiyan mezhepleri nüfusun yalnızca %7.2'sini kapsamaktadır.⁸⁰

Birçok dinin bir arada yaşandığı Sri Lanka hakkında yazılan yazılarda çeşitli dinlere mensup insanlara ait nüfus dağılımlarında ufak farklılıklar olabilmektedir. Avcı'nın aktardığı verilere göre aşağıda Sri Lanka'da inanılan dinlerin yaygınlık sırasına göre nüfus dağılım yüzdeleri verilmiştir:

- Budizm (% 70,2)
- İslâmiyet (% 9,7)
- Hinduizm (% 12,6)
- Hıristiyanlıktır (% 7,2).⁸¹

Sri Lanka halkının çoğunun Budist oluşu bir gerçektir. Bundan dolayı Japonya'da ve birçok ülkede Seylon ismi "Budist Ülke" olarak ya da 'Seylon Çayı' olarak hatırlanmaktadır. Ayrıca Budizm, Sri Lanka'nın milli dini olarak kabul edilmektedir.⁸²

Ülke nüfusunu oluşturan farklı dini gruplardaki insanların ırklara göre genel sınıflandırılması da aşağıdaki gibidir:

---

⁷⁶Morimoto, "Islam in Sri Lanka", s.15.

⁷⁷Avcı, "Sri Lanka", s. 425.

⁷⁸Michael O. Mastura, "The Status of Muslim Personal Law in Selected non-Muslim Countries", **Journal Institute of Muslim Minority Affairs**, Volume: 6, Issue: 1, 1985, s.114.

⁷⁹ <https://www.worldometers.info/world-population/sri-lanka-population/> Erişim Tarihi 06.10.2019.

⁸⁰McGilvray, "Sri Lanka", s.148.

⁸¹ Sri Lanka Ülke Raporu, Ankara Ticaret Odası Yay., Ankara 2016, s. 1.

⁸² Smith; a.g.e., s.25.

- Sinhalalar %73,9
- Tamiller (Tamilce konuşan Hint göçmenleri) % 21, 6
- Moorlar (Güney Hindistan Müslüman göçmenleri) % 6,4
- Malezyalılar %0,3
- Burgherler (Portekizlilerin & Hollandalıların ülkede kalan torunları) %0,5
- Veddalar (Aborjinler) & diğerleri % 0,2'dir.

Farklı ırklardan olan kişilerin birbirleriyle evlenmiş olması net bir ayırım yapılmasını zorlaştırmaktadır. Ayrıca bu tablo içerisindeki Moorlar ve Malezyalılar, Müslümanların ana topluluğudur. Sri Lanka Müslümanlarının karakteristik özelliklerinden bir tanesi, ülke nüfusunun çoğunluğunu oluşturan Sinhala halkı Sinhalece konuşurken Müslümanların Tamilce konuşmasıdır. Ayrıca meşdilerde yapılan dualar, vaazlar, dersler Tamilce yapılmaktadır.⁸³

5. Kast Sistemi

Kast, İspanyolcada ırk anlamına gelen “Casta” kelimesinden türemiştir. İrsal kimliğe ya da sosyal hiyerarşiye dayanan Kast sistemi adaya gelen Sinhala ve Tamil Halkının tarihi kadar eskidir. Çünkü Sri Lanka kast sistemi genel olarak Hindistan’dan Sri Lanka’ya gelen insanlarla birlikte taşınmıştır. Sri Lanka kast sistemi Hindistan’daki kast sisteminden etkilenmiş olsa da belirgin değişikliklerle farklılığını ortaya koymuştur.⁸⁴ Her ne kadar Sri Lanka anayasası tüm kadın ve erkeklerin yasa önünde eşit olduğunu belirtse de işgücüne ve maddi güce göre toplumu sınıflara ayıran Kast sisteminin varlığı hissedilen bir gerçektir.⁸⁵

Sri Lanka’daki sosyal sınıflar, insanların ekonomik veya kültürel konumunu temele aldığı için kast sisteminin mesleki anlamda tipik olarak üç katmandan oluştuğu aktarılmıştır: üst sınıf, orta sınıf ve alt sınıf. 19. Yüzyılın sonları ve 20. Yüzyıl başlarında meydana gelen değişikliklerde Üst Sınıfta

⁸³ Morimoto, “Islam in Sri Lanka”, s.17.

⁸⁴ Lasni Buddhishashika Jayasooriya, “Caste in Popular Buddhism in Sri Lanka”, **ColomboArts Journal of Social Sciences and Humanities**, Volume II, Issue 2, University of Peradeniya, 2017,s.34.

⁸⁵ M. Riswan, “A Historical Survey of Social Class and Caste System in Sri Lanka”, **KALAMInternational Journal of Faculty of Arts and Culture**, Volume VIII (S.1), South Eastern University of Sri Lanka, June 2014, s.43.

genel olarak toprak sahipleri, avukatlar, doktorlar, ordu görevlileri, akademisyenler, kıdemli uzman memurlar, polis ve zengin tüccarlar bulunmaktaydı. Bağımsızlığın kazanıldığı günlerde devlet liderleri de genel olarak bunlar arasından çıkmıştır. Orta sınıfı, eğitilmiş ancak daha az prestijli memurlar ve ikincil bir gelire bağımlı insanlar oluşturmuştur. 1948'ten bugüne devam eden bu durum sebebiyle halen Sri Lanka'nın sosyal yapısının temelinde parasal güç bulunmaktadır.⁸⁶

Hindistan ve Sri Lanka'da, insanları sıralamak ve sınıflandırmak için kullanılan bu tabakalaşmalar, sosyal çatışmalara sebep olmuştur. Çünkü geleneksel kültüre göre her insan toplumdaki değişmez konumunu tanımlayan belirli bir grupta doğar. Böyle bir durum içinde de sınıfa, etnik kökene ve cinsiyete dayanan yapısal eşitsizlikler, sosyal gruplar içinde atanma, evlenme, mülk sahibi olma gibi temel hak ve hizmetlere adil erişimi kısıtlamaktadır.⁸⁷ Bu durum üst kastın bir üyesi olarak alt kastların üyeleriyle siyasi, ticari ve fiziki birliktelikten uzak durmayı gerektirdi. Bu da alt kastlarda bulunan insanların psikolojik olarak ezilmelerine sebep olmuştur. Bu tür insanların, İslâm'ın verdiği öz saygı ve eşitlik duygusu vesilesiyle Müslüman olmaları daha kolay olmaktadır.⁸⁸

a. Müslümanlar Arasındaki Sosyal Sınıflar

Sri Lanka'da var olan Kast sistemi, Müslümanlar arasında bir sorun teşkil etmemiştir. Kast sistemi, Sri Lanka Müslüman toplumunun içinde önemli bir tabakalaşma aracı olarak kullanılmamıştır. Sri Lankalı Müslümanlar arasında, sömürge döneminde ve sonrası dönemde çeşitli düzeylerde sınıf farklılıkları oluşmuştur. Sosyal hayatlarını eğitim, iş, mülk ve iktidar açısından yeniden düzenleyen Müslümanlar arasında Sinhala ve Tamil topluluklarındaki gibi herhangi bir kast oluşumu görülmemiştir. Ancak peygamberimiz Hz Muhammed'in (s.a.v) soyundan geldiği söylenen ve ilimle uğraşan kişilere

---

⁸⁶Riswan, "A Historical Survey of Social Class and Caste System in Sri Lanka", s.41-42.

⁸⁷"Caste and Access to Education in Sri Lanka", **Secure Livelihoods Research Consortium**, United Kingdom, December 2016, s.5.

⁸⁸Heitzman, **Sri Lanka: A Country Study**, s.80.

saygı göstermek adına isimlendirmeler ve sınıflandırmalar olduğu söylenmektedir. Fakat bunlar isimlendirmelerden öteye gitmemiştir.⁸⁹

Bu anlamda Llyn F. Smith'in ifadesine göre Müslümanlar kendi içlerinde birçok gruba ayrılmaktadır. Bu grupların en üst zirvesinde “*Maulanas*” yani Hz. Peygamberin (s.a.v) soyundan gelen ve ilimle uğraşanlar; ikinci sırada iyi insanlar ya da öncü insanlar anlamındaki “*Nala Manichal*” yani Arap tüccarların torunları, üçüncü sırada berberleri ifade eden “*Ostas*”, dördüncü sırada yeni Müslüman olmuş kişiler, beşinci sırada da bu ilk dört kast sisteminin dışında kalan “*Ande*” yani Sünni Malay halkı bulunmaktadır.⁹⁰

Buna ek olarak Müslümanların kendi içinde belirli sosyal sınıfları ifade eden toplumsal isimlendirmeleri de mevcuttur. Örneğin “Marakkayar (Maraikkar ya da Marikkar)”, Kolombo ve çevresindeki Müslüman tüccarlar için kullanılır. Güney Tamil Nadu eyaletinin sahil kasabalarında ve liman şehrinde en önemli Müslüman kastı ya da topluluğu “Marakkalarayara”dır. Anlamı Ahşap Tekne Kralları “Wooden-Boat Lords” tur. Sri Lankaki diğer bir topluluk, özellikle vaiz, hatip, dini lider olarak hizmet veren “Lebbe ya da Lebbai” dir. Bu Müslüman grubun aslı Tamil Nadu Eyaletindeki “Labbai” olarak adlandırılan Müslümanlara dayanmaktadır. Sri Lanka’da da kendilerine Lebbe denmeye devam etmiştir.⁹¹ Bütün bunlara rağmen Müslümanlar, Seylan’ın gerek devlet hiyerarşisinde ve gerek kast sisteminde kayda değer bir konumda dursalar da, yine de onlardan ayrı, İslâmi ve büyük ölçüde eşitlikçi bir grup olarak kendilerini muhafaza etmişlerdir.⁹²

b. Sinhala Kast Sistemi

Sinhala Kast sisteminin ilk kez Hindistan'da ortaya çıktığına inanılmaktadır. Hint kast sisteminin zirvesinde olduğu düşünülen Brahminler, doğumla birlikte kişinin sosyal statüsünü belirlediği için kastın değiştirilemeyeceğini söylemekteydi. Budizm’in lideri Buda, Brahminlerin fikirlerini reddedip bir kişinin statüsünün doğumla değil, yaptıklarıyla belirlendiğini ifade etti. Buda, Wasala Sutra, Madura Sutra ve Assalayana

---

⁸⁹Riswan, “A Historical Survey of Social Class and Caste System in Sri Lanka”, s.46.

⁹⁰Smith, a.g.e., s.21.

⁹¹Nagendra KrSingh and Abdul Mabud Khan, **Encyclopaedia of the World Muslims: Tribes, Castes and Communities**, Volume: IV, 2001, s.1354.

⁹² Smith, a.g.e.,s.43

Sutra'daki kast ayrımcılığını eleştirip Madura Sutra'da, tüm rahiplerin eşit olmaları ve mesleği olmayanlara da saygı duyulması gerektiğini söylemiştir. Bu nedenle, Budizm'in keşiş topluluklarında kast ayrımcılığının reddedildiği rivayet edilmektedir. Ancak kültürel yaşantıda Buda'nın vaazlarının aksi bir durum söz konusu olduğu ve kast temelli uygulamaların var olduğu dikkate alınması gereken bir gerçektir. Çünkü Sri Lanka'daki Sinhala kast sistemi genel olarak mesleklere ve sahip olunan makamlara dayanmaktadır. Sinhala kültürünün ayrılmaz bir parçası olan bu sistem, evlilik gibi özel durumlarda daha fazla dikkate alınmaktadır.⁹³

Kast sistemi dikkate alındığında Sinhala halkı kendi içinde Goyigama (Çiftçiler),⁹⁴ Karava (balıkçılar), Durava (Marangozlar, savaşçılar), Navandana (kuyumcular, zanaatkârlar), Oli (dansçılar, müneccimler), Badahala (çömlekçiler) gibi sosyal gruplara ayrılmaktadır.⁹⁵ Bu gruplar içerisinde Goyigama kastı Sinhala nüfusunun sayısal çoğunluğuna sahiptir. Sinhala nüfusunun yaklaşık yarısı Goyigama kastına mensuptur.⁹⁶ Bu kastın insanları geleneksel olarak tarımla uğraşmaktadır.⁹⁷ Sinhala toplumunu oluşturan diğer kastlar genel başlıkları ile şu şekilde sıralanabilir: Radala (Kandyan Krallığının Aristokrasisi), Wahumpura ya da diğer adıyla Dewa (Tüccarlar ve Askeri personel), Pannikki (Berberler), Berava (geleneksel davulcular), Porowakkara (Ağaç kesiciler), Navandanna (Esnaf), Hannali (Terziler), Ahinkuntaya (Çingeneler).⁹⁸ Bu grupların dışında birçok sosyal sınıf bulunsa da mesleklere ve elde edilen nüfuza göre ayrıştırılan Sinhala nüfusunun genel sosyal tabakalaşması bunlardan oluşmaktadır.⁹⁹ Bu anlamda sosyal tabakalaşmalar rekabete sebebiyet vermiştir.¹⁰⁰

---

⁹³Jayasooriya, "Caste in Popular Buddhism in Sri Lanka", s. 33-34.

⁹⁴ Francois Houtart, **Religion and Ideology Sri Lanka**, New York 1980, s.70.

⁹⁵ Smith, **a.g.e.**,s.278.

⁹⁶ M. Riswan, "A Historical Survey of Social Class and Caste System in Sri Lanka", s.43.

⁹⁷Heitzman, **Sri Lanka: A Country Study**, s.82.

⁹⁸Riswan, "A Historical Survey of Social Class and Caste System in Sri Lanka", s.44.

⁹⁹ Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chaper 1: Historical Setting, s.11.

¹⁰⁰Evelyn Henry Paxton, "South Asia: Ceylon", **Assian Affairs**, C.II, No: 1, London, 1964, s.63.

c. Tamil Kast Sistemi

Budist Sinhala halkında olduğu gibi Hindu Tamil Halkında da kast sistemi mevcuttur. Sri Lanka Tamil toplumu arasındaki kast sisteminin kökeni Dravidian Tamillerine kadar uzanmaktadır. Bin yıldan fazla geçmişe sahip olan Tamil halkının sosyal ve kültürel tarihi yapısı bu sosyal hiyerarşiye göre düzenlenmiştir.¹⁰¹ Tamil halkının yaşamı kast kimliğiyle bütünleşmiştir. Bir bireyin geçim kaynağı, ikamet yeri, sosyo-kültürel ilişkileri ve dini uygulamaları büyük ölçüde kast tarafından belirlenmektedir. Sinhala halkının kast sistemlerine mensup insanların sosyal ilişkilerinde olduğu gibi, Tamil kast sistemi de evlilik gibi özel konularda kendini fazlaca hissettirmektedir.¹⁰²

Yüzyıllardır Tamil toplumunun ayrılmaz bir özelliği olan Kast sistemi en genel anlamıyla üç geniş sosyal gruba ayrılmıştır. Bunlardan ilki Yüksek kast olarak adlandırılan Vellala kastıdır. Geleneksel olarak Vellala kastına mensup insanların, çiftçi ve toprak sahipleri oldukları bilinmektedir. Orta kast olarak adlandırılan kast grubunda da balıkçılar (Karaiyar) ve zanaatkârlar (Panchalas) dâhil olmak üzere birçok meslek grupları bulunmaktadır. Düşük kast olarak bilinen grup ise Panchamar ismiyle anılmaktadır. Panchamarlar dokunulmaz kabul edilir.¹⁰³

Bunlara ek olarak sayılabilecek mesleki kast grupları şunlardır: berberler (Ambattar), borçların para ile değil de doğrudan işçilik yolu ile ödeyen işçiler (Pallar), ağaç dikiciler (Nalavar), davulcular (Parayar), Brahman rahipleri (Primanar), arazi sahipleri (Maravar), askerler (Karaiyar), balıkçılar (Mukkuvar), geleneksel davulcular (Paraiyar), tapınak işçileri (Koviar).¹⁰⁴

Tamil halkının kast sistemi diğer ırkların kast sistemine göre daha serttir. Tamil kast sisteminin Sinhala toplumunun kast sistemlerinden farklı yönü, Tamillerin kast sisteminin dinî ritüelleri daha fazla temele almasıdır.¹⁰⁵ Kastlar arasındaki mesleğe ve mülkiyete dayanan bu farklılıklar günlük olarak, özellikle kırsal alanlarda, birçok dilsel ifadelerin kullanımında ve görgü kurallarında kendisini hissettirmiştir. Çünkü her bir kast farklı kişisel isimler kullanmaktadır. Birçoğu farklı lehçelere sahiptir. Bu yüzden insanlar

---

¹⁰¹Çınar, a.g. YL. Tezi, s.29.

¹⁰²“Caste and Access to Education in Sri Lanka”,s.5-6.

¹⁰³“Caste and Access to Education in Sri Lanka”,s.7.

¹⁰⁴Riswan, “A Historical Survey of Social Class and Caste System in Sri Lanka”, s.45.

¹⁰⁵Heitzman, **Sri Lanka: A Country Study**, s.84.

konuşmaya başladığı anda konuşan kişinin hangi kasta mensup olduğu anlaşabilmekteydi.¹⁰⁶

Sri Lanka'da, ezilen kast gruplarına mensup insanlar, büyük ölçüde sokak ve kanalizasyon temizliği gibi birçok alt hizmet sektöründe çalışmaya mecbur bırakılmıştır. Sömürgeci İngiltere döneminde modern ilçelerin kurulmasıyla birlikte, düşük kast grupları ilçelerde nüfuzu ve mülkiyeti bulunmayan işçi olarak çalıştırılmıştır. Bunun en bariz örneği de Jaffna kasabasında, Parayar kastına mensup insanların, temizlik işçileri olarak çalıştırılmasıdır.¹⁰⁷

Bununla birlikte Jaffna'da, Panchamar kastına mensup olanlar kişisel hak ve sorumluluklarına ait hizmetlere erişim konusunda sıkıntılı bir süreç yaşamıştır. Yapılan ayrımcılık Tamil halkında inanılmaz boyutlara ulaşmıştır. Çünkü üst kasta ait kadın ve erkekler için dikilen elbiseleri alt kasttaki insanların gitmesi yasaklanmış, toplu taşıma araçlarından yararlanma hakları engellenmiş ve bir müddet tapınaklara bile girmeleri reddedilmiş, okullarda düşük kastlı çocukların yüksek kastlı çocukların yanında oturması veya onlarla aynı yerde yemek yemesi yasaklanmıştı.¹⁰⁸ Köyler kast sistemine göre ayrı sokaklara veya mahallelere ayrılmış, Kadın-Erkek düşük kasta mensup olan kişilerin araba sürmeleri ya da büyük evler inşa etmeleri yasaklanmıştı.¹⁰⁹

Sinhala halkının çoğunluğunun Govigama kastına ait olması gibi Tamil halkının büyük bir çoğunluğu Vellala kastına mensuptur.¹¹⁰ Bu kast sistemi, adaya yüzyıllar önce gelen ve kendilerini yerli halk olarak kabul eden Tamiller ile İngilizler tarafından plantasyonlarda çalıştırılmak üzere adaya getirilen Hindistan Tamillerini bile iki ayrı gruba ayırmıştır. Bu iki tamil grubu kast sistemine göre analiz edildiğinde birinci grup olan Tamiller üst kastlara, adaya sonradan getirilen yaklaşık yarım milyon Hindistan kökenli Tamil halkı ise alt kastlara dâhil edilmiştir.¹¹¹

Ancak toplumun ırka, mesleğe, mülkiyete ve cinsiyete göre sınıflandırılması kargaşayı beraberinde getirmiştir. Son yüzyıl içinde yoğun

---

¹⁰⁶Heitzman, **Sri Lanka: A Country Study**,s.85-86.

¹⁰⁷“Caste and Access to Education in Sri Lanka”, s.8.

¹⁰⁸“Caste and Access to Education in Sri Lanka”, s.7.

¹⁰⁹Heitzman, **Sri Lanka: A Country Study**,s.85-86.

¹¹⁰Riswan, “A Historical Survey of Social Class and Caste System in Sri Lanka”, s.44.

¹¹¹Çınar, a.g. YL. Tezi, s.45.

çalkantılar ve iç savaşlar yaşanmıştır. Düşük kastlı işçiler istihdam imkânlarının, eğitim imkânlarının ve tapınakların tüm gruplara eşit şekilde açılması için ayaklanma derecesinde mücadeleler göstermişlerdir. Yaşanan krizlerin neticesinde Sri Lanka'da yaşayan bütün ırkların kültürel ve sosyal dünyalarında büyük değişimler meydana gelmiştir. Resmi olarak yeni kurulan anayasalarla birlikte tüm insanların kanun önünde eşit sayılması, kültürel ve sosyal statülerdeki ayrımcılıkların da ortadan kalkmasına vesile olmuştur. Hem Tamil hem de Sinhala aydınları eski önyargılarını yok etmiştir. Günümüzde genel olarak sosyal etkileşimler herhangi bir kastı temele almamaktadır. Köylerde, iş merkezlerinde ve fabrikalarda, farklı etnik ve dinsel grupların üyeleri birlikte çalışabilmektedir. İstihdam imkânları, sağlık ve eğitim fırsatları, kast esasına dayanan önyargılar olmaksızın herkese açıktır.¹¹²

6. Ekonomik Faaliyetler

9. ve 10. yüzyıllarda Müslümanlar tarafından yazılan Tarih ve Coğrafya eserlerinde Sri Lanka'ya dair bilgiler verilmiştir. Onlardan bazıları Süleyman el-Tacir, el-Mesudî, İbn Şehriyar'dır. Yazarların eserlerinde bahsettiği Sri Lanka'nın bazı ürünleri, baharatlar, değerli keresteler, yakutlar, krallar ve soyluların el üstünde tuttukları ve "kithul treacle" olarak adlandırılan değerli eşyalar, tıbbi otlar ve demirdir. 9. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar Sri Lanka, Batı'ya gönderilen Çin ipeğinin dağıtım merkeziydi.¹¹³ İncilerden, mücevherlerden, fillerden ve fildişinden dolayı antik dünyanın tüccarları tarafından Seylan adası çok iyi bilinmekteydi. Ayrıca ada, Venedik ve Ortadoğu baharat pazarlarına gönderdiği tarçınıyla ünlüdür.¹¹⁴ Değerli taşların merkezi olan Sri Lanka, dünyanın gözdesi olan ülkelerden biridir. Adanın Ratnapura bölgesi değerli taşların en çok çıkarıldığı yerlerdendir. Ayrıca Sri Lanka isminin Sinhalit mineralinden dolayı verildiği de iddia edilmektedir.¹¹⁵

Sri Lanka Müslümanları adanın tamamına yayılmıştır. Adanın doğu sahil bölgelerindeki Müslümanlar tarımla uğraşmıştır. Tarımsal faaliyetlerin

---

¹¹²Heitzman, **Sri Lanka: A Country Study**, s.85-86.

¹¹³ Dewaraja, **a.g.e.**, s.26.

¹¹⁴ Smith, **a.g.e.**, s.29-30.

¹¹⁵Avcı, "Sri Lanka", s. 425.

geçmişten günümüze kadar yapıldığı bilinen bir gerçektir. Bunun yanında demir ve değerli taşların işletilmesi adanın sanayi sektörünü canlı tutmuştur.¹¹⁶

Kral'a hizmeti zorunlu kılan Rajakariya sistemi ve Kral merkezli bir kast sistemi, Sinhala Devletinin iç ticari ilişkilerini düzenlemekteydi. Devlet yöneticileri, gelirleri öncelikli olarak tarım alanlarından toplardı. Dış ticaret ağırlıklı olarak baharat, inci ve fildişi gibi lüks ürünlerden oluşmaktaydı ve zamanla Krallar, gümrük vergisi şeklinde dış ticaret gelirlerinin bir kısmını kendine bağladı. Böylece iç ve dış ticarete etkin olan Müslüman tüccarların rolü ve konumu, krallar tarafından göz önünde bulundurulmak zorundaydı.¹¹⁷

7. Adada Avrupalı Güçlerin Sömürgecilik Faaliyetleri

Dünyaca meşhur değerli taşları bünyesinde barındırması sebebiyle Sri Lanka¹¹⁸ 1505'te Portekizliler, 1602'de Hollandalılar ve son olarak da 1795'te İngilizler tarafından işgal edilmiştir. Bu süreçte de Sri Lanka Müslümanları acımasız işkencelere ve katliamlara maruz bırakılmıştır. Bu zulümler sebebiyle yüz binlerce Müslüman evsiz kalmış binlercesi de katledilmiştir.¹¹⁹ Bugün bile Müslümanlar kendi kültürlerini, birlikteliklerini ve dinlerini çevrelerindeki Budizm, Hıristiyanlık ve Hinduizm gibi dinlere karşı korumak için mücadele etmektedir.¹²⁰

Asya ve Avrupa denizyolu ticaretinin kavşak noktası olan Sri Lanka Portekizliler için cazibe merkezi olmuştur. 1505'te adaya gelen Portekizliler yerli halkın ekonomik refahına katkı sağlayan bütün imkânları ele geçirmiştir. XVI. yüzyılın sonunda Portekizliler birçok sahil şeridini ele geçirmiş dönemin revaçta olan tarım ticaretinin ülke içinde ve dışında pazara sürülmesini de kontrol etmeye çalışmışlardır. Ada halkına ekonomik darbe vuran Portekizliler, gerek Müslümanların gerekse diğer milletlerin dini özgürlüklerine de kısıtlamalar getirmeye çalışmıştır. Hıristiyan misyonerlik faaliyetleri başlatılmış ve fakirleştirilen halk dini anlamda baskı altına alınmıştır.

---

¹¹⁶ Kr Singh and Khan, **a.g.m.**, s.1353.

¹¹⁷ Smith,**a.g.e.**, s.35.

¹¹⁸ Avcı, "Sri Lanka", s. 424-425.

¹¹⁹International Crisis Group Asia Report "Development Assistance and Conflict in Sri Lanka"
Lessons From The Eastern Province Asia ReportN°165, 16 April 2009, s. 2.

¹²⁰Morimoto, "Islam in Sri Lanka", s.15.

Portekizlilerin zulmü ve misyonerlik faaliyetleri sonucu Katolik kilisesi çalışmalarına hız vermiştir.¹²¹

1656'da da ülke idaresini ele geçiren Hollandalılar 1660'da Kandy Krallığı'nın gücünden yararlanarak din ayrımı gözetmeksizin ada sakinlerini sosyal ve ekonomik baskılara maruz bırakmıştır. Böylece Avrupalı güçlerin baskı ve zulümleri bir devletten diğer devlete geçmiş oldu. Yürürlüğe koyulan kanunlar yerli halk için hayatı yaşanmaz hale getmişti. Kandy Krallığının ticari ve askeri konumunu kendi lehine kullanan Avrupalı güçlerin sömürge politikaları, bu krallığın refah içinde yaşayan halkını köleleştirmeyi amaçlamıştır. Bundan dolayı halkın genel geçim kaynağı ticaretten tarıma kaymıştır.¹²² Harici olarak Portekizlilerin başlattığı misyonerlik çalışmaları devam ettirilmiştir.

Portekiz ve Hollanda sömürgesinden sonra adaya bir de İngiliz sömürgesi darbe vurmuştur. 1790'lı yıllarda İngilizler ticari menfaatleri sebebiyle adayı koloni listesine almışlardır. Siyasi ve sosyal vaatleri sebebiyle halkın kahramanı gibi görünen İngilizler, yerli halkın yardımıyla 1802'de Hollanda yönetimini adadan çıkarmıştır.¹²³ 1815 yılına gelindiğinde ise ilk iki sömürgeci devletlerin zulmüne uğrayan Kandy Krallığı İngiliz yönetiminin sömürge faaliyetlerinden de muzdarip olmuş; Krallık İngilizler tarafından ele geçirilmiştir. Bu anlamda ada son olarak İngiliz sömürgesi olmuştur. İthalat ve ihracata nüfuz eden İngilizlerin, ülkedeki hakimiyetleri süresince çay¹²⁴ ve kahve üretimi, ticaretin zirvesindeydi. Bundan dolayı İngilizler sadece Sri Lanka değil en yakın komşu ülkeyi de etkisi altına almıştır. Adadaki çay ve kahve plantasyonlarında çalıştırılmak üzere binlerce Güney HindistanlıTamil işçi İngilizler tarafından Sri Lanka'ya getirilmiştir.¹²⁵

Müslümanların Avrupalı Sömürgecilerden çok önce adaya geldiği, adadaki ticari refaha katkı sağlayıp birçok alanda krallıklara hizmet ettiği, genel anlamda gerek krallar gerekse halk tarafından sevildiği ve yerli halk ile ailevi bağlar kurduğu bilinen bir gerçektir. Arap Yarımadası'ndan gelen Müslümanların denizaşırı ticari becerileri, navigasyonel bilgileri, bazıların

---

¹²¹ Göksoy, "Sri Lanka",s. 426.

¹²² Göksoy, "Sri Lanka",s. 426.

¹²³R. Vasundhara Mohan, **Identity Crisis of Sri Lankan Muslims**, New Delhi, 1987, s.15.

¹²⁴ Sadık Yeli, "Sri Lanka: Ceziret'üş-Şây ve'z-Zıra'ah", s.132.

¹²⁵ Göksoy, "Sri Lanka", s. 426.

birden fazla dile hâkim olması, kendilerini siyasi ve ticari anlamda kabul ettirebilmesi sebebiyle Müslümanlar, Avrupalı sömürgeci devletlerin en büyük düşmanıydı. Bundan dolayı Müslümanlar ile yerli halkın arasını açmayı, yüzlerce yıldır bir arada barışçıl bir şekilde yaşayan halkın arasına fitne sokup çatışma çıkarmayı amaçladılar. Bundan dolayı İngiltere'nin yönetimi sürecinde ırksal kimliklerle desteklenen iç savaşlara dini sebepler de eklenmiştir.¹²⁶

Bu amaçları hedef edinen Avrupalı sömürgeci devletlerin yönetimleri esnasında Sinahala ve Tamil halkı arasında dayanılmaz acılara sebebiyet veren çatışmalar meydana gelmiş, şiddetli düşmanlıklar aleni bir şekilde iç savaşa dönüşmüştür. Sri Lanka yönetimi 1948 yılında bağımsızlığını elde etmiş olsa da adada etkin olan İngiltere Krallık ailesi, adanın siyasi kadrosunu ve yönetimini ırksal çoğunluğu güçlü, azınlıkta olanları da daha pasif bırakacak şekilde devretmiştir. Bu anlayış azınlık ve çoğunluğu oluşturan ırkları tekrar düşmanlığa sürüklemiştir. Tamil sorunun temelinde yatan unsurlardan biri de bu siyasi sistemdir. Bu düşünceye göre ırksal çoğunluğu elinde bulunduran ve yeni kurulan Sri Lanka yönetimini devralan Sinhala yöneticileri azınlıkların hak ve sorumluluklarını vermemiştir. Daha da şiddetlenen olaylar neticesinde de kısaca Tamil Kaplanları şeklinde tanınan ırksal silahlı bir grup baş göstermiştir. 1940'ların sonu 1950'lerin başlarında adanın ikinci ırksal çoğunluğunu oluşturan Tamil halkına vatandaşlık verilmemesi bu grubun silahlara sarılmasına sebebiyet veren unsurlardan bir diğeridir.¹²⁷ 1976-2009 yılları arasında Sri Lanka hükümeti ile Tamil kaplanları arasında meydana gelen iç savaşta üç yüz binden fazla insan sürgün edilmiş,¹²⁸ seksen binden fazla kişi de acımasızca katledilmiştir. Müslümanların da etkilendiği bu iç savaş 2009'da sona ermiştir.¹²⁹

8. Sri Lanka'nın Bağımsızlığına Kavuşması

Koloni listesine alınan, ekonomik baskılara ve politik yaptırımlara maruz kalan halk kendi içinde farklı gruplar altında birleşmeye başlamıştır. İç

---

¹²⁶ Çınar, a.g. YL. Tezi, s.1.

¹²⁷ Çınar, a.g. YL. Tezi, s.10.

¹²⁸ International Crisis Group Asia Report (16 April 2009), **Development Assistance and Conflict in Sri Lanka**, s. 15.

¹²⁹ Ahmed S. Hashim, **When Counterinsurgency Wins: Sri Lanka's Defeat of the Tamil Tigers**, Cambridge University Press, New Delhi 2014, s.214.

savaştan yıpranan ve yeni iktidarın kurulum sürecinde sancılar çeken halk 19. yüzyılın sonunda ilk ayaklanmasını gerçekleştirmiştir. Bu ayaklanmaya etnik kimliği ön plana çıkaran Budist söylemlerin çok büyük etkisi olmuştur. Sosyal ve siyasi kargaşa ülke yönetimini 1931 yılında mecburi bir seçime yöneltmiştir. Yeni bir anayasa oluşturulmuştur. 1931 seçimleri ve hemen akabinde oluşturulan anayasa ile Sri Lanka'ya Özerklik verilmiştir.¹³⁰ 1948'de de bağımsızlığını ilan edip¹³¹ Seylan adıyla anılmaya başlanmıştır.¹³² 1972 yılına gelindiğinde ise ülke Sri Lanka Cumhuriyeti olarak adlandırılmıştır.¹³³

Bağımsızlık sonrası adadaki Araplar ile sonradan İslâm'ı seçen yerli halk, Sihala-Tamil ırklarının siyasi anlaşmazlıklarında ve bu anlaşmazlıkların savaşa dönüşen safhalarında tarafsız kalmaya çalışmış olsalar da genel olarak pragmatik davrandıkları iddia edilmektedir.¹³⁴

Yüzlerce yıl önce adaya yerleşen Müslüman Araplar yerli halk ile ailevi bağlar kurduklarında Tamil halkından da Sinhala halkından da İslâmı seçenler olmuştu. Bu durumdan dolayı Müslümanlar Sinhala halkı ile Tamil halkı arasında yaşanan fiili ya da kanlı mücadelelerde tam bir saf tutma eğilimine girmediler. Ancak siyasi konularda Müslümanlar üniter sistemi destekleyerek Tamillerin fikirlerini benimsememiştir. Tamiller ise yönetimde federal sistemi savunmaktaydı. Bu anlamda yüzlerce yıl kralların ve yerli halkın gözünü ticari anlamda üzerlerine çeken Müslümanlar, mevcut hükümetin de odak noktası olmuştur. Hükümet nüfuz sahibi Müslümanların güçlerini kendi lehine kullanmaya çalışmıştır. Hükümetin, Müslümanları kendi safına çekmeye çalışması Müslümanların da siyasette söz sahibi olmasına ve İslâmi ritüelleri daha özgürce yaşamalarına imkân sağlamaktaydı. İslâm coğrafyasının birçok yerinde Mevlid kandili olarak kutlanan Allah Rasülü Hz. Muhammed'in (s.a.v.) doğum günü 1958 yılında Sri Lanka Müslümanları adına resmi tatil yapılmıştır. Cuma günleri öğle molası bir saat daha uzatılarak Müslümanların dinlerini daha rahat yaşabilmelerine imkân sağlanmıştır.¹³⁵ Ayrıca ülke

---

¹³⁰Göksoy, "Sri Lanka",s. 426.

¹³¹ Gordon Johnson, "Hindistan, Pakistan, Nepal, Bhutan, Bangladeş ve Sri Lanka", **Hint Dünyası**, (çev. Müfide Pekin), C. X, İletişim Yay., İstanbul 1998, s.240.

¹³²Morimoto, "İslam in Sri Lanka", s.15.

¹³³ Avcı, "Sri Lanka", s. 424-425.

¹³⁴ Imaad Majeed, "Muslims of Sri Lanka or In Sri Lanka?" **The Sunday Leader**, Erişim Tarihi:22/12/2018, s.1.

¹³⁵Göksoy, "Sri Lanka", s. 427.

genelinde okullar Türkiye iklimine göre ilkbaharın ortalarında tatile girerken Müslümanlar öğrenciler Ramazan ayında resmi tatillerini yapmaktadır.¹³⁶

9. Günümüzde Sri Lanka ve Türkiye

Müslümanlar, adaya ilk ayak bastıkları günden bugüne yerli halk ile aynı safta bulunmuş ve ülkeyi işgalci güçlere karşı birlikte savunmuşlardır. Avrupalılar her ne kadar demokrasiyi, özgürlüğü, zenginliği vaat etmiş olsalar da Sri Lanka Müslümanları İslâm Devletleriyle aynı safta olmak için gayret göstermişlerdir. Sömürge sürecinde de kendilerini Osmanlı neferleri olarak görmüşlerdir. Bu muhabbetin etkileri günümüze kadar korunmuştur. Son yüzyıl içerisinde yaşanan hadiseler bu durumun canlı örnekleridir. 1905 yılında ada halkı İslâm'ın sembolü olarak Osmanlı fesini kullanmak istemiş, o süreçte İngiliz sömürgesi olmalarına rağmen fesi yasaklamaya çalışan İngilizleri protesto etmiş ve mahkemelere müracaat etmiştir. Osmanlı askerlerine destek sağlamışlar, 1912-13 Balkan Savaşlarında, I. Dünya Harbinde İslâm sancağını taşıyan Osmanlı ile beraber aynı hedefler için mücadele edeceklerini söylemişlerdir.¹³⁷

Bunlarla da yetinmeyip yeni Kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti için de kalbi muhabbetlerini gösteren Seylan halkı, Kurtuluş Savaşı'nda da yardım göndermiş ve 1989'da Sri Lanka (Seylan) Türk Dostluk Cemiyeti'ni kurarak Türkiye ile dini, siyasi ve ictimai bütün alanlarda kardeşliğini devam ettirmiştir.¹³⁸

Osmanlı taraftarları kadar İngiliz hayranı insanlar da mevcuttu. İngiltere'nin 1792'de adaya geldiği günden bugüne İngiltere ile Seylon arasında derin etkileşimler vardır. Çünkü dil, kültür ya da eğitim gibi birçok alanda yabancı sömürgeci güçlerin izleri halen adada yaşamaktadır. Bandaranaike 1951'de Özgürlük Partisini (Freedom Party) kurarken milli bir elbise icat edinceye kadar, İngiliz kıyafeti kentsel alanlarda yaşayan

---

¹³⁶ Emrin Çebi, "Sri Lanka İzlenimleri", İNSAMER (İHH İnsani Sosyal Araştırmalar Merkezi), 08 Eylül 2016, s.1, Erişim Tarihi: 23/12/2018.

¹³⁷ Ahmet Uçar, **Unutulmayan Miras Güney Afrika'da Müslümanlar**, Çamlıca Yay., İstanbul 2008, s.343.

¹³⁸ Uçar, a.g.e., s.343.

Seylanlıların az çok resmi kıyafetiydi.¹³⁹ Geçmişten günümüze devam eden unsurlardan biri de ne yazık ki iç savaşın etkileridir. Ada iç ayaklanmalar ve bağımsızlık ilan etmeye çalışan ayrılıkçı gruplar ile karşı karşıya kalmıştır. Yaşanan iç olayların en gündemde olanı ve kimi zaman Müslümanların da hayatını olumsuz etkileyen ve Tamil Kaplanları diye adlandırılan silahlı grubun kendi bağımsızlığını ilan etmesi olmuştur. Mevcut bir hükümet varken bu grup Jaffna bölgesinde kendi adlarıyla anılan ve kendi hukuk düzenlerine göre yönetmek istedikleri bir Tamil devleti kurmak istemişlerdir.¹⁴⁰

Yaşanan bütün olumsuzluklara rağmen yapılan İslâmi faaliyetler, inşa edilen camiler Müslümanların, adaya geldikleri ilk günden bugüne ümitlerini asla yitirmediğini göstermektedir. Ada genelinde inşa edilmiş olan küçük küçük büyüklü camiler, “Kur’an Okulları” ve medereseler bu düşüncenin ispatıdır.

Türkiye-Sri Lanka arasındaki ilişkilerin olumsuz olduğu söylenemez. Başbakanlığı döneminde Sayın Recep Tayyip Erdoğan 2004 yılının sonlarında Hint Okyanus’unda gerçekleşen tsunamiden ¹⁴¹ dolay, birçok ülkeye ziyaretlerde bulunmuştur. ¹⁴² Ziyaret ettiği ülkeler arasında Sri Lanka da bulunmaktaydı. 2008’de de Sri Lanka Devlet Başkanı Rajapaksa da iade-i ziyaret yapmıştır. 2005 ve 2008 yıllarında Başbakan ve Cumhurbaşkanı sıfatıyla yapılan bu ziyaretler ilk resmi ziyarettir. ¹⁴³

Mevcut devlet parlamentosu 225 kişiden oluşmaktadır. Devlet başkanı seçimi 6 yılda bir yapılmaktadır. En son yapılan halk oylaması 17 Ağustos 2015 seçimlerdir. ¹⁴⁴ Hükümeti belirleme yetkisi devlet başkanın yetkisi altındadır. Seçimlerde kadınlar da aday olabilmektedir. Ülke, Merkez, Kuzey, Güney, Doğu, Batı Bölgeleri, Kuzey Merkez, Kuzeybatı, Sabaragamuwa ve Uva Eyaletleri olarak 9 temel idari birime ayrılmıştır. ¹⁴⁵

Sri Lanka-Türkiye Ticari Anlaşmalarının değeri 2018’de yaklaşık 220 milyon dolar olarak hesaplanmıştır. Çay Türkiye’ye en çok gönderilen Sri Lanka ürünlerindedir. Bunun yanında işlenmemiş iplik, kumaş, diğer tekstil

---

¹³⁹ Zeylanicus, “Ceylon: Between Orient and Occident”, London, 1970,s.222.

¹⁴⁰Göksoy, “Sri Lanka”,s. 426.

¹⁴¹ Tsunami, bir anlamda denizaltı, okyanus altı deprem.

¹⁴²T.C. Dışişleri Bakanlığı, “Türkiye -Sri Lanka Siyasi İlişkileri”,Erişim Tarihi: 23/12/2018.

¹⁴³İNSAMER (İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi), “Sri Lanka”, Erişim Tarihi 23/12/2018, s.1.

¹⁴⁴T.C. Dışişleri Bakanlığı, “Sri Lanka’nın Siyasi Görünümü”, Erişim Tarihi: 23/12/2018.

¹⁴⁵İNSAMER, “Sri Lanka”, s.1.

ürünleri, kahve, çeşitli giyim eşyaları ve aksesuarları Sri Lanka'dan alınan ürünler arasına dâhil edilebilir. Demir-çelik, tekstil ürünleri, elektrikli makine ve cihazlar, deri, mermer, kara araçlarının parça başı satılan ürünleri, pamuk, beyaz eşya olarak gruplandırılan bazı buzdolapları ve derin dondurucular da Türkiye'nin Sri Lanka'ya ihraç ettiği ürünler arasında yer almaktadır.¹⁴⁶

Ülkede 2012-2014 yıllarında belirginleşen Müslüman karşıtlığı, 2015 yılında göreve gelen mevcut hükümetin ilk iki yılında duraklamış, fakat 2017'nin Nisan, Mayıs ve Kasım aylarında yeniden patlak vermişti.¹⁴⁷ Fakat Müslümanlar bağımsızlık öncesinde olduğu gibi Sinhala ve Tamil halkı arasında yaşanan iç savaşta yer almamaya gayret göstermiştir. Bugün bile Müslümanlar devlet idaresinde ve sosyal hayatta kendi İslâmi kimliklerini korumanın dışında herhangi bir ırkın taraftarı olmamış, yerli halkın kızlarıyla evlenerek kurdukları ailevi bağları ve inşa ettikleri yüzlerce yıllık dostane ilişkileri yıkma yolunu seçmemişlerdir. Bu durumu göz önünde bulunduran Müslümanlar eğitime önem vermiş. Bunun neticesinde de halen kullanılmakta olan onlarca gençlik merkezi, Kur'an Koleji, vakıf ve dernek kurmuşlardır.¹⁴⁸

Kanunların işleyişi noktasında da Müslümanlar gibi diğer dinlere mensup kişiler kendi dini Şer'i kurallarına göre yargılanabilme hakkına sahiptir. Bundan dolayı Müslümanlar evlenme, boşanma, mehir, miras gibi ailevi konularda ya da diğer ictimai meselelerde hukuki süreçleri İslâm hukukuna göre düzenleme hakkına sahiptir. Müslümanların mahkeme süreçlerini devlet tarafından atanan Kadılar yönetmektedir. Davaları yine onlar sonuca ulaştırmaktadır. Bakanlıklar arasında üçüncü etnik çoğunluğu oluşturan ve Müslümanları doğduran temsil eden "Müslüman İşleri Bakanlığı" bulunmaktadır. Ayrıca adadaki bütün cemaatsel ve mezhepsel çalışmaları içine alan *Cemiyetu'l-Ulema*, karşılaşılan sıkıntılarda fetva verme mercii olarak da kabul edilmektedir.¹⁴⁹

---

¹⁴⁶ <http://www.mfa.gov.tr/sri-lanka-ekonomisi.tr.mfa> Erişim Tarihi 06.10.2019.

¹⁴⁷ Alan Keenan, "Buddhist Militancy Rises Again In Sri Lanka", **International Crisis Group**, 7 Mart 2018, s.1 Erişim Tarihi: 23.12.2018.

¹⁴⁸ **INSAMER**, "Sri Lanka", s.1 .

¹⁴⁹ Emrin Çebi, "Sri Lanka İzlenimleri", s.1.

İKİNCİ BÖLÜM

İSLÂMLAŞMA SÜRECİNDE SRİ LANKA

A. İslâmiyet'in Sri Lanka'ya Girişi

İslâm öncesi dönemde Arapların Seylan'da tanınması İslâm'ın ilk dönemlerinde¹⁵⁰ adaya ulaşmasına imkân tanımaktadır. Bireysel anlamda da İslâmiyet'in adaya Emevi yönetiminden kaçan bazı Araplar tarafından getirildiği¹⁵¹ ve Kolombo'nun güneyindeki Beruwala'da bulunan beyaz minareli caminin ülkeye ilk ayak basan Arap tüccarlar tarafından yapıldığı ve onu yaptıranın orada gömülü olduğu söylenmektedir.¹⁵² Bundan dolayı adada bulunan Müslümanların mazisi bin yıldan fazladır.¹⁵³

Sri Lanka'da İslâmiyet'in yaşanması ve Müslüman toplumunun varlığı, Hint Okyanusu'nda Arapların yaptığı ticari faaliyetlerle yakından ilgilidir. Bu nedenle, Sri Lanka'da İslâm tarihi üzerine yapılan bir çalışma, İslâm öncesinde ve İslâm ile birlikte başlayan dönemde Hint Okyanusu'ndaki Arapların deniz ticaretine ilişkin bir çalışmayı da kapsamaktadır. İslâm'ın geldiği ilk dönemde Araplar, İslâm'ı yayma isteğiyle farklı beldelere hicret etmişlerdir. Sri Lanka'ya gelen ya da gönderilen Müslümanlar da esas olarak liman kasabalarına yerleşmiş ve Sri Lanka'da yaşamaya karar vermişlerdir.¹⁵⁴

Kolombo Milli Kütüphane'sinde bulunan ve Kufi karakterlerle yazılmış olan onuncu yüzyıla ait Arapça kitabe, Sri Lanka'nın Arap dünyasıyla olan ilişkinin sadece ticari değil, dini ve kültürel olduğunu da kanıtlamaktadır. Ayrıca Mannar bölgesinde de Arapça yazıtlar bulunmuştur. Fort Stenberg çevresindeki bölgede ortaya çıkarılan bu yazıtlar, Müslüman Arapların varlığının bir başka delilidir. Bu kanıtlardan yola çıkılarak Trincomalee

---

¹⁵⁰ Smith, **a.g.e.**, s.24.

¹⁵¹ Göksoy, "Sri Lanka",s. 427.

¹⁵² Morimoto, "Islam in Sri Lanka", s.17.

¹⁵³ Ameer Ali, "Politics of Survival: Past Strategies and Present Predicament of The Muslim Community in Sri Lanka", **Journal Institute of Muslim MinorityAffairs**, Volume: 7 No: 1, 1986, s.147.

¹⁵⁴ Nagoor Gafoordeen, Zamri Arifin, Kasheh Abu Bakar, "Brief study on Practices of Arabic Language in Sri Lanka", **Journal of Humanities and Social Science**, Volume 9, Issue 6, 2013, s.43.

Tersanesi'ndeki Chapel Hill bölgesinin bir Arap yerleşim yeri olduğu ileri sürülmüştür.¹⁵⁵

İslâmi kimliklerini korumak için Kolombo'daki Müslüman Arap toplumu Bağdat Halifesinden kendilerine İslâm ilkelerini ve uygulamalarını öğretecek bir din âlimi göndermesini istemiştir. Bu isteklerine mukabil olarak Halid Ibn Ebu Bakaya Kolombo Müslümanlarını eğitmek, onları İslâm toplumu haline getirmek ve Müslümanların ibadetlerini devam ettirebilecekleri bir cami inşa etmek için gönderilmiştir.¹⁵⁶ Bütün bu hedeflere ulaştıktan sonra, Ebu Bakaya MS 948 yılında Kolombo'da vefat etmiştir. İnşa ettiği caminin yanına defnedilmiştir. Onun ölümünden sonra Bağdat halifesi bazı eğitimli kişileri onun mezar taşının üzerine bir yazıtın kazınması amacıyla Kolombo'ya göndermiştir. 800 yıldan fazla mezarında kalan bu taş, Müslümanların mezarlarındaki diğer mezar taşlarıyla birlikte onun evine koyuldu. Daha sonra bu kitabe Kolombo'daki Milli Müze'ye kaldırıldı. Arapça yazıtta, Ebu Bakaya için dua yazılıdır.¹⁵⁷

Bu kitabeler Sri Lanka'nın ilk dönemlerden beridir İslâm devletleriyle siyasi ve dini ilişkileri asla koparmadığını ifade eder. Birbiri ardınca gelen Arap tüccarlar başlangıçta adanın kıyı bölgelerine ve nadir de olsa iç bölgelere yerleşmeye başlamışlardır. Zaman içerisinde de İslâmlaşma faaliyetleri gerçekleşmiştir. 8. ve 9. asır boyunca, tüccarlar, Sri Lanka da dâhil olmak üzere Güney ve Güneydoğu Asya ülkeleriyle ticari ilişkileri güçlü tutmaya gayret göstermiştir. Onlar Sinhala ve Tamil halkının kızlarıyla evlendiler ve ailevi bağlar kurmalarıyla da daimi olarak adada yaşamaya karar verdiler. Modern tarihçiler, sekizinci yüzyılın sonlarında özellikle bugün Sri Lanka'nın başkenti olan Kolombo da dâhil olmak üzere liman kentlerinde fazlaca Müslüman yerleşim yerinin olduğunu söylemektedir.¹⁵⁸ Bu düşünce, Manthai'de yapılan antropolojik ve arkeolojik çalışmalarla da doğrulanmıştır.¹⁵⁹

---

¹⁵⁵ Gafoordeen vdğr., **a.g.m.**,s.43.

¹⁵⁶ Asiff, **Sarandib: An Ethnological Study Of the Muslims of Sri Lanka**, s.20.

¹⁵⁷ Dewaraja, **a.g.e.**, s.27-28.

¹⁵⁸ Mohamad Ibraheem Mohammad Jazeel and A. G. Zulkiple, "History, Distribution and Affiliation of Mosque in Muslim Minority of Sri Lanka", **International Journal of Humanities and Social Science**, Volume:3, No: 12 [special issue], 2013, s.182.

¹⁵⁹Gafoordeen vdğr., **a.g.m.**, s.43.

İran'dan, Irak'tan ve diğer Arap ülkelerinden Sri Lanka'ya ve Hint Okyanusu'ndaki diğer ülkelere gelen Arap tüccarlar İslâm'ı, Arapçayı ve Ortadoğu kültürünü de beraberinde getirmiştir. Adaya yerleşen Müslümanların, krallardan İslâm hukukuna göre yargılanmak istedikleri ve bu isteklerinin de kabul edildiği aktarılan bilgiler arasındadır. Bu durum Sri Lanka Müslümanlarının dini kimliklerini günümüze kadar canlı tutmalarına imkân sağlamıştır. Çoğunluğu Şafii¹⁶⁰ mezhebine tabi olan Müslümanlar adaya geldiği günlerde eğitimlerini ve ibadetlerini özgürce yapabilme konusunda büyük olumsuzluklarla karşılaşmamışlardır.¹⁶¹

Müslümanların varlığının arkeolojik delillerle ispatlanmasının yanında Mantota'yı (eski adıyla Mahatittha ve yeni adıyla Mantai) tercih etmelerinin nedeni hakkında da birkaç söz söylenebilir. İran denetimi altındayken Doğu-Batı ticaretinde hayati bir yer olan Montota, Arapların deniz yolu ticaretinde seçkin konumunu pek çok nedenle korumuştur. Montato, Anuradhapura Krallığı'nın ana limanıydı ve onu başkent Kolombo ile birleştiren bir otoyola sahipti. Ayrıca bu liman iki uluslararası ticaret yolu üzerindedir. Bu uluslararası ticaret yolundan birisi Malabar (güneybatı Hindistan'da Karnataka ile Kerala eyaletlerinin) kıyıları boyunca, oradan da Mısır, Arabistan ve İran'a kadar uzanan bir yoldur. Diğeri de Coromandel (Hindistan'ın güneydoğu) kıyıları boyunca oradan da Bengal körfezine, Malakka'ya (Malezya'nın Malakka eyaletine), Sumatra'ya (Endonezyaya ait bir ada), Java'ya, Moluccas'a (Endonezya'daki takımadalar bölgesi) ve Çin'e uzanan yoldur.¹⁶²

Mantota ve çevresindeki arkeolojik kazılarda yaklaşık 8. ve 11. Yüzyıllara ait Ortadoğu seramik eşyaları ve aynı zamanda Çin seramikleri de bulunmuştur. Bu alanda Müslüman kabirleri üzerine dikilmiş üç Arapça kitabe ortaya çıkarılmıştır. İlki Mannar bölgesinde Puliyantivu'da; ikincisi Puttalam-Kurunegala yolunda; üçüncüsü Puttalam-Anuradhapura yolunda bulundu. Tüm bunlar Anuradhapura döneminde, limanlarda Müslüman Arapların varlığını doğrulayan 9. ve 10. yüzyıllara ait eserlerdir.¹⁶³

---

¹⁶⁰ Khalideen, **a.g.e.**,s.93.

¹⁶¹ Meer Mohideen Mohamed Mahroof, "Islamic Law in Sri Lanka: The Formal and Informal Aspects", **Islamic Studies**, (Ed. Tanveer Ahmad), Volume: XXIX, Issue:1, 1990, s.78.

¹⁶² Mahroof, "Islamic Law in Sri Lanka: The Formal and Informal Aspects", s.77.

¹⁶³ Dewaraja, **a.g.e.**, s.26.

UNESCO Kültürel Üçgen Projesi (Cultural Triangle Project) tarafından üstlenilen bu bölgelerdeki arkeolojik kazılarda, yaklaşık yedi ila dokuzuncu yüzyıllara ait olduğu iddia edilen ve üzerlerindeki İslâmi motiflerden Sri Lanka'da yaşayan Müslümanlara ait olduğu söylenen seramik kavanozlar, testiler çıkarılmıştır. Bunlardan bazıları Anuradhapura'daki Mihintale'de antik hastane alanının kalıntıları arasında bulunmuştur. Hint Okyanusu ticaretinin kıyı alanı boyunca da benzer eserler bulunmuştur. Fakat bu saklama kaplarının Müslüman ülkelerden ithal mi edildiği yoksa Sri Lanka da mı üretildiği konusunda net bir bilgi bulunmamaktadır.¹⁶⁴

Arkeolojik ve Antropolojik çalışmaların neticesinde elde edilen sonuçlar incelendiğinde, Sri Lanka'da 10. yüzyılda yaşayan Müslümanlarla ilgili şunlar söylenebilir. Birincisi gerek adaya sonradan gelen Müslüman Arapların gerekse yerli halktan sonradan Müslüman olanların, dönemin halifesini ikna edip kendilerine bir alimi gönderme konusunda Halifeyi ikna edecek kadar çok sayıda ve nüfuz sahibi olmalarıdır. İkincisi ise dönemin halifeleriyle ve İslâm devletleriyle sürekli olarak iletişim halinde olduklarıdır.

“*Acaib 'ül-Hind*” adlı kitabın yazarı, Büzürg bin Şehriyar, Sri Lanka'da yaşayan Müslüman halkın, yaşamları boyunca Hz. Peygamber'in hadislerini dinlediğini, kendi aralarında yetenekli bir insanı seçtiklerini ve İslâmi bilgiler hakkında daha güvenilir bilgi almak için Arabistan'a yolladıklarını kaydeder. Fakat bilginin kaynaklarından bahsetmez.¹⁶⁵ Ayrıca El-Belazuri tarafından kaydedilen bir rivayet, Sri Lanka yöneticilerinin İslâm dünyası ile iyi ilişki kurmaya yönelik olumlu adımlar attığına işaret etmektedir. Müslümanların 715 yılında Sind'i fethetmesinden önce, Irak valisi Haccac Bin Yusuf'un desteğini kazanmak için Sri Lanka kralının, Sri Lanka'da doğmuş bazı yetim kızları aileleriyle birlikte ülkelerine iade ettiği rivayet edilmektedir.¹⁶⁶

İbn Batutaya göre, Âdem Tepe'sine giden yolu açan ilk Müslüman Sri Lankaya M.S 929 yılında gelen Şeyh Ebu Abdullah Hafif'tir. Bu tarihten önce Tepe'ye ziyarete giden Arapların olduğu bilinmesine rağmen; İbn Battuta, Şeyh Ebu Abdullah Hafif'in Sinhala halkının zihnindeki tüm şüpheleri

---

¹⁶⁴Dejawara, **a.g.e.**,s.27.

¹⁶⁵Buzurg b. Şehriyâr, **Acâibü'l-Hind / Hârikalar Diyarı Hind**, (çev. Can Ceylan), İnkılab Yay., İstanbul 2009, s. 123; Abdulvurud Şelbi, “Sri Lanka-Ceylon”, s.1348.

¹⁶⁶Dejawara, **a.g.e.**,s.25.

giderdiği ve sonraki Arap ziyaretçilerin önündeki engelleri kaldırıp onların işini kolaylaştırdığı için onun öncü olduğunu ifade etmektedir. Ibn Batuta'nın bu görüşü “*İslâm Fi Siyelan*”¹⁶⁷ isimli eserinde geçmektedir. Rivayete göre Şeyh Ebu Abdullah Hafif ile birlikte İran’da saygın olan otuz derviş bu Tepe’yi ziyaret gelmiştir. Bu süreçte Müslümanlar ada halkı tarafından kabul görmediği için Âdem Tepesi çevresindeki Sinhala halkı, dervişlerin kendileriyle iletişim kurma isteklerine olumsuz cevap vermişlerdir. Yolculuk esnasında yemek molası veren fakat erzakları da bitmiş olan dervişler, açlığa tahammül edemeyip etrafta gezinen bebek fillerden birini yemek isterler. Şeyh Ebu Abdullah, bu duruma karşı çıkıp engel olmaya çalışsa da başarılı olamaz. Açlıktan öleceğini düşünen dervişler bir bebek fili kesip yerler. Gece karanlığında fil sürüsü, yavru filin intikamı almak için Şeyh Ebu Abdullah Hafif sofraya dâhil olmadığından dolayı onun dışındaki bütün dervişleri öldürür. Fillerden biri Şeyh Abdullah’ı hortumuyla tutar ve yakın bir yerleşim bölgesine getirir. Durumu gören yakın bölge halkı Şeyhi krala götürür. Şeyh Abdullah da bu hem üzücü hem de mucizevi hikayeyi anlatır. Kral tarafından kendisine eman verilen Şeyh Ebu Abdullah Hafif, bir müddet Chilaw’da kendisini krala götüren Sinhala halkıyla beraber yaşamıştır. Memleketi Şiraz’a döndükten sonra 943 yılında ölmüştür.¹⁶⁸

Şeyh Ebu Abdullah Hafif’in yaşadığı bu olay ve yerli halk arasında yaşarken takındığı İslâmi duruş, Sinhala halkı arasında dilden dile dolaşmıştır. Böylece kendisinden sonra adaya ve Âdem Tepesine gelen Arapların saygınlığını artırmıştır.¹⁶⁹ O günden itibaren Budistler, Müslümanların kendi aralarında yaşama isteklerini kabul etmiştir. Müslümanları evlerine kabul etmişler, onlarla birlikte yemek yemişlerdir. Zaman içerisinde Müslümanların ahlaki yaşantılarını ve güvenilirliğini fark eden bu halk çocuklarını bile Müslümanlara emanet etmiştir. Sinhala halkı günümüze kadar, Şeyh Abdullah’ı saygıyla anmışlar ve kendisinden bahsederken “Büyük Şeyh” diye konuşmalarına başlamışlardır.¹⁷⁰

---

¹⁶⁷ Ati’ Sagr, “İslam fi Siyelan”, **Mecelletü’l Ezher**, C.XXXIII, sayı: 2, Kahire, 1961, s.170.

¹⁶⁸ İbn Battuta, **a.g.e.**,s. 849.

¹⁶⁹ Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, **Mesnevi**, hazırlayan: Abdülbaki Gölpınarlı, Mesnevî Tercümesi ve Şerhi III, İnkılab Kitabevi, İstanbul, 1983, s. 11-16.

¹⁷⁰ Dejawara, **a.g.e.**,s.32.

İbn Batuta'nın Sri Lanka'yı ziyaret ettiği yıllarda, Sinhala kralları ve halkı tarafından itibar gören Müslüman devlet adamları bulunmaktaydı. Onlardan birisi İbn Batuta'yı Âdem Tepesi'ne götüren Şeyh Osman'dır. Bahsi geçen diğer bir kişi mağarada inziva hayatı yaşamış olan Üstad Mahmud Luri'dir. Baba Tahir'in¹⁷¹ ve Baba Khuzi'nin, İbn Battuta'nın Sri Lanka'daki güzergahı sırasında karşılaştığı diğer dindar Müslümanlar olduğu eserde geçen bir diğer bilgidir. Aynı şekilde İbn Batuta'nın nakline göre Âdem Tepesi'nin yakınlarında Hz Şit'e (a.s) ait olduğu düşünülen bir makam da bulunmaktadır.¹⁷² İbn Battuta'nın Mannar Mandalı adını verdiği bir yerde, hastalık nedeniyle mahsur kalan Horasanlı bir Müslüman ile tanıştığı, başkent Kolombo'nun etrafında ve Kutsal Dağ yolunda bir dizi Müslüman türbesini ziyaret ettiği nakledilmektedir. Şu bir gerçek ki başlangıçta zorluk çekmiş olsalar da Müslümanlar, Sinhala toplumunda hem kabul edilmişler hem de saygı görmüşlerdir. Müslümanların Budistlerle sulh içinde yaşadıklarının bir başka ilgi çekici delili de Âdem Tepesine konulan kitabedir. Bu kitabe Kral Nissanka Malla'nın (1187-1196) Sinhala Kitabesi'nin yanındadır.¹⁷³

Kolombo'daki Müslümanların 10. yüzyılın başlarında ibadetlerini özgürce yaşayabilecekleri camiler inşa ettikleri bilinmektedir. Bu tarihten itibaren Müslümanlar genelde adanın kıyı kesimlerine yerleşmeye başlamışlardır. Bunun en büyük delili ise son zamanlarda, Trincomalee Limanı'na bakan Nicholson Koyu'nda ortaya çıkarılan iki mezar taşıdır. Mezar taşının biri, 1211 de vefat eden Kadı Alif Abdullah ibn Abdurrahman ibn Muhammed ibn Yusuf el-Alevi'ye; diğer mezar taşında Ali el-Halebî'nin oğlu Amir Bedr-ed-din Hüseyin'in kızına ait olduğu kaydedilmiştir.¹⁷⁴ 15. Yüzyıla ait Sinhala edebi eserlerinden olan *Kokila* ve *Gira Sandesas*'da, Güney Sri Lanka'daki Müslümanların halk ile uyum içinde yaşamasından, kendilerine ait camilerinin ve Kadılarının var olduğundan ve Müslümanların ticaretinden bahsedildiği rivayet edilmektedir.¹⁷⁵

Müslümanlara liderlik ettiği düşünülen ve dini kahramanlar olarak kabul edilen Sri Lanka'daki azizlerin efsaneleri genel olarak iki ayrı kategoriye

---

¹⁷¹ İbn Battuta, **a.g.e.**, s. 852.

¹⁷² İbn Battuta, **a.g.e.**, s. 854.

¹⁷³ Dewaraja, **a.g.e.**, s.32-33.

¹⁷⁴ Dewaraja, **a.g.e.**, s.36.

¹⁷⁵ Jazeel and Zulkiple, **a.g.m.**, s.183.

ayrılmaktadır. İlk efsane grubu adaya “Âdem Zirvesi”ne gelmiş olan ve ormanın derinliklerinde tefekkür yaparken ölen Müslüman Arapların masallarından oluşur. İkinci efsane grubu ise, denizlerde taş sandukada mucizevî bir şekilde yolculuk yapan ölü azizlerin hikâyelerinden oluşur.¹⁷⁶

İlk tür efsanelerdeki azizlerin, “Âdem Tepesi”ne ziyarete gelen ve daha sonra ormanda tefekkür yaparken ölen insanların türbeleri, kıyılardan uzakta ve ormanın içlerinde birçok yerde bulunmaktadır. Bu efsane grubundaki azizlerin tarihçe-i hayatları türbelerinin yanındaki camilerde asılıdır. Bunun en güzel örneklerinden biri de Kolombo'daki Dewatagaha Camii'dir. Bu cami ve özellikle içerisinde ki türbe, Kolombo'daki en meşhur Müslüman türbelerinden biridir. Tüm inanç mensupları tarafından saygıyla anılır.¹⁷⁷

Birinci tür efsaneye şu örnek verilebilir. 1820 yılında, ailesinin bakımı üstlenmiş olan ve yağ tüccarlığı yapan bir Sinhala kadını, Bambalapitiya'dan tarçın ormanını geçerek Maradana'ya gidiyordu. Ormanda giderken ayağı takılıp düşen bu kadın'ın, geçim kaynağı olan ve içi dolu yağ çömleği parçalanır. Bir günlük tek geçim kaynağının elinden kayıp yok olması sebebiyle ağlayan kadın oracıkta uyuyakaldı. Kendisine ümidini kaybetmemesi gerektiğini fısıldayan bir ses ile uyandı fakat etrafında kimse yoktu. Sonrasında yeşil cübbeli yaşlı bir adam ona korkacak hiçbir şeyleri olmadığını ve onun yağın vereceğini söyledi. Bu adam kadından yeni bir saklama kabı bulup getirmesini istedi. Kadın bulunduğu yere en yakın Maradana'daki eski müşterilerinden biri olan Müslüman Mamina Lebbe'nin evine koştu. Mamina Lebbe'den çömleği alıp ormana döndüğünde karşılaştığı yeşil cübbeli adam, yeni çömleğin kırılanın yanına konulmasını istedi. Sonra yeşil cübbeli adam ayağını yere vurdu ve yerdeki yağlar bir miktar havaya yükseldi ve kadın o yağları havada asılı haldeyken toplayıncaya kadar öylece durdu. Kadın, giyim tarzının Müslümanlara benzemesi sebebiyle Müslüman müşterilerine, yaşadığı bu olayları ve olayın ortaya çıktığı yeri anlattı. 1847 yılında Maradana Camisine ziyarete gelen bu olaydan haberdar olan bir başka aziz de ormandaki bu yeşil cübbeli adamın türbesine gider ve kerametiyle onun kim olduğunu etrafta bulunanlara söyler. Mezarın, Arabistanlı Seyid Osman Sıddık İbn

---

¹⁷⁶ Smith,a.g.e., s.118.

¹⁷⁷ Smith,a.g.e., s.121-122.

Abdurrahman'a ait olduğunu söyledikten sonra Maradana'daki Müslüman Mamina Lebbe'den de türbeden sorumlu olmasını ister.¹⁷⁸

Weligama'daki Kaparatota camisinden alınan efsane ise, ikinci tür efsanelerin örneği olarak düşünülebilir. Bu cami, Sinhala balıkçılarına kıyıda güvenli bir şekilde demir atma imkânı sağlayan Körfez'in batı ucunda küçük bir burun üzerinde bulunmaktadır. Efsaneye göre 1645 yılında Weligama yakınlarında su üstünde yüzmekte olan taş bir sanduka görülmüş. Fırtınada alabora olmuş bir geminin enkaz kalıntısı olabileceğini düşünen çevredeki Sinhala balıkçıları, sandukayı ne vakit çıkarmaya çalışsalar başarısız olmuşlar. Çünkü sanduka kendisine ulaşılmak istendiğinde kıyıdan uzaklaşmakta ve derinlere inmekteydi. Çevredeki yakın kasabalarda yaşayan ve bu olayı duyan Müslümanlar, olayın aslını görmek için sahile gittiler. Müslüman olmayanların kendisine yaklaşmasından dolayı kıyıdan uzaklaşan sanduka Müslümanlar tarafından çıkarılıp açılmıştır. İslâmi ritüellere uygun olarak kefenlenmiş ceset'in olduğu bu sandukada, ölenin Şeyh İneyetullah Veliyyullah olduğunu ifade eden yazılı bir parça, bir türban ve ayrıca bir çift sandalet, bir baston, bir lamba ve misvak vardı. Kıyıya çıkarılan sandukayı muhafaza etmek için götürmek istediklerinde bu sefer Müslümanlar da dâhil hiç kimse onu yerinden kaldırmaya güç yetirememiş. Durumu çevredeki Müslümanlar istişare edip cesedin o günlerde Müslüman bir bölge olan bölge Galbokka'ya gömülmesi gerektiğine karar verdiler. Fakat içlerinden birkaç kişi o gece rüyasında sandukadaki azizi görür. Aziz onlara uğraşp da kaldıramadıkları yerde gömülmek istediğini söyler. Fakat arazi Sinhala halkından Müslüman olmayan birine aittir. Müslümanlar durumu kendisine anlatmasına ve değerinden fazla para teklif etmelerine rağmen bu adam tarlasını satmayacağını ve hatta sandukanın, arazisinden biran önce çıkarılması gerektiğini söyler. O gece Şeyh İneyetullah toprak sahibini rüyasına girmiş, bastonuyla toprak sahibini dövmüş. Yaşadığı acıya katlanamayan toprak sahibi gecenin orta yerinde korkuyla kalkıp bir Müslüman'ın evine gitmiş, yaşadıklarını anlattıktan sonra cesedin kendi arazisine gömülmesi teklifini kabul etmiş. 1915'te Müslümanlar ve Sinhalalar arasındaki etnik ayaklanmalar

---

¹⁷⁸M. B. Mohammed Ghouse, “**Quthub Us Sailan: The Muslim Patron Saint of Lanka**”, <http://jailani.org/qutb-us-seylan.htm>Erişim Tarihi: 22.09.2019; Smith,**a.g.e.**, s.122-123.

sırasında bu cami çok büyük hasarlar görmüş olsa da türbeye herhangi bir zarar verilmemiştir.¹⁷⁹

Camilerde ibadet eden Müslümanların yanısıra dualarını türbelerde yapan kişiler de bulunmaktadır. Bazı önemli günlerde ziyaretçi akınına uğrayan Müslümanların türbelerinin olduğu bilinmektedir. Kültürel benzerlik noktasında da bu türbelerde hayırlı eş bulma, doğurgan olma, hastalıklardan kurtulma, sınavlarda başarılı olma, iş bulma, tehlikeli yolculuklardan güvenli bir şekilde dönme gibi kişisel ihtiyaçlara göre dualar yapıldığı iddia edilmektedir. Ayrıca türbe başında yapılan dua kabul olursa, duayı yapan kişi türbe sahibinin adına bir sadaka verir.¹⁸⁰

1. Müslüman Gruplar

Seylan Müslümanlarının tarihi üzerine yapılan araştırmalar, adanın genel tarihinin henüz tamamen keşfedilmemiş bir alanıdır.¹⁸¹ Çalışmamızın bu kısmında genel çerçevesiyle bahsedeceğimiz Sri Lanka Müslümanları Araplar, Hindistanlılar, Malaylar ve yerel halktan Müslüman olanlar olmak üzere büyük¹⁸² ayrıca Sammankarar ve Mukkuvar gibi daha küçük etnik gruplardan oluşmaktadır.¹⁸³ Bazı Müslümanlar sekizinci yüzyılda Halife ile olan anlaşmazlıkları sebebiyle Arabistan'ı terk etmiştir. Arap Yarımadası'ndan gelen bu Müslümanlar Kolombo'ya ve genelde de sahil bölgelerine ayrıca Batı ve Doğu Hindistan'ın kıyılarına da yerleşmişlerdir.¹⁸⁴

Ortaçağ boyunca Sri Lanka'da Müslümanların sayısı giderek artmaya başlamıştır. Kıyı kesimlerde yaşayıp Seylan'ın iç kesimlerine nüfuz etmek isteyen Müslümanlar, ticari faaliyetlerini geliştirmenin yanı sıra yerli halk ile ailevi bağlar kurmuşlardır. 8.yüzyılda adaya gelen Müslümanlar 13. yüzyılda ülke ekonomisini etkileyecek kadar ticari ağlarını genişletmişlerdir.¹⁸⁵

---

¹⁷⁹ Smith, a.g.e., s.118-120.

¹⁸⁰ Smith, a.g.e., s.126.

¹⁸¹ Ameer Ali, "The Genesis of the Muslim Community in Ceylon (Sri Lanka): A Historical Summary", *Asian Studies*, Volume: XIX, 1981, s.65 vd.

¹⁸² Kr Singh and Khan, a.g.m., s.1353.

¹⁸³ Asiff Hussein, a.g.e., s.6.

¹⁸⁴ Meer Mohideen Mohamed Mahroof, "Islamic Foundations of Sri Lankan Muslim Education", *Hamdard Islamicus Quarterly Journal of Studies and Research in Islam*, Volume: 14, Issue: 3, 1991, s.5.

¹⁸⁵ Kr Singh and Khan, a.g.m., s.1353.

Aslında Seylon'un ticari anlamda Doğu'dan gelen bütün ürünlerin Batı'dan gelen ürünlerle takas edildiği bir yer olması, okyanuslarda yer-yön bulma bilgisi yüksek olan Müslüman tüccarların ekonomisinin kuvvetlenmesini sağlamıştır. Müslüman tüccarlar, 11. yüzyılda büyük zenginlikler elde etmiş ve ülke içinde nüfuz sahibi olmuşlardır. 12. ve 13. yüzyıl boyunca da ticari refahın yanı sıra siyasi nüfuz da ulaşımlardır. 16. yüzyılda limanlarda yaşayanların çoğunluğunun Müslüman olduğu bilinmektedir.¹⁸⁶

Her ne kadar Sri Lanka Müslümanları ilk geldikleri günlerde Arapça konuşularda zaman içerisinde geleneksel dilleri Tamilce olmuştur. Müslümanlar yaygın biçimde Sinhala dilini de kullansa da Camiler de, dini yaşantıda ve dualarında genel olarak alışageldikleri Tamilceyi kullanmaktadır.¹⁸⁷

a. Moor Halkı

Moorlar hakkında kapsamlı bilgi vermeden önce “*Moor*” kelimesini ve Müslümanları ifade etmek için kullanılan diğer sıfatları ve anlamlarını açıklamak konunun anlaşılır olmasında gereklilik arz etmektedir. Her şeyden önce “*Moor*”, Sri Lanka'daki Müslümanların çoğunluğunu ifade etmek için kullanılan çeşitli isimler arasında en yaygın olanıdır. Tamil dilinde “*Conahar*” ve Sinhala dilinde “*Marakkalaminusu*” kelimelerinin kullanımı da yaygındır. *Tambi*, *Nanamarto* ve *Kakka* gibi sıfatlar, Müslümanları ifade etmek için Sinhala halkı ve Tamil halkı tarafından kullanılmaktadır. Ancak bu sıfatlar, Müslümanlar tarafından genel olarak benimsenmemiştir. Çünkü bu sıfatların, aşağılama ya da alay etme duygularını da ihtiva ettiği söylenmektedir. Ayrıca, Moor topluluğunun belli bir bölümüne atıfta bulunan iki kelime daha vardır: Tamil dilinde “*Cammarkarar*” ve Sinhala dilinde “*Hambankaraya*”. Bu iki ismin anlamları bu bölümde daha sonra ele alınacaktır.¹⁸⁸

“*Moor*” isminin etimolojik kökeni evrensel olarak bilinir. Orjinal olarak bu kelime, günümüzde Batı Cezayir ve Kuzey-Doğu Fas'ı kapsayan Roma Eyaleti Mauretania'nın sakinlerine atıfta bulunan Latince kök

---

¹⁸⁶ Muhammed bin Abdullah el-Mecli, “Muslimû Sri Lanka Fi Faqrî Şedid”, *Da'vet*, Sayı: 1562, 1417/1996, s.52; Mahroof, “Islamic Foundations of Sri Lankan Muslim Education”, s.6.

¹⁸⁷ Kr Singh and Khan, *a.g.m.*, s.1353.

¹⁸⁸ Ameer Ali, “The Genesis of the Muslim Community in Ceylon (Sri Lanka): A Historical Summary”, s.66.

“mauri”den gelmektedir. Yedinci yüzyıldan sonra Latince “mauri”, İspanyolca karşılığı “Moro”, İspanya ve Fas'ın Müslümanlarını ifade etmek için kullanıldı.¹⁸⁹ Portekizliler bu sıfatı on altıncı yüzyılda, Asya ve Afrika kıyılarındaki limanlarda ticaretle uğraşan Müslüman Araplar ve onların soyundan gelenleri ifade etmek için kullanmışlardır.¹⁹⁰ Portekizli tarihçi Fernao De Queyroz'a göre Seylan Müslümanları “Moritanyalı” olduğu için halkı tarafından Mouros olarak adlandırılmaktaydı. Böylece, İspanyolca olan “moro”, Portekizce'de “mouro” oldu ve sonunda onun farklı bir formu olan “Moor” kelimesine dönüştü.¹⁹¹

Müslüman halk bugün tüm dillerde Müslüman olarak anılmalarına rağmen, Sri Lanka'da etnik sebeplerle Moor kelimesiyle ya da Tamil dilindeki karşılığı Sonahar¹⁹² (Batı Asyalı) kelimesi ile adlandırılmaktadır. Moor terimi ilk olarak Portekizliler tarafından adanın Müslümanlarını ifade etmek için dile getirilmiştir.¹⁹³ Fakat Moor diye ifade edilen Müslümanların büyük çoğunluğu Arap kökenlidir.¹⁹⁴ Hint Okyanusu'nda ticaret yapan bu Araplar yüzyıllar boyunca Sri Lanka'nın yerli halkı ile kurdukları ailevi bağlar sebebiyle ırk karışımı meydana gelmiştir.¹⁹⁵

Bilimsel ifadelerin yanında adadaki Müslümanlar, dedelerinin 8. yüzyıldan itibaren Sri Lanka'ya ticaret sebebiyle gelip yerleşen Araplar olduğunu söylemektedirler.¹⁹⁶ Müslümanların Hindistan kökenli olduklarına dair ikinci bir iddia bulunsa da Moorlar kendilerini Arap olarak kabul etmektedirler. Ayrıca İngiliz sömürge döneminde Güneydoğu Asya'dan, Cava ve Malezya'dan da birçok Müslüman, Sri Lanka'ya getirilmiştir. Ancak onlar Müslümanların Arap kökenli olduğu iddialarını kabul etmemektedir.¹⁹⁷

Sri Lanka Müslümanlarının, Portekizliler tarafından kendilerine verilen Moor sıfatını sevmedikleri söylenmektedir. Bundan dolayı Müslümanlar kendilerine “Sonakar ya da Sonar” demektedir. Yaylalarda, yüksek yerlerde

---

¹⁸⁹ Dewaraja, **a.g.e.**, s.52.

¹⁹⁰ Khalideen, **a.g.e.**, s. 94; Ati' Sagr, “İslam fi Siyelan”, s.170.

¹⁹¹ Amer Ali, “The Genesis of the Muslim Community in Ceylon (Sri Lanka): A Historical Summarry”, s.67.

¹⁹² Hussein, **Sarandib: An Ethnological Study of the Muslims of Sri Lanka**, s.14

¹⁹³ Smith, **a.g.e.**, s.26.

¹⁹⁴ Ati' Sagr, “İslam fi Siyelan”, s.170.

¹⁹⁵ McGilvray, “Sri Lanka”, **The Encyclopedia of Islam Tree**, s.148.

¹⁹⁶ Hussain, “Muslims in Sri Lankan Polity”, s.47.

¹⁹⁷ İNSAMER “Sri Lanka”, , s.1.

yaşayan Müslümanlar da kendilerini “İslâmiyanarkal ya da İslâmanarkal” olarak adlandırmaktadır. Ayrıca Urduca “Muselman” kelimesi de Kolombo çevresinde yaşayan Müslümanlar için kullanılmaktadır.¹⁹⁸

“*Tambi*” kelimesi, küçük erkek kardeş için kullanılan Tamilce bir kelimedir. Fakat Seylan'daki Avrupalılar, özellikle de İngilizler, onu herhangi bir gezgin tüccara gönderme yapmak ya da onunla dalga geçmek için kullanmaktaydı. Avrupalılara göre "Sinhalese Tambeys", "Moorman Tambeys", "Bombay Tambeys", "Brahmin Tambeys" ve "Madras Tambeys" gibi kullanımlar farklı dinlerde ve farklı ırklardaki kişiler için kullanılmış olsa da günümüzde “*Tambi*” sıfatı genellikle Seylan Müslümanlarını ifade etmektedir.¹⁹⁹

Aile bireyleri için Müslümanlar kendi içlerinde bazı kelimeler kullanmaktadır. Bu kelimelerden biri “*Nanamarto*” kelimesidir. Bu kelime adada yaşayan Müslümanlar tarafından çok nadir de olsa, yaşlılara hitap ederken kullanılan Tamilce kökenli bir kelimedir. Bir başka kelime “*Kakka*”dır. Türkçede kullanılan “Abi” kelimesinin kullanımına eşdeğer olan “*Kakka*” kelimesi büyük erkek kardeş anlamına gelir. Aynı zamanda kargalar için de “*Kakka*” kelimesi kullanılır. Bu kelimenin de kökeni Tamilcedir.²⁰⁰

Seylan Müslümanlarına ve Sri Lanka Müslümanlarının tarihi serüveni ile ilgili çalışmalar yapan kişilere çok tanıtık gelen isimlerden biri de “*Conakar*”dır. Bu kelimenin kökenine, anlamına ve kimler için kullanıldığına dair farklı rivayetler vardır. Fakat en yaygın olan görüşe göre, Tamil dilindeki Conakar, Müslüman bir etnik grubu ifade etmek için kullanılmaktadır.²⁰¹

Tamilce kelimelerin yanında Sihala dilinde de Müslümanları göstermek için kullanılan sıfatlar mevcuttur. Bu kelimelerden biri “*Marakkalaminusu*”dır. Bı kelime, Sinhala halkı tarafından yaygın olarak kullanılmıştır. Sinhalce ve kısmen Tamilce olan iki kelimeden oluşur. Anlamı itibariyle herhangi bir etnik çağrışım taşımamaktadır. Kelimenin ilk yarısı olan “*marakkala*”, ahşap damar

---

¹⁹⁸Kr Singh and Khan,**a.g.m.**, s.1353.

¹⁹⁹Ameer Ali, “The Genesis of the Muslim Community in Ceylon (Sri Lanka): A Historical Summarry”, s.66.

²⁰⁰Ameer Ali, “The Genesis of the Muslim Community in Ceylon (Sri Lanka): A Historical Summarry”, s.66.

²⁰¹Dennis B. McGilvray, “Sri Lanka”, **South Asian Folklore an Encyclopedia: Afghanistan, Bangladesh, India, Nepal, Pakistan, Sri Lanka**, (editors: Margaret A. Mills, Peter J. Claus, Sarah Diamond), New York, 2003, s.578.

anlamına gelen ve Tamilce iki kelimededen oluşan “*maram + kalam*”ın birleşimidir. Kelimenin ikinci yarısı ise, “*insan*” anlamına gelen Sinhalece “*miniya*”nın çoğul halidir. Dolayısıyla, kombinasyon halinde, “*Marakkalaminusu*” adı, teknelerle gelen kişiler anlamına gelir. Yine de, *Marakkalaminusu* isminin Seylan’a tekneyle gelen Moritanyalılar, Graco-Romalılar, Araplar, Hintliler veya Malaylar anlamına gelip gelmediği, kelimenin tam anlamıyla açık değildir.²⁰²

Tamil dilinde “*Cammankarar*” ve Sinahala dilinde “*Hambankaraya*” kelimelerinin İngilizce karşılığı net iken Sinhalece ve Tamilce kullanımları ve kökeni farklılık arz etmektedir. Yani Sinhala dilindeki “*hamban*” ile Tamil dilindeki “*camman*” kelimelerinin, küçük tekne anlamına gelen Malayca “*sampan*” kelimesinden türediği söylenir. Bir başka rivayete göre de Sri Lanka’nın doğu kıyısında Sammanturai ve güneyde Hambantota isminde iki kasaba bulunmaktadır. Birincisi, Seylan Moor Müslüman toplumunun yerleştiği yoğun nüfuslu bir Müslüman bölge iken ikincisi, 19. yüzyılın başlarında ilk İngiliz Valisi Lord Frederick North zamanında kurulan önemli bir Malay kolonisidir. Bu iki köyün isminin kökenlerinin Malay dilinden geldiği söylenmekle birlikte neden bütün Müslümanlara ithafen kullanıldığı ve diğer tekneçileri, tüccarları ve göçmenleri tanımlamak için kullanılmadığına dair net bir bilgi bulunmamaktadır.²⁰³

Moorlar, adadaki toplam nüfusun yaklaşık yüzde 8’inden ve adanın toplam Müslüman nüfusunun ise yaklaşık yüzde 95’inden fazladır. Sri Lanka’daki en büyük Müslüman etnik grubu oluşturan Moorlar bugün de sayısal olarak çok önemli bir gruptur. İlk günden bu güne kendilerine has siyasi, sosyal, ekonomik veya kültürel bir tavır ile ülkenin milli yaşamı üzerindeki etkileri yavaş yavaş hissedilmiştir. Ulusal yaşamın tüm yönlerinde kayda değer olumlu ve barışçıl bir etki bıraktıkları bilinmektedir.²⁰⁴ Yerli halkın gözünde inşa ettikleri bu olumlu perspektif gereği sadece ülke de yaşayan Moorlara karşı değil, adaya yüzyıllar sonra gelen ziyaretçi Müslüman âlimlere de yerli halk büyük saygı göstermiştir. Tasavvufi yaşantılarında Moorların, yerel ifadesiyle “*Muhyuddin Antavar*” olarak adlandırdıkları

---

²⁰² Ameer Ali, **a.g.e.**, s. 69.

²⁰³ Ameer Ali, **a.g.e.**, s.69.

²⁰⁴ Hussein, **Sarandib: An Ethnological Study Of the Muslims of Sri Lanka**, s.13.

Abdulkadir Geylani'nin (ö.561/1166) tasavvufî öğretilerini takip ettikleri ifade edilmektedir.²⁰⁵

Hindistan'da Müslüman tüccarların ekonomik olarak gelişmesi 15. yüzyılın başlarında kuzeyde Tamil gücünü azaltırken, Sri Lanka'daki Müslüman ticaret topluluklarını sayısal olarak güçlendirmiştir. Müslümanların Kolombo ve Galle'deki eski yerleşim yerleri önem kazanmış ve sahil kasabalarında Müslümanlar tarafından yeni yerleşkeler oluşturulmuştur. Portekizli sömürgeciler döneminde Müslümanlar ticari ve siyasi anlamda adada nüfuz sahibi güvenilir kişilerdi. Bu durumu yok edemediklerinden dolayı Portekizli Tarihçi Fernao De Queiroz, Müslümanların sayısının artmasından ve adanın içlerine kadar nüfuz etmiş olmalarından yakınmıştır. Ayrıca Müslümanlar derken sadece Ortadoğu'dan gelen Araplardan değil sonradan Müslüman olan Güney Hindistanlılardan da bahsedilmekteydi.²⁰⁶

Sri Lanka ile Hindistan ve Arap yarımadasının ticari ilişkileri, evlilikler yoluyla oluşan gen karışımları yeni nesilleri meydana getirmiştir. İlk dönem İngiliz sömürgecileri, erken dönemlerde adaya gelip zaman içerisinde yerli kadınlarla evlenen Müslümanları "Seylanlı Moor (Ceylon Moors)"; sömürge döneminde plantasyonlarda çalışan ve kıyılarda işçi olarak yaşayan Hindistan asıllı Müslümanları da "Sahilli Moor (Coast Moors)" şeklinde iki gruba ayırmıştır.²⁰⁷ 8. yüzyıllarda adaya gelen Arap asıllı göçmenlerin Ortadoğu'daki İslâmi merkezlerle ve Arap asıllı dindaşlarıyla kültürel ilişkilerini sürdürmeleri gibi, Hindistan kökenli göçmenler de Mannar Körfezi'ndeki dindaşlarıyla kültürel ilişkilerini daha sıkı tutmuşlardır. Ancak Arap yarımadasına nazaran Hindistan'ın Coğrafi yakınlığı, ticari çıkarları ve ortak dil olan Tamil dilinin hem Hindistan'da hem de Sri Lanka'da yaygın bir şekilde kullanılması, modern zamanlara kadar devam eden bağlantıları daha da güçlü kılmıştır.²⁰⁸

Bu güne kadar Müslümanların Sri Lanka'daki varlığı ve nüfuzu tartışılmaz bir gerçektir.²⁰⁹ Fakat genel anlamda Moor olarak adlandırılan Müslümanların kökeni konusunda birçok teori bulunmaktadır. Bu teorilerden

---

²⁰⁵ Ati' Sagr, "İslam fi Siyelan", s.170; McGilvray, "Sri Lanka", **The Encyclopedia of Islam Three**, s.150.

²⁰⁶ Dewaraja, **a.g.e.**, s.43.

²⁰⁷ Spencer, **Sri Lanka: History and the Roots of Conflicts**, s.27-28.

²⁰⁸ Smith, **a.g.e.**, s.25.

²⁰⁹ Muhammed bin Abdullah el-Mecli, "Muslimû Sri Lanka fî Faqri Şedid", s.52.

sadece ikisi en çok tartışılanıdır. Sir Alexander Johnstone ve diğerleri tarafından ortaya atılan İngiliz Teorisine göre Moorlar, 8.yüzyılda adaya gelen Araplardır. Fakat Hollanda Teorisine göre ise aslen Hindistanlı, Maldivli ve diğer Asya topraklarından gelen kişilere Moor denmektedir. Bu teorileri göz önünde bulunduran Sir Emerson Tennet'in de aralarında olduğu çoğunluk araştırmacı, Moorların Hz Muhammed'in (s.a.v.) doğumundan evvel Sri Lanka'da var oldukları bundan dolayı Arap kökenli oldukları sonucuna ulaşmıştır.²¹⁰

(1) Moorların Arap Kökenli Oldukları İddiası

Moor'lar Sri Lanka tarihinin henüz çözülmemiş bilmecesi gibidir. Müslüman liderler tarafından öne sürülen Moorların kökeninin Arabistan'a ya da Hindistan'a kadar gittiğine dair iki teori vardır. İlk teorinin temelinde, Seylan Moorları arasında mevcut olan ve on dokuzuncu yüzyıl tarihçilerinin de dikkatini çeken bir dizi gelenek ve rivayet vardır. Bu gelenekler araştırmalar için yararlı iken; rivayetler için aynı şey söylenemeyebilir. Bu rivayetlerden en zayıf ve en az bilineni şudur: Seylan Moorları, Hz. Peygamberin (s.a.v.) üst nesillerden dedesi Haşim'in soyundan olup²¹¹ 625'te Uhud savaşında korkan ve bu korkularından dolayı Hz Peygamber (s.a.v.) tarafından sürgün gönderilen Müslümanların torunlarıdır. Bu sürgün edilen Müslümanların Güney Hindistan'ın doğu kıyısındaki Kayalpattanam'da bir köy kurdukları ve ardı ardına gelen göç dalgaların sebebiyle bazılarının Seylan'a taşındığı rivayet edilmektedir. Bu rivayetin zayıf ve birçok bilim insanı tarafından kabul edilmemesinin iki sebebi vardır. Öncelikle, Hz Peygamber'in (s.a.v.) biyografisi incelendiğinde herhangi bir Müslüman'ı Uhud savaşında korktuğu için hayat boyu Mekke ya da Medine'nin dışına hele hele Hindistan'a ya da Sri Lanka'ya sürgün gönderdiğine dair bilgi mevcut değildir.²¹²

İkinci olarak, Kayalpattanam'daki Müslüman yerleşimi ile ilgili rivayetlerin bir kısmı, Hindistan'ın sahih kaynaklarında geçen rivayetlerle çakışmaktadır. Hindistan'daki rivayete göre, Kayalpattanam'daki ilk Müslüman

---

²¹⁰Hussain, "Muslims in Sri Lankan Polity", s.47.

²¹¹ Mohan, **Identity Crisis of Sri Lankan Muslims**, s.13.

²¹² Ameer Ali, "The Genesis of the Muslim Community in Ceylon (Sri Lanka): A Historical Summary", s.71.

yerleşimleri, valiliği döneminde Haccac İbn Yusuf'un (ö.714) zulümden kaçan Iraklı mülteciler tarafından oluşturulmuştur. Bu durumda adaya gelen Müslümanların ilk yerleşim faaliyetleri yedinci yüzyılın sonları ya da sekizinci yüzyılın başlarına denk gelmektedir. Curtin de ilk Müslüman yerleşimleri konusunda 700'lü yıllara işaret etmektedir.²¹³ Seylan Moorlarının önde gelenleri tarafından daha çok kabul edilen bu Hint rivayeti ondokuzuncu yüzyıl tarihçileri ve son dönem araştırmacıları tarafından da kabul alan bir rivayettir.²¹⁴

Bu rivayete atıfta bulunan Sri Ponnambalam Ramanathan, 8. yüzyılda Sri Lanka'ya yerleşmiş ailelerden en azından bazılarının Arap tüccarlar olabileceğini söylemektedir. Caise Chetty tarafından aktarılan diğer rivayet ise şudur: "Seylan Moorları"nın atalarının yaptığı ilk iskân faaliyetleri dokuzuncu yüzyılda Kayalpattanam bölgesidir ve Müslümanlar, 1024 yılında da Beruwala'ya yerleştiler. Güney Hindistan'da ve Sri Lanka'da, Beruwala'nın Sri Lanka'daki en eski Müslüman yerleşim yeri olduğuna dair kültürel söylemler de bulunmaktadır. Sri Ponnambalam Ramanathan'a göre Sri Lankadaki Araplar, Mısırlılardan, Habeşistanlılardan ve diğer küçük Arap bölgelerinden gelen insanlardan oluşmaktadır. Bunlar 1350'den önce Sri Lanka'ya gelen Müslümanlardır. Adaya yerleşen Arap Müslümanların yanında turist olarak gelip gitmiş olan Müslümanlar da bulunmaktadır. Fakat Ramanathan, dilin, tarihin, geleneklerin ve fiziksel özelliklerin dikkate alındığı bin yıllık bir zeminde "Ceylon Moor" Müslümanlarının da "Sahil Moor" Müslümanlarının da evlilikler yoluyla gen karışımına uğrayan Arapların Tamil halkına dönüştüğünü dile getirmektedir. Bu anlamda artık onların Arap kökenli değil Hint kökenli olduğu sonucuna varır.²¹⁵ Ancak bağımsızlık sürecinde ortaya atılan bu iddiaların temelinde siyasi entrikalar bulunmaktadır. Ülke yönetiminde Müslüman Arapları temsil eden milletvekillerinin mecliste olmaması için söylenen bu iddialar tamamen kabul edilemez.

Alexander Johnston'un rivayetine göre de, Halife Abdul Melik bin Mervan'ın zulmünden kaçan ve 8. yüzyılda Arabistan'dan sürülen bazı Haşimî

---

²¹³ Philip D. Curtin, *Kültürler Arası Ticaret*, (çev. Şaban Bıyıklı), Küre Yay., İstanbul, 2008, s. 133.

²¹⁴ Ameer Ali, "The Genesis of the Muslim Community in Ceylon (Sri Lanka): A Historical Summary", s.72.

²¹⁵ Dewaraja, *a.g.e.*, s.44-45.

Arapların bir kısmı, Hindistan yarımadasının güney kesimlerine, Seylan adasına ve Malacca'ya yerleşmişlerdir. İlk Arap yerleşimlerinin akabinde süreç içerisinde Adaya gelen diğer Araplar Trincomalee, Jaffna, Mantota, Mannar, Kudiramalai, Puttalam, Kolombo, Beruwala ve Galle'ye yerleşmişleridir. Arapların yüzyıllar önce adaya yerleştiğini delillendirmeye çalışan bu rivayet, el-Belazurî'nin (ö. 279/893) 9. yüzyılda yazdığı “*Futuhu'l-Buldan*” adlı eserinde geçen bir rivayet tarafından desteklenmektedir. Adalar (Seylan) Kralı, ülkesinde ölen bazı Müslüman tüccarların dul kalan kadınlarını ve yetim kızlarını Haccac b. Yusuf'a gönderdiği aktarılmaktadır. Bu olay Sinhala tarihçileri tarafından da tartışılmadan kabul edilmektedir. Üstelik Halife Velid b. Malik'in (705-711) zamanına ait bir sikkenin Seylan'da bulunması da Arapların Seylan ile temas halinde olduğunu kanıtlamaktadır.²¹⁶

Arabistan'dan gelen Müslümanların yanı sıra, İranlı tüccarlar da İslâm'dan önce Seylan ile temas halindeydi. Altıncı yüzyılda, krallarının hangisinin daha üstün olduğu konusunda, Seylan Kralı'nın huzurunda münazara yapan bir Yunan ve Fars tüccardan bahseden rivayetler de tarihçiler tarafından aktarılan diğer bir örnektir. Ayrıca, Haccac b. Yusuf zamanında Müslüman gurbetçilerin gelmesinden çok önce Seylan kıyılarında Araplar'dan başka, Persler'in, Rumlar'ın ve Romalılar'ın da bulunduğu dair rivayetler vardır.²¹⁷

Dennis B. McGilvray'in rivayetine göre, Sri Lanka Moorlarının tarihsel kökleri İslâm öncesi dönemlere kadar gitmektedir. Çünkü İranlı ve Arap tüccarlar, Yunanlılar ve Romalılar zamanında iyi bilinmekteydi. Yine aynı denizciler İslâm'ı Serendip diye adlandırılan ve Hz Âdem'in (a.s) cennetten yeryüzüne indirildiğine ve “Âdem Tepesi”nin üzerine ayak izini bıraktığına inanılan adaya taşdılar. Bu anlamda Sri Lanka Moorları, elde edilen bu delillere göre Güney Arap denizcilerinin torunu olup, Şafi mezhebine mensup²¹⁸ Sünni-Müslümanlardır. Sri Lanka ayrıca âlimlerin, Yemenli

---

²¹⁶Ameer Ali, “The Genesis of the Muslim Community in Ceylon (Sri Lanka): A Historical Summary”, s.71.

²¹⁷Ameer Ali, “The Genesis of the Muslim Community in Ceylon (Sri Lanka): A Historical Summary”, s.71.

²¹⁸ Ati' Sagr, “İslam fi Siyelan”, s.172-173.

Şeyhlerin ve Peygamberimiz'in (s.a.v) soyundan geldiği iddia edilen Seyyidlerin göçüne çok kez şahit olmuştur.²¹⁹

Beruwala'da ve adanın diğer kısımlarında 1350 yılından önce Müslümanların adaya yerleştiğine dair ortaya konan diğer bir delil de J.C.Van Sanden'in, 1926'da yazdığı “*Sonahar*” adlı kitabında ele alınmıştır. Bu rivayete göre Beruwala'daki en eski Moor ailelerinden birinin elinde eski bir Arapça belge bulunmaktadır. MS 604'te yazıldığı düşünülen bu belgeye göre, Yemen Kraliyet ailesinin oğulları Sri Lanka'ya gelmiştir. Biri Mannar'a, diğeri de Beruwala'ya yerleşmiştir.²²⁰

8. yüzyılda adaya gelen Araplar Bentotta'ya yerleşmiş, Sinhala kadınlarıyla evlenmiştir. Sonraki yüzyıllarda kendilerine Moor denilen bu Müslümanlar 13.yüzyılda hem ticaretin hem de Kolombo'nun büyük bir kısmına nüfuz etmişlerdir.²²¹ Sinhali ve Tamil grupları ile iç içe yaşayan ve kültürel dejenerasyona uğrayan Müslüman Araplar günümüzde Tamilce konuşmaktadır. Tamilce konuşmaları sebebiyle Hindistan'ın Tamil Nadu bölgesinden geldikleri iddia edilse de kendileri bu söylemleri reddedip Arap olduklarını dile getirmektedirler.²²²

Sri Lanka ile Arapların ticari ilişkilerinin varlığını kanıtlayan diğer bir delil de MS. 150 yıllarında Claudius Ptolemy'nin Coğrafyası'ndan derlenen haritadır. Bu haritaya göre Araplar, Claudius Ptolemy tarafından gösterilen ticaret hacmi büyük olan bölgelerde farklı dinlere ve ırklara mensup insanlar arasında yaşamaktaydı. Arapça konuşan çeşitli ırkların tüccarları, İslâm bayrağı altında adayı ziyarete gelmekteydi. İslâm'ın adaya yerleşmesiyle birlikte de bu ticari faaliyetlere yeni bir boyut eklenmiştir. İslâm'dan önce Sri Lanka'ya gelen Araplar kendi ülkelerinin inancına göre hareket etmekteydi. Dokuzuncu ve onuncu yüzyılda ticari amaçlara İslâm'ı yayma düşüncesi de eklenince kıyılarda büyük Arap kolonilerini oluşturmuştur. Müslüman Araplar, gayrimüslim milletler arasında kimliklerini, yerel halktan aldıkları eşlerini,

---

²¹⁹McGilvray, “Sri Lanka” s.148-149.

²²⁰J.C. Van Sanden, **Sonahar: A Brief History of the Moors of Ceylon**, Kolombo, 1926, s.117-118.

²²¹Kr Singh and Khan, **a.g.m.**, s.1353.

²²²Göksoy, “Sri Lanka”,s. 426-427.

çocuklarını İslâmlaştırarak ve Bağdat Halifeliği ile dini ve kültürel ilişkilerini sürdürerek korudular.²²³

16. yüzyılın başlarında Hint Okyanusu'nda Portekizlilerin ortaya çıkışıyla birlikte, Güney Hindistan'dan adaya gelen Müslümanların sayısı azaldı. Kıyı boyunca yaşayan Müslüman göçmenlerin Kandyan topraklarına sığınmak zorunda kaldıkları ve Kandyan Kralları tarafından çeşitli bölgelere yerleştirildikleri, ayrıca Kandyan Kralları tarafından kendilerine istihdam imkânlarının verildiği reddedilemeyen tarihi bir gerçektir. Moorların mevcut yaşam alanlarından çıkarılması ve iç köylere yayılması, Sinhala ve Tamil halkı ile daha fazla ailevi bağlar kurmalarına yol açmıştır. Evlikler yoluyla yüzyıllar içerisinde Araplar, Sinhalalar ve Tamiller arasında gen karışımı meydana gelmiştir. İslâm öncesi süreçte de Kral Pandukabhaya (M.Ö 377-307), başkentini ziyaret eden ve krallık ekonomisine olumlu katkılar sağlayan Araplara başkentte toprak verdiği aktarılan diğer rivayetler arasındadır. Son olarak *Sandesas*” olarak bilinen 15. yüzyıl Sinhala edebi eserleri “Arap Kadınları” anlamına gelen “*Yon Liya*” kelimesiyle Araplara atıfta bulunmaktadır²²⁴

(2) Moorların Hint Kökenli Oldukları İddiası

Moor Müslüman toplumu, Güney Hindistan kökenli Tamil halkı olduğuna dair öne sürülen bu teori, ilk dönem Arapların Seylan'a doğrudan gelmediği düşüncesinden kaynaklanır. Bu teoriye göre, Seylon adasının ürünlerini Güney Hindistan'da yer alan Malabar sahilindeki büyük pazarlardan da elde edebildikleri için, Araplar uzun bir süre Seylan adasına gitmediler. Bu teoriyi savunanlara göre Seylan'daki en eski Arap kolonileri onuncu yüzyıldan sonra oluşmaya başladı. Bu teoriyi savunanların, Seylan'daki Arap yerleşimlerinin tarihini onuncu yüzyıla dayandırmalarının sebebi ise, on dokuzuncu yüzyılın başlarında Seylan'da ortaya çıkarılan Kufi hatlarla yazılmış kitabelerdir. Bu kitabe Halid Ibn Bakaya'nın Hicri 337 miladi 959 yılında Kolombo'da vefat ettiğine işaret etmektedir. Fakat sadece yaklaşık onuncu yüzyıllara ait bir kitabeden yola çıkarak Müslümanların Arap kökenli olmadığı

---

²²³ Dewaraja, **a.g.e.**, s.46-47.

²²⁴ Dewaraja, **a.g.e.**, s.47-48.

iddialarını olduğu gibi kabul etmek ilk etapta yeterli olmayabilir. Çünkü birçokarkeolojik ve antropolojik araştırma, onuncu yüzyıldan daha erken bir tarihi göstermektedir.²²⁵ Ayrıca Ponnambalam Ramanathan'ın evlilikler yoluyla Arapların tamamen Tamil ırkına dönüştüğü, Tamil dilini ve Tamil kültürünü yaşamaları sebebiyle onların Arap sayılamayacağı düşüncesi ise son dönem de ortaya çıkan siyasi düşüncelerin bir ürünüdür.²²⁶

Seylan Moorlarının Arap asıllı olmadığı ve birden fazla milletten oluştuğu söylenmektedir. Çok az bilim insanı tarafından savunulan ve genel anlamda yerel halkın birçoğu tarafından kabul görmeyen bu görüşe göre Müslümanlar Hint kökenlidir. Hindistan'daki Malabar kıyısına yerleşen Arapların mazisi, Arap teorisinde öne sürülen Arap yerleşimlerinin tarihi kadar eskidir. Bu teoriye göre Halife Hz. Ömer'den sonra Malabar ile ticaret sadece Müslümanların elinde idi. Böylece yedinci yüzyıldan sonra çok sayıda Arap tüccar bu bölgeye gelip yerleşti. Yerli Hintli kadınlarla evlenen bu Müslüman Araplar burada daimi köyler oluşturdular. Segu Lebbe Maraikkar, Muhammed Ali Maraikkar, Ahamathu Lebbe, Meera Lebbe Müslüman isimlerinde kullanıldığı gibi 19. yüzyıldaki Sri Lanka Müslümanlarının birçoğunun da Güney Hindistan'da kullanılan Lebbe ya da Maraikkar kelimelerini kullanılması, Tamilce dilini konuşmaları, fiziksel olarak Güney Hintli Müslümanları andırmaları, onlar gibi giyinmeleri Seylan Müslümanlarının atalarının Hint Tamilleri olduğunu göstermektedir.²²⁷

Müslüman yerleşimleri için Arap teorisinde iddia edilen 8. yüzyılı veya Hint teorisinde bahsedilen 10. yüzyılı temele alsak da Sri Lanka'da İslâmiyet'in en az 1000 yıldır var olduğu, diyebileceğimiz en net ifade ifadedir.

b) Malay Halkı

Sri Lankalı diğer Müslüman gruplar Moorlara kıyasla küçüktür. Ülke nüfusunun %1.5'inden daha fazla değildir. Bunların en geniş, 1658-1797 yılları arasında Hollanda yönetimi boyunca Kolombo'ya siyasi sürgünle

---

²²⁵ Ali, "The Genesis of the Muslim Community in Ceylon (Sri Lanka): A Historical Summary", s.77.

²²⁶ Dewaraja, **a.g.e.**, s.44-45.

²²⁷ Ameer Ali, "The Genesis of the Muslim Community in Ceylon (Sri Lanka): A Historical Summary", s.77-78.

gönderilmiştir. Bunlar da Cavalı ve Malay askerlerinin torunları olan Malay halkıdır. Sünni Müslüman olan Seylon Malayları emniyet, askeriye,²²⁸ itfaiye örgütü gibi hükümet işleri ile eğitim ve hukukta ün kazanmışlardır.²²⁹

“Java ya da Java Jati” olarak da isimlendirilen²³⁰ Müslüman Malaylar başlangıçta Hollandalılar tarafından paralı askerler olarak getirilmiştir. Fakat Bu paralı Malay askerleri, adadaki ilk Malaylar değildir. Paralı askerlerden önce Java, Sumatra ve Malacca'dan Sri Lanka'ya gelen Asyalılar, Kolombo'nun köle adası olarak adlandırılan bölgesinde ikamet etmişlerdir. Malaylar, İngilizler Hollandalıları yendiğinde İngiliz askeri birliklerine katılmıştır. Malay Müslüman topluluğunun küçük bir kesimi ise, Sri Lanka'nın Güney Eyaletindeki Hambantota'da ikamet eden balıkçılardan oluşmaktadır.²³¹

Malaycayı aile içi iletişimde kullanan Malaylar resmi işlerde, yazı dilinde ve yerel halk ile iletişimde genellikle Tamilceyi konuşmaktadır. Ayrıca Sinhala dilini de iyi bilen Malaylar, çocuklarının eğitiminde İngilizceyi tercih etmektedirler. Genel olarak Malay Müslümanlarda Araplar ve Hint kökenli Müslümanların adlandırılması gibi Moor olarak adlandırılmaktadır.²³² Malaylar da Moorlar gibi Şafii Mezhebine mensup Müslümanlardır. Çok az sayıda Hanefi mezhebine tâbi Müslüman vardır. Çok az sayıda da olsa Şii-İsmaililer vardır.²³³

c) Diğer Müslüman Halk

Geri kalan diğer küçük Müslümanlar grup ise 1796-1948 yılları arasında çoğu İngiliz sömürge döneminde adaya gelen şehirli Hindistanlı tüccarlar²³⁴, Hanefi fıkıh ekolünün Hint asıllı takipçileri olan Memonlar ve Sevener Şiiileri,²³⁵ Şii ekolün müntesibi olan Bohralar ve Hocalar, Afganistanlılar, “*Faqir*” olarak adlandırılan Müslümanlar,²³⁶ Bengalli Sünni

---

²²⁸ Ati' Sagr, “İslam fi Siyelan”, **Mecelletü'l Ezher**, s.172-173.

²²⁹ McGilvray, “Sri Lanka”, s.148.

²³⁰ Kr Singh and Khan, **a.g.m.**, s.1354.

²³¹ Smith, **a.g.e.**, s.26.

²³² Kr Singh and Khan, **a.g.m.**, s.1353.

²³³ Ati' Sagr, “İslam fi Siyelan”, s.170; Smith, **a.g.e.**, s.27.

²³⁴ Kr Singh and Khan, **a.g.m.**, s.1354.

²³⁵ McGilvray, “Sri Lanka”, s.149.

²³⁶ Göksoy, “Sri Lanka”, s. 426-427.

Müslümanlar,²³⁷ Pakistanlılar Sri Lanka'da ikamet eden küçük Müslüman gruplar içerisinde kabul edilmektedir. Ayrıca İslâm şemsiye altında birleşen ve ırksal farklılıkları etnik çatışmalara dönüştürmeden bir arada yaşan bu küçük Müslüman grupların da ortak iletişim dili Tamilcedir.²³⁸

Sayıları çok az olan bu gruplar Sri Lanka'nın siyasi ve ticari tarihinde önemli olaylara imza atmamıştır. Halk içerisinde ticaretle, hayvancılıkla ve tarımla uğraşmışlardır. Geniş etnik farklılıklara ve tarihsel kökene rağmen, bu çok farklı gruplar kendilerini Müslüman bir topluluğun parçası olarak görmüşlerdir. Bundan dolayı Sri Lanka Müslümanları arasında ırksal ya da mezhepsel çözümler ya da savaşlar yaşanmamıştır. Fakat tarihsel süreç ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde Avrupalı sömürgeci güçlerle kurulan ilişkileri, daha geniş politik ve ekonomik düzlemde ele almak gerekmektedir. Sömürge döneminden önce Müslümanların kültürel ve sosyal yaşamları ve özellikle eğitim alanına dair yapılan çalışmaları daha özgün iken sömürge dönemiyle birlikte Müslümanlar arasında bile farklılaşmalar yaşanmıştır.²³⁹

Netice itibariyle Müslümanların adadaki varlığının mutlak olmasının yanında fetihlerle kurulan Kuzey Hind Müslüman imparatorluklarının veya Müslümanlar tarafından yönetilen ya da Müslümanlardan etkilenen yerel Güney Hind Devletlerinin aksine Sri Lanka asla Müslüman bir krallık ya da Müslümanlar tarafından yönetilen bir ülke haline dönüşmemiştir.²⁴⁰ Portekizlilerin, Hollandalıların ve İngilizlerin peşi sıra yaptıkları işgaller ve istilalar altında kısa sürede yeniden inşa edilen mescitler ve Müslümanlar tarafından oluşturulan sivil toplum kuruluşları dil, ırk gözetmeksizin Müslümanlar arasındaki güçlü birliği ve ekonomik imkânların bolluğunu açıkça ispatlamaktadır.²⁴¹

B. Müslüman ve Gayrimüslim Halk Arasındaki Tarihsel İlişki

Sri Lanka'nın, sınırları içinde birden fazla dini, dili ve milleti barındırdığı yadsınamaz bir gerçektir. Bu çok etnikli sosyal çevrede, tüm

---

²³⁷ Ameer Ali, "Politics of Survival: Past Strategies and Present Predicament of the Muslim Community in Sri Lanka", s.147.

²³⁸ Göksoy, "Sri Lanka", s. 426-427.

²³⁹ Smith, a.g.e., s.28-29.

²⁴⁰ McGilvray, "Sri Lanka", s149.

²⁴¹ Morimoto, "Islam in Sri Lanka", s.16.

toplulukların üyeleri uzun yıllar bir bütün olarak barış ve uyum içinde yaşamıştır. Özellikle adada on asırdan fazla bir süre önce Müslümanlar, Budist halk ile sosyal ve kültürel bağlar oluşturmaya çalışmıştır. Yüzlerce yıl devam etmiş olan barışçıl ilişkileri başlatan Müslümanların yerli halk ile olan ilişkileri, uyum içinde yaşayan çok dinli ve çok uluslu toplumların eşsiz örneklerinden biridir. Uzun yıllar ailevi bağlarla perçinlenen ve güvene dayanan bu bağlar sömürgeci devletlerin ırkçı ve milliyetçi emelleriyle yok edilmeye çalışılmıştır. Yaşanan olaylar neticesinde üzücü sonuçlarla karşılaşmıştır. Sömürgeci devlerin hâkimiyeti altında ve tarafsız kalmaya çalışsalar da yaşanan iç savaşlarda binlerce Müslüman'ın canı ve malı tehlikeye girmiştir.

Tarihsel değere sahip olan Sri Lanka, sömürge öncesi dönemde bütün milletlerin uyum içinde yaşadıkları çok ırklı bir sosyal çevreye sahiptir. Her topluluk kendi dinî ritüellerini ve kültürel değerlerini yaşamaya gayret etmiştir. Ayrıca birbirlerinin değerlerine saygı göstermişlerdir. Bunun en bariz örneklerinden birisi şudur. Budistler, Âdem Tepesinde bulunan kalıntıların ve ayak izinin Buda'ya ait olduğuna inanırken; Müslümanlar bu mirasın Hz Âdem'e ait olduğunu düşünmektedir. Fakat bu inanç farklılığı, bahsi geçen kavimler arasında başından berisavaş sebebi olmamıştır.

Müslümanların akın akın adaya gelmesini kolaylaştıran unsurlardan biri de yerli halkın Müslümanları benimsemiş olması ve dini farklılıkları hoşgörüyle karşılamasıdır. Müslüman Arap tüccarlar da kendilerine gösterilen bu hoşgörü ve misafirperverlik karşısında istilacıların adaya geldiği süreçte kralların rejimlerini korumak için askeri ve siyasi anlamda yerel halk ile aynı safta olmuştur. Bunun en güzel örneklerinden birisi şudur. 19. ve 20. yüzyıllarda, birçok Müslüman lider ve akademisyen, Sri Lanka'nın bağımsızlığı için sömürge yönetimlerine sert tavır almıştır. Dini ve milli farklılıkları dikkate almadan ülkenin toprak bütünlüğünü ve egemenliğini birlikte korumuşlardır.²⁴²

Sri Lanka'nın hem eski hem de modern tarihi, tüm dini ve kültürel farklılıklara bakılmaksızın yerli halk ve Müslümanlar arasında barışçıl bir

---

²⁴² Ahamed Sarjoon Razick, Ahmad Sunawari Long, Kamarudin Salleh, "Historical Relationship between the Buddhists and the Muslims in Sri Lanka", **Mediterranean Journal of Social Sciences**, Volume: 6, Issue: 4, s.278.

sürecin yaşandığına dair bolca kanıt sunmuştur. Fakat yerli halk ile Müslümanlar arasında meydana gelen olumlu ilişkiler, Avrupalı Sömürgeci devletler ile Müslümanlar arasında da devam ettiği söylenemez. Bu nedenle, bu konu sömürge öncesi, sömürge dönemi ve sömürge sonrası dönemlerdeki ilişkiler olarak üç başlıkta aşağıdaki gibi analiz edilecektir.

1. Sömürge Öncesi Dönem (1505 Öncesi)

Sömürge Öncesi Dönemde Sinhalala ve Tamil yöneticileri ile Müslümanlar arasında çatışma olmadığı açıktır. Çünkü Müslümanlar esas olarak dinî ritüellerine önem vermiş, Budizm'in ve Hinduizm'in kültürel ya da dinsel kast sistemlerine müdahale etmeyip durumu içsel bir mesele olarak bırakmıştır. Bu durumu göz önünde bulunduran Krallar da Müslümanların, dinlerini yaşayabilmelerine imkân tanımıştır. Nitekim Müslümanlara, Kandyan Kralları tarafından krallık içinde kendi camilerini inşa etmek için toprak tahsis edilmiştir. Hiyerarşi'nin ve Kast sisteminin, Seylan halkının sosyal ve politik düzenine ait ideolojik bir yapı olduğunu bilen Müslümanlar ile bu sisteme tabi insanlar arasında savaşa veya yaralanmalı bireysel çatışmalara sebep olan herhangi bir sözlü ya da fiili münakaşanın yaşandığı bilinmemektedir.²⁴³

Ancak sömürge döneminin öncesinde yaşanan bu barışçıl durumun, Sinhala ve Tamil halkı arasında da var olduğu söylenemez. Çünkü Sinhala halkının yöneticileri, Tamil krallığı olan Chola'nın yönetimine tabi olmamak ve onlara vergi vermemek için uzun yıllar mücadele etmişlerdir. Ancak Sinhala ve Tamil halkı arasında yaşanan mücadelelerin kazananı Chola imparatorluğu olmuş bunun neticesinde de Sinhala halkı bir müddet vergi ödemek durumunda kalmıştır. Zulümde sınır tanımayan Chola imparatorluğu, Budistlerin tapınaklarını yıkmış ve Budizm'i yok etmek için askeri ve dini bir seferberlik başlatmıştır. Uzun yıllar sonra Kral Vijabahu (1521-1551) döneminde Budist din âlimleri Budizm doktrinlerini tekrar derlemiştir. Bu sayede yeniden can bulan Budizm, Chola imparatorluğu öncesindeki gücüne kavuşmuştur.²⁴⁴

---

²⁴³ Smith, **Islamic Ideology And Religious Practice Among Muslims in a Southern Sri Lankan Town**, s.36.

²⁴⁴ Çınar, a.g. YL. Tezi, s.28.

Sinhala ve Tamil halkı arasında yaşanan bu mücadelelerin Müslümanları da kısmen olumsuz etkilediği söylenebilir. Ayrıca Müslümanların ilk geldiği günlerde adanın yerli halkı tarafından hoş karşılanmadığına da buna eklersek Müslümanların sadece Avrupalı sömürgecilerle değil ilk günden beridir kültürel, sosyal ya da dini anlamda bir uğraş içerisinde olduğu söylenebilir. Zira Sinhala toplumunun inancı için mihenk taşı hükmünde olan ve Mahavamsa'ya göre bir kişinin ya da toplumun işgalci konumuna düşmemesi için hem Budizm'e inanması hem de Sinhala ırkından olması zorunludur. Sinhala halkı bu iki şarta da uymayanları, din ve ırk gözetmeksizin işgalci olarak düşünmektedir.²⁴⁵ Ancak denildiği gibi bu durum Müslümanlar ile yerli halk arasında herhangi savaşa ya da çatışmalara sebep olmamıştır.

Budistler ve Müslümanlar arasındaki ilişki yüzlerce yıllıktır. İslâm'ın doğuşundan önceki dönemlerden beridir var olan Sri Lanka ile Arabistan ilişkileri, İslâm'ın Sri Lanka'ya gelişinden sonra da devam etti. Öncelikle, Arap tüccarlar Sri Lanka ile ticari bağlar kurdu ve bu ülkeye kendi nesillerini yerleştirdiler. 7. yüzyılda, İslâm'ın Arap yarımadasında ortaya çıkışıyla, Araplar Müslüman olmaya başladılar. Zamanla Müslüman Araplar ve Sri Lanka arasındaki ilişki güçlendi. Karşılıklı güvene ve anlayışa dayanan bin yılı aşan Sri Lanka ve Arap ülkelerin ilişkileri, ilk etapta ticari iken sonraki süreçte Müslümanların devlet kadrolarında, emniyette ve askeriyede de görev almaya başlamasıyla farklı bir boyuta geçmiştir.²⁴⁶

İlk dönemlerde, Müslümanların adadaki iskân imkânları ile sonraki süreçte sayılarının hızla artmasıyla ilgili olarak dinî, sosyo-kültürel ve ekonomik nedenler de değerlendirilecektir. Öncelikle, Sinhala kralları ekonomik çıkarları doğrultusunda Müslümanların adaya yerleşmelerine izin vermiştir. Çünkü bu süreçte, Sinhala halkı deniz aşırı ülkelerle ticari bağlantılasahiptiler. Sinhala halkı ise daha kısır bir döngü içerisinde tarım ürünleri yetiştirmeye önem vermişler, balıkçılıkla uğraşmışlar ve varlıklarını korumak için nadiren adadan dışarıya çıkmışlardır. Fakat Müslümanlar denizlerde ve diğer ülkelerde ticari faaliyetlerde bulunmaları sebebiyle Sinhala kralları, Müslümanlara özellikle Sri Lanka'da kalmaları konusunda dini ve

---

²⁴⁵ Çınar, a.g. YL. Tezi, s.28.

²⁴⁶Ati' Sagr, "İslam fi Siyelan", s.172-173; Kamalika Pieris, "The Muslims and Sri Lanka", **Sailan Muslim Diversity and Inclusiveness**, s.1, Erişim Tarihi: 26.06.2019.

siyasi kolaylıklar vermiştir. Krallar, Müslümanların denizaşırı ülkelerle ticari ve siyasi bağlarını kullanmak istemiştir. Özellikle 13.yüzyılda Sinhala Kralı I. Buvanekabahu, ticari imkânlarını geliştirmek için Müslüman Araplardan olan el-Hac Ebu Osman'ı, Memlûk sarayına elçi olarak göndermiştir. Sri Lanka kralları ile Müslümanların buna benzer girişimleri sayesinde bütün Ortadoğu'da Seylan, Hint okyanusunun ticaret merkezi olarak tanınmıştır.²⁴⁷

Bir başka ilginç tarihsel gerçek, Hz.Âdem (a.s.)'in cennetten indirildiğinde ilk ayak bastığı yerin Budizm'e göre farklı yorumlanmasıdır. Âdem Tepesi'ndeki (Sri Pada) ayak izlerinin ve diş, kıl, kemik gibi kalıntıların tümünün Gautama Buddha'ya ait olduğuna inanan Budistlere karşın Müslümanlar Hz. Âdem'e ait olduğuna inanmaktadır. Ancak farklı görüşlere rağmen herhangi bir çatışma yaşanmadığı ileri sürülmektedir. Müslümanlar Sri Lanka topraklarında bin yıllık barışçıl tarihi bir süreç geçirmişler ve bu uzun tarih boyunca Budistlerle iyi geçinmeyi başarmışlardır. Ayrıca hac ibadeti için Sri Lanka'dan yola çıkan Müslümanların gemisi Hint korsanları tarafından saldırıya uğradığı ve bu geminin Delhi'de bulunan Hilafet makamınca korunduğu ve bunun neticesinde de Sri Lanka yöneticileri ile Müslüman liderlerin siyasi görüşmelerinin arttığı nakledilmektedir.²⁴⁸

Dini ve askeri meselelerin yanında Müslüman askeri danışmanlarının ve denizcilerin Portekizli istilacılara karşı Budist Krallara tavsiyelerde bulunmaları, Budist savunma gücünde Müslüman askerlerin bulunuşu ve sömürgeci güçlere karşı Müslümanların savaş alanlarındaki katkıları Müslüman doktorların olumlu tavırları ve başarılı tedavi yöntemleri, ticaret danışmanlarının ülke ekonomisini güçlendirmesi, Yerli halk ile Müslümanlar arasındaki birlikteliği ortaya koymaktadır.²⁴⁹

Orta Çağ boyunca birçok bölgeye yayılan İslâm İmparatorluğu Sri Lanka'yı da içine almış ve orayı doğal güzellikleri sebebiyle ayrı bir konumda tutmuştur. İslâm imparatorluğunun Sri Lanka'ya karşı sömürgeci devletlerin yaptığı gibi asla sömürü faaliyeti olmamıştır. İslâm devletleri, Sri Lanka'yı en

---

²⁴⁷Dewaraja, a.g.e., s.16.

²⁴⁸Razick vdğr., a.g.m., s.280.

²⁴⁹Ati' Sagr, "İslam fi Siyelan", s.172-173.

misafirperver ülkelerden biri olarak tanımıştır. Öte yandan, Budist krallar ve yerli halk Müslümanları kendi ülkelerinin sakinleri olarak kabul etmişleridir.²⁵⁰

2. Sömürge Dönemi (1505-1915)

16. yüzyılda Avrupalı güçler Sri Lanka'yı istila ettiğinde, üç yerel politik güç merkezi vardı: İki Sinhala krallığı Kotte ve Kandy, diğeri Jaffna'daki Tamil krallığı. Adada üç ayrı otoritenin varlığı İbnü'l-Fakih'in "Kitâbü'l-Büldân"²⁵¹ adlı eserinde ve Makdîsî'nin "Ahsenü't-Tekâsîm"²⁵² adlı eserinde de geçmektedir. Kotte, Sinhala iktidarının başlıca merkezidir. Bununla birlikte, üç krallığın hiçbiri, diğeri ikisinin üzerinde kendini gösterme ve adayı yeniden birleştirme gücüne sahip değildi.²⁵³ Jaffna Krallığı adanın kuzeyinde, diğeri iki krallık da adanın güneyinde hüküm sürmekteydi. 1505'te Portekizler, 1658'de Hollandalılar ve 1815'te de İngilizler Sri Lanka'yı işgal etmişlerdir.²⁵⁴

İlk sömürgeci devletin adadaki etkisi 16.yüzyılda hissedilmiştir. Portekizlilerin adayı istila etmesi ve kralların süreci iyi kanalize edememesi sebebiyle Hollanda'ya ve daha sonra da İngiltere'ye adanın kapıları açılmıştır. 1505'ten önce adada hâkim olan Hinduizm, Budizm ve İslâmiyet'e ek olarak Avrupalı sömürgeci devletler tarafından getirilen Kalvinizm,²⁵⁵ Roma Katolikliği, Anglikanizm,²⁵⁶ Ortodoksluk gibi Hıristiyanlık mezhepleri de bir müddet adaya yayılmıştır.²⁵⁷

Genel olarak adadaki sömürgecilik faaliyetleri denince Portekizliler, Hollandalılar ve İngilizler akla gelmektedir. Ancak batılı sömürgecilerden önce Tamil toplumunun, Sri Lanka'daki Sinhala toplumunu vergiye bağlaması, onlara zulmetmesi, ibadet yerlerini yok etmesi gibi sebeplerden dolayı, adadaki sömürgecilik faaliyetleri Portekizlilerin 1505'te adaya gelmesiyle değil Chola İmparatorluğunun Sinhala toplumuyla etkileşim tarihlerine yani 1505'ten çok

²⁵⁰Razick vdğr., a.g.m., s.280.

²⁵¹ İbnü'l-Fakih, **Kitâbü'l-Büldân**, Âlemü'l-Kütüb, Beyrut, 1996, s. 11.

²⁵² Makdîsî, **Ahsenü't-Tekâsîm/ İslam Coğrafyası**, (çev. Ahsen Batur), Selenge Yay., İstanbul 2015, s.33.

²⁵³ Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chapter 1: Historical Setting, s.18.

²⁵⁴ Çınar, a.g. YL. Tezi, s.31

²⁵⁵ Protestanlığın en önemli kollarından olan Kalvinizm, John Calvin'in 16. yüzyıl başlarında ortaya attığı görüşlere dayanarak kurulan bir Hıristiyanlık mezhebidir.

²⁵⁶ Kral Sekizinci Henry tarafından kurulmuş olan Anglikanizm Mezhebi, Protestanlığın temel ilkelerine bağlı bir mezheptir.

²⁵⁷ Silva, "Sri Lanka", s.5.

daha öncesine götürülebilir. Sinhala ve Tamil halkı arasındaki mücadeleler doğrudan Müslümanlara yönelik olmadığı için çalışmamızda bu konu ayrıntılı bir şekilde ele alınmadan, Müslümanları doğrudan etkileyen Avrupalı sömürgeci güçler ele alınacaktır.

a) Portekiz (1505-1656)

1505 yılında,²⁵⁸ Hindistan'ın batı kıyısındaki Goa'dan, Portekiz Valisi Dom Lourenço de Almeida'nın oğlunun komutasında bulunan bir askeri gemi denize açıldı. Bu askeri gemi, Maldiv Adaları'ndan ve Sri Lanka'dan hac ibadetini yapmak için yola çıkmış Müslümanları taşıyan gemileri aramaktaydı. Fakat plansız yapılan ve Hint Okyanusu'nun mevsimsel fırtınasına yakalanan bu gemi alabora olmamak için Sri Lanka'nın Galle bölgesindeki rıhtıma yanaşmak zorunda kalmıştır. Tesadüfen Sri Lanka'ya geldiği iddia edilen Portekizliler,²⁵⁹ halk tarafından taş yiyiciler, kan içiciler, şarap içiciler, gök gürültüsünden daha gürültülü silahlara sahip olanlar gibi sıfatlarla anılmaya başlamıştır. Portekizliler, Kotte Kralı VIII. Parakramabahu (1484-1508) ile görüşmek isterler. VIII. Parakramabahu, tarçın ve fil gibi hediyeler verip Portekizlileri geri göndermek istedi. Kral ayrıca, Portekizli valinin oğluna ticaret yapmak istediğinde Kolombo'da kalabileceği bir ev inşa edilmesine de müsaade etmiştir. Ancak kısa bir süre içinde, Portekizlilerin askeri ve tekelci ticari niyetleri ortaya çıkmış ve adanın Müslüman tüccarlarına karşı aşikarane düşmanlıkları, Sinhala halkının teyakkuza geçmesine sebep olmuştur.²⁶⁰

Keşifler Çağında yaşayan ve Hindistan'a ilk gelen Portekizli olarak kabul edilen Vasco Da Gama'nın (ö.1524) Doğu sularına gelmesiyle birlikte, Müslümanların ticareti bir kat daha zorlaştı. 1498'de Portekizli denizcilerin keşif atılımları, Portekiz ulusal girişimlerinin doruk noktası olmamasına rağmen, Vasco Da Gama'nın gemisinin Doğu Afrika'dan Calicut/Kalküta (Kozhikode)'ya ulaşmasını sağlamıştır. Çünkü Kızıldeniz ve Hint Okyanusu'nda denize açılma yönlerini ve zamanlarını gösteren "*Book of Uses*" adlı kitabın sahibi Arap Ahmed İbn Mecid (Ahmed Ibn Majeed), Vasco Da

---

²⁵⁸ Kamalika Pieris, "Islam in Sri Lanka", **Sailan Muslim Diversity and Inclusiveness**, Erişim Tarihi: 20/12/2018.

²⁵⁹ Mahroof, "Islamic Law in Sri Lanka: The Formal and Informal Aspects", s.78.

²⁶⁰ Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chaper 1: Historical Setting, s.18.

Gama'nın rehberi idi. Portekizlilerin amacı Malezya'nın eyaleti olan Doğu'daki Malacca, Goa²⁶¹ gibi önemli yerlerde iktidarı ele almaktı. Çünkü Bunlar deniz üssü ve ticari merkez olarak hizmet vermekteydi. Kısa süre sonra da Portekizliler bu ismi geçen bölgelerin yanında, planlarında bulunmayan yeni ticaret merkezlerini ve korumasız yerleşim bölgelerini de kontrolleri altına almayı amaçlamışlardır.²⁶²

Vasco Da Gama'nın keşifleri Portekiz Valisi Dom Lourenço de Almeida'nın oğlunun askeri gücüyle birleşince 15. yüzyılın sonlarında Portekiz denizlerdeki hâkimiyetini artırmıştır. Okyanusta yeni yollar keşfeden Vasco Da Gama sayesinde Portekizliler, ticaret yollarının geçtiği stratejik noktalara hâkim olmaya çalıştılar. Ekonomik menfaatlerinin yanında hâkimiyetleri altında yaşayan insanları misyonerlik faaliyetleri ile Roma Katolikliğine dönüştürmek onların vazgeçilmez dini hedefleri idi. Ateşli silahları ustalıkla kullanmaları ve gözükara olarak adlandırdıkları askerleri ile Asya'da orantısız bir güce sahip olmuşlardır.²⁶³

Zaman içerisinde ticari amaçlarla Hint Okyanusu'nda bulunan Müslüman gemileri Portekizliler tarafından saldırıya uğramaya başladı. Gerek Hindistan'da gerekse Sri Lanka'da Müslümanların aktif olduğu ticari merkezler Portekizlilerin istilasıyla yüzyüze gelince, yerli halk ile Müslümanlar arasındaki ilişkiler gizlice yapılmaya başlandı. Portekizliler kendi başlarına bir tekel sistemi oluşturdular ve Müslümanların da yerli halkın da bu sisteme hizmet etmelerini istediler. Belirli limanlar, tarçın ve baharat gibi birçok ürünün ticari kontrolleri Portekizlerin tekeline geçti. Denize açılmak isteyen bütün gemiler, süreç içerisinde askeri gemilerini sahillere yakın tutan Portekizlilerden izin almaya mecbur bırakılmıştır. Ayrıca Portekizliler ticari amaçlarla adaya gelen gemilerden gümrük vergisi almaya başlamıştır. Bu politika Sri Lanka'daki Müslümanların ticaretine darbe vurmuştur.²⁶⁴

Portekizliler Sri Lanka'da ilk kez ortaya çıktıklarında, adanın Puttalam, Chilaw, Madampe, Negombo, Kolombo, Kalutara, Beruwala, Maggona, Payagala, Aluthgama, Bentota, Galle, Weligama, Kandy ve Matara gibi

---

²⁶¹Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, "Sri Lanka", s.40.

²⁶²Dewaraja, a.g.e., s.57.

²⁶³Blood, Sri Lanka: A Country Study, s.17-18.

²⁶⁴C.R.Boxer, The Portuguese Seaborne Empire 1415-1485, London, 1969, s.39.

bölgeleri Müslüman nüfusun yoğun olduğu bölgelerdi. Ayrıca bugün Başkent Kolombo’da Yeni Moor Caddesi ve Eski Moor Caddesi (New Moor Street ve Old Moor Street) isimleriyle anılan caddelerin varlığı Müslümanların nüfuzunu da ortaya koymaktadır. Ancak Müslümanlar 1500’lü yıllardan sonra bir müddet Portekiz zulmüyle mücadele etmek zorunda kalmıştır.²⁶⁵

Başlançta Portekizliler, yerel yönetimin mevcut temel işleyiş yapısını çok değiştirmeye çalışmadılar. Her bir ilden Portekiz valileri görevlendirilmiş olsa da, kast ve arazi mülkiyeti ile belirlenen geleneksel hiyerarşi değişmeden kalmıştır. Geleneksel yönetim kurumları genel olarak aynen korunmuştur. Fakat o makamlara ya Portekizli yöneticiler verilmiş ya da Portekizlilere itaat eden yerel yeni yöneticiler getirilmiştir. Portekizliler, çok eskilerden kalma geleneksel “zorunlu emek yükümlülüğü ya da zorunlu iş gücü” olarak adlandırılan kurumu, inşaat ve askeri amaçlar için kullandılar.²⁶⁶

Akurana Müslümanları Portekizlilerin zulmüne karşı, Kral II Rajasinha'nın saltanatına (1635-1687) sığınmışlardı. Kandyan bölgesinin Sinhala kadınlarıyla evlenen Müslüman Araplar, Kegalle bölgesinde Getaberiya’yi mesken edinip yerli halk ile benzer ailevi bağlar kurmuşlardır.²⁶⁷ Günümüzde Kolombo ve Galle'deki Moorlar arasında, önemli miktarda Sinhala - Arap gen karışımı olduğu bilinmektedir. Moorlar ile evli Sinhala kadınlarının sayısı oldukça fazladır. Ayrıca adada yaşayan bazı fakir Müslümanların, yerli halkın çocuklarını para karşılığında yetiştirmek üzere ailelerinden aldıkları kaydedilen bilgiler arasındadır. İlk günlerde ticaret sebebiyle kurulan ve sonrasında da ailevi bağlara dönüşen yüzlerce yıllık bu ilişkiler Portekizliler başta olmak üzere Avrupalılar tarafından koparılmaya çalışılmıştır.²⁶⁸

Portekizliler döneminde Müslümanlar ile Sinhala halkı arasındaki ilişkileri örneklendiren diğer bir bilgi şudur. Sri Lanka'nın yerli halkı genel olarak okyanus ötesindeki ülkelere gitmemişlerdir. Adanın stratejik konumu, ürünlerinin çeşitliliği, kralının misafirperverliği ve yerli halkın kıyılarına Müslüman tüccarları itmesi sebebiyle adaya gelen insanlar aslında ilk olarak

---

²⁶⁵ Dewaraja, **a.g.e.**, s.58.

²⁶⁶ Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, s.21.

²⁶⁷ Asiff Hussein, “Race in Sri Lanka: What Genetic Evidence Tells Us”, **The Sunday Times**, Sunday, January 26, 2014, <http://www.sundaytimes.lk/140126/plus/race-in-sri-lanka-what-genetic-evidence-tells-us-80911.html>, (Erişim Tarihi: 20.06.2019).

²⁶⁸ Razick vdğr., **a.g.m.**, s.281-282.

Müslümanlarla karşılaşmaktaydı. Müslümanların güvenilir ve siyasi anlamda da diğer Müslüman devletlerle yakın ilişkilere sahip olmasından dolayı tehlike anında ülkenin savunulması noktasında Krallar, Müslüman elçileri sayesinde diğer devletlerden yardım alma olanağına sahipti. Bundan dolayı Portekizlilerin zulmünden en fazla etkilenen Müslümanlar kıyılarda yaşayanlardı.²⁶⁹

Portekizlilerin adaya beklenmedik gelişleri, barışçıl yollarla yapılan mal alışverişine darbe vurmuştur. Çünkü 1505'ten önce ekonomiyi ellerinde bulduran müslümanlar dini siyasi birçokalanda ülkede nüfuz sahibi insanlardı.²⁷⁰ Din, siyaset ve ticaret alanlarında üstünlük döneminin bittiğini düşünen Müslümanları yok etmek için Portekizliler, Doğu Afrika ve Hindistan'daki din adamlarına yaptıkları zulümleri Sri Lankada'ki Müslümanlara da uygulamaya çalışmışlardır. Çünkü o süreçte en karlı ticaret ürünü olan Tarçın'ın ticaretini kendi tekellerinde buldurmak isteyen Portekizliler, önlerindeki en büyük engelin Müslümanlar olduğunu bilmekteydi. Sinhalave Tamil halkının ithalatta ve ihracatta Müslümanlar kadar etkin olmamaları onları kısmen Portekiz zulmünden uzak tutmuştur.²⁷¹

Güney Asya'daki Müslüman tüccarlar Hint Okyanusu'ndaki ticaretin büyük bir bölümünü ellerinde buldurmaktaydı. Doğu-Batı ve Hint-Sri Lanka gibi ticari yolları geliştirmişlerdi. Ancak Portekizliler bölgeye yayıldıkça, bu gelişen ticari ağ, Avrupalı taraftarlar için karşı konulamaz bir hedef haline geldi. Müslümanları da açık bir düşman haline getirdi. On altıncı yüzyıl Roma Katolik Kilisesi de Portekizliler'i, Moor toplumunun elinden nakliye ticaretini zorla alması konusunda teşvik etti.²⁷²

Portekizliler adaya geldiği günden beridir olayların arka yüzünü anlayan Müslümanlar, Kolombo'da yaşıyan yetkilileri ve yerli halkı işgalci Portekizlilere karşı harekete geçme konusunda teşvik etti. Ayrıca kıyılarda artan faili meçhul cinayetlerden sonra Müslümanlar, Portekizlilerin adada imalathane ve fabrika açmalarına şiddetle karşı çıktılar. Bunun üzerine Portekiz Kralı I. Manuel, 1518'de Lopo Soares de Albergeria'yı, Sri Lanka'da bir Portekiz Kalesi inşa

---

²⁶⁹ Dewaraja, **a.g.e.**, s.60.

²⁷⁰ Abdolvurud Şelbi, "Sri Lanka-Ceylon", s.1346.

²⁷¹ Dejawara, **a.g.e.**,s.61.

²⁷² Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, s.18.

etmek için Sri Lanka'ya göndermiştir. Müslümanlar, Sinhala toplumunun bütün kesimlerine etki etmeye çalıştılar ve inşaatı engellemek için ellerinden geleni yaptılar. Ayrıca fabrikanın ve kalenin Kotte krallığının sınırlarına çok yakın olması sebebiyle egemenliklerine zarar verebilecekleri konusunda Kotte Kralını da uyardılar. Uyarıları dikkate almayanlara karşı da Müslümanlar, ülkeye geldikleri günden beridir refah ve zenginlik getirdiklerini, Krallar için hizmet ettikleri, düşmanların tacizlerine karşı Sri Lanka'ya bağlı olduklarını ve hiçbir zaman İslâm'ı adadaki Müslüman olmayanlara dayatmadıklarını, kurdukları ailevi bağları hatırlattılar. Portekizliler ilk olarak Kotte Krallığına savaş açtı. Müslümanlar ve Calicut'taki Zamorin'in Malabar kuvvetleri tarafından desteklenen Kotte Kralı, işgalcileri adadan tamamen uzaklaştırmak istemiştir. Ancak Kotte kralının başarıları yarıda kalmıştır.²⁷³

Bu arada taht kavgaları ile sarsılan Kotte Krallığı 1521'de üç kardeş arasında bölünmüştü. Kardeşlerin en büyüğü Buwanekabahu (1521-1551) İmparator unvanıyla yönetmek üzere Kotte'yi ve sahil şeridinin yönetimini aldı. En küçükleri Sitawaka Kralı unvanını ve Mayadunne adını aldı (1521-1581). Madduma Bandara isimli üçüncü kardeşe de Raigama'nın prensliği verildi ve bundan dolayı Raigama Bandara olarak da anılmaya başlandı.²⁷⁴

Kardeşler arasında bir mücadele patlak verdi. Buwanekabahu, hırslı kardeşi Mayadunne'den korkarak, Portekizlilerden yardım istedi. İntikam alma fırsatını yakalayan Portekizliler, Müslümanları Kolombo'dan sürmek için Buwanekabahu'yu iktidardan ettirdiler. Müslümanlar, en küçük kardeşin krallığı olan Sitavaka (Seethawaka) Krallığı'na sığındılar ve artık Müslümanlar tarafından da desteklenen milliyetçi bir lider olan Mayadunne'nin etrafında toplandılar. Buwanekabahu'yu da Portekiz kuklası olarak damgaladılar. Mayadunne kardeşine karşı, günümüzde Kozikode²⁷⁵ ismiyle bilinen Calicut'un yöneticisi Hindu Eradi Nair Zamorin'e adanın birkaç limanını teslim etmesi sözüyle elçi göndermiştir ve Zamorin'den yardım talebinde bulunmuştur. Zamorin, Mayadunne'ye yardım etmek için askeri birlik gönderdi. Kombine olan ordular Kotte'yi kuşattı. Nihayetinde geri çekilmek zorunda kalan Mayadunne, ateşkes

---

²⁷³Dewaraja, **a.g.e.**,s.61.

²⁷⁴Dewaraja, **a.g.e.**,s.62.

²⁷⁵ Dr.Hari Desai, The Zamorins of Calicut and Vasco Da Gama,**Asian Voice**, Monday 24th July 2017, s.1, Erişim tarihi 20.06.2019.

istedi. Portekizliler de daha zalimce bir teklifle ilerleyerek herhangi bir müzakere için ön koşul olarak, üç Müslüman generalin kafasını talep etti.²⁷⁶

Bu süreçte bütün siyasi ve askeri faaliyetleri kendi lehine çevirmek isteyen Portekizliler Seylan kıyılarını ve ana yollarını kontrol altına aldılar. Ancak, denizlerin kontrolünü ele almak isteyen Portekizliler, Zamorin Müslümanlar'ı ve Kunjali Marakkar ailesine mensup amirallerin de bulunduğu Zamorin'in askeri gemileri tarafından engellendi.²⁷⁷ Ancak sınırlı sayıda personel ile gücünü adaya yaymaya çalışan ve Hint Okyanusu ticaretine hâkim olma hırsıyla gözü kararan Portekizliler, Kral Bhuwanekabahu'nun 1551'deki ölümüyle birlikte stratejik bir avantajı ele geçirdiler. Portekizliler, ölümünden kısa bir süre önce Bhuwanekabahu'dan torunu Dharmapala'yı halef olarak tayin etmesini istediler. Buna mukabil Portekizliler de krallığın topraklarını ve çocuk yaştaki Dharmapala'yı koruyacaklarına söz verir. Bhuwanekabahu öldüğünde, Dharmapala, hala bir çocuktü, eğitimi için Fransiskanlara emanet edildi. 1557'de Roma Katolikliğine dönüştü. Dharmapala'nın Roma Katolikliğini benimsemesi Budizm ile devlet arasındaki yüzlerce yıllık dini ve kültürel bağlantıyı kırdı. Bundan dolayı Sinhala halkının büyük bir çoğunluğu çocuk yaştaki bu hükümdarın tahttan derhal inmesi için harekete geçti. Sitawake kralı Mayadunne de, prensin din değiştirme meselesini kullanarak Dharmapala'yı yabancı bir gücün kuklası olmakla suçladı.²⁷⁸

Buwanekabahu'nun torunu Dharmapala (1551-1597), Don Juan ismini almıştır. Köylüleri tarafından hor görülen ve Portekizliler tarafından tamamen kuşatılan Dharmapala, tüm kraliyet görevlerinden mahrum kalmış ve onu çevreleyen Portekizli danışmanlar tarafından tamamen manipüle edilmiştir. 1580'de, Fransiskanlar, toprakların hâkimiyetini Portekiz Kralı'na verdiği dair bir belge hazırlaması için Dharmapala'yı ikna ettiler. Böylece Dharmapala 1597'de öldüğünde, Portekizli temsilci, krallığın resmi sahibi oldu. Gerek Portekiz krallığı tarafından gerekse adada ele geçirilen krallık tarafından desteklenen Portekizli misyonerler, Jaffna'daki Tamil Krallığı'nın işlerine müdahale etmeye başladılar. 1544'te neredeyse bütün Mannar Adası'nı Roma

---

²⁷⁶ Dewaraja, **a.g.e.**,s.62.

²⁷⁷ Mahroof, "Islamic Foundations of Sri Lankan Muslim Education", s.7.

²⁷⁸ Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chaper 1: Historical Setting, s.19.

Katolikliğine dönüştürdüler. Daha sonra Portekizli General, Jaffna Krallığı'nı kendine ilhak ettiğini ilan etmiştir.²⁷⁹

Vefatından uzun zaman önce, Kral Mayadunne daha sonra oğlu Rajasinha (1582-1592), Kotte krallığının çoğunu kendi yönetimine katmıştı ve başkent Kolombo'yu birçok kez kuşatmıştı. İkinci kuşatma o kadar başarılı oldu ki Portekizliler'in bir zamanlar açıktan kaçınmak için kendi ölümlerinin etini bile yemeye zorlandığı aktarılmıştır. Kral Mayadunne'nin yönetimindeki Sitawake Krallığı, adanın tarihinde Batı emperyalizmine karşı en güçlü muhalefeti ortaya koyan krallıktır. Varlığının yetmiş üç yıllık dönemi için Sitawake (1521-94), Jaffna'daki Tamil krallığı ve Kolombo'daki kontrol noktası olan Portekiz kalesi ile Mücadele eden adanın baskın gücü haline gelmişti. Portekiz saldırılarına yarım yüzyıldan fazla dayanan Sitawaka krallığı, Rajasinha'nın ölümü ile birlikte çökmüştür.²⁸⁰

Önce Buwanekabahu'nun krallığını ele geçiren ve sonrasında Jaffna kuvvetlerini yıpratın Portekizliler bu sefer Kandyan Krallığına yöneldiler. Ancak peşi sıra gelen bu başarılar uzun sürmemiştir. Kandyanlı keşif birliğinin başarılı raporları sayesinde, 1630'da Portekiz kuvvetleri pusuya düşürülmüştür. Başarılı bir şekilde Portekiz birlikleri durdurulmuştur. Bu anlamda adada yaşanan huzursuzluk ve korku atmosferi bir müddet Kandyanlılar sayesinde dağıtılmış oldu.²⁸¹

Portekizlilerin Seylan'a gelişi, adanın siyasi çerçevesini ve Müslümanların konumunu keskin bir biçimde değiştirdi. Müslümanların deniz ticaretini gözlem altına alan ve Roma Katoliğine mensup olan Portekizliler, Seylanlı Müslümanları dini düşman ve ticari rakipler olarak gördüler. Böylelikle Portekizliler, Müslümanları kıyı ticaretinden silmek için bütün ambargo yöntemlerini uyguladılar. Müslümanların ülke içindeki ticaretleri faaliyetlerini de kısıtladılar. Her ne kadar nüfuz sahibi bazı Müslümanların başkette kalmalarına izin verilse de²⁸² Portekizliler Müslümanları Kolombo'dan sürgün ettikten sonra aktif bir misyonerlik faaliyetleri başlattılar. Fransiskaner, Cizvitler, Dominikenlerin de dâhil olduğu Roma Katolikleri Seylan'a gelmeye

---

²⁷⁹Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chaper 1: Historical Setting, s.20.

²⁸⁰Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chaper 1: Historical Setting, s.19.

²⁸¹ Dewaraja, **a.g.e.**,s.63.

²⁸² Muhammed bin Abdullah el-Mecli, "Muslimû Sri Lanka Fi Faqrî Şedid", s.52.

başladı. Bu misyoner gruplar, Portekizlilerin hâkimiyetinde olan okullarda görev yapan öğretmenleri, kendilerine yardımcı olarak tutmuş ve misyonerlik faaliyetlerini eğitim öğretim kurumlarına da dâhil etmiştir. Yaşananları tepkiyle karşılayan Müslümanlar, kendi eğitim-öğretimlerini imamların gözetimi altında camilerde yoğunlaştırmaya başladılar. Bu yapı, on dokuzuncu yüzyıla kadar geçerli kaldı²⁸³

Moor toplumunun Kolombo'dan kovulması, Sitavaka Krallığı'na önemli sayıda kişinin sığındığı anlamına gelmektedir. Birçok tüccar Kolombo'dan uzaklaşıp, Batı sahilinde bulunan Negombo, Puttalam, Beruwala ve Alutgama gibi diğer liman kentlerine yerleşti. Sürgün edilen ve diğer krallıklara sığınan Müslümanlar, Mayadunne ve daha sonra oğlu Rajasinha'ya (1582-1592) birçok yönden yardım etti. Örneğin Müslümanlar Portekizlilere karşı savaşmak için orduda hazır bulmuş, Calicut yönetiminden gelen rutbebelileri ve elçileri koruma görevi üstlenmiş ve silahlı erler olarak krallıkta hizmet etmişlerdir. 1613'te Portekizli Komutan Don Jeronimo de Azevedo, Müslümanların Kotte'ye daha fazla göç etmemeleri için bir kararname çıkardı. Fakat bu ve benzeri kararnameler tam anlamıyla uygulanamamıştır. Çünkü çoğu zaman Müslümanlar bu tür kısıtlama getiren yasaları çiğnemiştir.²⁸⁴

Müslümanların tolere edildiği durumlar da vardı. Çünkü Portekizliler bazen bir işin çözülmesinde ya da daha profesyonel bir şekilde yapılmasında Müslümanların yardımına başvuruyordu. Bir taraftan Müslümanları düşman görürken diğer taraftan da vazgeçemiyorlardı. Portekizli kalyonlar Müslümanlarınkinden daha iyi inşa edilmiş ve daha iyi silahlanmış olsalar da, Müslümanlar Hint Okyanusu'nun ustalarıydı. Çünkü Müslümanlar bir kaptanının bilmesi gereken rüzgârlar, kıyıları, kayalıklar hakkında denizcilikle ilgili bütün talimatları çok iyi biliyorlardı. Portekizliler, Müslümanların navigasyon bilgisine ihtiyaç duyuyordu. Bundan dolayı bütün Müslümanlar olmasa da bazı Müslümanların Seylan'da tutulmasının bu türden özel sebepleri vardı.²⁸⁵

Galle, Aluthgama ve Negombo sakinleri yaşadıkları bölgelerin, Müslümanlar tarafından zenginleştirdiğini ve böylece Kraliyet Hazinesinin

---

²⁸³Mahroof, "Islamic Foundations of Sri Lankan Muslim Education", s.6-7.

²⁸⁴Dewaraja, **a.g.e.**, s.63.

²⁸⁵Dewaraja, **a.g.e.**, s.64-65.

artırılabilceğini iddia ederek sadece birçok Müslümanın değil bütün Müslümanların bu bölgelerde kalmasına izin verilmesi gerektiğini söyleyerek Portekizlilere dilekçe verdi. Constantine de Sade Noronha, Müslümanları tamamen kökünden kazıma görevini omuzlanıncaya kadar, Moor toplumununuz bir kısmına zenginlikleri, keskin zekâları ve benzersiz navigasyon becerileri nedeniyle yaşam güvenceleri olmamalarına rağmen kıyı illerinde yaşama izni verildi. Constantine de Sade Noronha, bu zamanda Vimala Dharma Surya'nın halefi olan Senarat'ın (1604-1635) hâkimiyetinde olan Kandyan Krallığı'nın kalbine tedricen sızmak istiyordu. Budizm'in son kalesi Kandyan krallığı, Müslümanların hayat güvencelerinin olmadığı bu tehlikeli günlerde son sığınak oldu. Çünkü adada Kralın ya da Papa'nın engellerine takılmadan dinlerini uygulayabilecekleri tek yer Kandyan Krallığıydı.²⁸⁶

Kıyılarda yaşayan Moor toplumunun iç kısımlara girmesi, birçok sebepten dolayı Kandy Kralı tarafından da hoş karşılandı. Çünkü Krallık, sürekli savaşlar ve istilalardan sonra insan gücünden mahrum kaldı ve tarımsal amaçlar için işçiye ihtiyacı vardı. Müslüman tüccarlar sert baskı altındaki krallığın ekonomisini güçlendirmek için ellerinden gelenin en iyisini yaptıklarını ispatladılar. Kandyan kralları, ülkesine sığınan Müslüman elçiler aracılığıyla dünyanın geri kalanında neler olduğunu öğrenmekteydi. Müslümanalar yararlı hizmet sunarken ayrıca devlet otoritesine saygılı olmaya ve Sinhala toplumunun hassasiyetlerine daha da duyarlı olmaya çalıştılar. Bu yüzden Portekizlilerin baskıları karşısında Müslümanlar mülteci olarak değil, Kandyan krallarının davetlileri olarak ağırlandılar.²⁸⁷

Müslümanlar Batticaloa çevresindeki arazilere yerleştirilmiştir. Kral Senarat'ın, Müslümanları Batticaloa çevresindeki bereketli topraklara yerleştirmedeki amacı, savaş sırasında gıda tedarikini sürdürmektir. Kralın karşılıklı menfaate dayanan bu politikası, 1628 ve 1630'daki mücadelelerde kendini göstermiş ve Kralın, hem halkını hem de misafir ettiği Müslümanları koruması bunun karşılığında da Müslümanların üzerlerine düşen bütün vazifeleri yapması ile krallık hızlı bir şekilde toparlanmıştır. Günümüzde bile en büyük

---

²⁸⁶Dejawara, a.g.e., s.65.

²⁸⁷ Khalideen, a.g.e., s. 97.

kırsal Müslüman yerleşim yerlerinin Batticaloa bölgesinde olması ve bu yerleşim yerlerindeki Müslümanların ülkede en iyi pirinç yetiştiricileri arasında yer alması da bunun kanıtıdır.²⁸⁸

1640 yılına gelindiğinde ise Hollandalılar Galle Kalesini ele geçirdiler. Daha sonra Hollandalılar, niyetlerinin kötü olmadığını ve Portekizlilerin zulmüne maruz kalanları kurtarmak için adaya geldiğini, bundan dolayı niyetlerinin yardım etmek olduğunu söyleyerek Matara bölgesinde yaşayan Müslümanlar ile iyi ilişkiler kurmaya çalışmıştır. Portekizlilere karşı saldırmak için Müslümanlara para desteği vermişlerdir. O vakitlerde Müslümanlardan bazıları Galle Kalesinde yaşamaktaydı. Fakat Müslümanlardan birisi tarafından plan ifşa edildi. Bu olay, Matara'daki ordusuyla birlikte olan Portekizli komutan Antonio de Amarod'u öfkelenirdi. Ordusuna çarşığı kuşatmasını emretti, çarşıdaki bütün adamları öldürdü, mallarına el koydu, kadınları ve küçük çocukları esir olarak aldı ve Kolombo'ya götürdü. 1642'de yaşanan bu olaylarda Kolombo'ya götürülen bütün Müslümanlar şehit edilmiştir. Matara katliamı, Portekiz Valisi Afonso de Albuquerque'nin bütün Müslüman erkekleri kılıçtan geçirdiği ve kadınlarında namusunu kirlettiği 1510 yılındaki Goa katliamına benzetilmektedir.²⁸⁹

Matara'da Hollandaların yaptığı bu toplu katliamın sonucu olarak, birçok Müslüman Rajasinha'ya sığındı. Babasının yağtığı gibi, Rajasinha II (1635-1687) de Müslümanlara kendi topraklarında daimi olarak kalabileceklerini söyledi. Kral onlara her konuda yardım sözü verdi. Müslümanlar da Kandyan kadınlarından kendilerine eşler verilmesini ve bu vesileyle ailevi bağlar kurarak yerli halk ile iç içe olmayı talp etti. Rivayete göre Kral Rajasinha II, Müslüman Araplara kız kaçırımları konusunda yardım edip onlarla suç ortaklığı yapmıştır. Araplar, dini bir geçit töreninde yürüyen Kandyan kızlarından üçünü karçıdılar ve onları sarayda gizlediler. Kaçırılan kızların halen Arapların ellerinde olmasından dolayı, kaçırılan kızlarla kaçırılan Arapların evlenmelerinin iyi bir fikir olacağını söyleyen kraldan, kızların akrabaları şikâyetçi oldular. Orta yolun bulunması neticesinde kızların

---

²⁸⁸ Dewaraja, **a.g.e.**, s.66.

²⁸⁹ Dejawara, **a.g.e.**,s.66-67.

akrabaları evlilik fikrini kabul etti ve Araplarda kaçırdıkları kızlarla evlendiler ve Akurana'ya yerleştiler.²⁹⁰

Sri Lanka'daki İslâm kardeşliği ikili karaktere sahiptir. Biri politik yapıdır ve bu politik yapı aynı zamanda temel olarak dini karaktere de sahiptir. Diğeri de toplumsal yapıdır. Din ve devlet işlerinin resmi olarak ayrılması son zamanlara kadar Müslüman toplumların kabul ettiği bir uygulama değildir. Bundan dolayı ideal olarak, bir Müslümanın İslâm devletinde yaşaması ya da İslâm devletlerine yakın olması daha uygundu. İslâm'ın sosyal yapısında ise Kuran okulları olarak tercüme edilen Medreselerin, vakıfların veya hayır kurumlarının varlığı görülecektir. Bu güne kadar Müslüman çocuklara dini uygulamaların, Arap dilinin ve Kuran'ın öğretilip bir kısmının veya tamamının ezberletilmesi İslâm geleneğinin sosyal yapısının bir tezahürüdür.²⁹¹

Kuran sadece siyaseti ve ekonomiyi değil, aynı zamanda kişilerarası ilişkileri ve ibadetleride içerdiği için inanan kişinin yaşamına hayatı boyunca nüfuz eder ve günlük faaliyetlerini ve sosyal ilişkilerini düzenler. Müslümanlar için zorunlu en temel beş presip vardır. Ön şart şهادettir. Akabinde belirli vakitlerde namaz kılması gerekir. Ramazan orucu, zekât ve hacc ibadeti de belirli şartlarda kişi için zorunludur. Eğer Müslüman bunları yapabiliyorsa, diğer müslümanlarla temas kuracak ve böylece İslâm kardeşliği kavramını güçlendirmiş olacaktır. Böyle bir girizgâhtan sonra şunlar söylenebilir ki, Müslümanların Portekiz kontrolünde yaşaması imkânsızdı. 1540'dan itibaren, Portekizlilerin kontrollünün olduğu yerlerde Hinduizm, Budizm ve İslâm ritüellerinin cemaatle uygulanmasının engellenmesi amacıyla çok sayıda sert yasalar çıkarılmıştır. Mevcut dini yasalar da, insanların Roma Katoliklerine dönüştürülmesini desteklemek amacıyla yeniden düzenlendi. Roma Kotalikliğine dönüşmeyi teşvik etmek için Hindulara, Budistlere ve Müslümanlara önemli vergi indirimleri verildi. Örneğin, *Marala Badda*, Sinhala kralları tarafından ölen kişinin taşınır mallarının değeri üzerinden alınan bir vergidir. Bu yasa, Portekiz yönetimi tarafından kısmen ortadan kaldırılmıştır. Ölenin mirasçıları Roma Katolikliğini benimserse, Portekiz

---

²⁹⁰Archibald Campbell Lawrie, *A Gazetteer of the Central Provinces of Ceylon (Excluding Walapane)*, Ceylon 1898, s.6.

²⁹¹Michael C. Hudson, *Arab Politics: The Search for Legitimacy*, Yale University Press, New Haven, 1977, s.34.

hükümeti *Marala Badda*'yı almıyordu. Bir başka örnek yine mirasla ilgilidir. Erkek mirasçılar, kişinin ölmünden itibaren dört ay içinde Hıristiyan olurlarsa, ölen kişinin tüm mülkünü miras olarak alabilmekteydi. Ancak, bu teşvikler her ne kadar cezbedici görünse de, Müslümanlar ve hatta Budistlerin ve Hinduların çoğu, mal-mülk karşılığında dinlerini değiştirmeyi reddettiler.²⁹²

Portekizliler, Sri Lanka'da dini inancı ve bir ölçüde de eğitimi değiştirmek için gayretle çalıştılar. İntikam hırsıyla diğer dinlere karşı ayrımcılık yaptılar. Budist ve Hindu tapınaklarını yok eden Portekizliler, Budizm ve Hinduizm'in tapınak arazilerini Roma Katolik papalarına verdiler. Budist âlimler de sömürgeci yönetimden etkilenen gerek Müslümanlar ve gerekse diğer insanlar için sığınak haline gelen Kandyan'a kaçtılar. Portekizlilerin en güçlü miraslarından biri, Sinhala ve Tamil halkından Roma Katolikliğine girenlerdi. Bu anlamda Portekizliler, Sri Lanka'da Hıristiyanlığı kitlesel ölçekte yaymaya çalışan ilk sömürgeci devlettir.²⁹³

1576 Goa Hıristiyanlık Dini Konseyi (Ecclesiastical Council of Goa 1576), Hıristiyanlaştırma faaliyetlerinin zorla veya tehditle olmaması gerektiğini söylemiş olsa da, Konsey'in ikinci kararı ilk kararı geçersiz kılmıştır. 4 Aralık 1576 Genel Vali Kararnamesinde Portekizlilerin kontrolündeki topraklarda bulunan tüm tapınakların yıkılması, İslâm Peygamberi Hz Muhammed'in (s.a.v.) ezandan çıkarılması, Hıristiyan olmayan tüm din adamlarının sınır dışı edilmesi, Kur'an-ı Kerim'in ve Adadaki diğer inançların kitaplarının ele geçirilmesi ve yok edilmesi, Hinduların ve Budistlerin komşu topraklardaki kendi dinlerine ait tapınakları ziyaret etmelerinin yasaklanması gerektiği aktarılmıştır. Hindu ve Budist tapınakları ile Müslüman camileri yıkılmış ve yıkılan cami ve tapınakların üzerine veya yakın bir alanına da Roma Katolik kiliseleri inşa edilmiştir Buna ek olarak, Hıristiyan olmayanlar resmi olarak ayrımcılığa maruz kalıyorlardı ve maaşlı bir işe girmek istediklerinde tercih edilip edilmeme konusu oluyorlardı.²⁹⁴

Roma Katolik Kilisesi, sadece adanın yerlileri, Sinhala ve Tamil halkını değil, başta Müslümanlar olmak üzere adada bulunan Hıristiyan olmayan bütün topluluklar üzerinde etkiliydi. İnsanları kitlelerhalinde Hıristiyanlaştırmak için

---

²⁹² T.B.H. Abeyasinghe, **Portuguese Rule in Ceylon: 1594-1612**, Colombo, 1966, s.172.

²⁹³ Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chaper 1: Historical Setting, s.21.

²⁹⁴ Boxer, "**The Portuguese Seaborne Empire, 1415-1825**", s.67-68.

Portekizce eğitim veren okullar açılmış, Sinhala ve Tamil dillerinde de Hıristiyan misyonerlik faaliyetleri yapılmıştır.²⁹⁵ Bu faaliyetlerin günümüzde bile hissedilen en etkili tarafı bazı insanların halen Portekizce isimler kullanmasıdır.²⁹⁶ Sömürgeci devletlerin hakimiyeti döneminde ticarete rakip olarak görülen Müslümanlar, ekonomiden uzaklaştırılmaya çalışılmış, ülkenin iç kısımlarına sürgün edilmiştir.²⁹⁷ Cenaze, düğün, bayram namazları, Cuma namazı, ezan gibi toplumsal olarak sesli bir şekilde uygulanan İslâmi ibadetler yasaklanmaya başlanmış ve adadaki Müslümanların, ada dışındaki Müslümanlarla bağlantılarının koparılması için büyük tedbirler alınmıştır. Bu durum karşısında Müslümanlar, her konuda yerli halk ile bütünlük içinde olmuşlardır.²⁹⁸

b) Hollanda (1656-1802)

Hollanda, Hint Okyanusu'nun siyasetine 17. yüzyılın başlarında dâhil olmuştur. Modern Endonezya'da Batavia'da bulunan ve son derece kârlı baharat ticaretinin kontrolünü Portekizlilerden almak için harekete geçen Hollandalılar, 1638'de Kandy Kralı II. Rajasinha ile görüşmelere başladı. Hollanda, adanın başlıca ticaret mallarının, özellikle tarçın ticaretinin tekeli kendilerine vermeleri karşılığında bir antlaşma yaptı. Bu antlaşmaya göre de Portekizlilere karşı yapılan savaşta Kandy Kralı II. Rajasinha'ya yardım edeceklerdi. Rajasinha da ayrıca Hollanda'nın savaşla ilgili giderlerini ödemeye söz verdi. Hollandalılar 1639'da Trincomalee ve Batticaloa'nın doğu limanlarını ele geçirdiler ve o bölgelerin yönetimini Sinhala halkına geri verdiler. Hollandalılara ve Kandyalılara karşı daha fazla direnemeyen Portekizliler zamanla sınır dışı edildiler. Ancak Hollandalıların askeri harcamalarının abartıldığı iddiaları sebebiyle Kral Rajasinha ödeme yapmadı. Bunun üzerine Galle ve Negombo'nun güneybatı ve batı limanları 1640'da düştüğünde, Hollandalılar da o bölgeleri Kandy Kralı'na teslim etmeyi reddetti. Bu bahane ile olaya sinirlenen Hollandalılar, adanın en zengin tarçın arazilerini

---

²⁹⁵ Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chapter 1: Historical Setting, s.21-22.

²⁹⁶ Çınar, a.g. YL. Tezi, s.32.

²⁹⁷ Sadık Yeli, "Sri Lanka: Ceziret'üş-Şây ve'z-Zıra'ah", s.140.

²⁹⁸ İNSAMER, "Sri Lanka", s.1.

ele geçirdi. Üstün ekonomik kaynaklar ve daha büyük deniz gücü, Hollandalıların Hint Okyanusu'na hâkim olmasını sağladı. Güney Asya ülkelerindeki Portekizlilerin diğer mevkilerine de saldırdılar ve sonunda düşmanlarının sadece Goa'daki yerleşimlerini korumalarına izin verdiler.²⁹⁹

Portekizlilerin deneyimlerinden yola çıkarak Hollandalılar benimsedikleri dini politikada farklılıklar yapmaları gerektiğini çok iyi bilmekteydi. Katolik vatandaşlarına resmi engellergetirmenin yanındaİslâm, Hinduizm ve Budizm gibi köklü yerli inançlara mensup kişiler için kolaylıklar sağlayacağını sözünü verdiler. Ancak sözünde durmayan Hollandalılar özellikle Müslümanlara, düşmanlık beslemeye başladı. Çünkü Müslümanların da ticari rakipleriydi. Hollandalılar Java, Sumatra, Moluccas ve Celebes'te Müslümanların rekabeti ile karşı karşıya geldiler. Bu ticari rekabet, sadece Sri Lanka'daki değil başka yerlerdeki Müslümanlara karşı tutumlarını da etkiledi. Tıpkı Roma Katolik klisesinin yaptıkları gibi, Hollandalılar daİslâmi törenlere halkın bağlılığını yasakladı. Bu anlamda Hollandalıların Portekizlilerden farkı Müslümanları zorla Hritiyanlaştırma faaliyetlerine dâhil etmediler. Bu nedenle, Hollandalılar ilk olarak bütün faaliyetleriniPortekizlilerdenaldığı bölgelerde yaşayan Roma Katoliklerine, Hindulara ve Budistlere yoğunlaştırdılar.³⁰⁰

1656'da Portekizliler Hollandalılara teslim olduktan sonra Hollanda yönetiminin ilk ele aldığı politika eğitim idi. Katolik inançları temele alan eğitim sisteminin aksine, Hollanda Okul sistemi tamamen evanjelist (protestan) temelli idi. Hollanda dilinde de resmi eğitim verilmekteydi ancak Hollanda dil okulları sadece beyazlar içindi. Okul yönetimi Hollanda eğitim sistemine göre belirlenmekteydi. Bu şartlar Seylan Müslümanlarının, Hollanda eğitim sisteminden uzak durmasına sebep olmuştur.³⁰¹

17. yüzyılın sonlarında Hollanda, Asya ülkelerinde hâkimiyet kurduğu bölgelerde İslâm'a karşı sert tavırlarını yumuşattı. Kilise, daha ikna edici din değiştirme metotlarını tercih eden Heeren XVII ile uğraşmak zorunda kaldı. Hollandalılar Sri Lanka'da hoşgörü politikaları benimsese de uygulama süreci çok geç oldu. Çünkü Hollandalılar tehditlerle Müslümanları ticaretten

---

²⁹⁹Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chaper 1: Historical Setting, s.22.

³⁰⁰ Dewaraja, **a.g.e.**,s.70-71.

³⁰¹Mahroof, "Islamic Foundations of Sri Lankan Muslim Education", s.8.

uzaklaştırmaya çalışıyordu. Hollanda'nın Asya ülkelerindeki sömürge faaliyetlerini yürüten özerk statüde olan Sömürge şirketi VOC (Vereenigde Oost-Indische Compagnie / Birleşik Doğu Hindistan Şirketi) için, ekonomik kaygılar diğer her şeyden üstün gelmekteydi. Hollandalılar Müslümanların, ada ticaretini ve neredeyse Hint-Sri Lanka ticaretinin tamamını kontrol ettiğini görmekten çok rahatsız olmuştu. Bu yüzden, Müslümanlara karşı daha sonra da Hindulara ve Budistlere karşı ticari alanlarda daha ciddi kısıtlamalar getirdiler.³⁰²

Kandy Kralı çok geçmeden bir düşmanını bir diğeriyle değiştirdiğini fark etti. Kral, Hollanda'nın ele geçirdiği ovalardaki yerel halkı isyana teşvik etmeye başladı. Hatta Madras'ta bulunan İngilizleri müttefik olarak Hollandalıları kovma mücadelesine katmaya çalıştı. Bu çabalar, 1664'teki egemenliğine karşı ciddi bir isyanla sonuçlandı. Hollanda, bu istikrarsızlık döneminden çok kazanç sağladı ve kontrolü altındaki bölgeleri genişletti. Birçok limanı devraldılar ve tamamen Kandy'i kordon altına aldılar. Böylece Hollanda hükümeti, Kandyanlıları başka yabancı bir güçle ittifak kurmaktan alıkoydu. Bundan sonra Kandy, iç sınır bölgeleri dışında önemli bir direnç sunamadı. Hollandalılar da adaya yerleşti. Kandy ve Hollanda arasındaki temel düşmanlığa rağmen, aralarında açık savaş sadece bir kez 1762'de gerçekleşti. Sebebi de Kandy Kralının, Hollanda'ya karşı ayaklanmaları kışkırtmasına öfkelenen Hollanda'nın yerel halka savaş açmasıdır. Olayın üstesinden gelemeyeceğini anlayan Kandyanlılar, Hollanda ile antlaşma imzalanmak zorunda kaldı.³⁰³

İslâmiyet, Hinduizm, Budizm gibi köklü veya sonradan Portekizlilerin dayattığı Roma Katolikliği gibi aktif dinsel inanç sistemlerinin yanında, Kalvinizmin kalıcı bir etkisi olmadı. Hollanda'nın Birleşik Doğu Hindistan Şirketi'nin (VOC) hedefi ticaret oldu. Bu uğurda da her şeyi kendilerine mübah gördüler. Hollandalılar özellikle açık denizlerde korsanlığa başvurdular. Kralları ve prensleri zorla müttefik yapmaya çalıştılar. Toprak mülkiyeti edindiler. İç ve dış siyasette özel mülklerini dilediği gibi yönetmeye çalıştılar. Bunun en güzel örneği de Sri Lanka'daki Hollandalıların mülkleridir. Çünkü

---

³⁰² C. R. Boxer, *The Dutch Seaborne Empire, 1600-1800*, New York 1965, s.134.

³⁰³ Blood, *Sri Lanka: A Country Study*, Chapter 1: Historical Setting, s.22-23.

bunlar üç idari birime ayrıldı: Mahaoya'dan Bentota nehrine uzanan ve Kolombo Komutanlığını da içeren sahil şeridi; Bentota nehrinden, Galle Komutanlığını olarak da bilinen Valava Ganga'ya uzanan sahil şeridi; Jaffna Yarımadası ve Vanni'nin bir kısmını kapsayan Jaffna Komutanlığı. Ülkenin geri kalanı Kandy Kralı'na aitti. Hollanda, Kandyan kralını diğer ülkelerle iletişim kurmasını engellemek için Kalpitiya, Trincomalee, Kottiyar ve Batticaloa limanları üzerinde kontrol noktaları inşa ettirdi. Ancak Hollandalılara karşı nazik ve iyi olması koşuluyla kralın bu bölgelerde zaman zaman ticaret yapmasına ve bu bölgeleri ziyaret etmesine izin verdiler.³⁰⁴

Galle Komutanlığı'ndaki Müslüman ailelerin bütün liderleri kayıt altına alınmış ve Hollandalı bir yetkilinin gözetiminde ikametlerine izin verilmiştir. Galle şehrinde yaşayanlar ticaretleri, mal varlıkları ve geçim kaynakları ile birlikte ayrı bir listeye kaydedilmişlerdir. VOC'un menfaatine aykırı olmayan ve kendilerinden yararlanan müslümanlara, Kalu Ganga ile Valava Ganga arasında ikamet eden ve tarımla uğraşan VOC'un verdiği görevleri "Zorunlu İş Gücü" kapsamında çalışan fakir Müslümanlara gösterildiği gibi müsamaha gösterildi. Fakat mesleği sadece tüccarlık olan, ülkedeki diğer Müslümanları kıskırtan, denizaşırı ülkelere gitmek zorunda kalan bütün Müslümanlar VOC için son derece zararlı kişilerdi. Açıkçası, menfaatleri sebebiyle bazı Müslümanlara ayrıcalık tanınsa da Sömürge Şirketinin nefret ettiği grup genel olarak Müslümanlardı.³⁰⁵

Müslümanların Başkent Kolombo'ya ve Negombo'ya gelişini önlemek için adımlar atıldı. Limana Müslümanları getiren bütün gemiler, limandan ayrılmak istediğinde getirdiği yolcularla ayrılmak zorunda bırakıldı. Bundan dolayı adaya yeni gelen Müslümanlara oturma izni verilmedi. Kolombo'dan ayrılmayıp orada ikamet eden 16 Müslüman'ın isimleri, gerektiğinde Kolombo'dan gönderilebilecekleri şekilde listelendi. Bu Müslümanlar da Sömürge Şirketi'nin menfaatleri uğrunda ve tehditler altında kullanılan terziler, fırıncılar ve kasaplardı. Bu yüzden çok az Müslüman'a geçici ikamet izni

---

³⁰⁴Dewaraja, a.g.e., s.71-72.

³⁰⁵Dejawara, a.g.e., s.72.

verildi. Hollandalıların Müslümanları yararlı bulduğu elbette başka alanlar da vardı.³⁰⁶

Adanın siyasi kontrolünü ele geçirdikten sonra, Hollanda ticareti tekelleştirmeye devam etti. Bu tekel ilk başta tarçın ve fillerle sınırlıydı, ancak daha sonra diğer malları da kapsayacak şekilde genişletildi. Zamanla bölgenin bütün ticari kontrolü VOC'ya verildi.³⁰⁷

Yeni kurallar, yüzyıllardır barışçıl yollarla sürdürülegelen ticareti Müslümanların ellerinden almak için acımasız bir güçle hayata geçirildi. Müslümanların ve diğer Hıristiyan olmayan tüccarların aleyhine, Burgher'lerin (şehirlerde yaşayan Hollandalı sömürgeciler) ve yerli Hıristiyanlar lehine olacak şekilde ayrımcılık oluşturan gümrük vergileri uygulanmaya başlandı. Müslümanlar tarafından getirilen bez üzerindeki gümrük vergisi yüzde 10'a çıkarıldı. Burgher'ler ve yerli Hıristiyanlar ise yüzde beş oranında gümrük vergisi ile bez ithal ettiler. Müslümanlar perakende bez satışından engellendiler. Ancak tekstil toptancılığını başta Burgher'lere satmak şartıyla yapabildiler. Müslümanların kendi özel dükkânlarına sahip olmaları engellendi. Müslümanlar tarafından ithal edilen pirinç yüzde onluk gümrük vergisine tabi tutulurken, Hıristiyanlar ve Burgherler pirinci vergisiz olarak ithal ettiler.³⁰⁸

Hollanda, adalet kurumun işleyişinde ve adadaki idari sistemlerde de önemli ölçüde değişiklik yapmıştır. Hollanda-Roma içtihadı ile doğrudan çelişmeyen yerli yasaları ve gelenekleri yasalastırdılar. Jaffnapatam, Kolombo ve Trincomalee bölgelerinin eyaletlerinde valilik makamlarına Hollandalı yöneticileri atadılar. Bu valilere, "Mudaliyar" şeklinde adlandırılan yerel mahalle yöneticilerini denetleme ve tayin etme yetkisi de verildi.³⁰⁹

Adanın ihracatından Müslümanları kovmak için yukarıdaki gibi birçok yıldırıcı adımlar atıldı. Kandyan'la pirinç, şeker, sığır, keçi, tavuk ve tereyağı karşılığında bez, tuz, afyon ve bakır takası yapıldı. Müslümanları sadece kendi tarlalarını ve bahçelerini yetiştirme dışında bütün icraatlardan mahrum bırakmaya çalıştılar Ancak Müslümanlar olmadan Hollandalıların bazı işleri yapamadıkları zamanlar olduğu görülmüştür. Matematiğe bağlı

---

³⁰⁶Dejawara, a.g.e., s.73.

³⁰⁷Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chaper 1: Historical Setting, s.23.

³⁰⁸Dejawara, a.g.e., s.73-74.

³⁰⁹Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chaper 1: Historical Setting, s.23-24.

yeteneklerinden, dilsel akıcılıklarından ve ikna kabiliyetlerinden, geleneksel tıp bilgisinden dolayı bazı Müslümanlar VOC tarafından çevirmenlik, hekimlik ya da mühendislik alanlarında istihdam edildiği bilinmektedir.³¹⁰

Bundan dolayı Hollandalılar da Portekizliler gibi Müslümanların kendileri için zaruret ifade eden bazı değerli yeteneklere sahip olduklarını fark ettiler. Sömürge şirketi VOC, Müslümanların yeteneklerini zorla kendi menfaatleri için kullanmıştır. Fakat vergiye tabi tutulma noktasında da kimi zaman bu yetenekli Müslümanlara da baskı gösterilmiştir. Yeteneğin yararlanılan Müslümanlar, tüm matematiksel hesaplamaları tamamen akıldan hesaplayabilecek şekilde yetenekliydi. Buna benzer özel yeteneklere sahip Müslümanların halen Sri Lanka'da var olduğu nakledilmektedir.³¹¹

Hollanda Sömürge Şirketin'in Müslümanlara yönelik politikası, iktidardaki kişilerin kişilikleri ve önyargılarıyla ve Kalvinist rahiplerin baskısıyla, kendi egemenliği döneminde tutarlı kalmamıştır. Şirket yetkililerinin birçoğunun rüşvete açık olmaları göz önüne alındığında bu durum daha net anlaşılmaktadır. Bundan dolayı zengin Müslümanlar ellerinde bulundurdukları nakit paralarla veya değerli taşlarla, kendilerine uygulanan kısıtlamaları atlatayabiliyorlardı. Sömürge Şirketi'nin çıkarlarıyla çatışmayan Müslümanların bazı faaliyetlerine göz yumulduğa da görülmüştür. Tavizsiz önlemler konulursa, Müslümanların Kandy'ye kaçacaklarını ve düşmanı güçlendirip kralı düşmanca harekete teşvik edeceklerini tahmin ediyorlardı.³¹²

Hollandalılar, Protestanlık ile Roma Katolikliğini yaymak için çok az çaba sarf ettiler. Hollandalılar, yerel dinlere Portekizlilerden çok daha fazla hoşgörülüydü. Kentsel alanlarda Budist ve Hindu dini izlenimlerini, ritüellerini yasaklamışlar, ancak bu uygulamalara kırsal alanlarda müdahale etmemişlerdir. Ancak Hollanda, Portekizlilerin adaya getirdiği Roma Katolik uygulamalarını hem kentsel hem de kırsal alanlarda yasakladı. Portekiz iktidarını ve Katolikliğini birbirini tamamlayan iki unsur olarak kabul eden Hollandalılar, Portekizlilerin Katolik dini inançlarından güç alarak adada yeniden ortaya çıkmasına karşı koruma sağlamaya çalıştılar. Katolikleri sürekli sözlü ve fiili

---

³¹⁰Dejawara, a.g.e., s.74-76.

³¹¹ John Christopher Wolf, **The Life And Adventures of John Christopher Wolf, Late Principal Secretary of State at Jaffnapatam in Ceylon**, London, 1785, s.261-262.

³¹²Dejawara, a.g.e., s.75.

anlamda rahatsız ettiler ve müsadere edilmiş Katolik kilise arazileri üzerinde Protestan kiliseleri kurdular.³¹³

Bu karmaşa ortamında Kandyan Krallığında yaşanan evlilikler ve bu evlilik sebebiyle değişen hanedanlığı özetlemek gerekmektedir. 1739'da Kandy'de bir hanedan değişimi yaşandı. II. Rajasinha'dan (1635-1687) itibaren, Kandyan kralları Güney Hindistan'dan gelinler getirdi ve bu yabancı gelinler baş kraliçelerin konumuna getirildi. Kandyan soylularından olan yerli hanımlar ise ikincil eşler olarak kaldılar. II. Rajasinha'nın oğlu Vimala Dharma II. Surya (1687-1707) babasının yaptığı gibi yapıp baş kraliçe olarak Madurai'den bir prenses aldı. Onun oğlu Sri Vira Parakrama Narendrasinha (1707-1739), Pitti Nayakkar'ın kızı ile evlendi. Sri Vira Parakrama Narendrasinha çocuksuz öldü ve onunla birlikte Kandy'nin II. Wimala Dharma Surya(1592-1604) hanedanı sona erdi. Pitti Nayakkar'ın oğlu, son kralın kayınbiraderi, Sri Vijaya Rajasinha (1739-1747) olarak tahta çıkmış ve Nayakkar Hanedanlığını başlatmıştır. İngilizlerin Kandy'yi ele geçirdiği tarihe (1815'e) kadar tahtta olan son dört kral Nayakkar ailesinden idi. Sri Vijaya Rajasinha'nın ölümünden sonra, baş kraliçenin kardeşi Kandy'nin tahtına Kirti Sri Rajasinha (1747-1781) geçti. Kirti Sri Rajasinha'dan sonra, görevi kardeşi Rajadhi Rajasinha (1781-1798) devraldı. Son Nayakkar kralı Sri Vikrama Rajasinha (1798-1815), anlaşılabilir bir gençti. Onun saltanatı ile Sinhala krallığı sona erdi. Nayakkar Hükümdarları aslen Hindu olmasına rağmen, Budizmi benimsemiştir.³¹⁴

Nayakkar ailesinin tahta çıkmasıyla Kandyan hanedanı, yüzyıllardır adanın limanlarını ziyaret eden diğer ülkelerden gelen tüccarlarla serbest ticari bağlantı taleplerinde daha ısrarcı oldular. Hollandalıların tacizlerinden korkan ve Kandy'e kaçmaya devam eden Müslümanlar nefret kıvılcıklarını körüklediler. Kandyan soyluları, ticaretle çok fazla uğraşmasalar da kendileri adına ticaret yapmak için Müslüman tüccarları çalıştırdılar. Dolayısıyla Hollanda'nın tekelleri politikası ve bunun sonucu olarak da ticari faaliyetlerin olumsuz etkilenmesi, soyluların gelirlerinin azalmasına yol açmıştır. Müslüman tüccarların ortadan kaldırılmaya çalışılması ve Sömürge Şirketi'nin adaya getirdiği ithal malların ada halkına empoze edilmesi, herkesi olumsuz

---

³¹³Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chapter 1: Historical Setting, s.23.

³¹⁴ Dejawara, **a.g.e.**, s.76-77.

etkilemiş ve Krallığın ekonomik çöküşüne sebep olan unsurlar arasında yer almıştır.³¹⁵

Krallık içinde yaşayan Müslümanların çabalarının hem halk hem de Kandyan Kralları tarafından takdir edildiği söylenmektedir. Hollandalılar Müslümanları deniz kenarındaki yerleşim yerlerine ittiğinde, Müslümanlar Kandyan bölgesine gittiler. Kral Senerath (1604-1635) ve Kral II. Rajasinha (1635-1687) bu Müslümanları Doğudaki kıyılara yerleştirdiler. Kral Senerath, çeltik ekimini yeniden canlandırmak için Batticaloa bölgesindeki Deeghavapi'ya çok sayıda Müslüman yerleştirdi. Müslümanlar Kandyan rejimi ve halkı tarafından güzel karşılandı. Onlar daha sonra "Madige Badda" olarak adlandırılan bir nakliye departmanı kurdu. Ardından Müslümanların, kraliyetin tekelinde olan ve Sri Lanka'da da yetiştirilen arecanut işini yapmasına izin verildi. Uva bölgesinde bulunan ve tuz fabrikasına yakın olan Müslümanlar, "Zorunlu Hizmet" adı altında tuz taşıyıcılığı yaptılar. Ayrıca Müslümanlar dokumacılık, berberlik, oyma sanatçılığı ve terzilik gibi alanlarda Krala hizmet ettiler.³¹⁶

Ayrıca Anuradhapura döneminden Kandyan zamanına kadar, Sri Lanka yönetiminde faaliyet gösteren Müslüman bir lobi vardı. Kralların dış ticaret politikasına tavsiyede bulunan bu Müslüman grup, kralı yurtdışındaki gelişmelerden haberdar etmekteydi. Deniz seferlerindeki navigasyonel becerileri ve yurtdışı temasları ile Müslüman tüccarlar krallar ile dış dünya arasındaki iletişimin gizli kanalı konumundaydı. Kral'a elçilik göreviyle hizmet etmek, Kandyan İdaresindeki Müslümanların önemli bir işleviydi. 1765 yılında, bir Müslüman'ın elçi olarak Hollandalıların baskısına karşı Fransızlardan yardım istemek için Pondicherry'ye gönderilmesi bu duruma örnek teşkil etmektedir. Müslümanlar, ticari tecrübeleri, birden fazla dile hâkim olmaları ve barışçıl beşeri ilişkileri krallık tarafından kabul edilmelerine ve neticesinde ülkenin refah seviyesine katkı sağlamıştır. Halkın takdirini alan Müslümanlar, yetenekleri ve inançları sayesinde ülke ile bir bütün olmuştur. Hatta bazı Budistlerin, topraklarını Müslümanlara hediye ettiği Müslümanların da buralara cami inşa ettiği iddia edilmiştir. Meera Makkam ve Katupalliya

---

³¹⁵ Dejawara, **a.g.e.**, s.81.

³¹⁶ Razick vdğr., **a.g.m.**, s.280.

camileri bunun en güzel örneğidir. Yüzyıllarca yerli halk ile iç içe yaşayan Müslümanlar, Sinhala Budistlerinin kıyafetini ve görgü kurallarını kabul ettiler.³¹⁷

Nesillerinin inancını ve kültürünü muhafaza etmeye çalışan Müslümanlar, yeni atılımlar yapmak zorunda kalmıştır. Portekiz ve Hollanda sömürge sürecinde Seylandaki Müslümanlar, karşılaştıkları olumsuz muameleler neticesinde korumaya çalıştıkları unsurlardan biri de eğitim olmuştur. Hollanda hükümeti tarafından kurulan köy okulları, dini anlamda yalnızca Hıristiyanlığı yaymayı amaçlamış diğer konularda da kendi amaçlarına hizmet etmiştir. Bundan dolayı Portekizliler döneminde kendi eğitim sistemlerini kuran ve camilerde ya da küçük köy binalarında eğitimlerini devam ettirmeye çalışan Müslümanlar Hollanda sürecinde de aynı sisteme devam etmiştir. Irksal ve dinsel kimliklerini korumuşlardır. Düşmanca bir ortam İslâm'a olan bağlılığı artırmıştır.³¹⁸ Bu olumsuz atmosfer VOC'un 1796'da İngilizlere teslim olmasına kadar devam etmiştir.³¹⁹

c) İngiltere (1802-1915)

1592'de bir İngiliz korsan gemisi, Portekizliler'in yönetiminde olan Galle'nin güneybatısındaki limanında saldırıya uğradı. Bu eylem, İngiltere'nin Sri Lanka ile kaydedilen ilk temasıydı. On yıl sonra da Hindistan kıyılarında seyahat etmekte olan Ralph Fitch, Sri Lanka'ya ilk giden İngiliz ziyaretçi oldu. İngilizlerin ada ile diğer temasları ise 17. yüzyılın ortalarında İngiliz denizci Robert Knox'un, Trincomalee yakınlarında gemisini onarmak için demir attığında tutuklanmasıyla gerçekleşmiştir. Kandyalılar 1660-1680 yılları arasında Robert Knox'uesir tuttular. Onun kaçışından sonra, Knox tutukluluk yıllarını tarif ettiği “An Historical Relation of the Island of Ceylon” adlı bir kitap yazdı.³²⁰

---

³¹⁷Razick vdğr., **a.g.m.**, s.281.

³¹⁸ Meer Mohideen Mohamed Mahroof, “Islamic Foundations of Sri Lankan Muslim Education”, **Hamdard Islamicus Quarterly Journal of Studies and Research in Islam**, Volume: 14, Issue: 3, 1991, s.8.

³¹⁹Meer Mohideen Mohamed Mahroof, “Islamic Law in Sri Lanka: The Formal and Informal Aspects”, **Islamic Studies**, Volume: 29, Issue: 1, 1990, s.79.

³²⁰Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chaper 1: Historical Setting, s.24.

18. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, Hindistan'daki Babür İmparatorluğu'nun (1526-1757) çöküşüne maruz kaldığı ve büyük Avrupalı güçlerin alt kıtadaki iktidar boşluğunu doldurmak için kendilerini konumlandığı aşikârdı. Çünkü İngilizler, adaya geldiğinde ilk olarak Portekiz sonrasında Hollanda olmak üzere Seylan yaklaşık 150 yıl boyunca yabancı sömürgeci güçlerin yönetiminde kalmıştır.³²¹ Hollandalı Sömürge Şirketinin yönetiminde olan Trincomalee limanları ve ticari faaliyetleri İngilizleri cezbetti. Ancak 1758'de İngilizlerin Trincomalee'ye gemileri demir atma isteğini Hollandalılar reddetti.

Bunun öncesinde 1766'da Hollandalılar Kandyalıları bir antlaşmayı imzalamaya zorladı. Anlatmaş sebebiyle çıkmaza giren ve hayati tehlikeleri göze alan Kandyanlar, Hollandalıları adadan çıkarmak için tekrar yeni bir yardım arayışına girdiler. Kandyan halkı 1762, 1782 ve 1795'te İngilizlerin yardımına başvurdu. Kandyanların yardım talebi için yapılan ilk girişimleri başarısız olsa da 1795'te İngiliz yetkililer, deniz kıyısının kontrolü ve tarçın ticaretinin³²² tekeli karşılığında askeri yardımı göndereceğini söyledi. Neticede İngilizler 1796'da Hollandalıları öncelikle Trincomalee limanından daha sonra da tüm adadan uzaklaştırdı.³²³

1796'da İngilizler Hollanda'ya karşı galip geldiğinde, Seylan'ın ve Müslümanların hayatında yeni bir bölüm açıldı.³²⁴ Bu süreçteki Müslümanların tarihini genel olarak, kimliklerini ve inançlarını korumak için sergiledikleri aralıksız çabalar bütünü olarak yorumlayabiliriz. İngilizler ilk birkaç yıl içinde, Hollanda'nın adalet ve yönetim sistemini değiştirmeden kullandılar. 1801 yılına gelindiğinde ise, İngiliz hükümeti Doğu Hindistan Şirketi'nden Ceylon hükümetini tamamen devraldı ve adayı “Kraliyet Kolonisi” yaptı.³²⁵

İngiltere yönetiminin ilk elli yılında Portekiz ve Hollanda Hükümetlerinin tekelleri kaldırılmış, ticaretin önündeki engeller yok edilmiş ve Sri Lanka ile Hindistan arasında ticari bağlantılar yeniden ortaya çıkarılmıştır.

---

³²¹ Zeylanicus, “Ceylon: Between Orient and Occident”, s.222.

³²² Lennox Algernon Mills, **Ceylon under British Rule 1795-1932**, Psychology Press, 1964, s.643.

³²³ Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chapter 1: Historical Setting, s.25.

³²⁴ Khalideen, **a.g.e.**, s. 99.

³²⁵ Meer Mohideen Mohamed Mahroof, “Islamic Foundations of Sri Lankan Muslim Education”, **Hamdard Islamicus Quarterly Journal of Studies and Research in Islam**, Volume: 14, Issue: 3, 1991, s.9.

Başlangıça Müslümanlar gibi ticaretle geçimini sağlayan bir topluluğa bu reformlar çok yararlı olmuştur. Ayrıca İngilizler, Hollandalıların ayrımcı kanunlarını da yürürlükten kaldırmıştır. Onlardan bazıları “Zorunlu Hizmet” kapsamında menfaatleri uğrunda Müslümanların çalıştırılmasına ve kendilerinden yararlanan Müslümanlara kısıtlı ayrıcalıklar verilmesine sebep olan yönetmeliklerdi. Yürürlükten kaldırılan diğer bir kural da Müslümanların Kolombo’dan toprak ve ev sahibi olma yasağıdır. Portekizliler ve Hollandalılara nazaran daha ılımlı bir politika izlediği iddia edilen İngiltere, birçok Seylanlı tarafından işgalci değil kurtarıcı olarak kabul edilmiştir.³²⁶

Başlangıçta İngiliz hükümeti tüm ekonomik ayrımcılıklara son vereceğini söylemiştir. Bundan dolayı 1796’da İngilizlerin adaya gelmesi³²⁷ ve Portekizliler ile Hollandalıların kısıtlamaya ve ayrımcılığa sürükleyen yasalarının kaldırılması Müslümanlara büyük imkânlar vermiştir. Bu kısıtlamaların kaldırılmasının bir sonucu, adanın kıyı bölgelerinde ve Kolombo’da işgal altında yıkılan camiler yeniden inşa edilmeye başlanmıştır. Müslümanlar politik, ekonomik ve kültürel alanlarda da gelişmeye başlamıştır.³²⁸

Sürecin her zaman iyi gitmeyeceği de tahmin edilen yakın bir gelecekti. Kandyalıların Hollanda’ya karşı İngilizlerden yardım istemesi bir hataydı. Çünkü zayıf devleti gönderdiler yerine güçlü sömürgeci bir devleti adaya getirmiş oldular. Britanya, ekonomik yenilikleri elde etme çağı olan Sanayi Devrimi’nin lider ülkelerindendi. Asya’da hüküm süren Avrupa emperyalizminin ilk aşamasını başlatan Portekizliler ve Hollandalılar, kendilerini çoktan tüketmişlerdi.³²⁹

1796’da Avrupa’da barış müzakereleri sürerken, Adadaki İngilizler Sri Lanka’nın Hollanda’ya geri verileceğini zannettiler. Ancak 1797 yılına gelindiğinde Britanya, Seylan Adası hakkında İngilizlerin elinde bulundurulması gereken bir mülk olarak karar vermişti. Yerel yöneticiler, İngiliz Doğu Hindistan Şirketi’ni adanın yönetimini paylaşmaya zorladı ve şirkete ticaretin tekeline garanti etti. Özellikle de orta derecede kârlı -artık

---

³²⁶ Mahroof, “Islamic Foundations of Sri Lankan Muslim Education”, s.9.

³²⁷R. Boudes, “Ceylon”, **New Catholic Encyclopedia**, Volume: III, Washington, 1967, s.418-419.

³²⁸Jazeeland Zulkiple, **a.g.m.**,s.185.

³²⁹Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chaper 1: Historical Setting, s.25.

günümüzde eskisi kadar kârlı olmayan- tarçın ticaretini Sömürge Şirketinin idaresine bıraktı. Adanın valisi yasama ve yürütmeden sorumluydu, ancak mali ve ticari konular Doğu Hindistan Şirketi'nin kontrolü altındaydı. Bu "İkili Kontrol" sistemi 1798'den 1802'ye kadar sürdü. Hollanda, 1801 yılında Amiens Barışında adayı resmen İngilizlere bıraktıktan sonra, Sri Lanka Britanya'nın ilk Kraliyet kolonisi oldu.³³⁰

İkili Kontrol sistemi uygulayan ve Sri Lanka'nın Kraliyet kolonisi olduğunun haberini alan adadaki İngilizler "Böl ve Yönet" politikalarını hayata geçirmeye başladılar. Öncelikle Sinhala aristokratlarını Kandy Kralı'na olan bağlılıklarından koparacak şekilde kazanmaya çalıştılar. Sonra da Kandyan kralının gücünü ve etkisini zayıflatmak için Müslümanları kullanılması gereken bir müttefik olarak düşündüler. Bunun için birçok girişimde bulundular. İngiliz Vali Frederick North'un Müslümanlara uygulanacak kanunları koruma altına alan 1799 Bildirgesi ve Müslümanların ayrı bir dine sahip oldukları ve buna göre yönetilmeleri gerektiğini ifade eden 1806 İslâm Yasası (Code of Mohammedan Law) ilk girişimi idi. Dinsel ve ırksal farklılıklara dayanan inanç sistemlerini temele alan bu yasalar sadece Müslümanlar için değil diğer dinler için de uygulanmaya çalışıldı. Hollandalılar tarafından Müslümanlara zorla dayatılan ve Vali Frederick North tarafından baskıcı ve utanç verici olarak tanımlanan vergilerin İngiliz Vali Frederick North tarafından iptal edilmesi bile insani nedenlerden dolayı değil kendi Sömürge politikalarının hayata rahat geçirilmesinde halkı motive etmek için yapılmıştır. Bu süreçte Müslümanlar ve Hindular arasındaki köklü farklılıklar gün yüzüne çıkarılmaya çalışıldı.³³¹

1700'lerin sonu 1800'lerin başında İngiltere Yönetimi altındayken bazı Müslüman esnaflar, İngiliz hükümetinin ticari hayatı kolaylaştıran reformlarından faydalanarak başarılı bir şekilde küçük başlangıçlarla büyük işletmelerin sahibi oldular. Galle'de küçük bir dükkânda iş hayatına terzi olarak başlayan A.S. Idroos'un, Galle Face Hotel'in ve askeri uniformaların tedarikçisi olarak önde gelen terzi haline gelmesi bunun en nadide örneklerindedir. 1878 yılında Kolombo'da tarım işçisi olan Janoo Hassan da pirinç ve nohutu ithal eden en büyük şirket olması ve Hindistan cevizi yağı ile

---

³³⁰Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chapter 1: Historical Setting, s.25.

³³¹Mahroof, "Islamic Law in Sri Lanka: The Formal and Informal Aspects", s.80.

çay ihraç etmesi diğerk bir örnektir. Ek olarak Bombaylı Sünni Hoca topluluğunun lideri Ahmedboy Habibhoy, Wellawatte'deki İplik ve Dokuma Değirmenleri'nin sahibi oldu. S. L. Naina Marikar, Kolombo'da iyi bilinen bir tekstil şirketi olan Victory Silk Store'un sahibi oldu. 1860 yılında Kolombo'ya gelen Ghulam Hassan Shaikhtyebh, 300 işçi çalıştırdığı ve ülke genelinde Hindistan cevizi ihtiyacını giderdiği bilinen örnekler arasındadır.³³²

Bu başarılı Müslüman iş adamlarından bazıları Sri Lanka kökenli iken, diğeri Hindistan'dan gelen göçmen müslümanlardı. İslâmî geleneğe sadık olanların çoğu, okulların ve hayır kurumlarının destekçileriydi. Bu nedenle de şu anda bile liderlik yapmaktan ve örgütsel becerilerden yoksun olan Müslüman topluluğunun yükselmesine yardımcı oldular. İngilizler başlangıçta yerli halktan daha ziyade Müslümanların haklarını rahatlama aşamasındaydı. Başlangıçtan beridir yerli halk ile Müslümanların barışçıl birlikteliklerini ve Portekizlerle Hollandalıların Yönetiminde Müslümanların konumunu iyi analiz eden İngilizler, mesleki bilgilerine ve uluslararası bağlantılarına itimat edilen kişilerin genelde Müslümanlar olduğunu bilmekteydi.³³³ Ticari ve sosyal yaşantılarının yanında 1806 İslâm Yasası, Müslümanların İslâm Hukukuna göre yönetilmesinin önünü de açmıştır. Özellikle boşanma ve evlenme konularında 1806 İslâm Yasası, Müslüman aile hukukunu korumuştur.³³⁴

Bu arada İslâm Hukuku, Sri Lanka'da iki türdür. Kırsal ve şehirselle organizasyonlarda Müslümanlar tarafından uygulanan gayriresmi İslâm Hukuku bunun birinci türdür. Devletin yanı sıra işgalci güçler tarafından da kabul edilen resmi İslâm hukuku ikinci türdür. İngilizler, Seylan kıyı illerini ele geçirdiklerinde, İslâmî yasaları ve Müslümanların Kolombo'daki İslâmî uygulamalarını standart İslâmî hukuk olarak kabul ettiler.³³⁵ Bu nedenle, Sömürgeci güçlerin rejimleri sırasında kendilerine uygulanan çeşitli kısıtlamalara rağmen, Sri Lanka Müslümanları dini ve sosyal özerkliklerini korudukları açıktır. Özellikle gayriresmi düzeyde bile olsa, İslâm hukuku korunmuştu.³³⁶

---

³³² Dewaraja, **a.g.e.**, s.151-152.

³³³ Dewaraja, **a.g.e.**, s.152.

³³⁴ Mohan, **Identity Crisis of Sri Lankan Muslims**, s.80-81.

³³⁵ Meer Mohideen Mohamed Mahroof, "Islamic Institutions in Sri Lanka: Past Hundred Years", **al-Tawhid**, Volume: 10, Issue: 1, 1992, s.159.

³³⁶ Mahroof, "Islamic Law in Sri Lanka: The Formal and Informal Aspects", s.79-80.

Ekonomik reformlar, zamanla Sri Lanka Müslümanlarının aile hukukunu zora sokmaya başladı. Bunun başlıca sebebi iklim şartlarından dolayı veya ekonomik nedenlerle diğer ürünlere göre baskın olarak yetiştirilen kahve ve çay arazilerinin satışı ve kauçuk endüstrisi idi. Hükümet yaylalarda çok ucuz fiyatlarla binlerce dönüm arazi satmıştır. Girişimci Avrupalılar ve bazı zengin yerliler, kahve ve çay arazisi olarak bu fırsatı kullandılar. Bu durum taşımacılık, toptan satış, perakende ticaret, gıda malzemeleri, daha fazla sayıda işçi, tarım araçları ve onarımı, gemi bakımı, petrol depoları gibi taleplerin de atması anlamına geliyordu. Müslümanlar için ekonomik yapıdaki bu değişme, sınırları net bir şekilde organize edilen “Kasbah Sisteminin” çöküşünü ifade ediyordu. Genç erkekler, meslek için ülkedeki uzak yerlere taşınmaya başlamıştır. Köy hayatının ve geniş aile kavramının yok olmasına sebep olan bu yeni istihdam sahaları, İngilizler tarafından kendi menfaatlerine uygun olacak şekilde kanalize edilmiştir. Bazı aileler evlerini tamamen terk ettiler, başka yerlere yerleştiler. Sonuç olarak, uzun zaman sonra bu gençler daha önce tanımadıkları yeni ailelerle evlilikler yapmış ve kültür çatışmalarına maruz kalmıştır. Bunun bir sonucu da olarak boşanma oranında artış oldu.³³⁷

İngilizler toprak sahibi olmalarının ardından Kandyan yöneticileri ile 1815 yılının Mart ayında Kandyan Sözleşmesi olarak bilinen bir antlaşma imzaladılar. Antlaşmaya göre, Kandyan Krallığının İngiliz egemenliğine girmesi ve yöneticilerinin de tüm geleneksel ayrıcalıklarının ve yetkilerinin korunması kararlaştırıldı. Kandy Krallığı aynı zamanda geleneksel Budist yasalarına göre yönetiliyordu. Budizm kuralları yürürlükte kalsa da bu antlaşmaya göre Kandyan Kralı bir İngiliz yöneticinin idaresi altında olacaktı.³³⁸

İngiliz sömürgesinde olan birçok ülkede³³⁹ olduğu gibi Sri Lanka'da da, İngiliz politikası başlangıçta halkın istediği gibi şekillenmekteydi. İngilizler 1815'te yönetimi tamamen devraldıktan sonra, bazı Müslümanlar kısmen İngiliz inisiyatifleri yüzünden İngilizlere katılma eğilimine girdiler. Hollandalıların zulmünden kaçmak için halkın İngilizlere yiyecek yardımında

---

³³⁷Mahroof, “Islamic Law in Sri Lanka: The Formal and Informal Aspects”, s.81.

³³⁸Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chapter 1: Historical Setting, s.26.

³³⁹ İngiliz sömürgeciliği ve misyonerlik faaliyetleri için bkn: Mehmet Deri, **Türkiye'de Azınlıklar ve Azınlık Okulları**, IQ Kültür Sanat Yay., İstanbul 2009, s. 126 vd.

bulunduğu göz önüne alınırsa bazı Müslümanların İngilizlere katılma eğiliminin normal karşılandığı düşünülmektedir.³⁴⁰ Fakat durumdan hoşnut olmayan, ellerindeki dini,siyasi ve ticari imtiyazları kaybedenler İngiliz yönetimine karşı halkı kışkırtmak istedi. Ancak küçük çaplı çok ses getirmeyen ayaklanmalar büyük bir şiddetle ve acımasız yöntemlerle bastırıldı. Halkın küçük çaplı itirazları, İngilizlerin Sindirme Politikası'nın önünü açtı. Bu politika neticesinde yapılan ayaklanmaların cezası uzun sürmekteydi. 1818'de çatışmalar sona erdiğinde Britanya, Kandyan illerini daha yakından kontrol altına aldıklarına ve Krallık yöneticilerinin yetki ve imtiyazlarını kısıtladıklarına dair bir bildiri yayınladı. Ardından Kandyan yöneticilerine belli birkaç yerel görev verdiler.³⁴¹

Müslümanların da kırsal anlamda kendi yöneticileri bulunmaktaydı, ancak vilayete atanmış olan İngiliz yada İngiltere taraftarı olan bir Vali'nin yönetimi altında bulunuyorlardı. Zaman geçtikçe, Sinhala ve Tamil köylüleri gibi Müslümanlar da, vergilerin vilayet yetkilisine ödemeye başladılar. İngilizlerin politikasının Sinhala-Müslüman ilişkileri üzerinde yıkıcı etkisi gün yüzüne çıkmaya başladı. Çünkü Kandyan topraklarındaki tüm Müslümanlar, Kandyan yöneticilerinin yürütme ve yargı yetkisine dâhil edilmemişti ve Müslümanların dâhil olduğu tüm davalar sadece İngiliz yetkililer tarafından yürütülmeye başlandı. İngiliz Hükümeti, Müslümanları idarecilere olan bağlılığını bildikleri için herhangi bir zarara uğramış olan bir Müslüman'a tam tazminat vaat ederek Müslümanların bundan böyle yeni yöneticilere kurtarıcı olarak bakmasını sağladı. Ancak bu ayrıcalığı diğer din mensuplarına vermedi. Aynı zamanda Müslümanlar ile yerli halkın arasında hakim olan geleneksel bağlılığı da bozmaya çalıştı.³⁴²

1820'lerde bu algı değiştirildi. Çünkü Vali Sir Edward Barnes, Kandyan eyaletleri üzerindeki İngiliz askeri kontrolünü, güçlü bir yol inşaatı aracılığıyla sağlamlaştırmaktan ve kahve plantasyon sistemin geliştirilmesinden sorumluydu. Tüm yürütme ve yasama yetkisini elinde bulunduran Vali Sir Edward Barnes, sömürgeci memurlardan oluşan bir danışma kuruluna sahipti. Londra'daki Sömürge Ofisi tarafından denetlenen bu kurul çok kısa bir sürede

---

³⁴⁰Dewaraja, **a.g.e.**,s.148-149.

³⁴¹Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chaper 1: Historical Setting, s.26-27.

³⁴² Dewaraja, **a.g.e.**, s.150.

yollar, demiryolları, okullar, hastaneler, hidroelektrik projeler ve geniş tarımsal alanlar inşa ettiler. Bu faaliyetlerde de ucuz işçilik sebebiyle halkı kullandılar.³⁴³

1820'lerde İngilizler tarafından ortaya atılan plantasyon, taşımacılık, geleneksel mücevher ticareti, toptan ve perakende ticaret gibi hizmetler, Avrupalıların adaya gelmesinden önce Müslümanların keşfettiği ve yaptığı hizmetlerdi. Kısa süre sonra adanın Batı Eyaleti'nde yaşayan bazı Müslümanlar, Vali Sir Edward Barnes'in ve sömürgecilerden oluşan Kurulun ortaya koyduğu projeleri yatırım sahası olarak kullandılar. Neticede çok az Müslüman kısa sürede müreffeh bir hayata ulaştı. 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılda toplumda zenginliğe ve üstünlüğe yükselen iş adamları arasında, değerli taş tüccarı ve altın-gümüş takı imalatçısı olan Müslüman N.D.H.Abdul Gafoor gibi tüccarlar vardır. Onun Kolombo'daki dükkânı kentin başlıca turistik mekânlarından biriydi. Ayrıca Londra ve Kahire'de ticari temasları da bulunmaktaydı.³⁴⁴

1829 yılında İngiliz Sömürge Ofisi, adanın yönetimini ve gidişatını değerlendirmek için W. M. G. Colebrooke ve C. H. Cameron liderliğinde "Colebrooke-Cameron Komisyonu" adıyla bilinen Doğu Soruşturma Komisyonunu adaya gönderdi. Komisyon 1833'te yenilikçi ve radikal öneriler verdi. Önerilen reformlar, merkantilizme, serbest ticareti teşvik etmek için tarçın tarımı ve ticareti üzerindeki hükümet tekellerine, özel teşebbüsün büyümesini yavaşlattığı ve emeğin serbest dolaşımına müdahale ettiği için Rakakariya (zorunlu hizmet) gibi geleneksel müesseselere, yasama yürütme ve yargı organlarındaki ırksal farklılıklara, genel olarak ekonomideki birçok müdahaleye ve ayrımcı idari düzenlemelere karşı çıktı. Önerilerin çoğu kabul edildi. Bu komisyon ilk etkisini de 1833'te göstermiştir. İlk Yasama Konseyi, Letters Patent tarafından 1 Ekim 1833'te kurulmuştur. Ancak söylenenlerin aksine daha da ırkçı yaklaşımlar tezahür etmiştir. Çünkü 1889'a kadar Yasama Konseyine Müslüman temsilci alınmamıştır. Yaklaşık 55 yıllık süre boyunca Müslümanlar, yeni Yasama Organına ihtiyacı artıran sosyal sıkıntılar yaşamış

---

³⁴³Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chapter 1: Historical Setting, s.28.

³⁴⁴Dewaraja, **a.g.e.**, s.151.

ve adadaki Mevcut Yasama Organı da Müslümanları tatmin edici düzenlemeler yapmamıştır.³⁴⁵

Yapılan öneriler arasında, devlet idaresinin tek bir sistemde birleştirilmesi ve herkese eşit haklar verilerek hukukun gözünde eşit sayılması da bulunmaktaydı. Müslümanları düşündüren önerilerden bir de budur. Çünkü bu öneriye göre halk devlet idaresinin ortaya koyacağı kanunlara göre yargılanacaktı. Fakat Müslümanlar İslâm'a göre yargılanmak istemekteydi. Bu öneri de 1833'te Adalet Tüzüğü kapsamında kabul edildi ve yürürlüğe konuldu. Bu doğrultuda valilere verilen otokratik güçlerin birçoğunu ellerinden aldılar.³⁴⁶

Komisyon üyeleri ayrıca, idari hizmetlere ve kamu hizmetlerine yerel vatandaşların da atanmasını tavsiye etti. Çünkü kamusal alanlarda halkın çalışabilecek olması İngilizce'ye olan ihtiyacı gündeme getirecek ve halk kendi dilini unutacaktı. Colebrooke-Cameron Komisyonu bu açığı kapatmak adına eğitimin tek tipleştirilmesi, İngilizcenin de eğitim dilleri arasına katılmasını önerdi. Kabul edilen bu öneri neticesinde birçok okulda İngilizce eğitim vermeye başlandı. Yapılan eğitim reformlarının yanında Misyonerlik faaliyetleri Sinhala ve Tamil dilinin yanında İngilizce olarak yürütülmeye başlandı.³⁴⁷

Bu reformlara rağmen, Müslümanlar İngiliz eğitim sisteminden uzak duruyorlardı. Bunun birinci nedeni, Sömürge sürecinden önce İslâm devletlerindeki eğitim sistemini uygulayan ve bu usül ile nice bilim insanı yetiştiren Müslümanlar, herhangi bir devletin eğitim faaliyetine veya teorisine ihtiyaç duymayacak kadar bağımsız, kendi kendine yeten bir görünüm sergilemiştir. Başka bir sebep de, İngiliz yönetiminin ilk aşamada Hollanda'nın Eğitim Politikasını kaldırmamasıdır. Hollanda eğitim sistemi Hıristiyan din adamları tarafından kontrol edilmekteydi.³⁴⁸

İlk İngiliz Vali Lord North, Seylan'daki tüm okulların genel müdürü olarak Londra Misyonerlik Derneği'nden James Cordiner'ı atadı. Ada'daki tek yüksek okul olan Kolombo'daki Akademi, evanjelizmin yayılması için gayret

---

³⁴⁵Hussain, "Muslims in Sri Lankan Polity", s.47.

³⁴⁶Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chapter 1: Historical Setting, s.29-30.

³⁴⁷Houtart, **Religion and ideology Sri Lanka**, s.230.

³⁴⁸Mahroof, "Islamic Foundations of Sri Lankan Muslim Education", s.9.

sarfetmekteydi. Vali, batı deniz kıyısındaki yerel halk okullarını o bölgede yeterli misyoner okul olduğuna inanarak kapattı. Misyonerler Seylandaki İngiliz yönetiminin yardımından emindiler. Misyonerlere gösterilen olumlu tutumlar, İngiltere'nin 1830'larda tayin ettiği Okulların Yönetim Kurullarına da yansımıştır. Yönetim Kurulu Başkanı ve Seylan'daki merkezi eğitim organı olan Okulların Yönetim Kurul üyelerinin çoğu misyonerlerden oluşmaktaydı. Bu şartlarda, Müslümanların batılı eğitimden uzak olmaları da onların inançları ve kültürel olguları göz önüne alındığında eleştirilen bir durum olmamıştır.³⁴⁹

Okulların Yönetimi Kurulana üye seçimlerinde yaşanan sıkıntıların bir benzeri Letters Patent tarafından oluşturulan İlk Yasama Konseyi'ne üye seçiminde de yaşanmıştır. Müslümanlar nezdinde 1833'te ortaya çıkan Azınlık Sorunu, Yasama organına üye seçimlerinde daha da belirginleşmiştir. Yaşan krizler neticesinde Tamil temsilciler Bağımsızlık sloganları atarken, Sinhala temsilcileri İngilizlere bağlı kalmayı savunmuşlardır. Bu durum İngilizlerin ülke idaresini ve eğitimini tektipleştirme ya da diğer bir tabirle Seylanlaştırma Politikasına büyük bir darbe vurmuştur.³⁵⁰

Olayların savaşa dönüşüp kendisine yönelmesinden korkan İngiltere, Yaşanan krizleri ortadan kaldırmak için Lord Donoughmore Komisyonu'nu Sri Lanka'ya gönderdi. Eğitimde, ekonomide, siyasette ve dinî ritüellerin uygulanmasında sorun yaşayan İngiltere, çözüm önerisi sunduğu söylenen Komisyonlarla yeni sorunların kapısını aralamış oldu. Bu yeni sorunların başında, farklı ırklara ait milletlerin kendilerini temsil etme isteği başta gelmektedir. Fakat İngiltere, adayı Seylan (Seylancılık) kimliği altında birleştirmeye çalışırken yaşanan hadiseler daha da net çizgilerle halkı birbirinden ayırıp Tamilcilik ya da Sinhalacılık yönünde ilerletmekteydi. Donoughmore Komisyonu'nun³⁵¹ çözüm önerisi olarak sunduğu fikirler genel anlamda sadece Sinhala toplumunu öne çıkaracak ve onları güçlü kılacak şekilde idi. Bu neticeden hoşnut olan Sinhala halkı ve idarecileri de azınlıklara karşı elde ettiği sayısal ve siyasal üstünlüğü ileri boyutlara taşıyıp azınlığı

---

³⁴⁹Mahroof, "Islamic Foundations of Sri Lankan Muslim Education", s.9.

³⁵⁰Çınar, a.g. YL. Tezi, s.33

³⁵¹Mills, a.g.e.,s.643.

ezmeye ve Sinhala dilini azınlıklara empoze etmeye çalışmışlardır. Çözumsuz kalan olaylar neticesinde halk iç savaşa doğru sürüklenmeye başlamıştır.³⁵²

1830'lu yıllarda İngilizler, Sri Lanka'da teknolojik yeniliklerin birçoğunu kullanarak, çeşitli ekim ürünleri ile deney yapmaya başladılar. İngilizler tarafından plantasyonlarda test edilen ürünlerden biri kahvedir. 1827'de Kandyan topraklarına ekilen kahveden beklenenden fazla verim elde edilmiştir. Ancak kahve üretimi projesinde ciddi bir işgücü sıkıntısı ile karşı karşıya kalınacağı öngörülmüştür. Buna ek olarak, işçilere ödenen düşük ücretler Kandyan köylüsünü cezbetmemesi ve özellikle kahve hasat zamanı ile köylünün kendi tarlasının hasat zamanının çakışması İngilizlerin projesini sekteye uğratmıştır. İngiliz yönetimi de ucuz işgücü sıkıntısını telafi etmek için, güney Hindistan'daki Tamilleri ucuz ve neredeyse tükenmez bir işgücü kaynağı olarak görüp adaya getirdi. 1840'larda 80.000 hektardan fazla Kandyan arazisi üzerinde çalışmalar yapılmıştır.³⁵³

Sri Lanka halkından yararlanılamaması sebebiyle İngilizlerin işçi arayışına çıkmasının bedelini yine Sri halkı halkı ödemiştir. Tahıl vergisinin yürürlüğe konması, Kandyan köylülerinin topraksızlaştırılması, hizmet sektörünün halkın aleyhine olacak şekilde yeniden düzenlenmesi, adaya dışarıdan getirilen yüzbinlerce işçi sebebiyle işsizliğin ve ırkral çatışmaların artması, modernleşme ve ilerleme adı altında halka dayatılan reformlardı. Bu faaliyetler de etnik gruplar arasındaki uçurumu büyütme amacı taşımaktaydı.³⁵⁴ Ancak menfaatleri uğrunda proplemlerle uzun süre vakit kaybetmeyen İngilizler, 1830 ile 1850 yılları arasında kahve plantasyonlarının genişlemesini finanse etmek için 1841'de Ceylon Bankasını kurdu.³⁵⁵

Ekonomik atılımlar her ne kadar güzel ve büyük görünse de 1846 ekonomik krizi Sri Lanka'yı olumsuz etkilemiştir. Düşen kahve fiyatları, finansal bozulmalara ve plantasyon sisteminin durağanlaşmasına sebep oldu. Kaybedilen gelirleri telafi etmek için İngiliz hükümeti Rajakariya benzeri birçok vergiyi yürürlüğe koydu. Çünkü Rajakariya ve benzeri vergilendirmeler bir güç elde etmenin yanında devlet yöneticilerinin prestijini ve otoritesini

---

³⁵² Çınar, a.g. YL. Tezi, s.34.

³⁵³ Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chaper 1: Historical Setting, s.30-31.

³⁵⁴ Dewaraja, a.g.e., s.154.

³⁵⁵ Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chaper 1: Historical Setting, s.31.

artırmaktaydı.³⁵⁶ Kullanılan ateşli silahlar, tekneler, dükkânlar, öküz arabaları ve hatta sahip olunan köpekler üzerinden bile vergi aldılar.³⁵⁷ Bu krizlerin atlatıldığı yılların hemen akabinde idari sisteme ve yargı organlarına da müdahale eden Colebrooke-Cameron Komisyonu, 1850’li yıllarda, yeni kamu hizmet alanları oluşturmuş, posta servisini kurmuş, yol yapımını sistemleştirmiştir. Yoksullar iş bulmak için, memur adayları resmi dairelere atanabilmek için, zengin tüccarlar uluslararası ticari ortak bulabilmek için İngilizceye ihtiyaç duymaktaydı. Kasbah Sistemini yok eden bu durum neticesinde halk için İngilizce, anadillerinden daha fazla önem arz etmeye başladı.³⁵⁸

Ekonomik ve sosyal değişimlerle birlikte, adada dini grupların kendi dini farkındalıklarını arttıran akımlar oluşmaya başladı. 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında, “Kültürel Canlanma Hareketleri” Batı emperyalizmiyle ilişkili olan Hıristiyanlığın egemenliğine tepki olarak ortaya çıktı. Budist ve Hindu yenilikçiler, Anagarika Dharmapala ve Arumuga Navalar’ın liderliği altında birçok alanda su yüzüne çıkmaya başladılar. Bu akımlardan biri de Budist İtidal Hareketi idi. Ancak, bu akımların hiçbirisi başlangıçta iç ayaklanma oluşturmamış ve yapıları itibariyle politik bir anlam taşımamıştır.³⁵⁹

Budistler ve Hindular arasındaki uyanış, Müslümanları uykusundan sarstı. Ancak Müslümanların ilk olarak etrafında miting yapabilecekleri bir lidere ihtiyaçları vardı. Bu noktada, 1883’ün başında Mısır’dan Sri Lanka’ya sürülen Urabî Paşa (Ahmed Arâbî el-Mısırî),³⁶⁰ Müslüman topluluğu harekete geçirdi ve onlara cesaret verdi.³⁶¹ Urabî Paşa, Müslümanlara haysiyet, özgüven ve cesaret duygularını aşıladı ve onları modern eğitime teşvik etti. Müslüman ebeveynler, İslâmi değerlerinin erozyona uğrayacağı endişesiyle çocuklarını Hıristiyan okullarına göndermekten çekinmiştir. Bu nedenle, modern İngiliz eğitimi söz konusu olduğunda diğer toplulukların gerisinde kalıyorlardı. Bundan dolayı, Müslüman diriliş hareketinin odak noktası ilk olarak eğitim oldu. Urabî Paşanın karizmatik liderliği, avukat olan Siddi

---

³⁵⁶Houtart, **Religion and ideology Sri Lanka**, s.72.

³⁵⁷Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chapter 1: Historical Setting, s.31.

³⁵⁸Mahroof, “Islamic Foundations of Sri Lankan Muslim Education”, s.10.

³⁵⁹Dewaraja, **a.g.e.**, s.152.

³⁶⁰Khalideen, **a.g.e.**, s.101.

³⁶¹Sadık Yeli, “Sri Lanka: Ceziret’üş-Şây ve’z-Zira’ah”, **el-Arabî**, s.136-137.

Lebbe'nin gücü ve toplumu organize etme yeteneği, hayırsever Wapche Marikkar'ın zenginliği birleştirildiğinde Müslümanlar kendilerine yeter bir topluluk olduklarını düşündüler. 1889'da Yasama Konseyi üyelerinin sayısı 6'dan 8'e çıkarılıp bir Müslüman temsilcinin de konseye girmesiyle Müslümanların canlanma akımları ilk meyvesini vermiştir. Zahire Koleji gibi İslâmi eğitim veren bir okulun kurulması, Arap dilinin incelenmesi ve Arapça'nın yayılması Müslümanların uyanışının ikinci meyvesi olmuştur³⁶²

Yenilenmeci hareketler, Müslümanların kendi öz farkındalığını arttırırken, daha sonra mecliste görev alan Sir Ponnambalam Ramanathan, 1888'de Sri Lanka Müslümanları'nın Güney Hindistan'dan geldiği ve Tamil toplumuna dönüştüğünü bundan dolayı onların Arap olmadıkları teorisini öne sürdü. Ramanathan, Müslümanlar için ayrı bir temsilcinin mecliste bulunmaması için bu teoriyi öne sürdüğü düşüncesinden dolayı Müslümanlar tarafından kınandı. Evlilikler yoluyla toplumdan koparılamayacak şekilde gen karışımının meydana geldiği bilinen bir gerçektir. Ancak Sri Lanka'ya gelen ilk Müslümanların 7. yüzyılda Arabistan'dan geldiği bu yüzden Müslümanların aslen Tamillerden tamamen ayrı bir topluluk olduğu iddia edildi. Ramanathan'ın tezini takip eden tartışmalar sadece etnik köklerinin farkındalığını arttırmakla kalmayıp, Müslümanların Arap olduklarındair iddiaları güçlendirmek için araştırmacıları Ortadoğu'daki İslâmi merkezler yönelmeye teşvik etti.³⁶³

Siri Ponnambalam Ramanathan tarafından Müslümanların Arap olmadıklarına dair ortaya atılan ve bundan dolayı Müslümanların Konseyde temsilcilerinin olmaması gerektiğine dair yapılan söylemlerin yanında ülke de yeni bir ekonomik dalgalanma meydana gelmiştir. Kahve plantasyonları ve bu plantasyonlarda çalıştırılmak üzere adaya getirilen işçilere; kahve üretiminden çok farklı bir işçilik gerektiren çay plantasyonu ve neticesinde de İngilizler tarafından ülkeye getirilen Hintli Tamil göçmenlerin dalgaları eklenmiştir.³⁶⁴ 500 bin Hindistanlı Tamil, İngilizlerin ucuz işçi ihtiyacını gidermiş ve bölgenin kolonileştirilmesinde İngilizlerin politikalarına istemsiz bir şekilde aracı

---

³⁶²Hussain, "Muslims in Sri Lankan Polity", s.48.

³⁶³ Dewaraja, **a.g.e.**, s.153.

³⁶⁴Ralph Buultjens, "Tamils in Sri Lanka", **Encyclopedia of Asian History**, Volume: 4, New York, 1988, s.62.

olmuşlardır. Mülk sahibi olmaya başlayan sonunda büyük ve kalıcı bir alt sınıfa dönüşen Hint Kökenli Tamiller, adanın yerli Tamilleri ile Sinhala halkının arasındaki çatışmaları artırmıştır. Ülke nüfusunun çoğunluğu Sinhala halkı ellerinde bulundursa da İngilizler tarafından ucuz işçilik sebebiyle adaya getirilen Tamillerin sayısı yerli Tamillerle birleşince tarımsal işçi üstünlüğü Tamillerin eline geçmiştir.³⁶⁵ Çünkü 1980'lere gelindiğinde, İngilizler tarafından getirilen Hint Tamilleri başlı başına ada nüfusunun yüzde 6'sını oluşturduğu göz önüne alınırsa tehlikenin boyutları Sinhala halkını korkutmuştur.³⁶⁶

İngilterenin reform adı altında yaptığı dengesizleştirme ve sonucunda da köylünün yoksullaştırılması ve ekonominin parasallaştırılması yani trampa ekonomisinden pazar ekonomisine geçilmesi köyde ve kentsel alanlarda tefecilerin ortaya çıkmasına yol açtı. Ayrıca ülkedeki karmaşanın giderilmesi için Sri Lankadaki dindaşlarına yardım etmeye çalışan birçok tüccar Güney Hindistan'dan Sri Lanka'ya geldi. Sri Lanka'da ayaklanmalar patlak verip paraların yeraltına indirildiği ya da Hindistan'a kaçırıldığı günlerde, önemli gıda maddelerini tedarik eden bu Müslüman tüccarlar adada yaşayan Müslümanların birbirine kenetlenmesine vesile olmuştur. Sonraki süreçte Güney Hindistan'dan gelen bu Müslüman tüccarlar Sahil Moor Müslümanları olarak adlandırılacaktır. Ancak Sahil Moorları hakkındaki olumlu izlenimler yerini kötü ithamlara bırakacaktır.³⁶⁷

Müslümanları bir araya getiren bir başka örnek de 1907 tarihli fes tartışmasıdır. Fes tartışmaları, Başsavcı Charles Layard, Sri Lanka'nın Müslümanlarını her durumda savunan avukatı Müslüman M.C.Abdul Cader'e mahkemede Fesini çıkarmasını emrettiğinde ortaya çıktı. Abdul Cader bu emre itaat etmeyi, dinine ve kültürüne hakaret olduğunu düşündüğü için reddetti. Söz konusu mesele, Müslümanların itibarı ve öz saygısı ile ilgili olduğundan, toplum liderleri kendilerine bir eylem programı hazırladılar ve ülke çapında 30 kamuoyu toplantısı düzenlediler. Ancak durumdan endişe eden Yüksek

---

³⁶⁵ Çınar,a.g. YL. Tezi, s.33.

³⁶⁶Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chaper 1: Historical Setting, s.33.

³⁶⁷ K.M. De Silva, **A History of Sri Lanka**, University of California Press, London, 1981,s. 382-383; Dewaraja, **a.g.e.**,s.154-155.

Mahkeme bir süreliğine Fes'in giyilmesine izin verdi. Bu durum ülke genelinde Müslümanların dayanışmasını güçlendirdi.³⁶⁸

Kendilerine güç veren bu olaylar neticesinde Müslümanlar, Sultan II. Abdülhamid Han'a olan bağlı oldukları ifade edip Sultan adına merasimler düzenlediler. Ayrıca Balkan savaşlarında yaraların sarılması ve Hicaz demiryolunun yapımında kullanılması için aşikarane bağışlar toplanmaya başlandı. Ayrıca her daim İslâm devletleriyle beraber olduğunu, Osmanlı ile bağlarını devam ettirmek istediklerini dile getiren Müslümanlar, kıyafet itibarıyla da İstanbul'a benzemeye çalışmıştır. Ülke genelinde fesin kullanımını ve "efendi" lakabını yaygınlaştırmışlardır.³⁶⁹

1915'te³⁷⁰ Sri Lanka'nın Batı kıyısında Sinhala halkı ve Müslümanlar arasında toplumsal çatışma başladı. Çıkan olayların kıvılcıklarının kendilerine sıçrayacağından korkan ve olayları yanlış yorumlayan İngilizler etnik grupları suçlamış ve Sri Lanka'nın gelecekte başbakanı olacak olan D.S. Senanayake de dâhil olmak üzere pek çok Sinhala halkını tutuklamıştır. Huzursuzluğun bazı acı sonuçları da olmuştur. Dönemin valisi Sir Robert Chalmers (1913-16), kaybettiği iki oğlunun acısını öne sürerek etnik gruplar arasındaki olayları acımasızca bastırmıştır. 1915 olayları milliyetçiliğin dönüm noktası olmuştur. Bu tarihten itibaren eylemciler İngilizlere karşı koordineli eylemler için seferber oldular.³⁷¹

1915 tarihli Sinhala - Müslüman çatışmaları, dinsel bir provokasyon ile ateşlense de Budizm ile İslâm'ın yüzleşmesi olarak düşünülemez. 1938'de Burma'daki Müslüman karşıtı isyanlarda olduğu gibi görünürdeki sebepler dini idi. Bu tür şiddetli gerginliklerin ekonomik, politik ve sosyal arka planı düşünülmeden bu denli şiddetli ve bu denli kanlı olayları uyandırmak için sadece dini sebepler yeterli sebepler değildir. Dikkatle incelendiğinde birçok ülkede İngiliz işgalleri sonrasında göçe zorlanmış olan tüccarlar, esnaflar, köylüler genelde Müslümanlardı. Ticari rekabetler ve diğer sosyal problemler sebebiyle Müslümanlar, ayaklanma yapan çetelerin kurbanı haline geldiler.³⁷²

---

³⁶⁸ Dewaraja, **a.g.e.**,s.154.

³⁶⁹ **INSAMER**, "Sri Lanka", s.1.

³⁷⁰ Mills, **a.g.e.**,s.645.

³⁷¹ Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chapter 1: Historical Setting, s.35-36.

³⁷² Dewaraja, **a.g.e.**, s.155.

İngilizlerin zulmüne karşı bir beden haline gelen Müslümanlar, gazete ve dergiler çıkarmışlardır. Bunlardan birincisi Tamil dilinde Siddi Lebbe tarafından yayınlanan “Müslüman Asian (The Muslim Asian)” isimli dergidir. İngilizce olarak yayınlanan İlk Müslüman gazetesi 1990 yılında kurulan “Ceylon Muhammedan”dır. Gazetelerin amaçları iki yönlü idi. Birincisi Müslümanların evlilikleri, eğitimi, tarihi, Müslümanları motive eden alimlerin hayatları ve çalışmaları, dini bayramlar vb. kısaca Müslümanların ilgi duyduğu temaları ele almaktır. İkinci olarak Tüm Hindistan Müslüman Ligi (All India Muslim League) gibi Müslümanların faaliyetleri hakkındaki bilgileri kamuoyuna duyurmaktır. Böylece Müslümanların dayanışmasını artmış ve İslâm devletleri bağlantılar güçlendirilmeye çalışılmıştır.³⁷³

Sri Lanka’da 19. yüzyıldan sonra ihracat ve perakende satış genelde British Borahs, Sindhis, Parsis, Chettiars adındaki grupların ve Müslümanların eline geçti. Sinhala halkının düşmanlığı bir zamanlar sömürgeci güçlere iken, bu sefer dükkanlarını sadece kenar mahallelerde değil aynı zamanda Sinhala toplumunun en uzak köylerinde bile kurmuş olan Sahil Moor toplumuna da yöneltildi. Sahil Moor toplumu, Seylan Moor toplumunun aksine ülke kalıcı değildi. Çünkü onlar ticaret amacıyla birkaç yıllığına gelmiş ve birikimleriyle Hindistan'a periyodik olarak geri dönmüşlerdir. Ancak Sahil Moor toplumu, fakirleri sömürmek ve daha yüksek fiyatlardamal satmakla suçlanmıştır.1910 tarihli Tarımsal Bankalar Komitesine, köylünün imkânsızlıktan dolayı sürekli bankadan borç aldığı rapor edilmiştir. Ayaklanmaların patlak vermesiyle, malların azalmasına, fiyatların yükselmesine, yoksulluğun artmasına Sahil Moor Müslümanlarının sebep olduğu iddia edilmiştir. Ayrıca adadaki çaresizlikten yararlanan Sahil Moor Müslümanları vurgunculuk ile de suçlanmıştır.³⁷⁴

Sahil Moor Müslümanlarının suçlandığı konulardan biri de yüzyıllardır Sinhala halkı ile Arap Müslümanlar arasında sorun teşkil etmeyen, ancak Sahil Moor Müslümanları ile Sinhala halkının çatışmasına sebep olan Asala Törenleridir. Asala Yürüyüşleri, Budistler tarafından davullar, çalgılar ve dansçılar eşliğinde sokaklarda kutlanan bir törendir. Bu tören alayı sokak

---

³⁷³ Dewaraja, a.g.e., s.153.

³⁷⁴ Dewaraja, a.g.e., s.155-156.

aralarındaki camilerin önünden geçerken Müslümanların ibadetlerine saygının bir gereği olarak çalgı alaetlerini çalmaz camiye geçtikten sonra törenlerine devam ederlerdi. Müslümanlar da Asala günlerinde onları rahatsız etmezler hatta kültürel birtelik sağlamak amacıyla kimi zaman bu tür törenlere katılırlardı. Seylan Moor topluluğun aksine, Sahil Moor topluluğu yerel halkın geleneklerine karşı duyarsız davrandığı nakledilmektedir. Rivayete göre Sahil Moorlarının, Budistlerin bu geleneğine saygı duymaması neticesinde 29 Mayıs 1915'te Kandy'de Sinhala toplumu ile Müslümanlar arasında küçük atışmalar yaşandı. Durumun içeriğini ve ciddiyetini anlamadan, İngiliz yönetimi yaşananların kendi hakimiyetlerine bir tehdit olduğu düşüncesiyle olayı acımasız yöntemlerle kan dökerek bastırmıştır.³⁷⁵

Kandy'deki sorun İngilizlerin müdahalesinden önce çok ciddi olmamasına rağmen söylentiler İngilizlerin Böl ve Yönet politikasını kolaylaştırmaktaydı. Sinhala toplumu arasındaki öfke ve panik duyguları içerisinde yerel otoritelerin olaylara çözümsüz kalması, kabadayılardan, tefecilerden, hırsızların korkusuzca meydanlarda dolaşması, Budistlerin Dalada Maligava gibi dini törenlerinin bozulması ve törene karşı saygısızlık yapılması, Sinhalalı kadınların tecavüze uğraması, İngiliz Hükümetinin İslâm muhaliflerini cezalandırırken Müslümanları cezalandırmaması gibi hikayeler yayılmaktaydı. Böylece Sahil Moor Müslümanları ile başlayan ancak zamanla ülkedeki bütün Müslümanları hedef alan İslâm karşıtı ayaklanmalar büyük bir kaosa sebep olmuştur.³⁷⁶

Sri Lanka'daki İngiliz makamları ayaklanmalarda İngiliz yönetimine karşı ulusal bir komplo olduğundan ve Almanların bu komployla bir alakasının olup olmadığından da şüpheleniyorlardı. Sri Lanka'daki isyanların, 1915 yılının Nisan ayında İngiliz kuvvetlerinin Türkiye'de Gelibolu'ya inişine denk gelmesi ve Geliboluda da İngilizlerin hedeflerine ulaşamaması, İngilizlerin korkularını artırmıştır. Hilafetin merkezi olan Türkiye'yi destekleyen Sri Lanka Müslümanlarının İslâmi duygularının alevlenmesi, İngilizlerin acımasız ve hızlı plan kurmasına sebep olmuştur. Netice de İngiliz Vali Robert Chalmers yönetimindeki İngiliz makamları isyancıları bastırmak için ırk ve din ayrımı

---

³⁷⁵ Dewaraja, **a.g.e.**, s.156-157.

³⁷⁶ Dewaraja, **a.g.e.**, s.157.

gözetmeksizin acımasız önlemler almıştır. Birçok Sinhala lideri hapsedilmiş ve birçok masumun hayatına kıyılmıştır. İngilizlerin muamelelerinden dolayı Sinhala halkı ve liderleri İngilizlere olan güvenlerini yitirmiş, katledilen Moor Müslüman toplumuna karşı duyulan kin unutulurken ulusal hareketler ve dinsel akımlar güçlendirilmiştir.³⁷⁷ Temmuz 1944'te de Lord Soulbury, Sri Lanka bakanlarının önerdiği yeni anayasa taslağını incelemekle görevli bir komisyonun başına getirildi. Dünya genelinde yaşanan savaşların ve krizlerin sona ermesiyle birlikte, Sri Lanka'nın egemenlik statüsüne sahip olması için anayasal çalışmalar başlatıldı.³⁷⁸

3. Bağımsızlık Sonrası Dönem (1915 ve Sonrası)

1505 öncesi dönemlerde adada yaşayan milletler arasında çatışmalar yaşansa da sömürge dönemi ve sonrasında yaşanan çatışmalar kadar şiddetli ve uzun süreli olmamıştır. Böl ve yönet politikası ile hareket eden, sonrasında da eğitimde ve hukuk sisteminde tektipleştirme modelini uygulayan İngiltere, adada yaşayan bütün ırkları Seylan kimliği altında birleştirerek Seylancılık akımı ortaya koymaya çalıştı. Ancak Seylanlaştırma politikası çoğunlukta olan Sinhala halkının da kendisinden uzaklaşmasına sebep oldu. Çünkü Budizm'in dini ilkeleri ile İngiltere'nin Kapitalizm temelli istekleri hiç bir noktada birleşmemektedir. Bu durum, Sinhala halkı da dâhil adadaki bütün ırklar kendi dini görüşleri ile milliyetçilik ruhlarını birleştiren yeni akımlar oluşturmaya başladı.³⁷⁹

Ekonomik refahın kaybolduğu İngiliz hakimiyeti döneminde, siyasi anlaşmazlıklardan dolayı Sinhala halkı 1900'lerin başında ilk milli ayaklanmayı başlatmıştır. Sinhala halkının yaptığı bu ayaklanmalara dini inançları sebep olduğundan dini bir kimlik de taşıması, diğer dinlere mensup insanların da cezbe gelmesine sebep olmuştur. Olayların tamamen kendi aleyhine döndüğünü anlayan İngiliz yönetimi ülkeye seçim yapılması önerisinde bulunmuştur. 1931'de yapılan seçim neticesinde Sri Lanka, özerlikliğini ilan etmiştir.³⁸⁰

---

³⁷⁷ Dewaraja, a.g.e., s.157.

³⁷⁸ Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chapter 1: Historical Setting, s.40.

³⁷⁹ Çınar, a.g. YL. Tezi, s.36.

³⁸⁰ Göksoy, "Sri Lanka", s. 426.

Alınan kararlar neticesinde de II. Dünya Savaşı sırasında İngilizler'in, Sri Lanka Adalet Bakanı Don Stephen Senanayake ile Sri Lanka'nın Bekası'nı müzakere ettiği aktarılmıştır. Donoughmore döneminde oluşan Seylan Ulusal Kongresi ve Müslüman Birliği gibi birbirinden farklı birçok grubun ortaklığı ile oluşturulmuş Birleşik Ulusal Parti'nin kurucusu ve lideri olan Adalet Bakanı Senanayake, müzakereler neticesinde 1947 tarihli Seylan Bağımsızlık Yasası ile ülkenin bağımsızlığa giden yoldaki ilk resmi adımını atmıştır.³⁸¹ Müslüman liderlerin ve muhalif partili üyelerinde temsil ettiği Birleşik Ulusal Parti 1947 seçimlerini kazanıp yeni bir anayasa oluşturmuş ve 1948'de de ülke bağımsızlığını ilan edip Seylan adını almıştır.³⁸²

Sri Lanka'nın bağımsızlıktan sonra ilk lideri olan Don Stephen Senanayake'nin hükümetine göre Seylan, sonraki süreçte siyasi gündemi daha da karmaşıklaştıran ve çoğulculuğu temel almaya çalışan bir devlet haline geldi. Bağımsızlıktan sonraki ilk on yıl içinde yeni çatışmalar gün yüzüne çıkmaya başladı. Budist Sinhala milliyetçileri, Avrupalı sömürgecilerin hakimiyeti döneminde kaybettikleri egemenliği kurtarmayı arzu ederken, Sri Lankalı diğer etnik gruplar da Sinhala tahakkümünden ve etnik çoğunluğun kararlarına göre yani Sinhala politikaları tarafından asimile edilmekten kendilerini korumak istedi.³⁸³

Bu durum sebebiyle siyasi güce ve ülkenin nüfus yoğunluğuna sahip olan Sinhala yöneticileri Halkların Kurtuluş Cephesi'ni (Janatha Vimukthi Peramuna- People's Liberation Front) kurdu. Bu parti Budizme inanmayan ve Sinhala ırkından olmayan herkese aşırı ırkçı tavırlar takındı. Bu grubun diğer ırklara uyguladığı zulüm, dengesiz güç, eşit görülmemiş katliamlar, diğer gruplarında örgütlenmesine bu uğurda mücadele etmesine sebep olmuştur.³⁸⁴

Ayrıca yeni anayasal düzenin tam olarak tesis edilememesi sebebiyle 1931 Donoughmore yasası halen geçerliydi. Bu yasaya göre de ırk farkı gözetmeksizin herkes oy kullanma hakkına sahip olsa da Donoughmore yasası ırksal çoğunluğun lehine olacak şekilde tesis edilmişti.³⁸⁵ Don Stephen Senanayake hükümeti döneminde azınlıkları zor durumda bırakıp çatışmalara

---

³⁸¹Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chaper 1: Historical Setting, s.40.

³⁸² Avcı, "Sri Lanka", s. 424-425.

³⁸³Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chaper 1: Historical Setting, s.4.

³⁸⁴ Çınar, a.g. YL. Tezi, s.36.

³⁸⁵ Çınar, a.g. YL. Tezi, s.36.

sebeup olan ve bundan dolayı da uzun bir süre gündemde olan konulardan diğeri de 1948 tarihli Seylan Vatandaşlık Yasası³⁸⁶ ve 1948 tarihli 3 nolu Hindistan ve Pakistan Halkı Yasası'dır.³⁸⁷

Bu iki yasaya göre 250 bine yakın vatandaşın yaklaşık 10 bininin vatandaşlığı kabul edilmiştir.³⁸⁸ Azınlıkların oy kullanma haklarını kısıtlayan 1949 tarihli 48 sayılı Seylan Milletvekili Seçimleri Değişikliği Yasası³⁸⁹ çatışmalara sebep olan diğeri bir örnektir.³⁹⁰ Sonraki süreçte bu yeni düzenlemelere ve Tamil halkının Sri Lankalı değil de Hindistanlı olduklarına dair söylenen iddalara tepki gösteren azınlıklar özellikle Tamil halkı, hükümete karşı agresif bir tutum sergilemiştir.³⁹¹

Azınlıkların sosyal hayatta görmezden gelinmesi, binlerce yıldır yaşadıkları ülkede vatandaş olarak kabul edilmemeleri, birçok siyasi ve kamusal haktan mahrum olmaları, Sinhala halkının lehine olacak şekilde Müslümanlarında durumdan olumsuz etkilendiği yeni iskan politikalarıyla binlerce insanın yerinden sürülmesi gibi birçok sebep Sri Lankada yaşayan etnik gruplar arasındaki çatışmaların sürecini betimlemektedir. Durumdan muzdarib olan ve iç savaş çıkmasını istemeyen Tamiller, Donoughmore Komisyonundan Anaysayal faaliyetlerde ve mecliste grupların kendi temsiliyetlerinin en azından yarı yarıya olmasını istemiştir.³⁹²

Bağımsızlık sonrası olaylara damga vuran diğeri bir konuda devletin resmi dili meslesidir.³⁹³ Devletin resmi dilinin Sinhala dili olması konusunda hem bağımsızlıktan önce hem de bağımsızlıktan sonra çok çaba sarfeden Sinhala yetkilileri amacına ulaşarak, 1956'da Sinhala dilinin devletin resmi dili

---

³⁸⁶Ministry of Justice, "Citizenship Act of 1948", No: 1 (part I ve Part II), Erişim tarihi: 25.06.2019.

³⁸⁷ Luwie Ganeshathasan and Asanka Welikala, **Report on Citizenship Law: Sri Lanka**, European University Institute Global Citizenship Observatory, Italy, 2017, s.5.

³⁸⁸ I. D. S. Weerawardana, "Minority Problems in Ceylon" **Pacific Affairs**, Volume: 25, No. 3, 1952, s.285 .

³⁸⁹ Ganeshathasan and Welikala, "Report On Citizenship Law: Sri Lanka", s.7.

³⁹⁰Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chapter 1: Historical Setting, s.41.

³⁹¹ Arun Kumar Acharya, "Ethnic Conflict and Refugees In Sri Lanka", **Antropologia Experimental**, No: 7, 2007, s.111.

³⁹² David Scott, **Refashioning Futures: Criticism After Postcoloniality**, Princeton University Press, Princeton 1999, s.175.

³⁹³M.A.M. Hussain, "Muslims in Sri Lanka Polity", **The Muslim World League Journal**, November 1982,s.46.

olarak ilan etmişlerdir.³⁹⁴ Ülkede “Sadece Sinhala (Sinhalese Only)” sloganlarıyla Sinhalece'nin resmi dil kabul edilmesi Tamillerin isyan etmesine sebep olmuştur.³⁹⁵ Baskılara ve yaşanan üzücü olayların neticesine daha fazla katlanamayan hükümet 1966 yılında Tamil dilinin de devletin resmi dili olduğunu ilan etmiştir.³⁹⁶

Solomon West Ridgeway Dias (S.W.R.D.) Bandaranaike,³⁹⁷ yaşanan anlaşmazlıklarda Sinhala kültüründen yabancılaşmış ve batılılaşmış yöneticilere meydan okudu ve adaylığını ilan etti. 1956 yılında da başbakan oldu. Özellikle Sinhala halkının toplumsal tutkularından yararlanan Bandaranaike, Sinhala dilinin yönetim ve eğitimin tek dili olması ve Budizm'in eski ihtişamına geri getirilmesi için çalışacağına söz verdi. Politikalarının ortaya çıkardığı şiddet, ulusun birliğini doğrudan tehdit etti. 1956-1958 yıllarında ülkedeki toplumsal birlik tekrar sarsıldı. Siyasi emelleri için üke nüfusunun çoğunluğunu oluşturan Sinhala halkının lehine olacak şekilde hareket eden ve azınlığı görmezden gelen Bandaranaike, 1959'da düzenlenen bir suikastte öldürüldü. Bandaranaike'nin dul kalan karısı da, Sirimavo Ratwatte Dias (S.R.D.) Bandaranaike³⁹⁸, kocasının siyasi hedefleri doğrultusunda hareket edeceğine suikastçilerin cezalandırılacağına dair söylemlerle ortaya çıkıp adaylığını ilan etti ve 1960'da dünyanın ilk kadın başbakanı olarak seçimleri kazandı. Fakat benzer gerilimler sonraki yıllarda artmaya devam etti.³⁹⁹

Farklı ırklara ve dinlere mensup insanlardan müteşekkil Halkların Kurtuluş Cephesi, 1971'de Srimavo Bandaranaike'nin aldığı kararlardan rahatsız olup alınan kararları birçok yerde protesto etmiş, aşırı muhalif düşüncelere sahip olanlar da ayaklanmalara sebep olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nin devreye girmesi ile isyanlar bastırılmış protestolar

---

³⁹⁴ Deirdre McConnell, “The Tamil Peoples Right to Self Determination!” **Cambridge Review of International**, Volume:21, Number 1, March 2008, s.63; Muhammed Edhem Seyyid, “Sri Lanka ve Seylan: Ceziratü’ş-Şay”, s.22.

³⁹⁵ Marshall R. Singer, “Sri Lanka’s Tamil-Sinhalese Ethnic Conflict”, **Asian Survey**, Volume:32, No: 8, 1992, s. 712-713; Emrin Çebi: “Sri Lanka’da Müslümanların Çatışmazlık İlkesi ve Gelişen Siyasi Süreç”, **İNSAMER** (İHH İnsani Sosyal Araştırmalar Merkezi), 16 Nisan 2018, s.1, Erişim Tarihi: 23/12/2018.

³⁹⁶ Göksoy, “Sri Lanka”, s. 426.

³⁹⁷ G. Bowman Jackson, “Religion and Politics in Sri Lanka”, **Asian Affairs**, Volume: 74, Issue: 3, 1977, s.253-254.

³⁹⁸ Oberst, **The Cambridge Encyclopedia of India, Pakistan, Bangladesh, Sri Lanka**, s.224.

³⁹⁹ Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chapter 1: Historical Setting, s.4-5.

susturulmuştur. Hükümetinin aleyhine ortaya çıkan ve ABD öncülüğü ile bastırılan bu çatışmaların ardından Srimavo Bandaranaike Hükümeti baştan sona birçok değişime ve gelişime öncülük edeceği söylenen yeni bir anayasa oluşturma kararı almıştır. Alınan yeni kararlar ile 1972 yılında Seylan adı anayasadan kaldırılmış ve Sri Lanka Demokratik Sosyalist Cumhuriyeti olarak isminin değiştiği belirtilmiştir.⁴⁰⁰

Yüzlerce yıl birarada yaşasalar da Budizm'e ve Sinhala ırkına mensup olmayanların düşman kabul edilmesi fikri, yönetimde bulunan Sinhala yöneticilerini tekrar galeyana getirmiştir. Yeni anayasal düzenlemeler olmasına rağmen kamu hizmetlerinden Müslümanların da dâhil olduğu azınlıklar uzak tutulmaya çalışılmıştır.⁴⁰¹ Resmi dilin kabulü sürecinde "Sadece Sinhala" söylemlerine itiraz eden ve Tamilcenin de resmi dil olmasını isteyenlerden bazıları öldürülmüştü. Ancak katiller halen cezalandırılmamıştı. Bu ayrımcılıklar, azınlıkların yeni hükümete olan güvenini sarsmış, Tamillerin de ada içerisinde kendilerine ait bir devlet kurma eğilimine girmelerine sebep olmuştur.⁴⁰²

Ayrıca yeni çatışma sürecinin başlamasına ve Tamillerin devlet kurma fikrine sebep olan Anayasal değişimlerden bir diğeri de devletin resmi dininin Budizm olarak kayda geçmesidir. Bunun neticesinde devlet idaresinde birçok makamda etkin olan Budist din adamları protestoların acımasız yollarla bastırılmasına siyasi gerekçelerin yanında dini sebepler de sunarak Sinhala halkını bir nevi cihad adı altında birleşmeye davet etmiştir. Biribirini düşman gibi gören halk kaçınılmaz bir şekilde iç savaşa sürüklenmiştir.⁴⁰³

1948 ile 1972 yılları arasında yaşanan sıkıntıların temelinde İngiliz sömürge yönetiminin önerilerini içeren ve İngilizlerin adaya çağırdığı komisyonlarca oluşturulan anayasa maddeleri bulunmaktaydı. Bu kanunlardan güç alan ve egemenlik hırsını aşamayan Sinhala yöneticileri eğitim, sağlık, ekonomi ve devlet idaresi gibi önemli kadrolarda Sinhala ırkına mensup

---

⁴⁰⁰ Göksoy, "Sri Lanka",s. 426.

⁴⁰¹ Sankaran Krishna, **Postcolonial Insecurities India, Sri Lanka and the Question of Nationhood, Borderlines**, Oxford University Press, 2000, s.4.

⁴⁰² V.Nithiyandam, "Ethnic Politics and Third World Development: Some Lessons From Sri Lanka's Experience", **Third World Quarterly**, Volume: 21, Issue: 2, 2000, s. 293.

⁴⁰³ Çınar, a.g. YL. Tezi,s.38.

olmayanların istihdam edilmesine sıcak bakmamaktaydı.⁴⁰⁴ Sahip oldukları imkânları ve iktidarı asla kaybetmek istemeyen ve yaşanan ekonomik krizlere adadaki azınlık grupların sebep olduğunu düşünen Sinhala yöneticileri, Sinhalacılık söylemlerine ağırlık vermeye başlamıştır.⁴⁰⁵

Bu doğrultuda hazırlanan yeni anayasal düzenlemeler azınlıkların hakları konusunda sürekli bir eksiklik içeriyordu. Anayasa, üniversiteye öğrenci kabullerinde Sinhala halkından olmayan gençliğe karşı ayrımcılık yapan yeni tedbirleri de onaylamıştır. Tamil gençliği, Bandaranaike hükümetinin 1973'te yürürlüğe koyduğu "Tektipleştirme" politikasından olumsuz etkilenmiştir. Tamil Federal Partisi, Tamil Kongresi ve diğer Tamil örgütleri yeni anayasal düzenlemelerle oluşturulan ve azınlıkların aleyhine inşa edilen sisteme karşı topluca tepki gösterdi. Böylece "Tamil Birleşik Kurtuluş Cephesini" "Tamil United Liberation Front" (TULF-1976) kurdular.⁴⁰⁶

1977 seçimlerinden sonrayönetimi ele alan J. R. Jayawardene hükümeti, başta Tamiller olmak üzere İngilizlerin hakimiyeti döneminde plantasyonlarda ucuz işçilik sebebiyle adaya getirilen yarım milyondan fazla Hindistan kökenli Tamil'e vatandaşlık vermemiştir. Özellikle İngilizlerin adaya getirdiği binlerce Tamili Hindistan'a geri göndermiştir. Etkileri halen günümüzde bile hissedilen olaylar neticesinde Jaffna bölgesinde kendi devletlerini kurmak isteyen Tamil halkı,⁴⁰⁷ Velupillai Prakhakaram liderliğinde "Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE)" "Tamil Elam Kurtuluş Kaplanları" ismiyle birleşmiş ve Tamil olmayanları hedef almayı amaçlamışlardır.⁴⁰⁸ Sinhala yöneticilerinin azınlıkları görmezden gelen ve onların her konuda hak ve sorumluluklarını kısıtlayan, istihdam imkânlarını azaltan anaysal düzenlemeleri değiştirmemesi sebebiyle Tamil Ealam Kurtuluş Kaplanları, Sinhala halkına askeri hareket düzenlemiş

---

⁴⁰⁴ Josh Linden, "After the Tigers: Moving Beyond the Legacy Violence in Sri Lanka", **Michigan Journal of Public Affairs**, Volume: 6, 2009, s.4.

⁴⁰⁵ Sankaran Krishna, **Postcolonial Insecurities India, Sri Lanka, and the Question of Nationhood, Borderlines**, Oxford University Press, 2000, s.41.

⁴⁰⁶ Blood, **Sri Lanka: A Country Study**, Chapter 1: Historical Setting, s.51.

⁴⁰⁷ Michael P. Arena and Bruce A. Arrigo, **The Terrorist Identity Explaining the Terrorits Threat**, New York University Press, New York 2006, s.184.

⁴⁰⁸ Arena and Arrigo, **a.g.e.**, s.189.

ve taraf tutmadıkları halde kaos içinde kalan Müslümanlar da olumsuz etkilenmiştir.⁴⁰⁹

Ayrıca teknolojinin gelişmediği bu günlerde dini, siyasi, ictimai ve ticari her konuda mülkiyeti ve antlaşmaları ifade eden bilgiler, devlet koruması altında olan defterlere o işe memur kılanmış kişilerce yazılmaktaydı. Azınlıkların da bilgilerinin yazılı olduğu, mülkiyetlerini ispat eden bu defterlerin ya da belgelerin ortadan kaybolmasıyla, yönetimi elinde bulunduran Sinhala yöneticileri dinsel ve ırksal anlamda kendilerinden olmayan kişilerin mülkiyetine el koymuştur.⁴¹⁰

Bu doğrultuda 1987’de binlerce Müslümanın evi yakılmış ve malları tahrip edilmiştir. Müslümanların çoğu yurtlarından çıkarılıp adada oluşturulan mülteci kamplarına yerleştirilmiştir. Yine aynı tarihte onlarca Müslüman acımasızca katledilmiştir.⁴¹¹ Bunlarla birlikte Indian Peace Keeping Force (IPKF)⁴¹² birliği ile Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE), kendi aralarındaki mücadeleleri Müslümanların çoğunlukta olduğu mahallelerde yapmıştır. 1987’de gerçekleşen bu saldırılarda LTTE’nin attığı birçok pusuya masum yüzlerce Müslüman düşmüştür.⁴¹³

Bununla birlikte, Müslümanları katleden acımasız Tamil milliyetçi LTTE isyancıları camilerde toplu katliam yapmış ve 1990 yılında Jaffna’dan ve Mannar’dan tüm Müslümanları çakarmışlardır. Tamil Kaplanları’nın yaptıkları Savaşlar (1983-2009) sırasında kamuoyunun dikkati, Doğu ve Kuzeydeki Moorlara karşı LTTE tarafından düzenlenen saldırılarına yoğunlaşmıştır. Ayrıca 2012’de Sinhala halkından Müslümanlara yönelik yeni birdüşmanlık tehdidi ortaya çıkmıştır. Budist keşişlerin Bodu Bala Sena (Budist milis kuvvetleri) diye adlandırdıkları militan bir örgüt, Müslüman karşıtı kampanyalar başlattı ve çok geçmeden müttefik gruplar da Budistlere katıldı.⁴¹⁴

Budist tapınaklarını içine alan ve Budistler tarafından “kutsal bölgeler” olarak adlandırılan yerlerde ve o yerlerin çevresinde bulunan Müslümanların

---

⁴⁰⁹ Benedikt Korf, “Rethinking the Greed-Grievance Nexus: Property Rights and the Political Economy of War in Sri Lanka”, **Journal of Peace Research**, Volume: 42, No: 2, 2005, s.155.

⁴¹⁰ Çınar, a.g. YL. Tezi, s.43-44.

⁴¹¹ **Arabia**, “Sri Lanka: Muslims’ Fears for the Future”, Sayı 26, England, 1983, s.16-17.

⁴¹² Singer, “Sri Lanka’s Tamil-Sinhalese Ethnic Conflict”, s. 716-717.

⁴¹³ Siraj Maqbool, “Brutal Crossfire”, **Afkar Inquiry**, Volume: 5, Issue: 2, 1988, s.18.

⁴¹⁴ McGilvray, “Sri Lanka”, s.150.

camilerine ve Âlimlerin türbelerine yapılan saldırı iddialarını, Budsitler reddetmiştir. Ayrıca Budistler Müslümanların kurban bayramında hayvanların kesilmesini de kınamışlardır.⁴¹⁵ Bütün bunların yanında Sri Lanka marketlerindeki gıdaların ve ürünlerin helal sertifikasının ortadan kaldırılması için kampanya başlattılar. Başörtüsü takan Müslüman kadınlara iftiralar atarak karalamaya çalıştılar. Hoparlör ile ezan okuma, topluca yapılan dua-zikir-namaz gibi İslâmi ritüellere yönelik İslâm karşıtı faaliyetlerin yürütülmesinde Bodu Bala Sena, Sinhala Ravaya, Ravana Balaya, Mahasohon Balakaya gibi aşırı milliyetçi Budist gruplar öncülük yapmıştır.⁴¹⁶

Müslümanların dini yükümlülüklerine ilişkin hak ve görevleri, adı geçen bu gruplar tarafından provokasyonlar yoluyla son derece ağır hakaretlere maruz kalmıştır.⁴¹⁷ Bunun yanında 20. yüzyıl Tamil milliyetçi liderler ve milis kuvvetleri, Müslümanlara tıpkı Tamil Nadu bölgesindeki Müslümanların adlandırılışları gibi kendilerini “Tamil Müslümanları” ya da “Müslüman Tamil” olarak ilan etmeleri için baskı uyguladılar. Bu tür Tamil milliyetçi tahakkümlerden kurtulmak için, Moor liderler Arap kökenli bir topluluk olarak "ırksal" kimliklerini yaydılar ve bağımsızlıktan sonra, "Müslim" etiketini dini etnik bir işaret olarak benimsediler.⁴¹⁸

Bağımsızlıktan sonraki süreçte Budistlerin bu konularda olumsuz algıya kapılmasına sebep olan unsurlar arasında Güney Hindistan'dan gelen ve adada Sahil Moorları olarak adlandırılan Müslüman işadamlarının kötü muameleleri ve İslâmi olmayan davranışları gibi birçok iddia bulunmaktadır. Ayrıca bazı Müslümanların İslâmi olmayan yaşam tarzı, İslâm'ın yanlış anlaşılması ve yanlış yorumlanması, dini gerekçelerle yola çıkan siyasi partiler ve onların tavırları, Müslüman olmayanlara yönelik Müslümanların son dönemlerdeki düşünceleri ele alınabilecek olumsuz sebepler arasında sayılmaktadır. Olaylar Müslümanlar açısından da değerlendirildiğinde şunlar söylenebilir.⁴¹⁹

---

⁴¹⁵McGilvray, “Sri Lanka”, s.152.

⁴¹⁶ Ahamed Sarjoon Razick vdğr., “Anti-Muslim Campaign in Sri Lanka and Responses of the Buddhists”, **Al-Hikmah**, Volume: 8, Issue: .2, 2016, s.186.

⁴¹⁷ Ahmad Sunawari Long vdğr., “Muslim Socio-Culture and Majority-Minority Relations in Recent Sri Lanka”, **Journal of Politics and Law**; Volume: 10, No: 2, 2017, s.105.

⁴¹⁸ McGilvray, “Sri Lanka”, **The Encyclopedia of Islam Tree**, s.150.

⁴¹⁹ Ahmad Sunawari Long vdğr., “An Analysis of the Post-War Community Relations between Buddhists and Muslims in Sri Lanka: A Muslim’s Perspective”, **Journal of Politics and Law**, Volume: 9, No: 6, 2016, s.45.

Bu olaylar, gergin ve karmaşık bir durumun yanı sıra, Müslümanların özellikle de ülke çapında Budist nüfuslu bölgelerde yaşayan Müslümanların marjinalleşmesine sebep oldu. Üstelik bu olaylar yeni çatışmaların önünü açmıştır. Bunlar Budistler ve Müslümanlar arasındaki ilişkilere bir kez daha zarar vermiştir.⁴²⁰

Müslümanlar ile yerli halk arasında bin yıldan fazla bir süredir varolan barışçıl ilişkiler, yirminci yüzyılın başlarına kadar devam etti. Ancak 1915 ve sonrasında İngiliz yöneticiler ve onların şirketleri, Böl, Parçala ve Yönet politikaları ile topluluklar arasındaki bölünmez ilişkiyi kendi lehine kullandılar. 1915'ten 2000'li yıllara kadar Müslümanlar yaşanan olaylara özellikle iç savaşa sözlü ya da fiili doğrudan katılmadığı halde ülkenin siyasi atmosferinden olumsuz etkilenmiş, nice masum Müslüman hayatını kaybetmiş yada sürgün edilmiştir.⁴²¹ 1915-2009 yılları arasında adadaki tüm ırklar büyük İngiliz planına alet edilerek Müslümanlar ile yerli halk arasındaki bin yıllık tarihi barışçıl ilişkiler darbelenmiştir.⁴²²

Yaşan bütün olumsuzluklara rağmen, yerli halk ile Müslümanlar arasında inşa edilmiş olan tarihsel barışçıl ilişkiler dört farklı faktörle açıklanabilir: İslâmi faaliyetler neticesinde gerçekleşen Dinsel dönüşümler, kalıtsal yerel isimler, Sinhala ve Tamil dili, dördüncüsü de yerel kadınlarla yapılan evlilikler. En önemli sebep ise Araplar'ın yerli kızlarla evlenmesidir. Böylece günümüz Müslüman toplumunun oluşmasına katkı sağlanmıştır. İkincisi, Müslümanlar diğer etnik ve dini toplulukların özellikle Budistlerin çocuklarını yetiştirmek üzere ebeveynlerinden alırlardı. Müslümanların terbiyesinde büyüyen bu çocuklar zamanla Müslüman toplumadâhil olurdu. Üçüncüsü, tarihi Kandyan Bölgelerinde yaşayan pek çok Müslüman dayerli halktan etkilenmiş zamanla onların kültürüne entegre olmuş yerel isimler kullanmışlardır. Dördüncüsü, Müslümanların çoğu iki veya üç dillidir. Bundan dolayı coğrafi konumlarına bağlı olarak birkaç dili ustalıkla konuşabilmekteydiler. Bu kalıtsal dil

---

⁴²⁰ Long vdğr., "An Analysis of The Post-War Community Relations Between Buddhists and Muslims in Sri Lanka: A Muslim's Perspective" s.43.

⁴²¹ "Unsung Victims", **Afkâr**, Volume: 4, Issue: 12, 1987, s.62-63.

⁴²² Razick vdğr., **a.g.m.**, s.282.

yetenekleri, ada çapında geniş ticari faaliyetleri ile birleştiğinde, onlara yerli halk ile benzersiz bir etkileşim kazandırmıştır.⁴²³

Bu durum Sri Lanka Müslümanlarının, 1948'de İngiliz kolonisinden bağımsızlık kazanma sürecine büyük destek vermelerinde ve adadaki yaklaşık beş asırlık Avrupa sömürge yönetiminin sona erdirilmesinde kendini tekrar hissettirmiştir. Özellikle 1940'larda, Dr. Mohamed Cassim Mohamed Kaleel, Dr. Jaya, Dr. Badiuddin Mahmud ve Sir Razick Fareed, Sri Lanka'nın bağımsızlığının kazanılmasında Müslümanları organize etme ve yerli halk arasında da ülke menfaatini gözetme konusunda lider rol oynamış, egemenliğin ve bağımsızlığının kazanılabilmesi için büyük gayret göstermişlerdir.⁴²⁴

C. Sri Lanka - Osmanlı İlişkileri

Sri Lanka Müslümanları ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki ilişkileri incelemek için Hint Müslümanları ile Osmanlı ilişkilerini özetle bilmek gerekmektedir. Hindistanda kurulan Behmeni hanedanlığının lideri III. Muhammed Şah Behmeni (1462-1482) ve Osmanlı Sultanı Fatih Sultan Mehmet Han arasındaki mektuplaşmalar, Hindistanda yaşayan Müslümanların Osmanlı ile irtibatı koparmak istemediklerinin en büyük delillerindendi.⁴²⁵ Ayrıca Hintdistan'da yaşayan Müslümanlar üstesinden gelemedikleri dış diplomatik sorunlarda dönemin Osmanlı Sultanı Kanuni Sultan Süleyman'a müracaat ettikleri bilinen bir gerçektir.⁴²⁶ Ancak Osmanlı'nın Batıya doğru büyümesi, 1500'lerden sonra Portekiz, Hollanda ve İngiltere'nin Hint Okyanusu'nda hakimiyet sağlaması, Osmanlı'nın 18. ve 19. Yüzyıllarda iç sıkıntılar yaşaması gibi birçok etken Hindistan ve Güneydoğu Asya ülkelerinde yaşayan Müslümanlar ile Osmanlı yöneticilerinin temaslarını sekteye uğratmıştır.⁴²⁷

---

⁴²³ Long vdğr., "An Analysis of The Post-War Community Relations Between Buddhists and Muslims in Sri Lanka: A Muslim's Perspective", s.44.

⁴²⁴ Razick vdğr., **a.g.m.**, s.282.

⁴²⁵ Fatma ÜnyayAçıkgöz, "Osmanlılar ile Hindistan Sultanlıkları Arasındaki Diplomatik İlişkiler ve Hediyeleşme (XV.-XVII. Yüzyıllar)", **ULAKBİLGE Sosyal Bilimler Dergisi**, C. VI, Sayı: 31, 2018, s.1682.

⁴²⁶ Yusuf Hikmet Bayur, **Hindistan Tarihi**, C. II, TTK. Yay., Ankara 1987, s.39-40.

⁴²⁷ Durmuş Akalın, "Osmanlı Devleti'nin Son Dönemlerinde Seylan Adası Müslümanları ile Münasebetler," **BELGİ Dergisi**, Sayı:10, 2015, s. 1362.

Osmanlının son yüzyılında sürekli taht değişimi ve iç ayaklanmalar Osmanlı devletini yıpratmıştır. Bu durum II. Abdülhamid Han dönemine kadar gurbette olan Müslümanların dertlerine ortak olmada zorluklar yaşanmasına sebep olmuştu. II. Abdülhamid Han döneminde uygulanmaya çalışılan Ümmetçilik ya da diğer adıyla İslâmcılık Politikası, sekteye uğramış olan bu ilişkileri yeniden canlandırmıştır. Çünkü bu akıma göre sadece sınırlar içindeki değil sömürge yönetiminde ya da yerel Kralların yönetiminde olan bütün Müslümanlarla iletişime geçip Müslüman dünyayı toparlamak amaçlanmıştı. Bu amaçla dünyanın dörtbir yanındaki Müslümanlarla münasebetler kurulmuş birçokölke de konsolosluk açılmıştır. Hint Okyanusunun ticari hayatının merkezi konumunda olup Avrupalı sömürgecilerin yönetiminde ezilen ve yüzyıllar boyunca Müslümanların yaşadığı Sri Lanka da bu Ümmetçilik akımından nasibini almıştır.⁴²⁸

Durmuş Akalın, Sri Lanka'da yaşayan Müslümanlar ile Osmanlı Devleti'nin ilişkilerinin II. Mahmud dönemine denk geldiğini aktarmaktadır. Akalın'ın aktarımına göre;

“Seylan Müslümanları ve Seylan'ın Osmanlı Devleti'nin dikkatini çekişi II. Mahmud dönemine denk geldi. Ancak bu dikkat çekiş doğrudan bir irtibat kurma yerine İngiltere elçisi Stratford Canning'in hükümete verdiği bir yazı ile gerçekleşti. Canning, 18 Eylül 1825'te Seylan Adası kumandanı ve generallerden biri için talepte bulunuyordu. Talebinde Adson Hor adlı İngiltere kumandanı bu defa yanında 1 nefer mülazım, 2 nefer Tatar ve 2 nefer hizmetkârıyla İstanbul'dan karadan ve denizden boğaz hisarı, İzmir, Alaşehir, Konya, Maraş, Antakya, Trablusşam, Şam, Mekke, Gazze, Süveyş, Reşid, İskenderiye, Kahire yoluyla bir yolculuk yapmak istemiştir. Yolculuğunda bazı mahallerde yanına yeterli miktarda kılavuzlar verilerek emniyet içinde ve güvenli olarak giderken kendisine gerekli kolaylıkların yapılması talep edilmiştir. Bu talep her ne kadar Osmanlı Devleti'nin inisiyatifi ile gerçekleşen bir teşebbüs değilse de bu bölgeler üzerindeki İngiliz etkisini Osmanlılar nazarında göstermesi bakımından anlamlıydı.”⁴²⁹

Ancak sömürge yönetimini kabullenmek istemeyen halk 1857 yılında Mirat'ta ayaklanma çıkarıp İngilizleri Hindistandan çıkarmanın planlarını

---

⁴²⁸Akalın, a.g.m., s. 1363.

⁴²⁹Akalın, a.g.m., s. 1363.

yapmıştır.⁴³⁰ Bu plan dâhilinde yüzlerce İngiliz öldürüldü.⁴³¹ İlk etapta Müslümanların da dâhil olduğu bu ayaklanmalarda başarılı gibi görünse de netice itibarıyla dışarıdan takviye güçlerin gelmesiyle İngilizler isyanları bastırmıştır. Ancak yaşanan hadiseler İngilizlerin sadece Hindistandaki Müslümanlara değil diğer Asya ülkelerinde olan Müslümanlara olan bakışını da olumsuz etkilemiştir. Ticari emellerin de dâhil olduğu İngilizlerin planlarının odak noktasında Müslümanların yok edilmesi bulunmaktaydı.⁴³² Bu doğrultuda Hint okyanusu üzerinde Hindistanın kıyısında olan Sri Lanka Müslümanlarının İngiliz yönetiminden olumsuz etkilenmesinin temelinde Mirat'ta ve Delhi'de yaşanan hadiselerinyattığı da söylenebilir.

Ayrıca bu tarihlerde Osmanlı'nın gündemi meşgul eden ve Asya ülkeleri ile bağlantıların kuvvetlenmesini erteleyen konulardan biri de Mısır isyanı'dır. Bu ayaklanma 19. yüzyılın başında 1840'larda bastırılmıştır. Ancak bu yüzyılın sonlarına doğru çözüme kavuşmayan noktalarda İngiltere'nin Mısır milliyetçiliğini artıran söylemleri ile birçok kişi tekrar ayaklanmıştır. Çıkarılan isyanın lider isimlerinden olan Ahmet Urabi ya da diğer bir adıyla Arabî Paşa ve birkaç arkadaşı yakalanmıştır. Ahmed Urabi, Mehmed Fehmi, Mehmed Ali Fehmi, Tulbe, Yakub Sami, bazı Mısır askerleri ve ailelerin de içinde olduğu isyancı bir grup Seylan adasına sürgün gönderilmiştir. Bundan sonraki süreçte hem Seylan Müslümanları hem de bu isyancı grup hakkındaki bilgilerin iletilmesi Osmanlı'nın Seylan'a atadığı ama gayriresmi görev yapan konsoloslar ve Osmanlı'nın Londra Sefiri Kostaki Bey tarafından sağlanmıştır.⁴³³

Bu hadiseler Osmanlı'nın gündemini fazlaca meşgul ettiğinden Seylan adası ile devlet düzeyinde tam teşekküllü resmi bağlantılar sonraki süreçte sarkmıştır. Müslümanların adaya ilk geldikleri günlerden beridir İslâm merkezleri ile kültürel ve dini bağlarını devam ettirme istekleri sadece Emeviler ve Abbasiler döneminde değil Selçuklu ve Osmanlı döneminde de gerçekleşmiştir. Cemalettin adındaki bir Türk'ün 1061 yılında Konya'dan Sri

---

⁴³⁰ Suat Vural, "Hindistan'da İngiliz Yönetimi", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İnönü Üniversitesi SBE., Malatya, 2006, s.115-117.

⁴³¹ Halis Bıyıktaş, **Timurlular Zamanında Hindistan Türk İmparatorluğu**, TTK. Yay., Ankara, 1989, s. 114.

⁴³² Akalın, **a.g.m.**, s. 1364.

⁴³³ Akalın, **a.g.m.**, s. 1367.

Lanka'ya gittiğine dair verilen bir bilgi, Müslüman Türklerin bireysel ya da politik düzeyde Sri Lanka'yı tanıdıklarına delil teşkil etmektedir.⁴³⁴

İngiliz hakimiyeti döneminde Müslümanların durumunu öğrenen Londra Sefiri Kostaki Bey, 1863 yılında Hariciye nezaretine gönderdiği bir mektupta Seylan Müslümanları ile irtibat kurulması ve Konsolos tayin edilmesi gerektiğini kaleme almıştır.⁴³⁵ Ancak 1901'de Ahmet Ataullah Efendi'nin Güney Doğu Asya Bölgesinden sorumlu olmasına kadar Sri Lanka ile ilişkiler gayriresmi düzeyde ilerlemiştir. Kolombo'da İslâm merkezleri ile irtibatı her daim koruduğu bilinen Markar ailesininden olan Müslüman Abdulmecid Hüseyin Lebbe Markar⁴³⁶ sayesinde gayriresmi düzeyde Osmanlı ile irtibatlar devam ettirilmeye çalışılmıştır. Ekonomik imkânı bulunmayan Müslümanlara ve adadaki İslâm âlimlerine ücretsiz olarak dağıtılan "Müslim Nesen / Müslümanların Dostu" dergisi sayesinde Abdulmecid Markar Efendi, Hıristiyan misyonerlere büyük bir darbe vermiştir.⁴³⁷ Ayrıca Hüseyin lebe Marikar'a çalışmalarında yardım eden kendisine gayri remi konsololuk vazifesi verildiği aktarılan diğer bir kişi de Sultan Kasan Bave'dir.⁴³⁸

Sultan II. Abdülhamid Han dönemindeki İslâmcılık ya da Ümmetçilik akımı, sadece Osmanlı Devletinin sınırları içindeki Müslümanları değil aynı zamanda Asya, Afrika ve Avrupa'da yaşayan Müslümanları kapsamış ve birçok ülkede olduğu gibi Sri Lanka'da da olumlu yansımaları olmuştur. Fikir adamlarının, Müslümanları bir bütün olmaya davet etmesi ve Osmanlı Devletinin buna destek vermesi özellikle Asya ülkelerinde yaşayan Müslümanlar için yeni bir kurtuluş olarak kabul edilmiştir. Nitekim İngiliz Sömürgesi altında oldukları halde Sri Lanka Müslümanları, Osmanlı tarafından görevlendirilen şebkenderler etrafında toplanmış ve halifeye olan bağlılıklarını göstermişlerdir.⁴³⁹

---

⁴³⁴ Türkiye Cumhuriyeti Kolombo Büyükelçiliği, "Sri Lanka ile İlişkilerimizin Tarihçesi", s.1.

⁴³⁵ Akalın, a.g.m., s. 1365.

⁴³⁶ Cezmi Eraslan, **II. Abdülhamid ve İslam Birliği**, İstanbul, Ötüken Yay., İstanbul 1992, s.347-348.

⁴³⁷ Uçar, a.g.e., s.331.

⁴³⁸ Akalın, a.g.m., s. 1365.

⁴³⁹ Hasan Taner Kerimoğlu, "Trablusgarp ve Balkan Savaşları'nda Hint Müslümanlarının Osmanlı Devleti'ne Yaptıkları Yardımlar", **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**, C. XII, Sayı:2, 2012, s.163 .

Müslümanların Fes giymeleri⁴⁴⁰, Efendi lakabının Müslüman halk arasında sıklıkla kullanılması, Hamidiye Koleji ve Hamîd al-Huseyniye Caddesi örneklerinde olduğu gibi kurum ve cadde isimlendirmelerinde İslâm merkezlerine atfen İslâmi isimlerin kullanılması,⁴⁴¹ Hicaz Demir yolu yapımında ve Balkan Savaşlarında yaralanan ve ihtiyaç sahibi olan Müslümanlar için Sri Lanka Müslümanlarının da dâhil olduğu asya ülkelerinin birçoğundan yardımlar toplanması Müslümanların Osmanlı ile irtibatla olduğunu ve buldukları bölgelerde nüfuz sahibi olduklarını delillendiren unsurlardır.⁴⁴²

20.yüzyılın başında Kraliyet Kolonisi olan Sri Lanka da 3 milyon civarında Müslüman bulunmaktaydı.⁴⁴³ Bu Müslümanların Osmanlı ile irtibatını ve ada içerisinde de birlik olmasını sağlayan Abdulmecid Markar Efendi, II. Abdülhamid Han adına Hutbe okumuş ve İngiliz sömürgecilerin zulmünden kurtulmak gerektiğini sık sık dile getirmiştir.⁴⁴⁴ Abdulmecid Markar'dan sonra yerine 1903 yılında Seylan Mağribîleri Derneği'nin de kurucusu olan Muhammed Macan Markar Lebbe, Osmanlı konsolosluğunda görevi devralmış ve bu görevi 1915 yılına kadar devam ettirmiştir.⁴⁴⁵

Singapur'a Omanlı konsolosluğunda atanan Ahmet Ataullah Efendi görev yerine giderken Sri Lanka'ya uğramıştır. Sri Lanka ziyaretleri esnasında Kolombo'dan Galle'ye de uğrayıp Didi Ailesi ile de görüşmeler yapmıştır. Başkent Kolombo'da nüfuz sahibi olan Markar ailesi gibi Didi ailesi de Gallei'nin ileri gelenlerindendi. Seylan'ın ileri gelenleri ile görüşen Ahmet Ataullah Efendi, Müslümanların eğitime büyük önem vermeleri gerektiğini söylemiştir.⁴⁴⁶ Bu doğrultuda 1882 yılında Mısır'dan sürgün gelen Arabî Paşa'nın da öncülük ettiği Müslümanlar İslâm kolejlerinin açılmasına gayret

---

⁴⁴⁰ Abdulvurud Şelbi, "Sri Lanka-Ceylon", s.1345.

⁴⁴¹ Çebi, "Sri Lanka İzlenimleri", s.1.

⁴⁴² Göksoy, "Sri Lanka", s. 427.

⁴⁴³ Uçar, **a.g.e.**, s.330.

⁴⁴⁴ Eraslan, **a.g.e.**, s.165.

⁴⁴⁵ Uçar, **a.g.e.**, s.332.

⁴⁴⁶ Uçar, **a.g.e.**, s.336.

göstermiştir.⁴⁴⁷ Sri Lanka da 1863 yılında başlayan ilk konsolokluk faaliyetleri daha sık yapılmaya başlanmıştır. ⁴⁴⁸

Genel anlamda Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yaşadığı siyasi çalkantılar, diğer ülkelerde yaşayan Müslümanlarla irtibatı zorlaştırmıştır. Ancak Londra Sefareti sayesinde Osmanlı Devleti, kendi sınırları dışında yaşayıp İngiliz sömürgesi altında olan Müslümanların durumundan haberdar olmuştur. İstanbuldaki yetkililer tarafından yakinen takip edilemeyen belki de çok fazla tanınmayan böylesi bir ada ülkesine, Osmanlı devleti tarafından yardımlar gönderilmesinde, Şehbenderlik faaliyetlerinin yapılmasında ve karşılığında Sri Lanka halkı tarafından Osmanlı- Rus savaşında, Trablusgarp'ta, Kurtuluş savaşı ve Balkan Savaşlarında, Çanakkale ve I. Dünya harbinde Sri Lanka Müslümanlarının Osmanlı Devleti ile aynı safta olduklarını ifade etmelerinde ve Halife için Mübarek gün ve gecelerde dua yapmalarında, mali destek sağlamak adına Sri Lanka Müslümanlarının kendi aralarında para toplamasında, Ertuğrul Fırkateyn'inin Sri Lanka'ya gelmesinin büyük bir coşku ile karşılanmasında Londra Sefareti'nin, Seylan Şehbenderlerinin, Markar ve Didi aileleri gibi nüfuz sahibi Müslüman ailelerin ve adada yaşayan ileri gelen ilim sahibi insanların büyük rolü olmuştur.⁴⁴⁹

---

⁴⁴⁷ Sadık Yeli, "Sri Lanka: Ceziret'üş-Şây ve'z-Zıra'ah", s.136-137; Çebi, "Sri Lanka İzlenimleri", s.1.

⁴⁴⁸ Akalın, **a.g.m.**, s.1366.

⁴⁴⁹ Akalın, **a.g.m.**, s.1380-1382.

III. BÖLÜM

SOSYAL VE KÜLTÜREL HAYAT

A. Müslümanlar ile Gayrimüslim Halkın Etkileşimi ve İslâm Hukukunun Etkisi

Mekke'de doğup Medine döneminde devletleşen ve Raşid Halifeler zamanında da genişleyen İslâm devlet sistemi, özellikle ticari faaliyetler için yeni bir dinamizm oldu. Çünkü tüccarlar İslâm toplumunda yüksek bir sosyal statüye sahipti. Ayrıca ticaret ve tebliğ faaliyetleri için denizaşırı ülkelere seyahat etmeleri teşvik edilmekteydi. Kısa bir süre içinde, Asya'nın ve Afrika'nın birkismında İslâm'ın muzaffer bayrağı dalgalanmaktaydı. Dil, renk ve ırk ayrımı yapmadan Müslüman olan herkesin kardeş olduğunu bildiren İslâm dini, çeşitli ırklar arasında manevi bir birlik duygusu oluşturdu. Abbasi İmparatorluğu'nun (751-1258) yükselişi ile birlikte bu duyguya sahip Müslümanlar Asya'da ticari hâkimiyeti sağlamışlardır. 9. ve 10. yüzyıllarda, Müslümanlar, Bağdat'tan Çin'e kadar deniz aşırı ticarete nüfuz sahibi oldular. Bundan dolayı 9. yüzyıllarda, Sri Lanka'da özellikle de sahil kasabalarında, hükümetin onayını almış olan ve yerel sakinlerle de samimi ilişkiler sürdüren Müslüman Araptüccarlar, ada sakinlerinin yaşantısında yer edindiler.⁴⁵⁰

Müslüman tüccarlar Sinhala yöneticilerinden kendi yasaları ile yargılanmak için çok önemli bir ayrıcalık elde etmişlerdi. Bundan dolayı ailevi, ticari her konuda Müslümanlar İslâm Hukunu icra etmede ve bu anlamda Fıkıh bilgisine sahip âlimleri de yönetici olarak başlarında bulundurmada herhangi bir olumsuzluk yaşamamışlardır. Örneğin ticarete buldukları limanların herhangi birinde Müslüman bir tüccarın, gemicinin veya geminin yer aldığı bir uyuşmazlık ortaya çıktıysa Müslüman âlimlerden, tüccarlardan ve denizcilerden oluşan bir mahkeme tarafından sorun çözüme kavuşturulmaktaydı. Yerli halkın kültürel ve dini yaşamına müdahale etmeden

---

⁴⁵⁰Dewaraja, a.g.e., s.23-24.

görevlerini en iyi şekilde yapmaya çalışan kadıların, Müslümanlar arasında birçok yetkisi vardı.⁴⁵¹

Günümüzde adliye hâkimleriyle denk tutulmasına karşın bağımsızlık öncesi dönemde kadılar, daha kapsamlı görevleri üstlenmişlerdir. Ülkede camilerin inşası, yönetilmesi ve vakıflarla ilgili yapılması gerekenler, Müslümanların evlenme ve boşanma gibi özel hukukla ilgili davalara bakmak kadının görevleri arasındaydı. Günümüz hakimlerinden farklı olarak kadıların ayrıca, sivil mahkemelerin yönetimi altında Müslümanların evlilik ve boşanma işlerinde eşlere danışmanlık yapmak ve eşler arasındakianlaşmazlıkları çözen bilirkişi olmak gibi vazifeleri de bulunmaktaydı. Bu görevlerini yerine getirmeleri için gerekli olan kanun ve tüzükler yürürlükte vardı.⁴⁵² Bu anlamda Sri Lanka'da Müslümanlar arasında İslâm Hukukunun hayata geçirilmesi onların İslâmi kimliklerini ve ırksal anlamda Arap kültürünü devam ettirebilmelerine imkân sağlamıştır.⁴⁵³

Sri Lanka Müslümanlarının kültürel yaşantısında İslâm Hukuku denince en geniş anlamıyla, kimlik duygusu uyandıran ve İslâmi normlara bağlılığı sağlayan emir ve nehiyler akla gelmektedir. Bu anlamda müteveli heyeti konumunda olan, toplumda ilmî ve yaşına binaen nüfuz sahibi insanlar kadılık yapmış ya da kadıların işlerine yardımcı olmuşlardır. Ayrıca kadılar para cezaları, sürgün ve hatta hadd cezalarıyla İslâmi yaşantıya aykırı davranışlara karşı harekete geçmişlerdir. Bu cezaların verildiği, cezaya çarptırılanların ilk toplandığı, içtihat verenlerin bulunduğu yer ilk etapta camiler olmuştur. Bu anlamda gerek İslâm hukuku gerekse cami merkezli sosyal yaşantının inşası toplumsal dayanışmayı kuvvetli tutmuştur.⁴⁵⁴

İslâmi toplum dayanışmasını vurgulayan bir diğer faktör de, Hz Muhammed (s.a.v) ve ashabının onuruna Mevlid okunması için evlerde sık sık yapılan sohbet halkalarıdır. Bu vesilelerle müslümanlar biraraya gelir ve birbirlerine ikramda bulunurlardı. Ayrıca Mevlid kandili kutlamalarının dışında irşat faaliyetleri için gün yüzüne çıkan tarikatlar da bulunmaktadır. İlk günlerde Arapların İslâm'ı daha rahat yaşaması, ilmi çalışmaların yapılması ve sohbet

---

⁴⁵¹Dewaraja, **a.g.e.**, s.36-37.

⁴⁵² Göksoy, "Sri Lanka", s. 427.

⁴⁵³Mahroof, "Islamic Law in Sri Lanka: The Formal and Informal Aspects", s.85.

⁴⁵⁴Mahroof, "Islamic Law in Sri Lanka: The Formal and Informal Aspects", s.87.

haklarının oluşturulması adına kurulmuş olan tarikatların liderlerine Şeyh-es Şeccade denmiştir. Bu isimle anılan kanaat önderleri her ne kadar Sri Lanka da ikamet etmese de Sri Lanka Müslümanları arasından birini ya da yerel halkın kültürüne ve onların sosyal yaşantısına uyum sağlamış birini Halifetü'l-Halife vasfı ile yerine vekil bırakmaktaydı. Gerek Şeyh-es Şeccade ve gerekse Halifetü'l-Halife Müslüman halkın sosyal ve kültürel hayatında merkezi konumda olmuşlardır. Müslüman kültürünün kısmen korunmasında ve yeni Müslüman olan yerli halkın kültürel ve sosyal hayatının yeniden inşasında İslâm hukuku merkezi konumda olmuştur.⁴⁵⁵

Geçmişten günümüze ticari menfaatler, İslâmi faaliyetler ve evlilikler yoluyla Arap kültürü ile yerli halkın kültürü birbirine girmiş olsa da günümüzde teknolojiyen yararlanan Müslümanlarradyo, TV programları, dergi ve E-makaleler sayesinde İslâmi kimliklerini korumaktadır. Bu faaliyetler Sri Lanka Hükümeti tarafından işletilen Sri Lanka Yayın Şirketleri, Tamil dilinde Müslümanlar için günde bir buçuk saatlik program yapmaktadır. Devlet televizyonu olan Sri Lanka Rupavahini yayın organı da, Müslümanlara özel programlar sunmaktadır.⁴⁵⁶

Ticaret yoluyla sağlanan kalıcı bağlantılar bugün hem Hindistan'ın alt kısımlarında hem de Sri Lanka'da yaşayan Müslüman toplum tarafından kabul edilen sosyal ve kültürel yapılara dönüşmüştür. Bunlar, akrabalık terimlerindeki benzerlikleri ve anaerkil toplum yapısının tercih edilmesini de içermektedir. Aile soyunun kadınlar yoluyla devam ettirilmesi ve evlerin, arazilerin kızlarına çeyiz olarak aktarılması geleneği Hinduların ve Hıristiyan Tamillerin yanı sıra zaman içerisinde Moorlar tarafından da uygulanmıştır.⁴⁵⁷

Geçmişte dünyanın birçok yerindeki Müslümanların kültürel yaşantısında olduğu gibi Sri Lanka Müslüman kadınlarının da genel anlamda yaşam merkezinin ev olması dolayısıyla Kamusal alanda çok aktif bulunamamıştır. Ev kadınlar için doğum, çocuğun sünnet edilişi, evlilik, bayram ve kandil programları gibi sosyal, kültürel ve dini tüm yaşam ritüellerinin yürütüldüğü mekandır. Ayrıca böyle bir kültürel yaşantı, kısmen anaerkil bir toplumu ortaya çıkarmıştır. Çünkü evlilik sonrası yeni evli çiftlerin

---

⁴⁵⁵Mahroof, "Islamic Law in Sri Lanka: The Formal and Informal Aspects", s.87.

⁴⁵⁶Mahroof, "Islamic Law in Sri Lanka: The Formal and Informal Aspects", s.86.

⁴⁵⁷McGilvray, "Sri Lanka", s.149.

ikamet konusundaki kararı ve ev mülkiyeti hakkı kadına aitti. Yeni evlenen damat karısının evine yerleşirdi. Kız tarafının evinde olduğu günler boyunca kendisine misafir muamelesi gösterilirdi. Bu anlamda kendisine Onurlu Yabancı anlamında “Maha-pillai” kavramı kullanılmıştır.⁴⁵⁸

Müslümanların kültürel anlamda uyum sağlamakta zorlandıkları konulardan bir diğeri de “çapraz kuzen” evlilikleridir. Müslümanlar arasındaki evlilik eğer akraba evliliği şeklinde olarsa Cross-Cousin (çapraz kuzen) evliliği yapılmaktadır. Evlilik konusunda yaşanan kültürel etkileşimler incelendiğinde Arap kültüründen farklı olan ve Müslüman Arapların zorlandığı bir kalıp daha göze çarpmaktadır. Bütün Sri Lanka Müslümanları, damadın birkaç ay ya da birkaç yıl gelinin evinde kalması ve özellikle daimi olarak gelinin evine yerleşmesi adetini çok iyi bilmektedir.⁴⁵⁹ Anaerkil bir kalıp içerisinde damadın, uzun yıllar sonra karısının ebeveynlerinin yaşlanmasıyla ve sonunda ölümleriyle evde güçlü bir otorite olduğu bundan dolayı da kayınpeder ve kayın validenin tüm mülkleri kontrol ettiği aktarılan bir gerçektir.⁴⁶⁰

Tarihsel olarak Moorlar iş hatayında iki ya da üç dil ile iletişim kurabilmelerine ve köken olarak Arap olmalarına rağmen evlerinde Tamilce konuşmaktaydı.⁴⁶¹ Kurulan ailevi bağlar yaşanan kültürel entegrasyon ve canlı tutulmaya çalışılan İslâmi kimliğin yanı sıra dil farklılıkları da zamanla ortadan kalmış ve hatta yeni bir dil inşa edilmiştir. 19. yüzyıl ve 20. yüzyılın ilk dönemleri boyunca Moorlar’ın “Arwi Dili”ni ⁴⁶² kullandıkları aktarılmaktadır.⁴⁶³

1. Müslümanların Topluma Katkıları

Geçmişte, Müslümanlardan da bazı nüfuz sahibi kişilerin hem sömürge öncesi Krallıklar zamanında hem de bağımsızlıktan sonraki süreçte siyasi güç

---

⁴⁵⁸Smith,**a.g.e.**, s.37.

⁴⁵⁹Kr Singh and Khan,**a.g.m.**,s.1355.

⁴⁶⁰Smith,**A.g.e.**,s.218- 219.

⁴⁶¹Hussein, **Sarandib: An Ethnological Study Of the Muslims of Sri Lanka**, , s.27-28.

⁴⁶² Arwi alfabesi, Arapça seslerle eşlenemeyen Tamil sesli harfleri ve birkaç Tamil ünsüz harflerini temsil etmek için kullanılan on üç ek harfe sahip Arap alfabesidir. Arwi, Arap alfabesini kullanan Tamil dilinin yazılı bir kayıdır. Tipik olarak Arapça dilinden geniş anlamlar içerir. Arwi, Hindistan’ın Tamil Nadu eyaleti ve Sri Lanka’nın Müslüman azınlığı tarafından yaygın bir biçimde kullanılmıştır. Bazı İslami okullar hâlâ müfredatlarında bu dil bir konu olarak işlenmektedir. Geniş bilgi için bkn:<http://www.liquisearch.com/arwi>

⁴⁶³McGilvray, “Sri Lanka” s.149-150 .

kazandığı bilinmektedir. Sri Lanka Müslümanları her ne kadar genel anlamıyla Moor olarak adlandırılrsa da kendi içinde mesleklerine, nüfuzlarına ya da Sri Lanka'da buldukları bölgelere göre farklı isimlerle adlandırıldığı eserimizin Moorlar başlığı altında kaydedilmiştir. Bu Müslümanlardan siyasi nüfuzu elinde bulduranlara da ülke genelinde “Jalasti” diye seslenilmiştir. İbn Battuta'ya göre, Jalasti şeklinde adlandırılan Müslümanlar Sri Lanka'da 14. Yüzyılda tam bir güç timsali olmuş, ülke idaresinin seyrini etkileyebilecek nüfuzu ellerinde buldurmışlardır.⁴⁶⁴ Ancak buldukları konum ne olursa olsun Müslümanların adaya geldiği günden bugüne ülkenin siyasi, idari, ticari bütün sahalarında olumlu katkıları ve hizmetleri olmuştur.⁴⁶⁵

Ancak 1505'te Portekizlilerin adaya gelmesinin ardından Portekiz zulmü altında hayatta kalma mücadelesine giren Müslümanlar, Portekizlilerin olmadığı diğer liman bölgelerine ve iç krallıklara hicret ettiler. Birçoğu da Kandyan Krallığına sığınmıştır. Ülkeye ve Krala olan hizmetlerinden ötürü Müslümanlar, genel olarak adanın her kesiminde hoş karşılanmış, her insanla uyum içerisinde yaşamış, güzel eserler bırakmıştır. Bu durumu bilen Kandyan Kralları da kendi topraklarına yerleşen Müslümanlara, camilerini inşa edebilmesi için toprak hediye etmiştir. O günün imkânlarında inşa edilen camilerin büyüklüğü evlerin büyüklüğünden pek de farksız değildi. Ayrıca ülke içerisinde olmayan mabet merkezli iskan adaya tanıtan Müslümanlar, Portekiz zulmünden kaçmak için gittikleri bölgelere önce cami inşa etmiş ve daha sonra camilerin etrafına evler inşa etmişlerdir.⁴⁶⁶

Bu misafirperliklerine karşın Müslümanlar da Kandyan krallığına hizmeti bir borç bilmiştir. Bu minnet karşılığında krallık içerisinde ticaretle uğraşanlar için dinlenme tesislerini inşa etmişlerdir. Teknolojinin bugünkü seviyesine ulaşmadığı günlerde, Sri Lanka'da en iyi ulaşım ve nakil vasıtası olan öküz sürüsün rotası, uzun vadiler boyunca uzanmaktaydı. Zaman içinde hem nüfus artışı hem ülke içi göç dalgaları sebebiyle ülkenin büyük bir bölümünde yeni rotalar ve yollar inşa etme ihtiyacı ortaya çıktı. Bir öküz sürüsünün hedefine ulaşması birkaç gün sürmesi sebebiyle geceleri dinlenme yerlerine duyulan ihtiyaç zorunlu bir hal aldı. Sonuç olarak, zaman içinde yeni rotalar üzerine

---

⁴⁶⁴ İbn Battuta, **a.g.e.**, s. 855.

⁴⁶⁵ Morimoto, “Islam in Sri Lanka”, s.18.

⁴⁶⁶ Jazeeland Zulkiple, **a.g.m.**, s.184.

yerleşmiş ve yaşam merkezlerine de camiye koymuş olan camiler ve Müslümanların misafirhaneleri, yola çıkanlar için vazgeçilmez dinlenme yerleri oldu.⁴⁶⁷

Hollandalıların hâkimiyeti döneminde, bu göç dalgalarını kendi lehine kullanmak isteyen Kral Senerat daçeltik ekimini yeniden canlandırmak için Batticaloa bölgesindeki Deeghavapi'ya çok sayıda Müslüman yerleştirdi. Müslümanlar da bu bölgede "Madige Badda" olarak adlandırılan bir nakliye departmanı kurdu. Müslüman tüccarların kurdukları nakliye departmanı sayesinde, ülkenin ulaşım imkânının çok zor olduğu iç kısımlarda ve dağlık bölgelerde yaşayanların ihtiyacını karşılayan yiyecek, kurutulmuş balık, kıyafet ve mücevherat gibi malları getirdikleri bilinmektedir.⁴⁶⁸

Yaptıkları katkılar ve ortaya koydukları fedakârlıklar sayesinde Müslümanlar hem Krallar tarafından hem de yerli halk tarafından takdir edilmiştir. Chola imparatorluğunun yükselişi, sömürgeci güçlerin adayı istila etmesi, iç çatışmalar ve Müslümanları adadan çıkarmaya yönelik yapılan daha nice sayısız mücadeleler, Müslümanların ticari ve siyasi imkânlarına darbe vursa da Müslümanların ticari ve İslâmi faaliyetleri asla tamamen engellenmemiştir. Müslümanlar da sahip oldukları bütün imkânları ülkenin bütünlüğü için seferber etmişlerdir. Bunun en büyük kanıtı bir Sinhala atasözüdür: "Müslümansız ya da kargasız bir yer neredeyse hiç yok."⁴⁶⁹ Yani Adada siyasi veya ticari bütün konularda yer edinebilmek için Müslüman olmak en büyük kolaylıktı.⁴⁷⁰

a. Müslüman Dokumacılar ve Terziler

Müslümanlar dokumacılıkta tecrübe sahibi kişilerdi. 1762'de John Pybus, Kandy'ye gittiğinde, hayvancılık ve tarımın yanı sıra Müslüman köylülerin kendi giyeceklerini kendilerinin diktğini aktarmıştır. 19. yüzyılın başında Sri Lanka'daki tek dokumacılar Müslümanlar ve Salagama halkıydı. İp eğirme ve

---

⁴⁶⁷Jazeel and Zulkiple, **a.g.m.**, s.184.

⁴⁶⁸Razick vdğr., **a.g.m.**, s.280.

⁴⁶⁹Sinahla Atasözünün İngilizce karşılığı "There is hardly a place without a crow or a Muslim."

⁴⁷⁰Smith,**a.g.e.**, s.34

yün dokuma Müslümanlar tarafından yapılan mesleklerden biridir.⁴⁷¹ Hollandalılar tarafından Kolombo'da oturmasına izin verilen Müslümanların birkaçı terzi idi. Bugün halen Müslüman terzilerin birçoğu Kolombo'da ikamet etmektedir.⁴⁷²

Yüzlerce yıllık bu tecrübelerle rağmen sömürge öncesi dönemde Sri Lanka'da Kral Buwanekabahu için ham maddesi altın olan ipliği kullanarak tasarımları özel kıyafetler diyecek profesyonel dokumacılar yoktu. Periya Mudali Marikkar isminde Müslüman bir tüccar, kralın isteklerini dikkate alarak Güney Hindistan'daki Saliapattanamköyünden yedi dokumacıdan oluşan bir grup getirdi. Eski zamanlardan beridir Sri Lanka'da iplik eğirme ve dokuma bilinmesine ve uygulanmış olmasına rağmen, Güney Hindistan'da üretilen ve sıklıkla adaya ithal edilen ince malzemelerle karşılaştırıldığında, Sri Lanka'da üretilen tekstil malzemelerinin miktarı ve kalitesi yetersizdi. Özellikle Kralın taleplerini karşılamıyordu. Periya Mudali Marikkar'ın getirdiği bu dokumacılar hem kralın taleplerine cevap vermiş hem de adadaki ip eğirme ve kumaş üretiminin kalitesini artırmıştır.⁴⁷³

Bunun karşılığında Kral, Periya Mudali Marikkar'ın ve torunlarının tümü tahtirevan taşıma hizmetinden azad edilmesi ve aile itibarının eksilmeden korunması emrini verdi. Ayrıca ibadetleri için cami inşa edebilecekleri kadar büyük arazi ve camilerin bakımı için ihtiyaç duyulan imkaları sağladı. Bu imtiyaz sahibi kişilerin torunlarının herhangi bir limanda ticaret yapmasına ve herhangi bir ticari mal nakletmesine de yetki verildi. Bu konu ile ilgili olarak ilave edilmesi gereken diğer bir bilgide bahsi geçen Müslüman ailenin üstünlüğü ve itibarı korunmuş ve yaklaşık 600 yıl sonra bile onların torunları Alexander Johnston tarafından Sağlık Bakanlığı Müfettişi olarak atanmıştır.⁴⁷⁴

b. Müslüman Mücevher Ustaları

Sri Lanka, dünya üzerinde en zengin ve çeşitli kıymetli taş rezervine sahip ülkelerden biridir.⁴⁷⁵ Meslek açısından çoğu Müslüman tüccardır. En

---

⁴⁷¹ Anthony Bertolacci, **A view of the Agricultural, Commercial and Financial Interest of Ceylon**, London, 1817, s.43.

⁴⁷² Dewaraja, **a.g.e.**, s.140.

⁴⁷³ Paul E. Pieris, **Ceylon the Portuguese Era**, Volume: II, Sri Lanka, 1983, s.218.

⁴⁷⁴ Pieris, **Ceylon the Portuguese Era**, s.219.

⁴⁷⁵ Avcı, "Sri Lanka", s. 425.

belirginini de değerli taş ticaretiyle uğraşan Müslüman ailelerdir.⁴⁷⁶ Bu aileler genel olarak Kolombo, Galle, Beruwala, Kalatura ve Ratnapura da yaşamaktadır. Sayısal çoğunluğu oluşturan ve kendi dükkânlarını açan küçük Müslüman tüccarlar da genel manada adanın her tarafına yayılmıştır.⁴⁷⁷

Mücevherlerin teşhisinde, işlenmesinde ve satılmasında Müslümanlar, nesiller boyu süren uygulamalardan sonra rakipsiz bir beceri kazanmışlardır. Değerli taşların çıkarılmasında, işlenmesinde, yüzüklerin ve diğer altın süslemelerin yapılmasında zarif ve profesyonel işçilik sergilediler. Kaba bir işçilikten daha ziyade, kendi yeteneklerinden deyararlanarak birçok eşsiz tasarım örnekleri ortaya koymuşlardır. Bütün değerli taşların yuvarlak ve parlak yüzüğe ince ince dokunuşlarla işlenerek eklenmesi bunun en güzel örneklerindedir. Ülkenin iç ve dış ticaret alanında değerli taşların üretilmesi ve satılmasında Müslümanlar lider rol oynamışlardır.⁴⁷⁸

c. Müslüman Tüccarlar

Müslümanların adadaki ticari faaliyetlerinin tarihi, adaya gelişleri ile eşdeğerdir. Çünkü Müslümanlar, adaya ticari bağlantılar kurarak yerleşmişlerdir. Müslümanların yerel ve uluslararası ticaret arenasında rolünü anlamak için önce doğuda Kızıldeniz'den ve Doğu Afrika'dan Sumatra'ya, Kuzeyde Çin Denizi'ne uzanan kazançlı ve köklü pazar olan Hint Okyanusu'nun ticaret şartlarını bilmek gerekmektedir.⁴⁷⁹

12. ve 13. yüzyıllarda Müslümanların, ülkenin pazarlanabilir tüm ürünlerini ihracat için toplamak amacıyla ada çapında bir acenta ve alt temsilciler ağı kurduğu nakledilmektedir. İç bölgelerdeki ürünleri ihraç etmek ve dışarıdan gelen ürünleri de bölgelere en kısa zamanda ulaştırmak için her limanda Müslümanların acentaları ve saklanabilir ürünleri muhafaza etmek için depoları bulunmaktaydı. Müslüman tüccarlar tarafından inşa edilen bu depolardan en büyükleri ve merkezi konumda olanı da Mannar ve Mantota bölgesindedir. Hint Okyanusu'nda yaygın olan korsanlardan hem kendi hem de

---

⁴⁷⁶Morimoto, "Islam in Sri Lanka", s.17.

⁴⁷⁷Kr Singh and Khan, **a.g.m.**,s.1354.

⁴⁷⁸ Dewaraja, **a.g.e.**, s.140.

⁴⁷⁹Smith, **Islamic Ideology and Religious Practice Among Muslims in a Southern Sri Lankan Town**,s.29.

ülkenin ticari çıkarlarını korumak için acentalarda ve depolarda güvenlik görevlileri bulundurmuşlar ve Hint Okyanusu'nda da silahlı gemileri sayesinde korunmuşlardır.⁴⁸⁰

1656 yılında Hollandalılar, Portekizlilerin yerini aldığında, Kandyan kralları Doğu'da Kottiyar ve Batticaloa limanlarını, Batı'da da Kalpitiya ve Puttalam limanlarını hala kontrol etmekteydi. Müslümanlar da *chetty*⁴⁸¹ diye adlandırılan küçük ticaret topluluklarıyla ticaretlerine devam etmeye çalışıyorlardı. Bu limanların her biri, Krallığın farklı bölgeleri için bir pazar görevi görmekteydi. Trincomalee yakınlarındaki Kottiyoor, Kral'a ait en iyi limandı. Kiliveddy'de malların değişiminin gerçekleştiği Müslümanların da aktif olduğu büyük bir çarşı vardı. Burada bir memurun kral adına aidat topladığı bir Kraliyet Gümrük Evi bulunmaktaydı. Kiliveddy'de, susam tohumları, boncuklar ve kurutulmuş hindistancevizi gibi ülkenin iç kısımlarda yaşayan halkın ihtiyacına cevap veren ticari ürünleri getiren *cholian*⁴⁸² tüccarlar faaliyet göstermekteydi.⁴⁸³

Ayrıca 1762'de Kottiyoor'dan Kandy'ye, Müslüman tüccarların mal alıp götürülen kervanlarının uğrak yeri haline gelen ve kervandakilerin dinlendikleri, hem kendilerinin hem de hayvanlarının açlıklarını giderdikleri dinlenme tesisleri inşa edilmişti. Çünkü Müslümanlar büyükbaş hayvanları tarım işlerinde kullanmakla birlikte ticaret ürünlerinin nakliyesinde de kullanmıştı. Ancak sömürge güçleri döneminde ülkenin karşılaştığı siyasi ve ticari krizlerden dolayı Müslümanlar buldukları bölgelerden çıkarılmış ve ellerindeki imkânlar gaspedilmiştir. Bu durum 20. yüzyıla kadar devam etmiştir.⁴⁸⁴

19. yüzyılda ve 20. yüzyılın başlarında, İngilterenin ticari emelleri kahve plantastonlarının artmasına sebep oldu. 1840'dan 1845'e kadar, kahve tarımı için yıllık ortalama 45 bin dönüm arazi satıldığı aktarılan tarihi hadiseler arasında yer almaktadır. Her ne kadar Avrupalı Sömürgeciler tarafından

---

⁴⁸⁰ Dewaraja, **a.g.e.**, s.35-36.

⁴⁸¹ Chetty, adaya yerleşen Güney Hindistanlı bir ticaret topluluğudur. Bilgiler, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/chetty> sitesinden alınmıştır. Erişim Tarihi 23.05.2019.

⁴⁸² Cholian, Güney Hindistanlı Müslüman Tüccarlar için Hollandalılar ve İngilizler tarafından kullanılan terimdir.

⁴⁸³ Dewaraja, **a.g.e.**, s.127.

⁴⁸⁴ Dewaraja, **a.g.e.**, s.127.

önlere engeller koyulsa da Müslümanlar plantasyon endüstrisine yatırım yaptılar ve aynı zamanda plantasyonun yükselmesi nedeniyle “Bazaar kasabalarında” önde gelen ve rağbet gören tüccarlar eski güçlerini ele geçirmeye çalıştılar. Bu sektör aynı zamanda toptan ve perakende ticaretinin büyümesine neden oldu.⁴⁸⁵

Ticarette genel olarak Müslümanların aktif olmasından yerli Sri Lankalılar da faydalanmıştır. Bunun en güzel örneklerinden biri de Mantota yakınlarında bulunan devbir su sarnıcının inşa edilmiş olmasıdır. Müslümanlar tarafından aktif hale getirilen su deposu, yerli halkın da yaşadığı birçok mahallenin su ihtiyacını gidermiştir. Kurak bölgelerde tarım tamamen yağmurlama ya da çit açma gibi bireysel sulama yöntemlerine bağlıydı. Bu su depoları kurak bölgelerde yapılan tarımsal faaliyetlerinin can damarı olmuştur.⁴⁸⁶ Bundan dolayı Müslümanların ticari faaliyetleri ile ülkeye gelen zenginlik, ülke ekonomisi için hayati bir öneme sahipti. Çünkü deniz aşırı ticaretin kontrolü ve iç ulaşım ağları genel olarak Müslümanların elindeydi.⁴⁸⁷

d. Müslüman Tabipler

Her ne kadar Müslümanların sadece ticari ilişkilerde ve ticaretin inceliklerinde ustalaştıklarına inanılsa da Müslümanların üstün olduğu başka alanlar da mevcuttu. Bunlardan biri de tıptır. Bazı Müslüman aileler, mesleklerindeki üstünlükleri sebebiyle Sri Lanka'nın seçkin hekimleriydi. Bu doktorlar, on üçüncü veya on dördüncü yüzyılda Batı'daki İslâmi ilim merkezlerinde yaygın olan tıbbi ve bilimsel bilgiyi Sri Lanka'ya getiren atalarını yani Arap göçmenleri takip etmiştir. Bundan dolayı *Unani*⁴⁸⁸ tıbbının daha önce de Sri Lanka'da bilindiği aktarılmıştır. Zira Anuradhapura'daki Mihintale'de antik hastane alanının kalıntıları arasında yedinci yüzyıldan dokuzuncu yüzyıllar arasına ait olduğu düşünülen Sasani İslâmi ilaç kutularının çıkarıldığı arkeolojik çalışmalarla delillendirilmiştir. *Unani* ilaçlarının bu ilaç kutularında Arabistan ve Basra Körfezi'nden Sri Lanka'ya ithal edildiği

---

⁴⁸⁵ Jazeeland Zulkiple, **a.g.m.**, s.185.

⁴⁸⁶ Dewaraja, **a.g.e.**, s.27.

⁴⁸⁷ Silva, “Sri Lanka”, , s.4.

⁴⁸⁸ Unani Medicine yani Unani tıbbı, Güney Asya'da İslam tıbbı olarak da adlandırılmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz.<https://www.britannica.com/science/Unani-medicine>

düşünülmektedir. Ayrıca Unani tıp bilgilerine sahip doktorların krallık içinde konumları her daim üstün tutulmuştur.⁴⁸⁹

Kral tarafından desteklenen ve Unani tıp bilgilerine ve yarıca dönemin hastalıklarına geleneksel yöntemlerle cevap verebilen doktorların en ünlüsü, Kegalle bölgesinde bulunan Müslüman Gapala Moor ailesidir.⁴⁹⁰ Gapala Moor Ailesi'nin soyağacı, Mawahadd Hanedanı'nın Kraliyet doktoru olan büyük bir alim doktora dayanır. Mawahadd Hanedanı'nın doktoru MS 1110'da İspanya'nın Granada ilinde doğmuştur. Ebu Bekir Muhammed ibn Abdul Melik ebu Tufeyl el-Medeni ismiyle tarihi vesikalara kaydedilen doktor, ayrıca Fas Halifesi Ebu Yakub ibn Yusuf'un (MS 1165) başhekimi idi. Rivayete göre, Dr. Ebu Bekir Muhammed b. Abdulmelik b. Ebû Tufeyl'in (Abu Bakr Muhammad ibn Abdul Malik ibn Thufail) iki erkek torunu, Kuzey Hindistan'da Gop denen kasabada yaşamaktaydı. Kral II.Parakramabahu'nun (1236-1270) davetiyle Delhi Sultanı'nın veziri tarafından Sri Lanka'ya gitmeleri istendi.Bu kral saltanat yıllarında kendisini zorlayan ve sonunda kraliyet görevlerini bir bakanına ve daha sonra oğluna bıraktıran kekemelikten muzdaripti. Bu türden bir zorluk içerisinde olan kral, Delhi Sultanından, Unani bilgilere sahip hekimlerini kendisine göndermesini talep etti. Bu doktorların Sri Lanka'ya yerleşmesinden sonra Sinhala kralları onları Gopala olarak adlandırmış ve Sri Lanka'daki diğer Müslüman Moor ailelerinden ayırmak için de bu kelimeyi kullanmışlardır.⁴⁹¹

Gopala Moor ailesi, Sinhala krallığının sadece doktorları olarak değil, aynı zamanda danışmanları ve generalleri olarak da görev yapmıştır. Gopala Moor ailesinin torunları günümüzde Betae Udayar Nilames olarak bilinen Müslüman ailedir.Gopala Moor ailesi, aynı şekilde Kandy krallığına da hizmet etmiştir. Bu doktorların tıbbi yeteneklerini duyan bir Kandy kralı, onlardan birinin rahatsızlanan kraliçeyitedavi etmesini istedi. Ancak bütün tecrübelerine rağmen doktor, kral tarafından teste tâbi tutulur. Rivayet edilen bu teste göre doktorun hastayı göremeyeceği şekilde hasta kapalı bir odaya yerleştirilir. Nabzı hissedebilmesi için doktora, hastaya dokunma izni de verilmemiştir.

---

⁴⁸⁹ Dewaraja, a.g.e.,s.129-130.

⁴⁹⁰ Asiff, **Sarandib: An Ethnological Study Of the Muslims of Sri Lanka**, s.19.

⁴⁹¹ S.M. Ahamed Udayar, "Sri Lanka Moor Physicians (Hakeems) to the Sinhala Kings", in **Moor Islamic Cultural Home (M.I.C.H), Souvenir**, Volume: IV, 1977-82, s.171-174.

Bunun yerine doktora ip verilir ve nabızı, ip ile kontrol etmesi istenir. Ancak odanın içindeki bir kapının demir çubuğuna ipin ucu bağlanır diğer ucu dadoktoru yanılmak amacıyla doktora verilmiştir. Doktor bir müddet sonra ipin cansız bir cisme bağlı olduğunu söyler. Bundan sonra ip bir köpeğe bağlandı ve doktor ipin bir hayvan bağlı olduğunu söyler. Doktorun yeteneğinden tamamen memnun olan kral, kraliçenin tedavisini bu doktora devreder ve hastalığı teşhis edildikten sonra bir ilaç hazırlanır. Neticede kraliçe iyileşti. Bu olaydan sonra kral, doktora “Betge Mohandiram” olarak adlandırılan Kraliyet Başhekimliği görevini vermiştir.⁴⁹²

Fakat Gopala ailesi için Sri Lanka’da durumlar her zaman iyi olmamıştır. Gopala Moor Ailesinden birine General rutbesi verildi. 1579’da I. Wimaladharmasuriya yönetiminde sahil Savunma Komutanı olarak krallıkta görev yapmaktaydı. Narendra Sinha (1707-1739) hükümdarlığında da siyasi çalkantılar yaşanmaktaydı. Gopala Moor ailesinden şüphelenen Narendra Sinha ve vezirleri durumun çözülmesi için kanun çıkarılmış bu süreçte de Gopala ailesinin topraklarına el konulmuştur. Bir müddet sonra da Kandy'den uzaklaştırılmışlardır. Ancak şüphelilerin yakalanması, komplonun kime ve neye yönelik yapıldığının netleşmesi sonucunda Gopala Moor ailesinin masum olduğu ortaya çıktı. 1747’de bu ailenin toprakları geri verilmiştir.⁴⁹³

1760 yılında Kral Kirthi Sri Rajasinghe’ya tekrar bir süikast düzenlenir. O dönemde Gopala ailesini temsil eden ve Krallık Hekimi olarak görev yapan Gopala Mudaliya, Kralın farklı hastalıklara yakalanması sebebiyle süikast girişiminden şüphelenir. Kral, en sadık destekçisi olan Gopala Mudaliya sayesinde Kraliyet mutfağındaki başaşçı Moladanda Rala ve birkaç nüfuz sahibi kişinin düzenlediği olaydan haberdar olur. Bu sadakatin altında kalmak istemeyen Kral Kirthi Sri Rajasinghe, isyancı Moladanda’ya ait topraklarla birlikte birkaç ödül daha verip bu Müslüman Doktor Gopala Mudaliya’yı onurlandırır. Bu olaydan sonra Müslümanların gücü ve etkisi bir kat daha artmıştır.⁴⁹⁴ Kral Kirthi Sri Rajasinghe'nin (1747-1781) hükümdarlığında, Gopala Mudaliyar en mehur günlerini yaşamıştır. Aktarılan bir başka rivayete göre, Kandy'de yaşayan Katolikler 1749'da şehirdeki sakramentleri yönetmeyi

---

⁴⁹²Dewaraja, **a.g.e.**, s.131-132.

⁴⁹³ Lawrie, **a.g.e.**, s.943.

⁴⁹⁴ Dewaraja, **a.g.e.**, s.133.

isterler ancak Kral izin vermez. Bir müddet sonra Gopala Mudaliyar'ın müdahalesi sayesinde misyonerlere,sakramentlerini yönetmek için Krallığa girmelerine izin verilmiştir Bu rivayet Doktorların sadece hekimlik yapmadığını ve Müslümanların Kralın üzerindeki etkisini gösteren en nadide örneklerden bir diğeridir.⁴⁹⁵

Benzer başarılar sömürgeci devletlerin hâkimiyeti döneminde de devam etmiştir. 1656 ila 1948 yılları arasında, hem Hollandalılar hem de İngilizler, yetenekleri hükümet tarafından da bilinen Müslüman doktor ailelere farklı imtiyazlar vermektedir. Hollanda, Sri Lanka'daki askerlerine, nakliye personeline ve diğer Hollanda vatandaşlarına hizmet etmek amacıyla hastaneler kurdu. Küçük yerel hastaneler Galle, Jaffna, Matara, Trincomalee, Mannar, Batticaloa ve Kalpitiya kurulmuşken, en iyi ve en büyük hastane Kolombo'da idi. Bu hastanelerde yerlilerin tedavisine izin verilmemesine rağmen, Hollandalılar yerel ilaçlara büyük ilgi duymuş ve bunların bir kısmı hastanelerde kullanılmıştır. Bunun sonucu olarak yerel ilaçlardan ve tıbbi tekniklerden anlayan doktorlara ihtiyaç duyulmuştur. 1791 yılında Mira Lebbe Meestriar Seka Marikkar ve Sareek Lebbe gibi bazı Müslüman doktorlar bu hastanelerde görevlendirilmiştir.⁴⁹⁶

1806'da, Sir Alexander Johnstone, Mira Lebbe Meestriar Seka Marikkar'ı Sağlık Bakanlığına atadı. Yaşadığı dönemde Mira Lebbe Meestriar Seka Marikkar, Sri Lanka'nın en bilgini olarak kabul edilmekteydi. Ailesi yaklaşık 8 asırlık yerli tıp kitaplarının en nadir koleksiyonuna sahiptir. Mira Lebbe Meestriar, adadaki Müslüman hekimler tarafından eski zamanlardan beridir tıbbi amaçlarla kullanılmış ve Sri Lanka'da yetiştirilmekte olan tüm bitkilerin ayrıntılı raporunu hazırlayan özel bir araştırmacıydı. Ticari amaçlar için kullanılabilir ve evde tüketilebilir tıbbi bitkilerin yetiştirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla Kraliyet Botanik Bahçeleri'nin kurulması da Mira Lebbe Meestriar'ın ilgi odağıydı.⁴⁹⁷

---

⁴⁹⁵Lorna Dewaraja, **The Kandyan Kingdom of Ceylon, 1707-1782**, Sri Lanka, 1988, s.109.

⁴⁹⁶ Dewaraja, **a.g.e.**, s.135.

⁴⁹⁷ Dewaraja, **a.g.e.**, s.135-136.

e. Müslüman Elçiler

Kandyan Krallığı Müslümanları,krallara çok farklı konularda hizmet etmiştir. Bu hizmetlerin bir kısmı halkı bir kısmı da kralın şahsını ilgilendirmektedir. Devleti ilgilendiren ve gizlilik esası olan konularda da, Müslümanların sadakati ve vazgeçilmezliği göz ardı edilmemiştir. 1762'de İngiliz John Pybus, Trincomalee'den Gannoruwa'ya seyahat ettiğinde, Pybus'a eşlik eden kralın yetkili temsilcisinin bir Müslüman olduğu rivayet edilmektedir. Maula Muhandiram'ın oğlu Uduma lebbe, Kandyan Kralı tarafından farklı krallıklara elçi olarak gönderilmiştir. Bazı krallık yöneticilerinin, Kandy Kralı'nın böylesi önemli görevler için bir Sinhala bakanını göndermeyip yerine Müslüman birisi görevlendirdiğini sorguladıkları bilinen bir gerçektir. Kral, Müslüman elçiler sayesinde krallık dışındaki gelişmeleri takip etmenin yanı sıra özellikle Güney Hindistan'daki ve aynı zamanda sömürgeci devletlerin kendi topraklarındaki güç politikalarını öğrenmek için Müslüman tebaasından yararlanmıştır. Hollanda Valisi Jan Schreuder (1757-1762), Müslümanların Kandy Kralı'na sadakatini anlatan konuşmalar yapmıştır. Jan Schreuder, Müslümanların Krala bağlılıklarının yanında sömürgeci devletlere muhalif olmalarından da yakınmaktadır.⁴⁹⁸

Müslümanlar özellikle önemli dış görevler için seçilmiştir. Çünkü onlar güvenilir olmalarının yanında okyanusta yolculuk yapma tecrübesine, uluslar arası bağlantılara, iki ya da üç dili akıcı konuşabilme ve muhatablarını bir şekilde ikna edebilme kabiliyetine sahiptiler. Bu özellikler, Sri Lanka Müslümanlarını diplomaside seçkin kılmıştır. Bundan dolayı elçilik görevlerine, Sinhala kralları tarafından Müslümanların atandığı bilinmektedir. Bunun en güzel örneği; 1283 yılında Yapahuwa'nın Kralı I. Buwanekabahu tarafından, el-Hac Ebû Osman'ın Sri Lanka ile Müslüman devletlerarasındaki ticari bağlantıları görüşmek üzere Mısır'a gönderilmesidir. Aile isimlerinin ya da lakablarının birçoğu, aile üyeleri tarafından yapılan memuriyeti temsil etmiştir. Bundan dolayı Kandyan bölgesinde “*Tanapati Mudiyansele*” adıyla

---

⁴⁹⁸J.H.O.Paulusz, **Secret Minutes of the Dutch Political Council 1762**, Government Press, Ceylon, 1954, s.121.

anılan bazı Müslümanlar vardı. “*Tanapati*” kelimesi büyükelçiyi ve “*Mudiyanse*” kelimesi ise herhangi bir memuru ifade eder.⁴⁹⁹

Ayrıca Yapahuwa Kralı Buwanekabahu, Memlûk idaresine El-Hac Ebu Osman’ı gönderdikten sonra bir Mısır büyükelçisinin de Sri Lanka’ya gönderilmesini talep etti. Bunun üzerine, dostane ilişkileri devam ettirebilmek için Sultan, Sri Lanka’daki Müslüman tüccarlara yönelik açık bir davetiye yolladı. Sri Lanka’da yerel yöneticilerin çıkarları Müslümanlarınkilerle yakından ilişkilidir. Ayrıca ticari ve siyasi menfaatler askeri ittifakları da beraberinde getirmiştir. Nitekim Güney Hindistan’dan gelen Hindu istilalarının tehdidine karşı Sri Lanka yöneticileri Müslüman dünyası ile ittifak yapmıştır.⁵⁰⁰

Memlûklerle bu olumlu ilişkilerin devam ettirilip ettirilmediği konusunda net bilgi veren kaynakların olmaması üzücüdür. Ancak, Bahri Memlûklere ve özellikle Sultan Seyfeddin Kalavun (1279-1290)’a ait sikkelerin Kolombo ve Kandy arasında bulunması ticari ve siyasi ilişkilerin en azından bir müddet devam ettiğini göstermektedir. Sri Lanka Kralları tarafından sadakatleri, uluslararası bağlantıları ve navigasyonel becerileri sayesinde denizaşırı görevler olmak üzere çeşitli sorumlulukları yerine getirmeleri Müslümanlardan da talep edilmekteydi.⁵⁰¹

Arap yazarlar Sinhala yönetiminin dini hoşgörüsüne dikkat çekerken farklı dinlere mensup insanların Sinhala meclisinde söz aldığını aktarmaktadır. Zira dördü Müslüman dördü Hıristiyan dördü Yahudi ve diğer dördü de Budist olan onaltı kişilik bir Kraliyet Konseyi, özellikle ülke ekonomisini düzeltmek için farklı ülkelerle ticari ortaklıklar kurulurken, elçilik konusunda Krala yardım etmiştir.⁵⁰² Günümüzde elçilik anlamında devlet idarelerinde ve diplomaside 21 Müslüman milletvekili görev yapmaktadır. Ayrıca Müslümanların kurdukları “Sri Lanka Müslüman Kongresi” ve “Tüm Seylan Halk Kongresi” gibi partilerin nüfuz sahibi Müslüman liderleri bulunmaktadır. 1948 sonrası bazı şehirlerde belediye başkanlarının Müslümanlardan seçilmesi,

---

⁴⁹⁹ Dewaraja, **a.g.e.**, s.138.

⁵⁰⁰ V.L.B. Mendis, **Currents of Asian History**, s.423.

⁵⁰¹ H.W.Codrington, **Ceylon Coins and Currency**, Kolombo, 1924, s.158-159.

⁵⁰² Dewaraja, **a.g.e.**, s.29.

Müslümanların geçmişte olduğu gibi bugün de Sri Lanka tarihinde önemli bir yere sahip olduğuna işaret etmektedir.⁵⁰³

f. Müslüman Askerler ve Komutanlar

Başından beri Müslümanlar Sinhala krallarının ordusunda hizmet ettiler ve yüksek askeri makamlara yükseldiler. Müslümanlar, Kandyan kralının ordusunda hazır bulunmuş, ülkenin karşılaştığı dış tehditlerde yerli halk ile birlikte adayı savunmuşlardır. Aktarılan tarihi rivayetlerde 1810 yılında 250 Arap asıllı Müslüman'ın ve 200 Malay'ın Kandy'de askeri eğitim gördüğü bilinmektedir. Müslüman askerlerin orduda ve krallıkta görev yapmaları Kral tarafından istenen özel bir durumdur. Çünkü yerel halkın kendisine süikast düzenleyebileceği ihtimalini engellemek için kral, orduda toplumun diğer unsurlarını da bulundurmıştır.⁵⁰⁴

İbn Batuta Kolombo'yu ziyaret ettiğinde, siyasi ve askeri gücü elinde bulundurmalarından dolayı kendilerine “Jalasti” denen Müslüman rütbeli kişiler tarafından karşılanmıştır. Ayrıca İbn Batuta'nın ziyaretleri esnasında dikkat çeken bir nokta 1410 ve 1411 yılında Galle'de Çinli Müslüman Yüzbaşı Zheng Ho⁵⁰⁵ tarafından dikilen ve Farsça, Tamilce, Çince dillerinde yazılan kitabe askerler tarafından korunmaktadır. Bunlar arasında kimi zaman Müslüman askerler de bulunmuştur. Budistlerin, Hinduların ve Müslümanların tanrılarına sunulan istek ve duaları içeren bu belge, Galle'deki Müslüman tüccar topluluğunun büyüklüğünü ve önemini belgelemektedir.⁵⁰⁶

g. Müslümanların Kraliyet Mutfağında Görevlendirilmesi

Sarayda Müslümanların sorumluluğunda olan bir diğer görev sahası Kraliyet Mutfağı'ydı yani *Multange*'ydi. Kraliyet mutfağındaki istihdam son derece güvenilir ve emin hizmetkârlarla sınırlandırıldı. Çünkü Kralın hayatı onlara bağlıydı. Kandyan krallarının, Müslümanların yemeklerini tattığını

---

⁵⁰³ Çebi, “Sri Lanka İzlenimleri”, s.1.

⁵⁰⁴ John D'oyly, **Diary of John D'oyly: 1810-1815**, Colombo Apothecaries Printers, Colombo 1917, s.47.

⁵⁰⁵ Özdal, **a.g.m.**,s. 138.

⁵⁰⁶ Dejawara, **a.g.e.**,s.36.

tamamen kenara bırakacak olsak bile Müslümanlar, krallığın en sadık destekçileri olmuşlardır.⁵⁰⁷

B. Eğitim

1. Eğitim Kurumları

Sri Lanka'nın eğitim kurumları oldukça eskidir ancak zamanın değişen koşullarına ayak uydurmuşlardır. Bu kurumlardan bazıları devlet yönetiminde olmakla birlikte, İslâm'a olan bağlılıklarını koruma altına almışlardır. Bu kurumlar, Sri Lanka Müslümanlarının İslâmi kimliklerini günümüze kadar devam ettirebilmelerine yardımcı olmuşlardır. Özellikle sömürgeci devletlerin işgalleri sırasında, Seylan'ın eğitim kurumları Müslümanların dinsel değişimlerini engellemiştir.⁵⁰⁸

Sri Lanka'ya ilk giden Müslüman Araplar ve sonradan Müslüman olan yerli halk, ilk İslâmi eğitimlerini⁵⁰⁹ camilerin yanına inşa edilen ve halk arasında Küttab ismiyle bilinen eğitim kurumlarında almışlardır.⁵¹⁰ Sömürgeci devletlerin Sri Lanka'yı istila edip misyonerlik faaliyetlerini okullarda da yapmaya başladıklarında, Müslümanlar devlet okullarından çocuklarını almış ve camilerde ve Küttablarda eğitimlerini devam ettirmişlerdir. Bu kurumlarda eğitim Tamilce ve Arapça olarak verilmekteydi. Küttaplar, camide gösterilen kuran ilminin yanında diğer ilimleri de çocuklara vermekte ve eğitim sekiz yıl sürmekteydi. 19. Yüzyıldan itibaren küttabları bitiren öğrencilerin eğitim durumlarını ifade etmek için "Mevlevi" denmeye başlanmıştır.⁵¹¹

Müslümanların hayatının merkezinde bulunan camiler, ibadet yeri olmanın yanında Küttablarla birlikte eğitim veren Kur'an medresesidir. Kuran okulu ya da Kuran Medresesi şeklinde adlandırılan camilerdeküçük çocuklar Kuran'ı Arap alfabesinden okurlar. Başları kapalı, küçük ahşap yazı tahtalarını yanında taşıyan ve Kuran medresesine giden çocuklar tüm Müslüman bölgelerinin ortak bir manzarasıdır. Kur'an Medresesinde verilen eğitim-öğretim, çocuğuaynı zamanda bireysel ve toplumsal hayata da hazırlar. Hem

---

⁵⁰⁷ Dejawara, **a.g.e.**,s.139.

⁵⁰⁸ Mahroof, "Islamic Institutions in Sri Lanka: Past Hundred Years", s.155.

⁵⁰⁹ M.N.M Kamil Asad, "Muslim Education in Sri Lanka: The British Colonial Period", **Journal Institute of Muslim Minority Affairs**, Volume 14, Issue: 1-2, 1994, s.35.

⁵¹⁰ Asad, "Muslim Education in Sri Lanka: The British Colonial Period", s.36.

⁵¹¹ Ati' Sagar, "İslam fi Siyelan", s. 427.

erkek hem de kız çocuklar ergenlik çağına kadar bu Kuran Medreselerine devam eder. Bundan sonra genç kızlar evde kalır ve erkekler tüm dini faaliyetlerini camiye kaydırırlar. Ayrıca bu Kuran okulları için Tamil dilinde “*Palli-Kadoom*” ifadesi kullanılmaktadır.⁵¹²

Kuran okullarında genel olarak Arapça dilinin konuşulmasına yazılmasına veya okutulmasına dair özel ilmi teşebbüsler çok azdır.⁵¹³ Ancak 1880’li yıllarda Sri Lanka’da Arapça öğretimi Mappilai Lebbe Alim’in yönetiminde, “Madrasatu’l-Makkiya” adıyla anılan medresede başladı. Bu medrese, Arapça ve Tamilce dillerinde İslâmi çalışmaları yapan ilk kurum oldu.⁵¹⁴ Bununla birlikte bu medreselerdeki eğitim temel medrese eğitimi gibi ezbere dayalı idi.⁵¹⁵

Dini ve tasavvufi birçok eğitimden geçmiş olan herhangi bir Müslüman erkek camilerde imam olarak görev yapabilecek potansiyele gelebilmektedir. Birçok camide imamında aralarında olduğu bir mütevelli grubu vardır. Bunlar aldıkları İslâmi eğitim ve sahip oldukları nüfuz sayesinde buldukları muhitin dini, hukuki ve sosyal birçok olayında aktif çözüm merciidir. Herhangi bir ihtilaf ya da husumet olduğunda olay önce bu heyete götürülür. Anlaşmazlık bu heyet tarafından çözülemezse olay devletin resmi hukuk mahkemelerine götürülürdü. Kimi yerlerde mütevelli heyet üyeleri evliliklerde nikâh memuru ya da nikah şahitleri olarak da görev almaktaydı. Ayrıca müslümanların namazlara ve eğitim meclislerine devamlılıklarını kontrol eden bu halk konseyi 1954-56 tarihlerinde Cuma namazına devamsızlık yapan bir Müslümana, bir rupi para cezası verirdi.⁵¹⁶

Kütaplardan mezun olduktan sonra eğitim hayatını devam ettiren Müslüman öğrencilerin, öğretmen olabilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı Sınavlar Dairesi Başkanlığı tarafından düzenlenen ve “Alim Sınavı” diye adlandırılan medrese eğitim sertifikası alması gerekiyordu. Ayrıca 1960’lı yıllarda çalışanlar için üniversitelerde part-time eğitim kursları oluşturulup zamanında eğitimlerini tamamlayamayan Müslümanların eğitim hayatlarına

---

⁵¹² Smith, **a.g.e.**,s.165.

⁵¹³ M.M.M. Mahroof, “The Study and Teaching of Islam And Arabic In Sri Lanka: A Centenary Appraisal”, **Muslim Education Quarterly**, Volume: 3, Issue: 1, 1985, s.62.

⁵¹⁴ Gafoordeen vdğr, **a.g.m.**,s.44.

⁵¹⁵ Gafoordeen, vdğr, **a.g.m.**,s.44.

⁵¹⁶ Smith, **a.g.e.**, s.168.

devam etmeleri sağlandı. Ayrıca Üniversite okuyan öğrencilerin, hazırlık sınıflarında Arapça görmelerinin yanında “İslâm” dersi ve “İslâm Medeniyeti” dersi de hazırlık sınıflarına konuldu.⁵¹⁷

İkinci Dünya Savaşı sonrası gelişmeler, Seylan'ın İngiliz diplomasisindeki konumu ve 1950'li yıllarda Kore olaylarının patlak vermesi, Seylan'ın ekonomik refahını artırdı. Ayrıca nüfus artışı ve ekonomik imkânların düzelmeye başlaması sebebiyle yeni kurumların inşası okullarda da bir artışa sebebiyet vermiş ve Arapça bilen Müslüman öğretmenlere olan talebin artmasına neden olmuştur.⁵¹⁸ Hükümet 1961'de, devlet tarafından ekonomik olarak desteklenen fakat özel kişilerce yönetilen mevcut okulları devraldığına, öğretmenlik mesleğinin kapsamı artırıldı. Müslüman öğretmen yetiştirme kolejleri kurulmaya başladı. Kız erkek birçok Müslüman buralarda formasyon aldı. Bugün, eğitim-öğretim istihdamı, Müslümanlar arasında revaçta olan en büyük sektördür.⁵¹⁹

2. İslâmi Eğitim

İslâmi eğitimin Sri Lanka'da verilmeye başlanması Hicretten sonra 1. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Halid b. Bekaya adında bir Müslümanın Kolombo'ya gelerek yerli Müslüman halka İslâm akidesini öğrettiği nakledilmektedir. Bu kişinin Bağdat halifesi tarafından gönderildiği, nakledilen bilgiler arasındadır.⁵²⁰ Daha sonraki süreçte ise yüzyıllar boyunca medreseler, mektepler, vakıf ve dernekler tarafından İslâmi eğitim verilmiştir. Sömürge dönemine gelindiğinde ise verilen eğitimin içeriğinde önemli değişiklikler söz konusu olmuştur.⁵²¹

Sri Lanka'da, sömürge döneminde Müslümanların dejenerasyonunu önlemek için Eğitim-Öğretim konularında ve usüllerinde son derece övgüye değer bir çabanın var olduğu bilinmektedir. İslâm dışı eğitimin dayatılmasına göğüs geren birkaç insandan bahsetmek gerekir. Güney Hindistan ve Sri Lanka

---

⁵¹⁷Mahroof, “Islamic Foundations of Sri Lankan Muslim Education”, s.16.

⁵¹⁸Ameer Ali, “The Quest for Cultural Identity and Material Advancement: Parallels and Contrasts in Muslim Experience in Secular India and Buddhist Sri Lanka”, **Journal Institute of Muslim Minority Affairs**, Volume: 13, Issue: 1, 1992, s.47-48.

⁵¹⁹Mahroof, “Islamic Foundations of Sri Lankan Muslim Education”, s.16.

⁵²⁰Meer Mohideen Mohamed Mahroof, “Madrasah Education in Sri Lanka: Towards a Historical Taxonomy”, **Muslim Education Quarterly**, Volume: 4, Issue: 2, 1987, s. 57.

⁵²¹Morimoto, “Islam in Sri Lanka”, s.18.

Müslümanları arasında Mappillai Alim ve Muhammed CassimSiddiLabbai önderliğinde İslâmi eğitim faaliyetleri başlatılmıştır. Onların özverili gayretleri sayesinde Sri Lanka'da, çeşitli eğitim kurumları ve mescitler inşa edilmiştir.⁵²²

Özellikle âlimlerin büyüğü manasında “Alimul Aroos” olarak anılan Mappillai'nin yaptığı öncülük tarihi öneme sahiptir. Onun hayatı boyunca, bütün Sri Lanka Müslümanlarının yararlandığı birçok eğitim kurumu ve 300'den fazla mescid inşa edilmiştir. Onun bu muhteşem eserleri, oğlu JawalatNayagam ve aynı şekilde torunu Shaikhu Nayagam tarafından da devam ettirilmektedir.⁵²³

Açılan İslâmi kurumlar içerisinde en çok faal olanı Kolombo Hamidiye Mektebi idi. Ahmed Ataullah Efendi'nin oğlu Ebu Bekir Rüştü Atalay, Kolombo Hamidiye mektebinin açılışını babasının yaptığını söylese de aktarılan bu bilginin yanlış olduğunu kaynaklardan öğrenmekteyiz.⁵²⁴ Çünkü mektep, Ahmet Atatullah Efendi Kolombo'ya gelmeden bir yıl önce 1900 yılında Hacı Abdülkerim Ahmed Lebbe önderliğinde zengin Seylanlı Müslümanlar tarafından açılmıştır.⁵²⁵

Ancak yaşanan siyasi, ictimai ve fikri ayrılıklara rağmen Kur'an okulları, yukarıda ismi geçen medreseler, yıllarca Sri Lanka Müslümanlarının eğitim sisteminin belkemiği olmuştur. Bu okullarda Kuran okuma, Tamil Dili ve Edebiyatı ve son aşamada da Arap Dili ve Edebiyatı öğretilmekteydi. Mevlevi ya da Alim olmak isteyen Seylan Müslümanları normalde Vellor'daki Al-Baqiyat As-Salihah Medresesi ya da Madras'daki Jamaliyyat medresesi gibi yerlerde eğitim almaktaydılar. Sri Lanka'daki son yüzyılda yaşayan Ulemanın karakteristik özelliği, birçoğunun devlet okullarında ya da özel okullarda öğretmen olarak çalışması ve bazılarının da hükümetin eğitim kadrolarında üst düzey idari görevlere yükselmesidir.⁵²⁶

---

⁵²²Morimoto, “Islam in Sri Lanka”, s.19.

⁵²³Morimoto, “Islam in Sri Lanka”, s.19.

⁵²⁴ Hikmet Feridun Es, “Hayat Afrika'da: Ümit Burnu'nda Bir Galatasaraylı: Rüştü Ümitburnulu”, **Hayat Mecmûası**, sayı: 29, 1961, s.10.

⁵²⁵ Uçar, **a.g.e.**, s.339.

⁵²⁶Mahroof, “Islamic Institutions in Sri Lanka: Past Hundred Years”, s.156-157; Ati' Sagra, “İslam fi Siyelan”, s.172-173.

a. Müfredat

Sri Lanka'daki medrese müfredatı, yapılan bazı alıntılarla geleneksel Nizamiye medreselerinin müfredatına benzemektedir.⁵²⁷ Sri Lanka medreselerinde seviyelerine göre öğrencilere Sarf, Nahiv⁵²⁸, Me'anî, Beyan, Bedi', Mantık, Hikmet, Geometri, Astronomi, Hüsn-i Hat, Felsefe,⁵²⁹Coğrafya, Tarih, Münazara, Usûl-ü Fıkıh, Fıkıh, Feraiz, Hadis, Usûl-ü Hadis, Siyer, Akaid, Tecvîdü'l-Kur'an, Tefsîrû'l-Kur'an, Tasavvuf⁵³⁰ derslerinin verildiği bilinmektedir. Yelpaze her ne kadar geniş olsa da gerçekte bu ilimler İslâmi Teoloji ve Arap Dili olarak iki gruba ayrılmaktadır.⁵³¹

Ayrıca Müslüman öğrenciler için çeşitli vakıf ve derneklerin oluşturduğu İslâmi eğitim faaliyetleri de bulunmaktadır. Bunlar içerisinde İslâmi kamplar, Seminerler, konferanslar, gençlik aktiviteleri, sporlar ve camilere bitişik kütüphane inşası Milli eğitim müfredatı tarafından desteklenmektedir.⁵³²

Seylan'da, üniversite hazırlık seviyesindeki eğitim müfredatında da Genel Eğitim Sertifikası (İleri Düzey) olarak adlandırılan daha yoğun bir faaliyet bulunmaktadır. Ders programı ayrıntılı, derin ve hassas ayarlanmıştır. Örnek olarak, "İslâm Medeniyeti" dersinin Genel Eğitim Sertifikasının müfredatı ayrıntıya girilmeden incelendiğinde aşağıdaki konular ve kazanımlar göze çarpacaktır.⁵³³

- İslâm Öncesi Arap Yarımadası: Genel coğrafi yapı ve İslâm öncesi Arap yarımadasının tarihi; İnsan ve Kültür; Sosyal ve Ekonomik şartlar işlenmektedir.
- İslâm Medeniyetinin Temelleri: İslâm'ın temeli olarak Kur'an; insanın amacı ve rolü; halkullah ve halku'l-ibad; Sünnet ve önemi; Hicret ve önemi; Medine'de İslâm Devletinin kuruluşu; Medine Sözleşmesi; Kur'anın ve Sünnetin eğitime bakışı; Sahabelerin eğitime katkıları.

⁵²⁷Mahroof, "Islamic Institutions in Sri Lanka: Past Hundred Years", s.157.

⁵²⁸ Asad, "Muslim Education in Sri Lanka: The British Colonial Period", s.36.

⁵²⁹Mahroof, "Madrassah Education in Sri Lanka: Towards A Historical Taxonomy", s. 66-67.

⁵³⁰M.M.M.Mahroof, "Impact of European-Christian Rule on the Muslims of Sri Lanka: A Socio-Historical Analysis", **Islamic Studies**, Volume: 29, Issue: 4, 1990, s. 365-366.

⁵³¹ Mahroof, "The Study and Teaching of Islam And Arabic In Sri Lanka: A Centenary Appraisal, s.66.

⁵³²M.A.M Shukri, "Islamic Dawah in Sri Lanka", **The Muslim World League Journal**, Volume: 14, Issue: 7, 1987, s.48.

⁵³³Mahroof, "Islamic Foundations of Sri Lankan Muslim Education", s.17-18.

- İslâmın İlk Dönemleri: Hulef-i Raşidin Dönemi; Roma-Sasani ve İslâm ile etkileşimi; Beytül Mal ve diğer kurumların oluşması; Hadis, Fıkıh ve Tefsir Çalışmaları; Camilerin rolü.
- Emevi ve Abbasi Yönetimi Altında Hilafet: Muaviye b. Ebû Süfyan, Abdülmelik b. Mervan, Velid b. Abdülmelik b. Mervan ve Ömer b. Abdülaziz gibi halifelerin başarıları ve hayatları; Hindistan, Endülüs ve Asya'da İslâmi etki; Mansur, Harun Reşid ve Me'mun gibi Halifelerin hayatları ve başarıları; Abbasi Kültürü.
- Dünya Medeniyetine İslâm'ın Katkıları: İnsanın aydınlanması ve eğitimi; bilim ve teknoloji; siyasal düşünce; diğer kültürlerle birlikte yaşama; Hukuk felsefesi ve yönetim; sanat ve edebiyat.

Benzer şekilde, ilk ve orta dereceli okullarla ilgili olarak Sri Lanka'da İslâm öğretimi büyük ölçüde gelişmiştir. Eğitim Bakanlığı bir Müfredat Geliştirme Merkezi kurdu. Ulusal düzeyde sistematik çalışma ve planlı üretim ve kademeli ders kitaplarının temellerini attı. Birinci sınıftan onuncu sınıfa kadar İslâmi ders kitaplarının yazılması ve üretilmesi de buna dâhil edildi. Milli Eğitim Bakanlığı, Eğitim Yayınları Bölümü'nü geliştirerek Müslümanlarında yararlanabileceği şekilde yeni istihdam imkânları oluşturdu. Ders kitapları, uzmanlar tarafından desteklenen devlet öğretmenlerinden ve akademisyenlerden oluşan ekipler tarafından yazılmıştır. Örneğin son sınıfta olan onuncu sınıf öğrencilerinin İslâmi derslerinin kitabı İman, İbadet ve Tarik olmak üzere üç geniş bölüme ayrılır. İman bölümü onüç alt başlıktan oluşup iman esaslarıyla ilgilidir. İbadet bölümü, otuz başlıktan oluşup İslâm'ın temel konularını tam ve ayrıntılı olarak açıklar. Üçüncü bölüm olan Tarik bölümü ise Mezhep tartışmaları ve hadislerin derlenmesi ve Sri Lanka'da kısa bir İslâm tarihi ile birlikte Genel İslâm tarihinin ayrıntılı bir incelemesidir.⁵³⁴

Müslüman kız öğrencilere hitap eden modern okulların ilki 1891 'de Kandy'de açılmıştır. Müslüman çocukların dini eğitimi için 1939 itibarıyla ilk ve ortaöğretim okullarında Arapça ve din dersleri verilmiştir. Yüksek öğretime devamlarının sağlanması amacıyla Müslüman liderlerin talepleri üzerine 1942'de kurulan Seylan Üniversitesi'nde Arapça; daha sonra açılan Jaffna ve

---

⁵³⁴Mahroof, "Islamic Foundations of Sri Lankan Muslim Education", , s.18.

Peradaniya üniversitelerinde ise İslâm Medeniyeti ve Arapça bölümleri açılmıştır.⁵³⁵

Okul müfredatından dolayı öğrenciler ve akademik personel Arapçayı ve Tamilce'yi bilmek zorunda kalmıştır. Ayrıca Sinhalece,⁵³⁶ İngilizce ve Urduca öğretilen diller arasındadır. Bu dillerin öğretildiği medreselerin en meşhuru da Kolombo Hamidiye Mektebi'dir.⁵³⁷ Akademik takvim incelendiğinde Müslüman okulların eğitim-öğretim döneminin üçe ayrıldığını ve ayrıca hem 2015⁵³⁸ hem de 2016 eğitim öğretim sürecinde Müslüman okullarında Ramazan ayının tamamen tatil olduğu görülmektedir.⁵³⁹

b. Eğitim Dili - Arapçanın Yeri ve Önemi

Arap tüccarların Sri Lanka ile ilişkileri, erken dönemde gerçekleştiğinden dolayı her iki toplum da karşılıklı iletişimi Arapça ve Tamilcenin gelişimine katkı sağlamıştır. Sömürgeci devletlerin adaya gelmesinden önce, Arap dili yaygın olarak kullanılmaktaydı. Bu durum arapçanın öğretimi için küçük eğitim yerlerinin kurulmasına yol açmıştır. Aslen Seylan'a giden Arap göçmenler ve bunların soyundan gelen Moorlar da Arapça konuşabiliyor, yazıbiliyor ve okuyabiliyordu. Fakat yüzyıllar içinde farklı bir kültüre, Tamilceye ve Sinhala diline maruz kalan Araplar, Sri Lanka'nın ticari dili olan Tamilceyi seçtiler.⁵⁴⁰

Sri Lanka Müslümanlarının yerli dilleri Tamil ve Sinhala olmasından dolayı Arapça şu anda Sri Lanka Müslümanlarına neredeyse kapalı bir dildir. Ancak Son zamanlarda Ortadoğu'da çalışabilme fırsatlarını değerlendiren ve sonrasında memleketine dönen Sri Lankalı Müslümanlar Arapçayı konuşabilmektedirler.⁵⁴¹

1890'larda Arapça'yı, Sri Lanka Müslümanlarının ana dili olarak yeniden canlandırmak için girişimlerde bulunulmuştur. Halk toplantıları yapılmıştır. Ancak bu ivme çok geçmeden kaybedildi. Arapçanın Müslüman

---

⁵³⁵ Göksoy, "Sri Lanka", s. 427.

⁵³⁶ Vasundhara Mohan, "Education and Employment Among the Sri Lanka Muslim Youth", **Journal Institute of Muslim Manority of Affairs**, Volume: 5, Issue: 2, 1984, s.403.

⁵³⁷ Uçar, a.g.e., s.340.

⁵³⁸ **Ministry of Education Sri Lanka**, "Muslims schools calendar", 2015, s.2.

⁵³⁹ **Ministry of Education Sri Lanka**, "Muslims schools calendar", 2016, s.2.

⁵⁴⁰ Mahroof, "Islamic Foundations of Sri Lankan Muslim Education", s.14.

⁵⁴¹ Mahroof, "Islamic Law in Sri Lanka: The Formal and Informal Aspects" s.85-86.

halk tarafından konuşulmasının birkaç nedeni vardır. Birincisi yukarıda da bahsettiğimiz, Sri Lanka Müslümanlarının ev dili ve son derece karmaşık bir Dravidian dili olan Tamilcedir.⁵⁴² Ama ikincisi ve daha da önemlisi ise Kur'an okulları, öğrencinin tecvid kurallarına göre Kur'an'ın okunmasını öğretir. Kur'an okullarında sarf nahiv dersleri verilmemesinden dolayı öğrenci, herhangi bir Arapça metni harekeler olmadan okuyamaz. Arapça dilbilgisi ve kullanımı Müslümanlar arasında yaygın olmamasına rağmen, Kur'an'ın dili olduğu için Arapça'ya saygılıdırlar. Ayrıca anlamasa bile birçok Müslüman Kur'an'ı ya tamamen ya da kısmen ezberlemiştir.⁵⁴³

Müslüman halk Arapça ile iştiğal olmamasına rağmen, Sri Lanka'da İslâm'ın erken dönemlerinden beridir eğitimi sağlam olan medreselerin bulunduğu bilinmektedir. Ancak şuan ki medreselerin mimari, ilmi ve eğitim öğretim programlarının temeli, 19. yüzyılın son çeyreğe kadar gitmektedir. Bu medreseler, yakın zamana kadar Hindistan'dan gelenâlimler tarafından yönetilmekteydi. Hiçbir medresede elliden fazla öğrenci bulunmazdı. Öğrenciler yedi sene eğitim alırlardı. Verilen eğitim temel olarak Hindistan'da geliştirilen ve Ders-i Nizami olarak adlandırılan çalışmaların şemasına uymaktadır. Fıkıh gibi belirli alanlarda eğitim oldukça titizdir. Müslümanların dini yaşamında önemli bir rol oynayan Arapça, ülkenin birçok eğitim kurumunda öğretilmektedir.⁵⁴⁴

Bağımsızlık sonrasında, Sri Lanka Üniversitesi'nde Arapça öğretimi İngilizce üzerinden yapılmaktaydı fakat günümüzde Tamil dilinde öğretilmektedir. Üniversitelerde Tamil dilinde gösterilen Arapça ve İslâm dersleri, eğitim metodolojisine yeni bir boyut getirdi. Arapçanın Tamil dili ile öğretilmesinden önceki süreçte Wright, Thatcher, Gibb, Arnold, Nicholson, Arberry, Hitti, Hoart, Macdonald, Watt, Guillaume, Schacht'ın eserleri kullanılmıydı. "The Encyclopaedia of Islam" öğrencilerin elleri altında hazır bulunan kitaplardandı. Arapça-İngilizce olan "Elias Dictionary" en meşhur

---

⁵⁴² Mahroof, "The Study and Teaching Of Islam And Arabic In Sri Lanka: A Centenary Appraisal",s.61.

⁵⁴³ Mahroof, "Islamic Institutions in Sri Lanka: Past Hundred Years", s.156.

⁵⁴⁴ Mahroof, "Islamic Law in Sri Lanka: The Formal and Informal Aspects", s.86

sözlüktü. Ancak Arapçanın Tamil dili ile öğretilmesiyle birlikte Tamil dilinde bazı kaynaklara ve ders kitaplarının yazılmasına ihtiyaç duyulmuştur.⁵⁴⁵

Üniversitelerde Arapça ve İslâmi çalışmalar bölümlerinin kurulmasının yanı sıra Sri Lanka Devlet üniversitelerinin müfredatına Arapça, İslâm ve İslâm Medeniyeti gibi derslerin dâhil edilmesi Arap dilinin yeniden canlandırılmasına yönelik büyük bir adımdır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, okullarda İslâm'ın ve Arapça'nın öğretimi ile ilgili konularda hükümete danışmanlık yapmak üzere atanan ve Müslümanlardan oluşan Dini Danışma Kurulu bulunmaktadır. Ayrıca 2010 yılına ait elimizdeki bir kaynağa göre, 749 Müslüman Okulu ve Müslüman Kültür İşleri Bakanlığı'na kayıtlı İslâmi eğitim veren 205 medrese bulunmaktadır.⁵⁴⁶

Bugün Sri Lanka'da Arapça dil dersi sunan beş tür kurum vardır. Birincisi Devlet okulları, Arapça dil konularında iki tür sınav sertifikası düzenlemektedir. İkincisi Medreseler, üçüncüsü devlet üniversiteleri, dördüncüsü Arapça dilinde kendilerine özgü ders programları ve materyalleri bulunan Jamiah Naleemiah gibi özel üniversiteler, beşincisi Kuran okulları olarak adlandırılan ve camilerin yanında inşa edilen Küttablar. Ancak, resmi ya da özel tüm kurumlara rağmen öğrencilerin Arapça dil becerileri Tamilce ya da Sinhaleceye nazaran çok yetersizdir. Geliştirilmiş Arapça Dil müfredatının olmaması, öğretim materyallerinin eksikliği, öğretmen kapasitesi ve kalitesinin yetersiz oluşu, eğitim öğretim yerlerinin tam teknik donanıma sahip olmaması, Müslümanların ilk günden bugüne farklı bir dile ve kültüre maruz kalmaları Arapça dilinde ilerlemeyi engelleyen sebepler arasında görülebilir.⁵⁴⁷

3. Seküler Eğitime Geçiş

Müslümanlar, Hıristiyan Misyonerlerin ana hedefi değildi. Ancak artan ekonomik imkânları sömürgeci devletlerin gasp etmesi, Müslümanları çevreye itmekteydi. Bazı Müslüman liderler, yeterli eğitim olmadan Müslüman toplumun din, dil ve kültür açısından değişeceğinin farkına vardılar. Doğası gereği Ortadoğu medrese sistemini merkeze alan Kuran okulları da zayıflamıştı. Bunun üzerine son yüzyılın itibar sahibi meşhur âlimlerinden biri

---

⁵⁴⁵Mahroof, "Islamic Foundations of Sri Lankan Muslim Education", s.17.

⁵⁴⁶Gafoordeen vdğr., **a.g.m.**, s.42.

⁵⁴⁷Gafoordeenvdğr., **a.g.m.**,s.42.

olan Mohamed Cassim Siddi Lebbe, devlet okullarında da Arapça'nın ve Kuran'ın öğretilmesi gerektiğini ve Müslüman çocukların bu şartlarda devlet okullarındaki eğitimden mahrum kalmaması gerektiğini savundu.⁵⁴⁸

1892'de “Colombo Maradana Mohammedan Boys” Okulu'nun kurulmasıyla Mohamed Cassim Siddi Lebbe'nin fikirleri hız kazandı. Bunun yanında bazı Müslüman eğitim reformcuları, geleneksel eğitim sisteminden ayrılmamak gerektiğini savunmaktaydı. Bundan dolayı bu eğitim reformcuları Arabi Paşa'yı kişisel çabalarına İslâmi bir kimlik kazandırmak için kullanmışlardır.⁵⁴⁹ Bütün bunlara rağmen geleneksel sistemlerden taviz vermeyen Müslümanlar ise Kur'an'ın ve Arapçanın yanında misyonerlik faaliyetleri yapan öğretmenlerin bulunmasından dolayı devlet okullarına çocuklarını göndermeyi kabul etmemişlerdir.⁵⁵⁰

a. Müslümanların Eğitim Reformu

Müslümanlar, İngiliz sömürge sürecinde Batı merkezli modern eğitimedâhil olmamaları sonucunda mesleki alanlarda ve devlet dairelerinde iş bulmada zorlanmış ve iç ticarete yönelmişlerdir. Aradaki eksikliği gidermek amacıyla 1881'de Kolombo'da Müslüman Eğitim Cemiyeti ismiyle bir cemiyet kurulmuştur. İngilizler tarafından Mısır'dan Sri Lanka adasına sürgün edilen Urabi Paşa'nın ve Müslüman Eğitim Cemiyeti'nin teşvikleriyle 1902 yılında Kolombo'da modern bir okul olan “Al-Madrasatul Zahira” açılmış ve 1913'te yüksek okul statüsü kazandırılmıştır. Bu eğitim kurumunun farklı illerde şubeleri açılmış ve günümüzde de Müslüman aydınların yetişmesi sağlanmıştır.⁵⁵¹

1930'lu, 40'lı ve 50'li yıllarda sosyal, siyasi, ekonomi ve eğitim alanında Sri Lanka'da büyük değişiklikler oldu.⁵⁵² En dramatik değişimler, Müslümanlar açısından Sri Lanka'nın seküler eğitim yapısında gerçekleşti. Geçtiğimiz yüzyılın son çeyreğinde, Seylan Hükümeti, Müslüman liderlerin

---

⁵⁴⁸Mahroof, “Islamic Foundations of Sri Lankan Muslim Education”, s.10.

⁵⁴⁹ Silva, **A History of Sri Lanka**, s.354-355.

⁵⁵⁰ Mahroof, “Islamic Foundations of Sri Lankan Muslim Education”, s.11.

⁵⁵¹Göksoy, “Sri Lanka”, s. 427.

⁵⁵² Meer Mohideen Mohamed Mahroof, “The Enactment of Waqf Legislation in Sri Lanka: The Law in Context”, **Journal Institute of Muslim Minority Affairs**, Volume: 6, Issue: 2, 1985, s.284.

ısrarıyla, Kuran ve Arapça öğretimının yapıldığı Özel Müslüman Okulları (Special Mohammedan School) inşa etti. Bir sonraki gelişme, Hükümet velilere çocukları kendi dini okullarında okutma hakkı vermesidir. 1940'ların ortalarında Seylan'da ücretsiz eğitim imkânı verilmiş ve Müslüman okullarının devlet tarafından yapılmasına şahit olunmuştur. Resmi Müslüman Okulları, kendilerine ait özel Akademik takvime, İslâmi ilkelere ve ağırlıklı olarak Müslüman personele sahiptir. İslâm, okul müfredatının bir parçasıdır ve ders kitapları birinci sınıftan on sınıfa kadar mevcuttur.⁵⁵³ Bu eğitim sürecinde geçen birçok Seylanlı gencin, Sri Lanka üniversitelerinde okumasının yanında Londra üniversitesinden mezun olduğu bilinmektedir.⁵⁵⁴

Akademik ya da yarı akademik bir seviyede Arapça çalışmalarının okullarda canlandırılması ve İslâm'ın okul müfredatına zorunlu ders olarak dâhil edilmesi 1920'lerin sonunda uygulandı. Bu değişiklikler kısmen 1930'ların başında Seylan'da yeni bir Anayasa'nın yürürlüğe girmesinden kaynaklanmaktaydı. Devlet Konseyi'nin iki Müslüman üyesi, Eğitim Yürütme Komitesinde görev almış ve Müslümanların talebine cevap verebilmek amacıyla reform düşüncesine sahip yenilikçi Milli Eğitim Bakanı Christopher William Wijekoon Kannangara'yı ikna etmiştir. Bunun bir sonucu olarak Eğitim müfredatına Dinin entegrasyonu sağlanmıştır.⁵⁵⁵

Bu karar neticesinde, Devlet okullarında Arapça ve İslâmi dersler için öğretmen açığı ortaya çıktı. İslâmi ilimleri okutmak için ellerinde Seylan Medreselerinin âlimleri görevlendirildi. Eğitim Yürütme Komitesi'nin Müslüman üyelerinin ısrarlarıyla, Eğitim Bakanlığı Seylan Medreselerinin Mezuniyet Sertifikalarını, Diploma ve Formasyon olarak kabul etmiş ve Seylan Medreselerininâlimlerini de öğretmen olarak devlet okullarına atamayı ve maaşlarını ödemeyi kabul etmiştir.⁵⁵⁶

Öğrencilerin çoğunluğunun Müslüman olduğu bölgesel devlet okullarına Arapçayı öğretebilecek öğretmenlerin tayin edilmesinin yanında 1941'de Eğitim Yürütme Komitesi, Polis Servisine atanma sınavlarının planı

---

⁵⁵³Mahroof, "Islamic Institutions in Sri Lanka: Past Hundred Years", s.157.

⁵⁵⁴Zeylanicus, "Ceylon: Between Orient and Occident", s.222.

⁵⁵⁵ Mahroof, "The Study and Teaching of Islam and Arabic In Sri Lanka: A Centenary Appraisal",s.64.

⁵⁵⁶Mahroof, "Islamic Foundations of Sri Lankan Muslim Education", s.15.

kapsamına Arapçanın da dâhil edilmesini tavsiye etti.⁵⁵⁷ Eğitim Bakanlığı'nın himayesinde ve alanında uzman memurlardan oluşan Arap Dili Topluluğu kuruldu. Eğitim Bakanlığı Arapça kolejlerini resmi anlamda tanıyıp, oradan başarıyla mezun olanlara da “Maulawi” Diploması vermeye başladı. Neticesinde Maulawilerin de devlet okullarına Arapça öğretmeni olarak atanabilmesi kararlaştırıldı⁵⁵⁸

Ulemanın devlet okullarına atanabilmesi Müslümanların birçoğu tarafından coşkuyla karşılandı. Şimdiye kadar, herhangi bir geliri olmayan Ulema sadece cami görevlisi olarak yaşamını devam ettirmeye çalışıyordu. Devlet görevlileri olarak öğretmenlik mesleği, onlara hayatları boyunca istikrarlı bir iş güvencesi verdi. Sonuç olarak, devlet okullarında öğretmen olarak hizmet vermek, Seylan medreselerinden mezun olanların tercih ettiği bir meslek oldu.⁵⁵⁹

Kabine Bakanı Tuan Burhanuddin Jayah, 1949'daki bir konuşmasında Müslümanları miras bilgilerini öğrenmekten mahrum eden modern müfredatı kınadı. Nihayetinde İslâm derslerinin Müfredatına Feraize Giriş dersinin eklenmesi kararlaştırıldı.⁵⁶⁰

b. Gelenekselci Tepkiler

1847'de Seylan genelinde bin 233 Müslüman öğrenci, devlet okullarında eğitim görmekteydi. O dönemde katı gelenekselciler herhangi bir uzlaşmanın felaket olduğuna inanıyordu. Ayrıca katı gelenekselciler ders kitaplarına vurgu yapmaktaydılar. William Paley'in “Evidence of Christianity / Hıristiyanlığın Kanıtı” isimli kitabından yapılan alıntılar sık kullanılan metindi. Gelenekselciler ayrıca devlet okullarındaki Müslümanların giymeye başladığı batı tarzı takım elbiselere de itiraz etmekteydi. Bundan dolayı gelenekselciler de karşı tedbir olarak medreselerin canlandırılması taraftarı idi.⁵⁶¹

---

⁵⁵⁷ Mahroof, “The Study and Teaching of Islam and Arabic In Sri Lanka: A Centenary Appraisal”,s.64.

⁵⁵⁸ Mahroof, “The Study and Teaching of Islam and Arabic In Sri Lanka: A Centenary Appraisal”,s.65.

⁵⁵⁹Mahroof, “Islamic Foundations of Sri Lankan Muslim Education”, s.16.

⁵⁶⁰Mahroof, “Islamic Foundations of Sri Lankan Muslim Education”, s.13.

⁵⁶¹Mahroof, “Islamic Foundations of Sri Lankan Muslim Education”, s.11.

1857 tarihli "Sepoy İsyanı", Hindistan Müslümanlarına çok ağır bedeller ödetmişti. Bu durumu göz önünde bulunduran bazı Müslümanlar da İngiliz hâkimiyetinin şartları altında, din eğitiminin kurumsallaşması gerektiğini düşünüyordu.⁵⁶² Bundan dolayı Medreselerin canlandırılması düşüncesi Müslümanların kendi kendilerine yetebileceğini ifade eden tatmin edici bir cevap gibi görünüyordu. Bu düşünceye sahip yardımseverlerde 1866'da Darü'l-Ulum ve Mazharu'l-Ulum adlı medreseler kurdular.⁵⁶³

Seylan'daki durum da Hindistanın bu duruma çok benziyordu. Aralarındaki fark Seylan'da kaynaklar daha kısıtlıydı. Seylan'ın güneyinde iki medrese kuruldu. The Madrasatul Bahjatul Ibrahimiyye 1892'de güneyde Müslüman bir bölge olan Galle'de kuruldu. 1844'te de güneyde Weligama'da Madrasatul Bari kuruldu.⁵⁶⁴ Bu Medreseler, ücretsiz eğitim, ücretsiz pansiyon ve konaklama ve yedi yıllık dineğitim sundu. Fakat Müdür ve personel güney Hindistan'dan gelen ulemadan oluşmaktaydı. Güney Hindistandaki medreselerin etkisi Seylan'ın müfredatı ve metodolojisi üzerinde uzun bir müddet devam etmiştir.⁵⁶⁵

Müslüman eğitimcilerin birçoğu, medrese eğitiminin Seylan'daki yüksek eğitim çerçevesine dâhil edilmesini memnuniyetle karşıladılar. Reformist Müslüman eğitimciler ulemanın, üst düzey idari yapıyı ve üniversite kadrolarını güvence altına alarak, ekonomik şartlarını iyileştirmekle birlikte İslâmi çalışmalara yön vereceğine inanıyorlardı. Fakat gelenekselciler bunun tersini düşünüyorlardı. Ayrıca ulemanın amir memur düzeninde kendisinden daha yetkin olmayan insanların emri altında çalışacağı düşüncesi de gelenekselcileri rahatsız etmekteydi.⁵⁶⁶

---

⁵⁶² Azmi Özcan, "1857 Büyük Hind Ayaklanması ve Osmanlı Devleti", **İslam Tetkikleri Dergisi**, C. IX, 1995 s.271.

⁵⁶³ Mahroof, "Islamic Foundations of Sri Lankan Muslim Education", s.11.

⁵⁶⁴ Asad, "Muslim Education in Sri Lanka: The British Colonial Period", s.36; Emrin Çebi, "Sri Lanka Müslümanlarının Sömürge Eğitime İtirazları ve Gelişen Eğitim Süreçleri", **İNSAMER** (İHH İnsani Sosyal Araştırmalar Merkezi), 21 Eylül 2018, s.3.

⁵⁶⁵ Hussain, "Muslims in Sri Lankan Polity", s.49.

⁵⁶⁶ Mahroof, "Islamic Foundations of Sri Lankan Muslim Education", s.16-17.

SONUÇ

Sri Lanka'ya ulaşan Müslümanların ilk göç dalgası Arap Yarımadası'ndan gelmiştir. Zaman içinde Müslüman olmaya başlayan Araplar, Mısır, Suriye, İran, Irak'ı Fethetmiş ve sonunda MS 711'de İspanya'yı da içine alan bir genişleme yapmışlardır. İslâm Medeniyeti ile tanışmadan önce bu ülkelerin kendilerine ait medeniyetleri vardı. 8. yüzyılın sonunda İslâm'ın sınırları Asya'nın ve Afrika'nın bazı bölümlerini içine almıştır.

8. ve 12. yüzyıllar arasında, geçmiş ilmi birikimleri de kendine uyarlayan İslâm, büyük uygarlık olmuştur. İslâm medeniyetinin ilmi ve ahlaki vasıflarını üzerinde bulunduran Müslümanlar; Kahire'de, Şam'da ve Bağdat'ta, yollar, caddeler, hamamlar, kütüphaneler ve üniversiteler kurmuştur. Bugün bile birçok yerde izleri görülebilen kendine özgü İslâm sanatı ve mimarisi bu dönemde gelişmiştir. Bundan dolayı Asya ve Avrupa, Matematik, Fizik, Kimya, Tıp, Astronomi ve Felsefe, Seramik alanlarındaki bilgilerin çoğunu Arapça eserlere borçludur.

Bu açıdan gayrimüslim din âlimleri ve bilim adamları, Müslüman Arapları takip etmişlerdir. İslâm'ın vermiş olduğu refah seviyesine ulaşmak isteyen gayrimüslimler ile Müslümanlar arasında, özellikle İspanya ve Sicilya başta olmak üzere bütün Akdenizde önemli bir kültürel etkileşim meydana gelmiştir. Daha da önemlisi, 12. yüzyılda, büyük Arapça eserlerden hacimli Latince çeviriler yapılmıştır. Bu dönemde Arapçanın sadece bir din dili değil, aynı zamanda bölgenin uluslararası ortak ana dili haline geldiği de unutulmamalıdır.

Ekonomik gücü ve ilmi zenginliği ellerinde bulunduran Müslümanlar, dünya ekonomisinin dev rakibi haline gelmiştir. 9. ve 10. yüzyıllarda, İranlılar, Arabistanlılar, Habeşistanlılar, yani Arapça konuşan ve bu nedenle Arap olarak adlandırılan tüm Müslümanlar, Bağdat'tan Çin'e kadar denizaşırı ticarete atılmıştır. Müslümanların bu ticari atılımlarında Sri Lanka da bulunmaktaydı. 7. yüzyılın başlarında Sri Lanka'ya giden Müslüman Arap tüccarlar oraya yerleşmiş ve kendilerini varlığına işaret eden deililer bırakmışlardır. Bu

anlamda Sri Lanka Müslümanlarının kökenine ışık tutmak için Arapça (Kufi) yazıtlar delil olarak kullanmıştır.

Bu arkeolojik delillerden yola çıkarak M.A.M. Shukri, Sri Lanka Müslümanlarının aslında Suriye'den yani Halep'ten geldiğini söylemektedir. Ayrıca Beruwala'da ikamet eden Müslüman bir ailenin elinde M.S 604 yılını gösteren bir yazıt bulunmuştur. Buna göre Yemen Kraliyet ailesinin iki çocuğunun Sri Lanka'ya geldiğini ve onlarada birinin de Sri Lanka'ya yerleştiğini anlamaktayız. Elde edilen diğer arkeolojik kanıtlar, 10. yüzyılda Anuradhapura, Trincomalee ve Colombo'da Müslüman yerleşimlerinin olduğunu göstermektedir.

Sömürgeci güçlerin adaya gelmesinden önce Müslümanlar, dinî ritüellerini özgürce yerine getirmiş ve kendi Arapça isimlerini kullanmışlardır. Bugün bile, Kandyan bölgelerindeki Müslümanların iki ismi vardır, biri kişinin soyunu ve mesleğini belli eden geleneksel bir Sinhala adı, diğeri de kendi Arap ismi. Sinhala adı sadece yasal belgelerde kullanılır. Onun haricinde hayatın birçok alanında Müslümanlar kendi kültürel isimlerini kullanırlar.

Müslümanların Sri Lankay'ya gerçekleştirdikleri ikinci göç dalgası Güney Hindistan'dan gelmiştir. Hem birinci göç dalgasını hem de ikinci göç dalgasını gerçekleştiren Müslümanların ortak yönü, çoğunun Sri Lanka'nın liman bölgelerine yerleşmesi ve yerel kadınlarla evlenmesi olmuştur. Yapılan evliliklerden dolayı Sinhala halkı ve Müslümanlar arasında ırksal bir birlik olduğunu söylenmektedir. Bu evliliklere ve Müslümanların adaya yerleşmesine Müsade edilmesinin en büyük nedenleri arasında, Müslüman tüccarların ekonomik ve politik olarak Sri Lanka kralına destek vermeleri idi. Kral, bu nedenle tüccarların Sri Lanka'ya yerleşmesi imkânsağlamış ve Müslümanların İslâm devletleri ile irtibatından yararlanmak istemiş onları üst düzey devlet işlerinde görevlendirmiştir.

Ayrıca 1505'te Portekizliler, 1656'de Hollandalılar ve son olarak 1802'de İngilizler tarafından ülke işgal edilmiştir. Bu süreçte de Sri Lanka Müslümanları acımasız işkence ve katliamlara konu edilmiştir. Bugün bile Müslümanlar kendi kültürlerini, birlikteliklerini ve dinlerini çevrelerindeki Budizm, Hıristiyanlık ve Hinduizm gibi dinlere karşı korumak için mücadele etmektedirler.

Sri Lanka'da bulunan Âdem Tepesi olarak bilinen dağ, adanın tüm ana inanç mensupları tarafından kutsal kabul edilmektedir. Dağın tepesinde ayak izi ve birkaç eşya kalıntısı bulunmaktadır. Sinhala Budistlerine göre bu, Buddha Gautama'nın ayak izi ve eşyalarıdır. Tamil Hindularına göre, bunlar Tanrı Shiva'ya aittir. Müslümanları göre de bu, Hz. Âdem tarafından bırakılan ayak izidir. Buna rağmen bu tepe üç din mensupları için asla mücadele ve savaş sebebi olmamıştır.

Ancak iç savaş sürecinde Müslümanlar, Tamillerin, LTTE lideri Velupillai Prabhakaran'ın fanatik hırsına maruz kalmışlardır. Bu ırkçı Tamil grupları, iç savaş süreci boyunca soykırımı ifade eden “etnik temizliği”, özellikle de adanın kuzeyinde yaşayan aralarında Müslümanların da yaşadığı Sinhala köylülerine karşı uygulamaktan çekinmediler. Bunun sebeplerinden biri, Tamiller adada ayrı bir devlet kurmak istediklerinde Müslümanları da yanlarına çekebileceklerini düşündüler. Fakat işler düşündükleri gibi olmadı. Bundan dolayı LTTE, kendileriyle aynı safta olmayı reddeden Müslümanları vatan haini gibi adlandırıp “etnik temizlik” altında sürgün etmeye, öldürmeye, dini ve dünyevi yaşam imkânlarını kısıtlamaya çalışmıştır. Günümüzde Müslümanlar, Tamil Kaplanlarının kendilerine yaptığı zulümden dolayı, Tamil dili yerine daha çok Sinhala dili ya da İngilizce konuşmaktadırlar.

KAYNAKÇA

Abeyasinghe, T.B.H., **Portuguese Rule in Ceylon: 1594-1612**, Colombo, 1966.

Acharya, Arun Kumar, "Ethnic Conflict and Refugees In Sri Lanka", **Antropologia Experimental**, No: 7, 2007, ss.107-121.

Abdulvurud Şelbi, "Sri Lanka-Ceylon", **Mecelletü'l-Ezher**, Cilt: 50, Sayı: 6, Kahire, 1978, s.1341-1362

Abdurrauf Ruhban: "Sri Lanka", **Mevsuat'ül Arabiyye**, C. X, Şam, 2004, s.839-842.

Abu Bakr T. Morimoto, "Islam in Sri Lanka", **Islamic Culture Forum1**, 1974.

Açıköz, Fatma Ünvey, "Osmanlılar ile Hindistan Sultanlıkları Arasındaki Diplomatik İlişkiler ve Hediyeleşme (XV.-XVII. Yüzyıllar)", **Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi**, C. VI, Sayı: 31, 2018, ss.1681-1686.

Ahmed bin Ali el-Gâlgâsendî: "Sri Lanka", **Subh'ul 'Aşa fi Sinaati'l İnşa'**, 5. cüz, Şerh: Nebi Halid Hatib, Darul Mektebetil İlmiyye, Beyrut 1418/1997.

Akalın, Durmuş, "Osmanlı Devleti'nin Son Dönemlerinde Seylan Adası Müslümanları ile Münasebetler", **BELGİ Dergisi**, Sayı: 10, 2015, ss. 1361-1392.

Ali, Ameer, "The Genesis of the Muslim Community in Ceylon (Sri Lanka): A Historical Summary", **Asian Studies**, Volume: XIX, 1981, ss. 65-82.

-----, "Politics of Survival: Past Strategies and Present Predicament of The Muslim Community in Sri Lanka", **Journal Institute of Muslim MinorityAffairs**, Volume: 7, No: 1, 1986, ss. 253-267.

-----, "The Quest for Cultural Identity and Material Advancement: Parallels and Contrasts in Muslim Experience in Secular India

and Buddhist Sri Lanka”, **Journal Institute of Muslim Minority Affairs**, Volume: 13, Issue:1, 1992, ss. 33-59.

Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, “Sri Lanka”, Ana Yayıncılık, C. XX, İstanbul, 2004, ss.37-40.

Arena, Michael P. and Arrigo, Bruce A., **The Terrorist Identity Explaining the Terrorit Threat**, New York University Press, 2006.

Asad, N.M.N Kamil, “Muslim Education in Sri Lanka: The British Colonial Period”, **Journal Institute of Muslim Minority Affairs**, Volume:14, Issue: 1-2, 1993, ss.35-46.

Ati’ Sagr: “İslam fi Siyelan”, **Mecelletü’l Ezher**, C.33, S.2, Kahire, 1961, s.170-174

Avcı, Meral, “Sri Lanka”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C. XXXVII, TDV. Yayınları, İstanbul 2009, ss.424-25.

Bayur, Yusuf Hikmet, **Hindistan Tarihi**, C. II, TTK. Yay., Ankara 1987.

Bertolacci, Anthony, **A view of the Agricultural, Commercial and Financial Interest of Ceylon**, London, 1817.

Bıyıktaş, Halis: **Timurlular Zamanında Hindistan Türk İmparatorluğu**, Ankara, TTK Basımevi, 1989

Birûnî, Ebu’r-Reyhan Muhammed b. Ahmed el-Harezmi: **Kitâbu’s-Saydana fi’t-Tıb**, (çev. Esin Kâhya), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 2011.

Birûnî, Ebu’r-Reyhan Muhammed b. Ahmed el-Harezmi, **Âsâru’l-Bâkiye / Maziden Kalanlar**, (çev. Ahsen Batur), Selenge Yay., İstanbul, 2011.

Blood, Peter R., **Sri Lanka: A Country Study**, (Chaper 1: Historical Setting), editors: Russell R. Ross and Andrea Matles Savada, GPO for the Library of Congress, Washington 1988.

Bosworth, Clifford Edmund, “Saradib”, **The Encyclopedia of Islam** (New Edition), Volume: IX, Leiden, 1995.

Boundes, R.: “Ceylon”, **New Catholic Encyclopedia**, Volume: III, Washington, 1967, s.418-419.

Boxer, Charles Ralph, **The Dutch Seaborne Empire 1600-1800**, London, 1965.

-----, **The Portuguese Seaborne Empire 1415-1825**, New York 1969.

Bradnock, Robert, **The Cambridge Encyclopedia of India, Pakistan, Bangladesh, Sri Lanka**, (ed. Francis Robinson), Cambridge University, 1989.

Buultjens, Ralph: “Tamils in Sri Lanka”, **Encyclopedia of Asian History**, Volume: IV, New York, 1988, s.62

Buzurg b. Şehriyâr Râmhürmüzî: **Acâibü'l-Hind/Hârikalar Diyarı Hind**, (çev. Can Ceylan), İnkılab Yay., İstanbul, 2009.

“Ceylonese”, **The Illustrated Encyclopedia of Mankind**, Volume: 3, Chokwe-Brazilian, 1960, s. 339-343.

Codrington, H.W., **Ceylon Coins and Currency**, Kolombo, 1924.

Cornish, W.B., “Asia”, **Modern Geography Series (Book V-ChapterX: Ceylon)**, London, 1960, ss.129-134.

Curtin, Philip D., **Kültürler Arası Ticaret**, (çev. Şaban Bıyıklı), Küre Yayıncılık, İstanbul, 2008.

Çebi, Emrin: “Sri Lanka Müslümanlarının Sömürge Eğitime İtirazları ve Gelişen Eğitim Süreçleri”, **İNSAMER (İHH İnsani Sosyal Araştırmalar Merkezi)**, 21 Eylül 2018, s.1-4; https://insamer.com/rsm/icerik/dosya/dosya_1628.pdf Erişim Tarihi: 23/12/2018

Çebi, Emrin: “Sri Lanka İzlenimleri”, **İNSAMER (İHH İnsani Sosyal Araştırmalar Merkezi)**, 08 Eylül 2016; https://insamer.com/tr/sri-lanka-izlenimleri_365.html Erişim Tarihi: 23/12/2018

Çebi, Emrin: “Sri Lanka’da Müslümanların Çatışmazlık İlkesi ve Gelişen Siyasi Süreç”, **İNSAMER** (İHH İnsani Sosyal Araştırmalar Merkezi), 16 Nisan 2018, s.1, https://insamer.com/tr/sri-lankada-muslimanlarin-catismasizlik-ilkesi-ve-gelisen-siyasi-surec_1396.html Erişim Tarihi: 23/12/2018

Çınar, Yusuf, “Tamil Sorunu: Tarihsel Gelişim, Çatışma Süreci ve Çözüm”, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi SBE., Konya 2012.

Deri, Mehmet, **Türkiye’de Azınlıklar ve Azınlık Okulları**, IQ Kültür Sanat Yay., İstanbul 2009.

Desai, Hari, “The Zamorins of Calicut and Vasco Da Gama”, **Asian Voice**, Monday 24th July 2017, <https://www.asian-voice.com/Opinion/Columnists/The-Zamorins-of-Calicut-and-Vasco-Da-Gama> Erişim Tarihi 20.06.2019

Dewaraja, Lorna: **The Kandyan Kingdom of Ceylon, 1707-1782**, Sri Lanka, 1988.

Dewaraja, Lorna: **The Muslims of Sri Lanka One Thousand Years of Ethnic Harmony 900-1915**, Colombo-Sri Lanka, The Lanka Islamic Foundation, 2006.

D'oyly, John, **Diary of John D'oyly: 1810-1815**, Colombo Apothecaries Printers, Colombo 1917.

Eraslan, Cezmi, “**II. Abdulhamid ve İslam Birliği**”, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1992.

Es, Hikmet Feridun: “Hayat Afrika’da: Ümit Burnu’nda Bir Galatasaraylı: Rüşti Ümitburnulu”, **Hayat Mecmûası**, Sayı: 29, 1961, s.10-12.

Farmer, Bertram Hughes, “Ceylon”, **Assian Affairs**, C. XLVI, sayı: 3-4, London, 1959, 271-280.

Ganeshathan, Luwie and Welikala, Asanka: “**Report on Citizenship Law: Sri Lanka**”, European University Institute Global Citizenship Observatory, Italy, 2017, s.1-23.

Gafoordeen, Nagoor - Arifin, Zamri - Kasheh, Abu Bakar, "Brief study on Practices of Arabic Language in Sri Lanka", **Journal of Humanities and Social Science** Volume: 9, Issue: 6, 2013, ss. 42-47.

Ghouse, M.B. Mohammed, "**Quthub Us Sailan: The Muslim Patron Saint of Lanka**"; <http://jailani.org/qutb-us-seylan.htm> Erişim Tarihi: 22.09.2019.

Göksoy, İsmail Hakkı: "Sri Lanka", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.XXXVII, TDV. Yayınları, İstanbul 2009, ss. 425-428.

Johnson, Gordon, "Hindistan, Pakistan, Nepal, Bhutan, Bangladeş ve Sri Lanka", **Atlalı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi: Hint Dünyası**, çeviren: Müfide Pekin, C.X, İletişim Yay., İstanbul, 1998.

Hashim, Ahmed S., **When Counterinsurgency Wins: Sri Lanka's Defeat of the Tamil Tigers**, Cambridge University Press, New Delhi India, 2014.

Heitzman, James, **Sri Lanka: A Country Study**, Chapter 2: The Society and Its Environment, (editors: Russell R. Ross and Andrea Matles Savada), GPO for the Library of Congress, Washington 1988.

Houtart, Francois: **Religion and Ideology Sri Lanka**, New York 1980.

Hussain, M.A.M., "Muslims in Sri Lanka Polity", **The Muslim World League Journal**, September 1982, ss. 46-50.

-----, "Muslims in Sri Lanka Polity", **The Muslim World League Journal**, October 1982, ss. 53-57.

-----, "Muslims in Sri Lanka Polity", **The Muslim World League Journal**, November 1982, ss. 45-47.

-----, "Muslims in Sri Lanka Polity", **The Muslim World League Journal**, December 1982, ss. 44-48.

Hussein, Asiff, **Sarandib: An Ethnological Study of The Muslims of Sri Lanka**, Neptune Publications, 3rd Edition, Sri Lanka, 2011.

-----,“Race in Sri Lanka: What Genetic Evidence Tells Us”,
The Sunday Times, January 26, 2014
<http://www.sundaytimes.lk/140126/plus/race-in-sri-lanka-what-genetic-evidence-tells-us-80911.html> Erişim Tarihi: 20.06.2019.

Hudson, Michael C., **Arab Politics: The Search for Legitimacy**, Yale University Press, New Haven, 1977.

Imtiyaz, A.R.M. and Saleem, Amjad Mohamed, “Muslims in Post-War Sri Lanka: Understanding Sinhala-Buddhist Mobilization Against Them”, **Asian Ethnicity**, Volume: 16, No: 2, 2015, ss.186-202.

International Crisis Group Asia Report, “**Development Assistance and Conflict in Sri Lanka**”, Lessons From The Eastern Province Asia Report, 16 April 2009, s. 1-44.

Jazeel, Mohammad Ibraheem Mohammad and Zulkiple, A. G., “History, Distribution and Affiliation of Mosque in Muslim Minority of Sri Lanka”, **International Journal of Humanities and Social Science**, Volume:3, No:12, [special issue], 2013, ss.182-192.

İNSAMER (İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, “Sri Lanka”, https://insamer.com/tr/sri-lanka_1535.html Erişim Tarihi 23/12/2018.

İbn Battuta, Ebu Abdullah Muhammed Tancî, **Tuhfetü'n-Nuzzâr fi Garâibi'l-Emsâr ve Acâibi'l-Esfâr**, çeviren: A. Sait Aykut, Seyahatname I-II, Yapı Kredi Yay., İstanbul 2004.

İbnü'l-Fakih, **Kitâbü'l-Büldân**, Âlemü'l-Kütüb, Beyrut, 1996.

İbn Havkal, **Kitabü Sûretü'l-Arz/10. Asırda İslam Coğrafyası**, (çev. Ramazan Şeşen), Yeditepe Yayınları, İstanbul 2014.

İbn Hurdazbih: **Kitâbü'l-Mesâlik ve'l-Memâlik / Yollar ve Ülkeler Kitabı**, (çev. Murat Ağarı), Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2008.

Jayasooriya, Lasni Buddhishashika, “Caste in Popular Buddhism in Sri Lanka”,**Colombo Arts Journal of Social Sciences and Humanities**, Volume: 2, Issue: 2,2017, ss. 32-40.

Jackson, G. Bowman, “Religion and Politics in Sri Lanka”, **Assian Affairs**, Volume: 74, Issue: 3, 1977, ss. 253-254.

Karaağaçlı, Abbas: “Sri Lanka ve Tamil Kaplanları”,**Bilge İnsanlar Stratejik Araştırmalar Merkezi**, <http://www.bilgesam.org/incele/83/-sri-lanka-ve-tamil-kaplanlari/#.XB9LobuLS02> Erişim Tarihi: 23.12.2018.

Keenan, Alan, “Buddhist Militancy Rises Again in Sri Lanka”, **International Crisis Group**,7 March 2018, <https://www.crisisgroup.org/asia/south-asia/sri-lanka/buddhist-militancy-rises-again-sri-lanka> Erişim Tarihi: 23.12.2018.

Kerimoğlu, Hasan Taner, “Trablusgarp ve Balkan Savaşları’nda Hint Müslümanlarının Osmanlı Devleti’ne Yaptıkları Yardımlar”, **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**, C. XII, Sayı:2, 2012, ss. 161-181.

Khalideen, K. M. H., “Islamic Civilization in South Asia: Islam in Sri Lanka”, **Proceedings of the International Symposium on Islamic Civilisation in South Asia Dhaka16-18 November 2008**, 2013, ss. 89-103.

Korf, Benedikt: “Rethinking the Greed-Grievance Nexus: Property Rights and the Political Economy of War in Sri Lanka”,**Journal of Peace Research**, Volume: 42, No. 2, 2005, ss. 201-217.

Kr Singh, Nagendra and Khan, Abdul Mabud, **Encyclopaedia of the World Muslims: Tribes, Castes and Communities**, Volume: IV, 2001, s.1353-1356.

Krishna, Sankaran, **Postcolonial Insecurities India, Sri Lanka and the Question of Nationhood, Borderlines**, Oxford University Press, 2000.

Lall, Aftab, “Caste and Access to Education in Sri Lanka”, **Secure Livelihoods Research Consortium**, United Kingdom, London, 2016.

Lawrie, Archibald Campbell,**Gazetteer of the Central Provinces of Ceylon**, 2 cilt, Colombo, 1896-1898.

Linden, Josh: “After the Tigers: Moving Beyond the Legacy Violence in Sri Lanka”, **Michigan Journal of Public Affairs**, Volume: 6, 2009, s.1-33.

Mahroof, Meer Mohideen Mohamed, “The Study and Teaching of Islam and Arabic In Sri Lanka: A Centenary Appraisal”, **Muslim Education Quarterly**, Volume: 3, Issue: 1, 1985, ss.61-75.

-----, “The Enactment of “Waqf” Legislation in Sri Lanka: The Law in Context”, **Journal Institute of Muslim Minority Affairs**, Volume: 6, Issue: 2, 1985, ss. 283-294.

-----, “Madrasah Education in Sri Lanka: Towards a Historical Taxonomy”, **Muslim Education Quartely**, Volume: 4, Issue: 2, 1987, ss. 57-71.

-----, “Impact of European-Christian Rule on the Muslims of Sri Lanka: A Socio-Historical Analysis”, **Islamic Studies**, Volume: 29, Issue: 4, 1990, ss. 353-373.

-----, Islamic Law in Sri Lanka: The Formal and Informal Aspects, **Islamic Studies**, Volume: 29, Issue: 1, 1990, ss.77-90.

-----, “Islamic Foundations of Sri Lankan Muslim Education”, **Hamdard Islamicus Quarterly Journal of Studies and Research in Islam**, Volume: 14, Issue: 3, 1991, ss.5-23.

-----, “Islamic Institutions in Sri Lanka: Past Hundred Years”, **al-Tawhid**, Volume: 10, Issue: 1, 1992, ss.155-167.

-----, “The Community of Sri Lankan Malays”, **Journal Institute of Muslim Minority Affairs**, Volume: 14, No: 1-2, 1993, ss.143-155.

Majeed, Imaad: “Muslims of Sri Lanka or In Sri Lanka?”, **The Sunday Leader**, <http://www.thesundayleader.lk/2014/02/23/muslims-of-sri-lanka-or-in-sri-lanka/> Erişim Tarihi: 22/12/2018.

Makdîsî, Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed, **Ahsenü't-Tekâsîm fî Ma'rifeti'l-Ekâlîm**, çeviren: Ahsen Batur, İslam Coğrafyası, İstanbul, Selenge Yayınları, 2015.

Mastura, Michael O., “The Status of Muslim Personal Law in Selected non-Muslim Countries”, **Journal Institute of Muslim Minority Affairs**, Volume: 6, Issue: 1, 1985, ss.114-126.

Maqbool, Siraj, “Brutal Crossfire”, **Afkar Inquiry**, Volume: 5, Issue: 2, 1988, ss.18-19.

McConnell, Deirdre, “The Tamil Peoples Right to Self Determination”, **Cambridge Review of International**, Volume: 21, Issue: 1, 2008, ss.60-75.

McGilvray, Dennis B., “Sri Lanka”, **South Asian folklore an encyclopedia: Afghanistan, Bangladesh, India, Nepal, Pakistan, Sri Lanka**, editors: Margaret A. Mills, Peter J. Claus, Sarah Diamond, New York, 2003.

-----, “Sri Lanka”, **The Encyclopedia of Islam Tree**, Volume:1, Leiden, 2015, s.148-152.

Mendis, V. L. B., **Currents of Asian History**, Kolombo, 1981.

-----, **Foreign Relations of Sri Lanka, From Earliest times till 1965**, Sri Lanka, 1983.

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, **Mesnevi**, hazırlayan: Abdalbaki Gölpınarlı, **Mesnevî Tercümesi ve Şerhi III**, İstanbul, İnkılab Kitabevi, 1983.

Mills, Lennox Algernon, **Ceylon under British Rule 1795-1932**, Psychology Press, 1964.

Ministry of Education Sri Lanka, “Muslims Schools Calendar”, 2015, http://www.moe.gov.lk/english/images/Branch_News/Muslim_Schools/school_calender2015.pdf Erişim Tarihi: 23/12/2018.

Ministry of Education Sri Lanka, “Muslims Schools Calendar, 2016”, http://www.moe.gov.lk/english/images/Branch_News/Muslim_Schools/Muslim_sch_calender2016.pdf Erişim Tarihi: 23/12/2018.

Ministry of Justice, “Citizenship Act of 1948” (Part I ve Part II), <https://www.lawnet.gov.lk/1949/12/31/citizenship/> Erişim Tarihi: 25.06.2019

Mohan, Vasundhara, “Education and Employment Among the Sri Lanka Muslim Youth”, **Journal Institute of Muslim Minority Affairs**, Volume: 5 Issue: 2, 1984, s.401-409.

-----, **Identity Crisis of Sri Lankan Muslims**, Mittal Publications, Delhi 1987.

Morimoto, Abu Bakr T., “Islam in Sri Lanka”, **Islamic Culture Forum** 1, , September, Tokyo 1974.

Muhammed bin Abdullah el-Mecli, “Muslimû Sri Lanka Fi Faqri Şedid”, **Da’vet**, Sayı: 1562, Riyad, 28 Cemaziyelvel 1417, s.52-53.

Muhammed Edhem Seyyid, “Sri Lanka ve Seylan: Cezirat’üş-Şay”, **Faysal**, C.77, Riyad, 1983, ss. 20-26.

Murugesan, Amirthalingam, “Rivulet in Myths and Folklore of Tamil Nadu”, **Eco News Quartely Magazine of CPR Environmental Education Centre**, Volume: 20, No.3, India, 2014, ss. 11-16.

Nithiyanandam, V., “Ethnic Politics and Third World Development: Some Lessons From Sri Lanka’s Experience”, **Third World Quarterly**, Volume: 21, No:2, 2000, ss. 283-311.

Nubin, Walter, **Sri Lanka: Current Issues and Historical Background**, New York 2002.

Oberst, Robert C., **The Cambridge Encyclopedia of India, Pakistan, Bangladesh, Sri Lanka**, (ed. Francis Robinson), Cambridge University, Cambridge, 1989.

Özcan, Azmi, “1857 Büyük Hind Ayaklanması ve Osmanlı Devleti”, **İslam Tetkikleri Dergisi**, C. IX, 1995, s.269-280.

Özdal, Ahmet Nurullah, “Müslüman Seyyah ve Coğrafyacıların Gözünden Seylan Adası’nda Doğal Hayat ve Kültürel Yaşam (8.- 14. Yüzyıllar)”, **History Studies: International Journal of History**, Volume 10, Issue 2, 2018, s. 129-139.

Paulus, J.H.O. Paulusz, **Secret Minutes of the Dutch Political Council 1762**, Government Press, Ceylon, 1954

Paxton, Evelyn Henry, "South Asia: Ceylon", **Assian Affairs**, C.II, S.1, London, 1964, s.63-64

Pieris, Kamalika, "Islam in Sri Lanka", **Sailan Muslim Diversity and Inclusiveness**, <https://www.sailanmuslim.com/islam-2/islam-in-sri-lanka/>
Erişim Tarihi: 20/12/2018.

-----, "The Muslims and Sri Lanka", **Sailan Muslim Diversity and Inclusiveness**, <https://www.sailanmuslim.com/islam-2/the-muslims-and-sri-lanka-by-kamalika-pieris/> Erişim Tarihi: 20/12/2018.

Pieris, Paul E., **Ceylon the Portuguese Era**, Volume: II, Sri Lanka 1983.

Razick, Ahamed Sarjoon - Long, Ahmad Sunawari - Salleh, Kamarudin, "Relationship Between the Sinhalese and the Muslims in Sri Lanka: A Bibliographical Survey", **Journal of Humanities and Social Science**, Volume 20, Issue 5, 2015, ss. 65-70.

Razick, Ahamed Sarjoon - Long, Ahmad Sunawari - Salleh, Kamarudin, "Historical Relationship between the Buddhists and the Muslims in Sri Lanka", **Mediterranean Journal of Social Sciences**, Volume: 6, Issue: 4, 2015, ss. 278-284.

Razick, Ahamed Sarjoon - Long, Ahmad Sunawari - Salleh, Kamarudin - Ismail, Khaidzir, "Anti-Muslim Campaign in Sri Lanka and Responses of the Buddhists", **Al-Hikmah**, Volume: 8, Issue: 2, 2016, ss. 184-201.

Razick, Ahamed Sarjoon - Long, Ahmad Sunawari - Salleh, Kamarudin - Ismail, Khaidzir - Kumin, Saadiah - Omar, Halizah, "An Analysis of the Post-War Community Relations between Buddhists and Muslims in Sri Lanka: A Muslim's Perspective", **Journal of Politics and Law**, Volume: 9, Issue: 6, 2016, ss. 42-54.

Razick, Ahamed Sarjoon - Long, Ahmad Sunawari - Salleh, Kamarudin - Abdurrahman, Zaizul, "Muslim Socio-Culture and Majority-Minority Relations in Recent Sri Lanka", **Journal of Politics and Law**; Volume: 10, Issue: 2, 2017, ss. 105-113.

Riswan, M., "A Historical Survey of Social Class and Caste System in Sri Lanka", **International Journal of Faculty of Arts and Culture**, Volume:8, Issue:1, 2014, ss. 40-47.

Sadık Yeli, "Sri Lanka: Ceziret'üş-Şây ve'z-Zira'ah", **el-Arabî**, sayı: 444, November 1995, s. 130-143.

Scott, David, **Refashioning Futures: Criticism After Postcoloniality**, Princeton University Press, Princeton 1999

Senzaki, Nyogen - McCandless, Ruth Strout: **Budizm ve Zen**, (çev. Nur Yener), Okyanus Yayıncılık, İstanbul 2001.

Shukri, M.A.M., "Islamic Dawah in Sri Lanka", **The Müslim World League Journal**, Volume: 14, Issue: 7, 1987, ss. 43-48.

Silva, Kingsley Muthumuni De, **A History of Sri Lanka**, University of California Press, London, 1981.

-----, "Sri Lanka", **Encyclopedia of Asian History**, New York, 1988.

-----, **The Cambridge Encyclopedia of India, Pakistan, Bangladesh, Sri Lanka**, (ed. Francis Robinson), Cambridge University, Cambridge, 1989.

Singer, Marshall R., "Sri Lanka's Tamil-Sinhalese Ethnic Conflict", **Assian Survey**, Volume: 32, No: 8, 1992, ss. 712-722.

Smith, Llyn F., **Islamic Ideology and Religious Practice Among Muslims in a Southern Sri Lankan Town**, London, 1997.

Spencer, Jonathan, **Sri Lanka: History and the Roots of Conflicts**, New York, 2004.

"Sri Lanka: Muslims Fears for the Future", **Arabia**, Issue: 26, England, 1983, s.16-17.

Süleyman et-Tâcir, **Ahbârü's-Sîn ve'l-Hind / Doğu'nun Kalbine Seyahat**, (çev. Ramazan Şeşen), Yeditepe Yayınları, İstanbul 2012.

T.C. Dışışleri Bakanlığı, “Sri Lanka’nın Siyasi Görünümü”,
<http://www.mfa.gov.tr/sri-lanka-siyasi-gorunumu.tr.mfa> Erişim Tarihi:
23/12/2018

T.C. Dışışleri Bakanlığı, “Türkiye-Sri Lanka Siyasi İlişkileri”,
<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-sri-lanka-siyasi-iliskileri.tr.mfa> Erişim Tarihi:
23/12/2018.

Türkiye Cumhuriyeti Kolombo Büyükelçiliği, “Sri Lanka ile İlişkilerimizin Tarihçesi”, <http://kolombo.be.mfa.gov.tr/Mission/About> Erişim Tarihi: 23/12/2018.

Uçar, Ahmet: **Unutulmayan Miras Güney Afrika’da Müslümanlar**, Çamlıca Yay., İstanbul 2008.

Udayar, S.M. Ahamed: “Sri Lanka Moor Physicians (Hakeems) to the Sinhala Kings”, **Moor Islamic Cultural Home (M.I.C.H) Souvenir**, volume: 4, 1977-1982, ss.171-174.

Van Sanden, J.C., **Sonahar: A Brief History of the Moors of Ceylon**, Kolombo, 1926

Vural, Suat, “Hindistan’da İngiliz Yönetimi”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İnönü Üniversitesi SBE., Malatya 2006.

Yalçın, Emrullah, “Terör ve Terörizmle Mücadelede Bir İç Savaşın Analizi: Sri Lanka ve Tamil Kaplanları Örneği”, **Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.III, Sayı: 5, 2016, ss. 143-184.

Wolf, John Christopher, **The Life And Adventures of John Christopher Wolf, Late Principal Secretary of State at Jaffnapatam in Ceylon**, London, 1785.

Weerawardana, I.D.S. “*Minority Problems in Ceylon*” **Pacific Affairs**, Volume: 25, No. 3, September 1952, ss. 278-287.

Zeylanicus, “Ceylon: Between Orient and Occident”, London, 1970.

